

The Madras Peoples Bank, Ltd.

Head Office : 118, Armenian Street, Madras.

BRANCHES:

VIZAGAPATAM, ANAKAPALLE, COCANADA, AMALAPURAM, RAJAHMUNDRY,
ELLORE, TRIPLICANE, MADURA, SALEM, and CALICUT

Chairman : RAJAH OF VENKATAGIRI

Dy. Chairman : G. S. BABU, B.A., B.L., DIP. ECON.

Mg. Director : S. BALARAMAMURTY, B.A., B.L.,

CENTRAL ADVISORY COUNCIL

Dewan Bahadur

K. SURYANARAYANA IYER, B.A., B.L., C.I.E.

G. VENKATAPATHY RAJU, B.A., B.L., C.I.E.

Khan Bahadur

Haji MAHOMED ABDUL AZHEZ BADSHA SAHIB,

S. SEETHARAMAIA, B.A., B.L.,

Rao Sahib

V. G. RAO, B.A., B.L.,

PROGRESS STATEMENT

Particulars	1933	1934	1935	1936	1937
	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
Fixed Deposits	40,855	50,535	86,495	1,01,615	1,07,928
Current Deposits	76,166	2,25,776	3,25,900	4,82,024	8,41,864
Term Deposits	2,545	5,349	Nil	Nil	Nil
Deposits on Current Accounts	6,041	12,560	51,405	83,718	2,15,542
Cash on hand and with Banks	41,959	40,673	71,600	1,48,385	1,67,027
Net Profit	3,004	5,405	6,103	10,305	13,167
Total Working Capital	1,61,529	3,35,576	4,79,897	6,58,433	10,65,994

(Figures rounded into Rupees Now Rs. 8951.)

WORKING

DIVIDENDS DECLARED

For 1933	9%
1934	9%
1935	9%
1936	9%
1937	9%

Building up Reserves

Press Opinions --- The Bank is having to its credit years of steady progress and splendid record.

SOUND BANKING

Good investment in Govt. Paper, Fluid
Resources Plenty

Fixed Deposits

4% for 6 mths 5½% for 12 mths.

other Banking Business terms & Compare.

Rao Sahib, C. GNANAPRAGASAM,
(Retd. Manager, Presy. Port Office) Secretary

బోర్న్ విట్ లోను సెలెబ్రిటీలు సాధారణముగా
వలన, అందువల్ల ప్రాచీనముగా వారు
మరియు అందువల్ల వారు సాధారణముగా
మరియు బలముతో నడుచుకొంటారు మరియు
బోర్న్ విట్ లో భాగ్యము సాధించుకొంటారు
కాని అందువల్ల వారు.

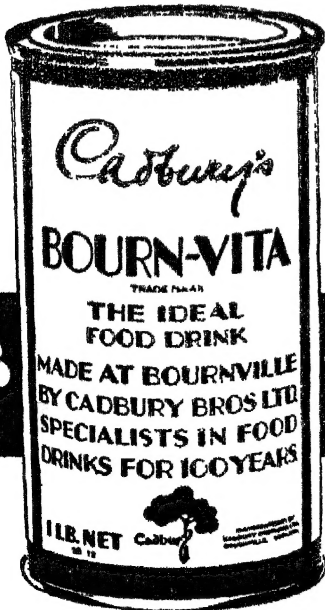
Sasihana Bose

సాధన బోసు.

బోర్న్ విట్ లోను వలన అందువల్ల వారు సాధారణముగా
వలన, అందువల్ల ప్రాచీనముగా వారు సాధారణముగా

బోర్న్ విట్ లోను వలన అందువల్ల వారు సాధారణముగా
వలన, అందువల్ల ప్రాచీనముగా వారు సాధారణముగా

బోర్న్ విట్ లోను వలన అందువల్ల వారు సాధారణముగా
వలన, అందువల్ల ప్రాచీనముగా వారు సాధారణముగా

Cadbury's
BOURN-VITA

పగలు కార్యసాధనశక్తి నిచ్చును.

1 పాండు, 1/2 పాండు, 1/4 పాండు బోర్న్ విట్ లోను

అన్ని మిథులు, స్ట్రోబిల్లులు, కార్బన్ డైఆక్సైడ్

బోర్న్ విట్ లో కేడ్ బరీన్ వారి చే చేయబడినది.

ఆంధ్ర పత్రిక

ఇరువది తొమ్మిదవ

బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

అధ్యక్షులు: వాణిజ్య మంత్రి, గవర్నరు

డా. నాగేశ్వరరావు

ప్రచురణ: వాణిజ్య మంత్రి, గవర్నరు

ఆంధ్ర సాహిత్య సంస్థ, ఆంధ్ర ప్రదేశ్, సాంఘికాధిపత్యము

వ్యాపకములును, పుస్తకములును గలవి

ప్రచురణ:

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య సంస్థ, ఆంధ్ర ప్రదేశ్

వాణిజ్య మంత్రి, గవర్నరు

1938 సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 1 వ తేదీ

1938 - 1939

విషయానుక్రమణిక

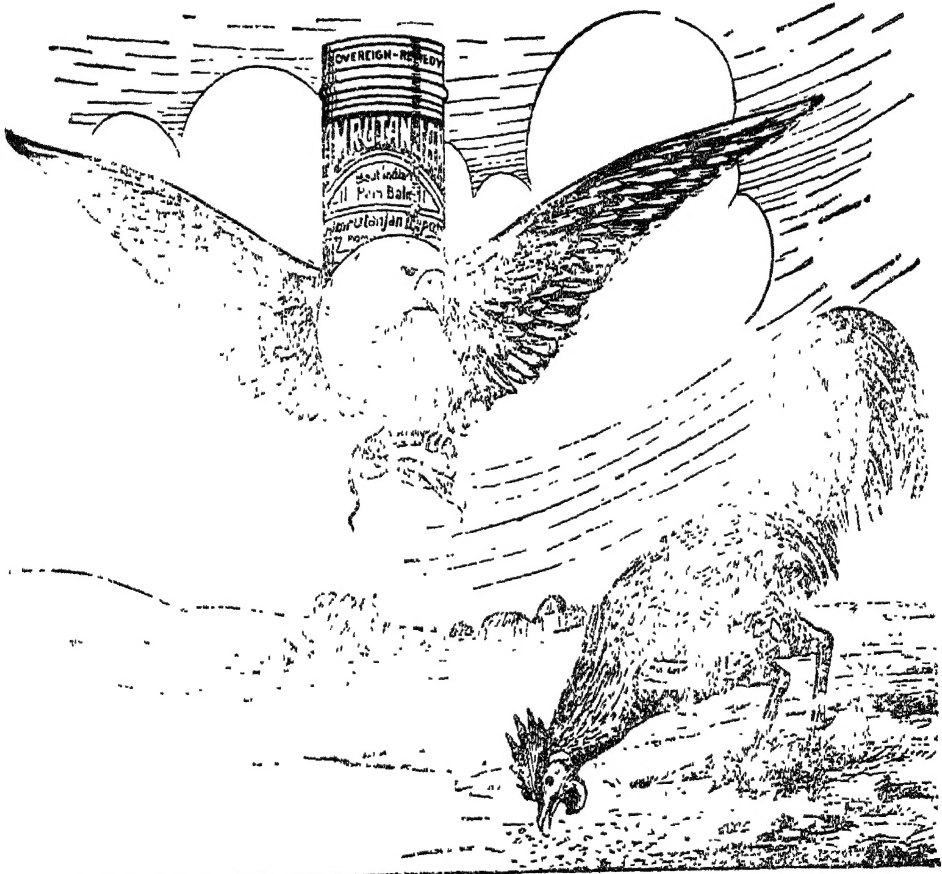
సంచాంగము	
ప్రస్తావన	
“బహుధాన్య” — “ప్రేమలత”	1
ఆంధ్ర! — యాత్రాప్రేమలు మున్నగువాలు	2
ఆంధ్రరాజ్య తత్వభూతములు — స్వప్నములు	3
సతి — అద్వైతము నాగనామాలయపుగాన	5
తెనుగువృత్తము — దేశికవిత్ — ఇంద్రునిగారి పుష్పముగారి	16
తంబాపూరు మహారాష్ట్రనాయకులు: ఆంధ్రవాక్యములు —	
నావికావల సేంకటామ సోమచూడుగాన	23
ఆంధ్రావనీ! — బొడ్డు బాపిరాగాన	24
ఆంధ్రపూర్వకారులు బోధాయన, ఆసక్తులు —	
నాగార్జుని సేంకటానందరాఘవరావుగాన	25
రాష్ట్రగానము — తుమ్మల సీతారామమూర్తి గారిగాన	29
ఆంధ్రదేశమున ఇత్తిడిపాత్రల పరిశ్రమ — ఆంధ్ర వేదగిరిపుగాన	32
తలంగాణము — శేషాద్రి గమనము	36
ఆంధ్రరాష్ట్రము — భావీపరిశ్రమ — ఆంధ్ర బిల్వమునందుగాన	40
జనశ్రీ — ఆంధ్రమునందుగాన	55
భోగీరథాయ — అడివి బాపిరాగాన	59
మహాసత్తుల — అడివి రాఘవరావుగాన	67
ఆంధ్రము — రేడియో	71
ఆంధ్రప్రదేశ్ము — దీపాలు నిప్పులు, శ్రీ గిరిగాన	74
నాగార్జునినికొండ — మల్లంపల్లి పోతు శివరావుగాన	75
“తెనుగు తెలియకై — తెనుగు తెలియకై” — పోతు శివరావుగాన	86
నిట్టితల్లి పుష్పము — కొండేపూడి పుష్పరావుగాన	87
✓ ఆంధ్రోద్యమము — ఆంధ్రరాష్ట్రమునందుగాన — పుష్పరావుగాన	89
✓ ప్రత్యేకాంధ్రప్రదేశ్ము — ఆంధ్రప్రదేశ్మునందుగాన —	
గండికోట పత్రికావాచకమునందుగాన	94
ఉత్కల, ఆంధ్రము — పుష్పరావుగాన	98
ఆంధ్రవాణి — సేపరి ఆదివారానుగాన	103
శేషగిరి: రాష్ట్రములు — పుష్పరావుగాన	105
శిలాప్రతిమ — శివశంకరశాస్త్రిగాన	113
సేపరిలు, యూనిటరీ ప్రభుత్వములు — అంబటి మల్లుపాడుగాన	115
బహుధాన్య పత్రికము — సేపరి ముచ్చటకొకవిగాన	118

చిత్రములు

త్రవర్ణ చిత్రములు: — శిల్పము, నాగనామాలయ, రాధాకృష్ణుల నివర్ణములు; పాడుపడిప గానములు

సాధారణ చిత్రములు: — నాగార్జునినికొండ చిత్రములు; పాంసీచిత్రములు; పుష్పరావుచిత్రములు; ఆంధ్రగిరిచిత్రములు; అరుణ వతి చిత్రములు.

శ్రీ పంతుల వైద్యశాల

౨౭. చంతుల మానుమ కుక్కుటాధమ! దరిద్ర క్షుద్ర శూద్రాంగణ
 ప్రాంతోల్లాభులమూల తండుల కణగ్రాసంబుచే గ్రోవ్వి; దు
 ర్దాంతాభీల విశేషభీషణ ఫణాంతర్కాంస సంతోషిత
 స్వాంతుం దెన ఖగేంద్రు కట్టెదుర నీ జంజాటముల సాగునీ?

558065

[మా వివర్తి పేరిట]

రాళ్ళనలి అనంతశ్రీనివాస శర్మ

పనిపనాల్గుల తైముఁగుడియ్యలు

సాను పెట్టిన బండ యీ పెనుగొంప కొంగు.

రంధ్రములు | సహరించునై తులు

రక్షధారల తావి తేచి

ఆంధ్రకన్నడ రాజ్యలక్ష్మల

కలిది సేలపుదండ యీ పెనుగొంగు కొంగు.

వెరపు తెరుంగని బిరుదానడకల

విజయనగరపు రాచకొడుకులు

పౌరలబోయంగ కరుడుగట్టిన

పచ్చి నెత్తురుకుండు యిది పెనుగింజ కొండ.

అనుమానములేదు. దాని కి కు డేనా.

బెరసిందిచిన కాపురవనపు

నిడుగమ | పాఠ్య గ్రంథములు

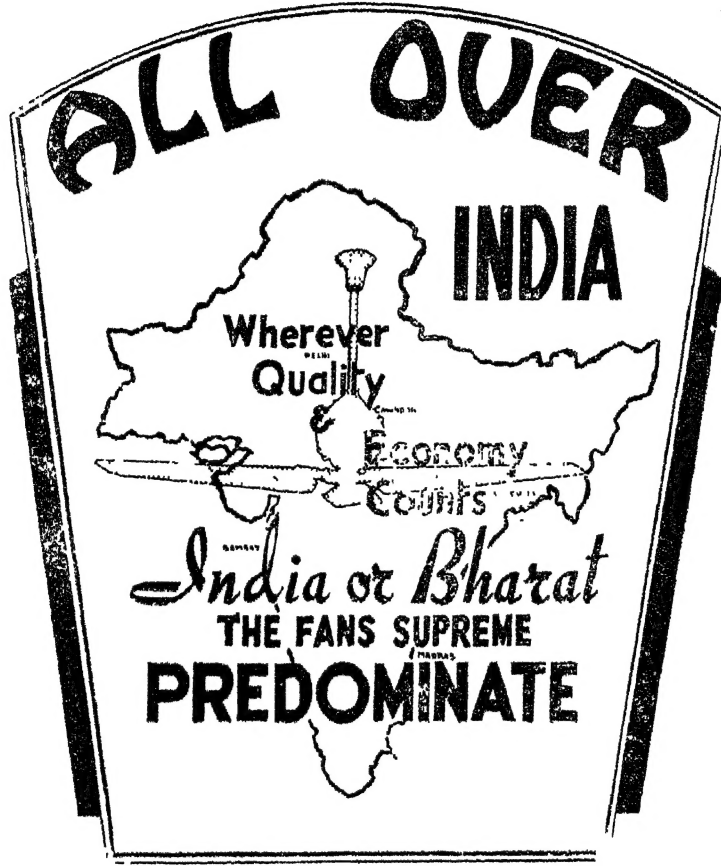
నిరంజన్ తొంగిచెట్ల గురువైన యీ పెనుగంగ కొంగు.

[illegible][illegible][illegible]

ఈ గిరిచట్టము శ్రమనిర్భేద్యము లగుతోట ఏమనదుననుకలిగి, కొంతమైన రాయలు వేసగిలో నివసించుచు సర్వముకొన్న “క్విల్లా” యను భిరిరముతో పూడియున్నది.

“మంత్రి బుద్ధిబలమే సామ్రాజ్యమునకు స్థానంగన” యను చిక్కిన-శ్రావణము పశ్చిమగిరిపై “అస్పృశ్య” (అపవిత్రము) మంత్రిసమాధి యాగిరి యగునభాగమున నుండుట యాగిరి కొక పవిత్రత నొసంగుచున్నది. ఈద్వంద్వమత్యద్వయము, చరిత్ర, లోకములకు హాసక సంకేతము. ఈద్వంద్వ గల్ప భవదీపతిమును కనులకు కట్టిపట్టు కనుబడుపక్షయ్యను.

—టి. వి. నా: నాని అయ్యంగారు.

హిందూదేశమంతటను యెచట నాభ్యాదనము, మితవ్యయము

ప్రధానముగా పరిగణింపబడుచున్నవో అచట

ఇండియా లేక భారత్

శ్రేష్ఠమైన ఫ్యానులు ప్రాముఖ్యము వహించియున్నవి.

**The India Electric
Works Ltd.,**
12-A, Lingha Chetty Street,
Post Box 232 :: MADRAS.

ఇండియా యెలెక్ట్రిక్ వర్క్స్
లిమిటెడ్.

12-ఎ లింగాచెట్టిస్ట్రీట్,
పో. బా. 232 - మద్రాసు.

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ (లిమిటెడ్)

మచిలీపట్నము.

స్థాపితము : 1925.

దేశీయుల వ్యాపారదక్షతకు నిదర్శనమైన యీ ఆంధ్రభీమాసంస్థకు పంచైందేండ్లు నిండినవి. స్వరాష్ట్రమునందును, రాష్ట్రేతరప్రాంతములందును చేరుగాంచి నానాటికి ముదంజవేయుచున్న వైఖరిని గమనించుడు :

సంవత్సరము	క్రొత్త వ్యాపారము.	ప్రీమియం ఆదాయము.	భీమానిధి.
	రూ.	రూ.	రూ.
1933	19,42,000	2,98,200	7,16,878
1934	22,05,000	3,67,519	9,06,162
1935	27,10,000	4,60,888	11,57,387
1936—37	33,05,870	5,84,316	15,99,242

జయప్రదముగా మూడు వాల్చుయేషన్లు ముగించినది.

ఇప్పటికి ప్రారంభమునంది పట్టాదారులకు బోనసు యివ్వగలిగినది.

వెట్టుబడులు	...	...	రూ. 19,00,000
అమలులోనున్న భీమావ్యాపారము	...	...	రూ. 1,25,00,000
చెల్లించిన క్లెయిముల మొత్తము	...	...	రూ. 2,68,000
భీమానిధి	...	...	రూ. 18,00,000

బోనసు సాలుకు 1000-కి రూ. 15 లు.

మితవ్యయముతోడను, పరిపాలనాసాఫల్యముతోడను దినదినప్రవర్ధమానమగుచున్న ఆంధ్రభీమాసంస్థ.

పట్టాదారులకు అసమానమైన ప్రయోజనములు

అనేక సౌకర్యములు సదుపాయములు గల యీ దేశీయ భీమారంజకమునకు మీ బీమాదారులను భీమాచేసికొని భవిష్యత్తును సంతోషప్రదముగను, శాంతిసౌఖ్యవంతముగను జేసికొనుడు.

పలుకుబడిగల ఏజెంట్లు కావలెను.

వివరములకు :

ప్రాంతీలు : కలకత్తా, నెం. 3 ఛౌరంగీ స్టేషన్లు. మద్రాసు, లింగచెట్టి వీధి. నాగపూరు, ధంతోలి. నబ్ అఫీసులు : బెజవాడ, గాంధీనగరం. విశాఖపట్నం, మెయిన్ రోడ్. ఆనంతపురం, ఎక్స్ ప్రెస్ పస్సు.

ఆంధ్రుల వ్యవహారదక్షతకు కార్యపరత్వమునకు నిదర్శనమును హిందూస్థాన్ మ్యూచుయల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.,

(మచిలీపట్టణము.)

స్థాపితము :
డిసెంబరు—1935

హైదరాబాద్ బ్రాంచ్ :
డాక్టరు భోగరాజు

పట్నాభి సీతారామయ్యగారు
మీసీంగు హైదరాబాద్

శ్రీయుత గొట్టె సాటి బ్రహ్మయ్యగారు
బాపల్ హైదరాబాద్ :

శ్రీయుత చెరుకువాడ
వెంకటనరసింహం పంతులుగారు

జునార్ మీసీంగు :

శ్రీయుతతల్లాప్రగడరామరావుగారు
తంకివిలాసం

“హిందుస్థాన్”

31-3-1938 తో రెండవ సంవత్సరమును జయప్రదముగ గడిపినది !

ప్రథమమున ప్రభుత్వమువారి కియ్యవలసిన డిపాజిటును
యిచ్చుటయేగాక మొదటిసంవత్సరము వ్యాపారముపై భీమా
పట్టము ననుసరించి చెల్లించవలసిన డిపాజిటును కూడ చెల్లించినది.
ఆగ్రహేషములో ప్రధాననగరములందు ప్రీమియములను చెల్లించు
టకు బ్యాంకులలో ఆక్క-వుంట్ల నేర్పాటుచేసినది.

“మ్యూచుయల్” సంస్థయగుటచే నూతనభీమాచట్టము
మార్పులేమియు యీ కంపెనీని బాధించునవి లేవు.

ఆద్యుస్థానములపై నడుపబడుచున్న యీ ఆంధ్రసంస్థ దేశీయుల
ప్రోత్సాహమును వాంఛించుచున్నది.

1. పాలికలతోపాటే విడుదలమగుటకు కల్పించి, పట్టా
దాగ్గ లాభిలను అనుభవము, మంజూరంపర్య హక్కు
లతో సంస్థాకారం చేర్చింతుమనకొని, ఎక్కువలాభాల
కొనిపోవాలి. దాగ్గ లేక పట్టుబడిదాగ్గ ఈ కంపెనీలో
లేవీ లేదు.
2. కంపెనీ పరిపాలనలో సంస్థాకారం పట్టాదాగులే.
కావలసిన సర్వసమయములను చేసుకొనుటకు పట్టా
దాగ్గకు హక్కుగలదు.
3. ప్రతి పట్టాదాగునకు “ఫీటు” అధికారం గలదు.
4. ప్రతి పట్టాదాగునకు డివిడెండ్లను ఎక్కువగావలెను మాడ
హక్కుగలదు.
5. పట్టాదాగ్గచే ఎక్కువగావలసిన డివిడెండ్లను గలది, ఏజెంట్లచే
ఎక్కువగావలసిన డివిడెండ్లను గలది కంపెనీని పాలించుదు.
6. పట్టుబడిదాగ్గ సంవత్సర మన్న అధికారము పట్టాదాగ్గచే
గనుక తక్కిన కంపెనీలకు ఎక్కువగా అం శీబోననీ
ఈకంపెనీ ఇచ్చును.
7. మూడుసంవత్సరముల పరిపాలనలోనున్న పట్టా ఏ సంవత్సరం
లోను సర్దుకాదు.
8. మూడు సంవత్సరముల లోపు పట్టాలు ఒకదేళ్ళ రద్దయినను
వానిని తిరిగి బ్రతికించే సదుపాయంపాడు కలదు. కోరినా

- కోరికపోయినా వాయిదావృద్ధి(Automatic extention)
లభించును.
9. కొంతకాలమే కట్టినానుకున్నా కట్టిన డబ్బుకు నష్టము
లేకుండా దామాషా పట్టా (Automatic paid up
policy) కోరినా కోరికపోయినా ఒడంగు విధానమును
చూపినది ఈకంపెనీయే.
10. దీర్ఘకోగముగాని, శాశ్వత అంగ కైకల్యముగాని ఏపట్టా
దాగ్గనికైన సంభవించినప్పుడు, తరువాత సంవత్సరముల
క్రిమియలు కట్టనక్కరలేకనే భీమా మొత్తమును ఇచ్చే
సదుపాయం మాడ గలదు.
11. “బాయింటుపాలసీ విధానము” అనగా భాగ్యార్థులగాని,
ఇద్దరన్నదమ్ములగాని కలసి భీమా చేయువచ్చును. వీరిద్దరి
పొంతులపైనను కంపెనీ హామీనిచ్చును. ఈ ఇద్దరిలో
ఎవరుమరణించినను తిరిగి డబ్బు కట్టనక్కరలేకుండా రెం
డవరూరు భీమా మొత్తమును పొందుదురు.
12. స్త్రీల భీమా, బాల, బాలికల విద్యా వివాహముల గురిం
చిన భీమామాడ గలవు.
13. సంవత్సర ప్రిమియను ఒక్కవాయిదాలో కట్టిన నూటికి
రూ 2—8—0 తగ్గించి పుచ్చుకొనవచ్చును.

“మే య ర్పు”

ಇಂಡಿಯಾ ಲಿ ಸ್ಕೋ ವೆಂಜಂಟು :

WATER LINE

AT 40 POUNDS PRESSURE

AUTOMATIC AIR VOLUME CONTROL

V BELT

RELIEF

CHECK VALVE

THE PEAPACK AIR CO.
ASHLAND, OHIO

ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୫୩

१५५ ई.पू.

మీరు

ఉత్తర హిందుస్థానమున

తీర్థయాత్ర

చేయదలచుచున్నారా ?

ఎం. ఎస్. ఎం. రైల్వేవారు యితర రైల్వేలతో కలిసి
చాల చౌకచార్జీలలో కొన్ని నియమితయాత్రలను చేయు
నవకాశము నిచ్చుచున్నారు

మా

స్వాండర్డ్

చుట్టుప్రయాణ

టిక్కెట్లను

గురించిన వివరములకు

మీ స్టేషన్ మాస్టర్ ను అడుగుడు

ఎం. ఎస్. ఎం. రైల్వే.

ప్రజాదరణ ప్రజావిశ్వాసములు అభివృద్ధిపలన నిరూపింపబడును

ఈ విషయము మా కంపెనీ అభివృద్ధిపలన స్పష్టము కాగలదు.

గార్డియన్ ఆఫ్ ఇండియా

యిన్నూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

THE

Guardian of India Insurance Co., Ltd.

కంపెనీ పని ప్రారంభించినది మొదలు మూడు సంవత్సరములలో యొక్క ప్రశంసార్థి మాని వ్యాపారము జరిగినదియు దిగున అంకెలు తెలుపగలవు.

మొదటి పాలిసీ జారీ చేసినతేదీ

... 1934 నవంబరు 3.

1937 డిసెంబరు 31 నరకు చేరిన ప్రోపోజ్యు మొత్తము

... ఒక కోటి నాలుభై లక్షలకు పైగా.

సూక్ష్మచేసిన వ్యాపారము

... ఒకకోటి పదిలక్షలరూపాయలకు పైగా.

ఇండియా గవర్నమెంటువారివద్ద డిపాజిటుచేసిన మొత్తము...

రెండు లక్షలు.

మూడు సంవత్సరముల కాలములోనే కంపెనీవారిచే జరుపబడిన వ్యాపారము హిందూ దేశమునకు దంతటను అపుర్యమైన రికార్డుగా నుండగలదు.

సాటిలేని యీ జయమునకు కారణము లేవియినగా :

ఆకర్షణీయములైన స్కీములు, నిర్దిష్టమైన సరిహద్దు నిర్వహణము—తక్కువ ప్రీమియం రేట్లు—
కంపెనీ తాలూకు సన్నివారికి మంచి నగుమానము — అదరణపూర్వకమైన మర్యాద.

నిరంతరాభివృద్ధి జెందిన యీ కంపెనీ పాలిసీ మంచి ఆస్తిగా నుండగలదు. ఏజెన్సీ, వ్యాపార సన్నిహిత సంబంధమునకు యునలేని దోహదము.

భీమా గురించిగాని యేజెన్సీ పరితులు గురించి గాని వివరములు కోరువారు కంపెనీ హెడ్ ఆఫీసుకు వ్రాసి తెలిసికొనవచ్చును. లేదా టి. యస్. శ్రీనివాస అయ్యర్, విశాఖపట్టణమందలి కంపెనీ బ్రాంచి సెక్రటరీకి వ్రాసికొనవచ్చును.

హెడ్ ఆఫీసు :
యెన్. ప్లనేట్ (ప్రొ. బా. 89),
మదరాసు.

}

యె. నారాయణ్,
మేనేజర్.

Bauer

సూపర్ సౌండ్ సిస్టం

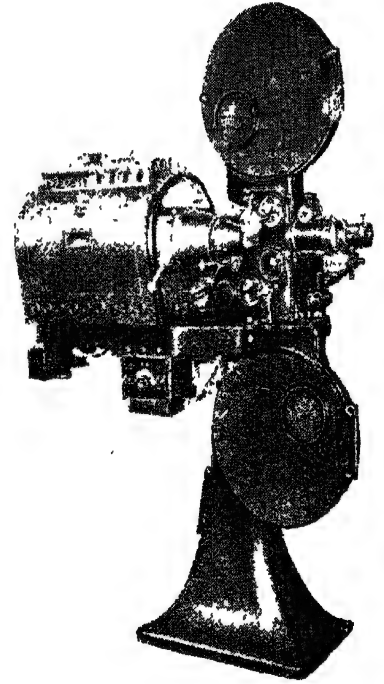
చౌక! చాలకాలము మరచు!! నమ్మకముగా పనిచేయును!!!

క్రొత్తరకము యెక్స్‌లో ఆంప్లిఫైర్

ప్రత్యేక విశేషము

“రాక్టీ”

సౌండు హెడ్ అసమానమైనది

నేడు 246 ఫిలిం కంపెనీలు
బావర్ ప్రాజెక్టర్లు వాడుచున్నారు. మీ థియేటరులో
మీ రెండుకు బావర్ అమర్చుకొనగూడదు?

SARASWATHI STORES, Madras.

సరస్వతీ స్టోర్స్, మద్రాసు.

ది ఇండో యూనియన్ ఆఫ్ యూరన్ను కంవెన్సి లిమిటెడ్.

హెడ్ ఆఫీసు : కలీల్ భవనములు

మాంట్ రోడ్, మదరాసు

ప రి పా ల క వ ర్గ ము

ది వాణిజ్య హదూర్ ఏ. యం. మురుగప్ప శెట్టిగారు (ప్రేర్మన్)
రాజా సర్ వసుదేవరాజు ఆఫ్ కొల్లెంగోడ్, కేటి. సి. ఐ. యం. యల్. ఏ.
యు. త్విక్, ల్యాండు లాడ్జ్, రైస్ మిల్లు యజమాని, బర్మా, రంగూన్, పి.సి.సి.గూగా
పెగోడా ట్రస్టీ.

సి. ఆర్. యం. యస్. అణ్ణమలై శెట్టిగారు, బ్యాంకం.

యస్. ఏ. ఏ. అణ్ణమలై శెట్టిగారు బ్యాంకర్.

పెంకటగిరిరాజు

ఏ. యం. యం. మురుగప్ప శెట్టిగారు (యెక్కు-అఫిషియో)

ఆర్. యం. యం. పి. ముత్తయ్య శెట్టిగారు, బ్యాంకర్ (పాలినహోల్లర్ ప్రెస్టేజి)

సో ఆఫీసులు : రంగూన్, బర్మార్.

దేశమంతటను గేజెన్సీలు కలవు.

క్లెయిములు అతిశీఘ్రముగా పరిష్కరింపబడును.

వివరములకు:—

కార్యదర్శి

ఏ. య్. యస్. రాఘవ్ ఏ. సి. ఐ. ఐ. (లండన్)

పో. బా. 350.

మాంట్ రోడ్,

మదరాసు.

శ్రీ బహుధాన్యసంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్రీ. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్వప్న దోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలం గోదానకుల్యం వృణామ్,
అమృతమృద్ధిద మృత్తమం దురకరం సందామపర్వ మృదూనోవాకర్మముహూనం సమిధిం కువాం శుశ్రూషాత్.

రాహుకాలము

నూర్వోదయం 6 ఘం. అర్హోదిగములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6
సోమవారము	7½	9
మంగళవారము	3	4½
బుధవారము	12	1½
గురువారము	1½	3
శుక్రవారము	10½	12
శనివారము	9	10½

గుళిక కాలము

నూర్వోదయం 6 ఘం. అర్హోదిగములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6
సోమవారము	1½	3
మంగళవారము	12	1½
బుధవారము	10½	12
గురువారము	9	10½
శుక్రవారము	7½	9
శనివారము	6	7½

పంచాంగకర్తలు:

కుప్పా విశ్వపతిశాస్త్రి, చివ్రకుల వేంకటరమణశాస్త్రి

శ్రీ బహుధాన్యసంవత్సర ఫలితాంశము

ఈ సంవత్సరమున రాహుకు లాన్వోద్యమములుగల్గి జననాశనము గల్గును. సశువులకు రోగశీత గల్గును. గాలియు వర్షములున్న అధికముగా నుండును. తోలకరిపంటలు సామాన్యముగా ఫలించును. మగ్గ నవ్యమాలకు కొంత అగ్రహము గల్గినను మగ్గవలెగా ఫలించును. ఆంధ్రప్రదేశ్ములు బాగా ఫలించును. ఎల్లధాన్యములగు కందులు, పేసలు, పేసుకెసగ, మిప్పి, బియ్యం, పొద్దులు, నువ్వులు, ఆముదాలు, మినుములు, పెసర మొదలగు ధాన్యములపంట చాలాభాగము చెడిపోయి పొద్దుగ ఫలించును. బొన్నలు, సజ్జలు, గోధుమలు, వరిధాన్యములకు కొంత అరిష్టముగల్గి సామాన్యముగా ఫలించును. దూది పంట ప్రారంభములో బాగా నుండి చివరకు చాలా చెడిపోవును. సాడింగు బాగా పెరుగును. ధాన్యమధిక సామాన్యముగా పెరిగి నిలబడివుండును. దూదిధరలు గోష్ఠ సామ్యవృద్ధులతో కూడియుండును. మొత్తముమీది తోమ్మిదవీసముల పంటపండును. కార్తిక సూర్యమాసమున గూర్జర చంద్రగ్రహణముండును. కార్తిక శుక్ర నాడు సింహనశీ పుష్కరము. ఫాల్గుణమాసమున గురు మాధ్యమున్న కార్తిక బుధ సుందీ మార్గశిర శుక్ర ౨ వరకు శుక్రమాధ్యమున్న గలుగును.

శ్రుతి సర్వేపాం శుభవృత్తిగళావి భవంతు. శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ

ఇష్టదేవతా ప్రార్థన

వాగ్దాత్యాసమనసస్సర్వాధానా ముపక్రమే,
యం సత్వాకృతకృత్యాస్సస్మిన్నమమి గజాననమ్
అవింత్యావ్యక్తరూపాయ నిగ్గుణాయ గుణాత్మనే,
సమస్త జగదాధారమార్తయే బ్రహ్మణే నమః
బ్రహ్మణ మిదాన హరీ కురేశ్వరం
గ్రహాన్న వాప్యర్కముఖాన్ మహాత్యునః,
ఋషీన్ దివ్యధిపతీన్ దివౌకసః
పుణ్యాన్ ప్రపద్యే శరణం ప్రతిశ్రుణుమ్.

సంవత్సరాది దినసకృత్తం

అబ్బాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రై రాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తతః శుచిః.
విష్ణుశం భారతీం ఫేటాః దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ,
సంవత్సరఫలం సమ్యక్ స్మృత్వా విఘ్నాః సమర్పయేత్.

అబ్ధిత్రయ నిరూపణం

అస్మిన్దేశే చాంద్రమానాద్దో గ్రాహ్యః. శేషచలస్య దక్షిణ
దేశే సౌరమానాద్దో గ్రాహ్యః. వింశత్యంతరదేశే బార్హస్పత్యమా
నాద్దో గ్రాహ్యః. సర్వత్ర సురూదయ మాసీయవద్దో గ్రాహ్యః.
చాంద్రమానేన బహుధాన్యసంవత్సరః. సౌరమానేన ఏతత్సంవత్సరః.
చైత్ర శు కళ పర్యంతం ఈశ్వరసంవత్సరః. తడుపర్యజ్ఞాంతపర్యంతం
బహుధాన్యసంవత్సరః. బార్హస్పత్యమానేన అబ్బాదిప్రభృతి ఫాల్గున
శు కళ పర్యంతం విశ్వతిసంవత్సరః. తడుపర్యజ్ఞాంతపర్యంతం ఖర
సంవత్సరః. సురూదయవత్ బార్హద్రపదాబ్దిః. అస్య సమస్తకర్తవ్య
కామస్య, సకలకౌతస్నార్త విత్త్యకర్తవ్యమహేన క్రియాతంత్ర వ్యవ
హార హేతుధూతస్య, స్మృత్యైదిగత సౌరాబ్దిః. గాంధారిగతి
కర్తవ్యదిగతాబ్దిః. గాంధారిగతి సౌరాబ్దిః. గాంధారిగతి విక్ర
మాబ్దిః. గాంధారిగతి 1938-1939 ఛాన్ద్రశకే
గతికః. గాంధారిగతి. శ్రీ సూర్యసిద్ధాంతోక్త మార్గణ అద్య బ్రహ్మణః
మహాయాత్యంతార్థగతం. అనంతరం ప్రశమవత్సరే, ప్రశమమాసే,
ప్రశమపక్షే, ప్రశమదివసే. అహ్ని శు గతి-ర. ౧౧ తా. ద్వాదశ
యాగానాం మధ్యే తృతీయే, శక్రదేవతాకే ముగే, ద్వితీయో బహు
ధాన్యవామకః, అర్కదేవతాకః పరివత్సరః.

అస్య సంవత్సరస్య రాశాదినిర్ణయో యథా.

కాశా శుక్రః	ఆర్ధాధిపః కుజః
మంత్రి బుధః	మేఘాధిపః బుధః
సేనాధిపః కుజః	రసాధిపః చంద్రః
సహాధిపః శనిః	నీరసాధిపః శనిః
ధాన్యాధిపః శుక్రః	
పురోహితః శనిః	పరీక్షకః శనిః
గణకః రవిః	గ్రామపాలకః

బుధః, దైవజ్ఞః, కుజః, పశుపాతకః, గోపాలః, స్థానసంరక్షకః, బల
గ్రహః, అధ్యాధిపః శుక్రః, శ్రీకళాధిపః బుధః, ఆజ్ఞాధిపః బుధః,

యుధాధిపః కుజః, అధ్యక్షాధిపః శనిః, సర్వధాన్యధిపః శుక్రః,
వ్యాసారాధిపః కుజః, ధనాధిపః కుజః, వ్యవహారాధిపః రవిః,
వస్త్రాధిపః రవిః, గృహాధిపః శనిః, పర్యేషిపః బుధః.

భువనగనామక మేఘః. మేనో రికాన్య దిగ్భాగే అసోన్య
త్వస్తి. సందనారిసామక నాగః. స్రవహనామక వాయుః. ఆధిక
చిరుచ్ఛయ పరిమితం వర్షం. ఆధికత్రయ పరిమితో వాయుః. భూవా
హకః. విరాటః.

వర్ష ధాన్యా దయః

వర్షం గతి, ధాన్యం గతి, పిత ౭, తృణ గతి, ఉష్ణ గతి,
మారుత ౭, ప్రహవృద్ధి గతి, కాయ గతి, రాజవిగ్రహ గతి, ఉగ్ర
గతి, పుణ్య గతి, పాప గతి, వ్యాధి ౭, ఉపశమ ౭, ఆచార గతి,
అనాచార గతి, బన్య గతి, మరణ గతి, దేశోపద్రవ ౭, దేశస్వాధిప
గతి, చోరభీతి గతి, తన్నాశః గతి, అగ్నిభయ గతి, తన్నాశ గతి,
మృగోపద్రవ గతి, తన్నాశ గతి, కీటభయ గతి, తన్నాశః గతి, మామ
కవృద్ధి ౩, తన్నాశ గతి, సూక్ష్మోపద్రవ గతి, తన్నాశః ౯, కామ
గతి, లోభ ౩, మోహ గతి, మద గతి, మాత్సర్య ౭, శుఖ గతి,
దుఃఖ గతి, భోగ గతి, విషంబం గతి, మనోవ్యగ్ర గతి, స్వేద గతి,
ప్రతిష్ఠ ౭, అప్రతిష్ఠ గతి, ద్యూత ౯, మత్తత గతి, పురుషోత్పత్తి ౭,
స్త్రీజామత్పత్తి గతి, ధాతు గతి, భయ ౭, శోగ్య గతి, దుష్ట
నిగ్రహ గతి, శిష్టపాలన గతి, సత్య గతి, అసత్య ౭, విశ్వాసం ౯,
అవిశ్వాసం గతి, దయ గతి, నిర్దయ గతి, న్యాయ గతి, అన్యాయ
గతి, జ్ఞానం గతి, అజ్ఞానం గతి, కపట గతి, నిష్కపట్యం గతి,
ధార్మికత్వ గతి, అధార్మిక గతి, గోమాయు గతి, తన్నాశ గతి,
సస్యకీట ౭, తన్నాశః గతి, కలభ గతి, తన్నాశః ౭, మతక గతి,
తన్నాశః గతి, ముక్కుట గతి, తన్నాశః గతి, వృక్షిక్త గతి, తన్నాశః
గతి, వ్యాఘ్ర గతి, తన్నాశః గతి, సస్యవృ ౭, తన్నాశః ౭, తను
వృద్ధి ౮, తన్నాశ గతి, శుభ ౮, తన్నాశః గతి, ద్రుమకీటవృ ౮,
తన్నాశః ౮, శుభా ౭, తృప్త ౭, నిద్ర గతి, ఆలస్యం గతి, ఉద్యో
గం గతి, నిరుద్యోగ గతి, కాంతి గతి, క్రోధం ౯, చంబం ౯, మిత్ర
భేదం ౭, మైత్రి గతి, రసనిమ్మత్తి ౭, ఫలనిమ్మత్తి గతి, భేష గతి,
తన్నాశః గతి, గజ గతి, తన్నాశః ౮, ఉష్ణి గతి, తన్నాశః గతి, విద్ర
గతి, తన్నాశః గతి, క్షుత్రియ గతి, తన్నాశః ౮, పైశ్య ౭, తన్నాశః గతి,
మూత్ర గతి, తన్నాశః ౭, మేఘ ౩, తన్నాశః గతి, సంకర గతి,
తన్నాశః గతి, గాఢాత్మక ౮, మృగిగ ౭, వజ్ర ౮, వైదూర్య గతి,
గో ౭, భిక్ష ౭, భువ్యరాగ ౩, ఇంద్రనీల ౮, ప్రవాళ గతి, మార్కెత గతి,
ఇంద్రరత్న గతి, సువర్ణ ౮, గజశ ౮, తామ్ర ౭, కాంస్య ౮, లోహ
౮, ఆయః ౭, గ్రోభ గతి, నీసం గతి, రసం ౭, ద్రవీ ౭, కాలి
గతి, కుభ్య ౭, శిల గతి, మామ ౭, ముద్గ ౭, సర్వ ౮, చణక
గతి, ఆడక గతి, గోధూమ ౭, కోద్రవ ౮, వీయంగు గతి, యాత
నాల గతి, క్యామాక ౭, రాజమామ గతి, నీవార గతి, శింభిధాన్య
గతి, వసప ౩, నారికేళ గతి, మామిలుంగ ౩, శంఖర ౯, ఖర్జూర
గతి, రంభా గతి, చూర గతి, కపిశ్య గతి, తింత్రిణి గతి, ధాత్రీభు గతి,

అతివృష్టి ౧౧, అవావృష్టి ౩, ఋషి ౩, తన్నాళ ౩, కునక ౩, తన్నాళ ౧౧, మాకర ౧౧, తన్నాళ ౩, స్వపక్షభయ ౩, పర కక్షభయ ౧౧, అంబజా ౧౩, నేద్రజ ౧౩, ఉద్భిజ ౩, జరాయజ ౧౩, స్థావరా ౧౩, జంగమా ౩, ఇతిరజీవరాశయ ౧౫, రాజపూజ్యత ౬, అవమానం ౫, ఉత్పాద ౯, విద్యుత్ ౩, శిలాపాత ౪, గర్జితం ౩.

అథ కందాయఫలాని

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఘ
౦	౩	౬	౧	౪	౭	౧౦	౧౩	౧౬	౧౯
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౧	౪	౭	౦	౩	౧	౪	౭	౦	౩
పూ	ఉ	హ	చి	త్రి	స్వా	వి	ఆనూ	జ్యే	మూ
౬	౧	౩	౭	౫	౦	౩	౬	౧	౪
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౭	౦	౩	౧	౪	౭	౦	౩
పూ	ఉ	హ	క్ర	ధ	ని	శ	పూ	హ	ర
౪	౭	౧	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౩	౧	౪	౭	౦	౩	౬	౧	౪	౭

ఆదికూశ్యే మహావ్యాధిః మధ్యకూశ్యే మహావ్యథా, అంత్యకూశ్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూశ్యే నిష్ఫలం భవేత్. విషమేష్వర్థలాభం స్యాత్ సమేతా సమతా భవేత్, కూశ్యే కూశ్యత్వ మాప్నోతి కంచాయ ఫలమిదృశం.

అదాయవ్యయా

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృత్తికయోః	౨	౮	సింహవృత్తి	౧౧	౫
వృషభశులయోః	౧౧	౧౪	ధనుర్వృత్తియోః	౫	౧౪
కన్యామిధునయోః	౧౪	౧౧	మకరమంధయోః	౮	౮
కటకస్య	౮	౧౧			

మొత్తం పాళ్లు ౧౫

రాజ్యవృద్ధి రాజావమానాని

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషవృత్తి	౧	౩	తులూకూ	౫	౬
వృషభవృత్తి	౪	౩	వృశ్చికవృత్తి	౧	౨
మిథునవృత్తి	౩	౩	ధనుమ	౪	౨
కటకవృత్తి	౩	౩	మకరవృత్తి	౩	౨
సింహవృత్తి	౬	౩	కుంభవృత్తి	౩	౫
కన్యావృత్తి	౨	౬	మీనవృత్తి	౬	౫

సంవత్సర ఫలాని

అశ్వి, పుష్య, స్వాత్యభిశాం	మనస్తాపః
భర, ఆశ్లే, విశాఖ; శ్రవణానాం	రాజపూజ్యతా
కృత్తికా, మఘ, ఆనూ, నిస్తిషానాం	కలహః
రోహిణి, పూ, జ్యే, శతతారానాం	భూమగ్నం
మృగ, ఉభ, మాళా, పూర్భాణాం	రోగః
ఆర్ద్ర, మాఘ, పూష, ఉభాణాం	అయువ్యం
పున, చిత్రి, ఉషా, రేవతీనాం	అగ్నిలాభః

అబ్దత్రయ ఫలం

పాండ్ర సౌరమాసాభ్యాం బహుధాన్య సంవత్సర ఫలం

అనీతిరభిలావృష్టి ర్బహుధాన్యాఖ్యతత్సరే,

వివిధైర్ధాన్యనిదయై స్సంపూర్ణానిఫలాపరా.

సంపూర్ణ వృష్టిచేత భూమి అన్ని ధాన్యములను ఫలించును.

అవిసితి లోకముం దధికము. బార్హస్పత్యమాసేన అబ్దాది ఫాల్గున ౪ ౧౨ పర్యంతం.

వికృతి సంవత్సర ఫలం

ముష్ణంతి తస్మిన్కాలోకం వికృతప్రకృతిప్రభా,

వికారా అల్పవృష్టిశ్చ వికృతేభ్యే ప్రజారుజః.

లోకమున చోరభయముధికము. స్వల్పమైన వృష్టిగల్గును. రోగ బాధ గల్గును. ప్రజలు వికారముగల్గిన ప్రకృతి గలవారగుదురు.

గురూదయమాసీయ భూదవదాబ్ద ఫలం

ఆర్ద్రభూద్రవదేవృష్టి తేమాశోగ్ధం కృచిత్ర్యచిత్ర,

పూర్వస్య సమృద్ధిస్సాన్యా న్నాశం యా త్యవరంఫలం.

మంచివర్షము లుండును. అచ్చులచ్చుట జనులు తేమాశోగ్ధములు గర్హింతురు. తొలకరిపంట పండును. వైరపంట నశించును.

అథ రాజాదీనాం ఫలాని

తత్ర రాజ్య శ్చ క్ర స్య ఫలం

శుక్రస్యరాజ్యే బహుసస్యసంపదలాసు తీవ్రవేగాస్సరితోంబురాశిభిః, ఫలంతివృక్షాబహుగోప్రమాతిర్య సుంధరాపార్థివసౌఖ్యసంయుతా.

భూమి చక్కగా ఫలించును. నిరుపాదలైనవారుగా ప్రవహించును. వృక్షములు ఫలించును. గోవులు ఊరప్రదు లగును. రాజులు సౌఖ్యముగా నుందురు.

మంత్రిణాం బుధస్య ఫలం

మంత్రిణిశతాంకతనయే ప్రహతవాయు ర్విగ్రంథంవాసి,

మగ్ధ్యమఫలదాధరణీయ పచణో హూనుహర్ తాపి.

వాయువు అధికముగా పీచును. భూమి నానూస్యముగా ఫలించును. యవలకు గోధుమకకు గిర్రులు పెరిగిండును.

నేనావతే కుజస్య ఫలం

రోగాగ్ని బాధాంతర్యానాం పశూనాశాచ్చవివృత్తయః

గమధాన్యాకృతశ్చైవ బాం బాధాన్యాస్త్రియోద్రిదే,

సేనాప సేనాదానోమే నసన్ధి భూపాలనంరహశుః.

జనులకు రోగబాధలు. ఆస్తిగ్రహణవయము. గల్లులు. వర్ష తక్కువ. గాలకు కలహము గల్గును. పొట్టుగల ధాన్యములకు రాగికిన్నీ భర పెరుగును.

సస్థాధివతే శ్చ నే ఫలం

రగినుజేయది ధాన్యమతాబాన్యపతిభిఃపరిపీతవిగ్రహః,

గదభయంతుమధాన్య మహోత్స తదురితవాచవివాదయుతా వరా.

ప్రజలు వ్యాధిగిగ్ధులయి రాజులచేతి పీడింపబడును. అశోన్యస్య కలహము గల్గియుండును. పొట్టుగల ధాన్యములకు భర పెరుగును.

అవివక్షి స్వభావంబున నున్నది. మనవానిదిబాహ్యులైన వ్యాధిభావముల నవచ్చుతే బాహ్యులైన వ్యాధిభావములను తీసివేసి భావించుట అధికమైన వర్ణము లుండి లోకము సుఖముగా నుండును. ఫలించును. అవరథాన్యములు ఫలించవు. భాన్యము అవరథలు సామాన్యముగా నుండును.

ఆ ర్థా ధి వ తే కు జ న్య ఫ లం

భామీచార్వపతే స్వల్పవృష్టి ర్వాయసమర్హితా కృచిదవృష్టి కృచిదాన్యం ప్రజాలోగ్యం చ్యవ్యచ్యవితే. గాలి అధికముగాను వర్షము స్వల్పముగాను వుండి, వర్ష భాన్య ప్రజాలోగ్యములు నియతముగా లేక జేకభేదముచే మారుచుండును.

మేఘాధిపతే ర్బుధన్య ఫలం

గర్భితాకని పాపాని వాతానికృతపరమాధరా, మధ్యదేవే మహావర్షం శుభధాన్యమహర్వతా బుధిమేఘాధిపే చైవ బహుసౌఖ్యముతామహీ. మేఘములు, అధికమైన గాలితోను, గర్భనముతోను, పిడుగులువర్షముతోను, మధ్యగంధతోను మారుచుండును. మధ్యదేవమందు మంచివర్షముండును. పాపముల భాన్యములవలన ధర పెరుగును. ప్రజలు సుఖముగా నుండురు.

ర సా ధి వ తే క్షేం ద్ర న్య ఫ లం

బహువారి ముహూమేఘా ధనధాన్యాపరలామహీ, క్షేం ద్ర పయానిఘృత కర్మరూపా, క్షేం ద్ర వృష్టిప్రజాయంతే చంద్రోపాధి రసాధిపే. రసవర్షము లుండుటచే లోకము సుఖముగా నుండి ధన భాన్యములతో కలుగుచుండును. మవ్వలు, నూనె, చెల్లెలు, మైనము, పాలు, నెయ్యి, చక్కెర పిట్టకు ధర పెరుగును.

నీ ర సా ధి వ తే శ్చ నేః ఫ లం

అయశ్శింశాదోహోహం కృష్ణచంద్రావవర్షనాం, కృంగాశ్వపలలానాంచ లోహాప్రతిగ్రాంభసాం అర్ధవృద్ధిః ప్రజాదేవే మం దీ నీరసనాయకే. ఇనుము, లోహము, నల్లనిచంద్రులు, చంద్రులు, కొమ్ములు, రాళ్లు, నూనెను, నీనము, మవ్వలు, నూనె పిట్టకు ధర పెరుగును.

పు రో హి త న్య శ నేః ఫ లం

మధ్యపస్యాన్మృత్యుస్సాన్య మ్మృషీహాః పురోహితా, నరాణాంసఖమత్యంతం మార్త్యపుత్రే పురోహితే. పురోహితులు మందబుద్ధిగల వారగుదురు. వర్షములు ధరలు, పంటలు సామాన్యముగా నుండును. జనులు సుఖముగా నుండురు.

వ రీ క్ష క న్య శ నేః ఫ లం

ఫరీక్షతే మార్త్యమతే బుద్ధిహీనాః పరీక్షకా, అసర్వ అల్పవృత్తి కృష్ణద్రవ్య సమృద్ధితా. అసర్వ అల్పవృత్తి కృష్ణద్రవ్య సమృద్ధితా.

బాగావండి ధరలుతగ్గి స్వల్పమైన వర్షముండును.

గ ణ క న్య ర వేః ఫ లం

సర్వేయధర్మతా భూపా అసర్వం వ్యాధిసంకులం, అన్యోన్యచైరిం సర్వే గణతే భాస్కరేనతి. రాజులు అన్యోన్యకలహము గల్గి యుద్ధాసక్తులగుదురు. లోకమున వ్యాధులు అధికముగా నుండును. ధరలు తగ్గివుండును.

గ్రామపాలకన్య బుధన్య ఫలం

గ్రామాణాంపాలకే సామ్యే సుఖినో గ్రామవల్లభాః, గ్రామాణాం సుఖమత్యంతం రాజానో నయకాలినః. గ్రామములున్న గ్రామాధిపతులున్న సుఖముగా నుండురు. రాజులు నీతితో ప్రవర్తించురు.

దైవజ్ఞన్య కుజన్య ఫలం

చోరాగ్నికస్త్రబాధావ రాజానో యుద్ధకాంతీణః, దైవజ్ఞే భూమితనయే దైవజ్ఞాః స్త్రీ ప్రబుద్ధయా. దైవజ్ఞులు స్త్రీలవంటి స్వభావము గల్గియుండురు. లోకమును చోరాగ్నిబాధ యుండును. యుద్ధము గల్గును.

వశుపాలకన్య గోపాలన్య ఫలం

వశువృద్ధిస్సుఖింశ చ భూపాస్సార్వసంపదా, సంతూర్ణ తృణవృష్టిశ్చ గోపాలే వశునాయకే. పంటలు బాగావండి లోకము సుఖముగా నుండును. వశువులు తీరప్రదము లగును. వర్షము లుండును.

స్థానసంరక్షకన్య బలభద్రన్య ఫలం

ప్రవర్ధనం భాన్యపురుషం తీరములు సమృద్ధిగా నుండును.

పుష్కరాఖ్య మేఘ ఫలం

నైవకందఫలములవివృద్ధి ద్దాయకే వివిధపాతకవృద్ధి, రోగతోజనకృత్య మనల్పం పుష్కరజలభరే జలమల్పం. వర్షము స్వల్పముగా నుండును. జనులు వ్యాధిచే పీడింబునందురు. పాపము అధిక మగును. కందములఫలాదులు ఫలించవు.

మేఘోరీకాన్య దిగ్భాగే మేఘాత్పత్తి, తేన ఆధికచరుప్తయ పరిమితం వర్షం భవతి, వర్షవిభాగక్రమః అష్టభాగాన్యమద్రేమ పర్యతేభి శభావన, త్రిభాగాశ్చ ధరణ్యాంనై ఏవంవర్షతి చ త్రిభా

ఆ ధ క ఫ లం

చతురాధికే వర్షం మధ్యమం, ఆధకో బ్రాహ్మణహస్తగతః, తత్ఫలం మర్శితం. ప్రవహ్యో వాయుః, తేనఆధక త్రితయ పరిమిత వాయుర్వాతి, నందసారి నామక నాగఫలం మహావృష్టిం కరుతే నందతేజనః, అధికమైన వర్షము లుండుటచే జనులు సంహారమునందురు.

ప్రహులకన్య నివాసస్థ వచనం
భూమివాహా విరాటేను భూమిస్వస్థావిభీతాస్యాత్,
ప్రజానాం ప్రబలాశోగ్యం సువర్ణం సర్వదితున.
ప్రజలు భయములేక ఆశోగ్యంపంతులై సుఖముగా నుందురు.
వర్ణము అన్ని దేశములందును బాసండును.

ర వి వా ర ఫ లం

అహో, వైత్ర శుంధర, బుధవాసరే ఉదయాది ౨౨-౨౩
ఈయన రజే శ్రృంగప్రవేశత్వా త్రత్యలాని.
వారఫలం : సౌభాగ్యం.
సమయఫలం : అనర్హ కలహప్రదా.
వారఫలం : అతివృష్టి.
మేవ సంక్రాంతిఫలము, అధికమైన వర్షము లుండి పంటలు
పండుట. ధరలు తగ్గివుండుట, అనోన్యకలహము గల్గివుండుట.
(ఈఫలము వైత్రవైశాఖ మాసములందు జరుగును)

ఆ ర్ద్రా వ్ర వే శ ఫ లం

శ్రేష్ఠ ౪ ర తుజవాసరే ఉదయాది ఘ ౫-౧౨ సమయే రజే
రాద్రి ప్రవేశత్వా త్రత్యలాని.
కాలఫలం : సస్యాభివృద్ధి.
తిథిఫలం : అల్పవృష్టి.
వారఫలం : వృష్టినిహారనం.
శత్రుశ్రఫలం : వృష్టి ర్మనశ్చ.
యోగఫలం : కుభరే.
కరణఫలం : దుర్భిక్షం.

వర్షము తక్కువ. పూర్వసస్యము ఫలించును. (ఈఫలము
ఆషాఢ శ్రావణమాసములలో జరుగును) దుర్భిక్షభయము గల్గును.

మకర
సంక్రాంతి ఫలం
ఏతత్సంధిర పువ్య
౪ ర తుజవాసరే ఉద
యాది ఘ ౫-౧౨ సమ
యే రజే శ్రృంగప్రవ
ేశత్వా త్రత్యలాని.

ద్వియంశం కృష్ణవర్ణం చ సురూపం చ త్రిశేత్రకం,
శత్రుబాహుం ద్విపాదం చ త్రిశం గజవాహనం

ప్రహులకన్య నివాసస్థ వచనం

అష్టవక్త్రో వివాలాహో లంబఘ్రాస్తీర్న నాసికః.
శలయోజన మాన్నత్యం విస్తీర్ణం ద్వాదశస్కృతం,
ఏవం రూపం సువీక్షణ్యం సంక్రాంతే తురుషస్యహి.

రాక్షససామధేయః చందాలాదిష్టం నిర్మలాదకస్మానం
భం. నీలవస్త్రధారణం మహాభయంలామౌరసగంధః యుద్ధం. జహ
కుసుమ ధారణం యశోహాని గోపేశికాభరణం భనునాశనం నీన
పాత్రే భక్షణం అశోగ్యం. పయోహానం పునాశనం. బదరీఫలభక్షణం
కుభంభకతి గజవాహనం రాజాదిష్టం శోదండాయాతనం పునాశనం
కాంచనవస్త్రం స్వర్ణ నాశనం | అస్త్రధారణం శోగభయం అగ్నియ
దిగ్గానం తద్దేశారిష్టం విస్మయచేష్టా ప్రజావ్యాధిః | నివిష్టావస్థా సస్య
వృద్ధిః.

వ క్ష ఫ లం

కృష్ణపక్షే యదాపుష్యే మకరం యాతిభాస్కరః.
సువృష్టిః శేషమహాశోగ్యం సుఖితం సస్యపదః
తిథిఫలం : శుభిబాధా.
వారఫలం : వ్యాధిదుర్భిక్ష తస్కలైః భయం.
మతంతరే ఫలం : రాజయదం.
కాలఫలం : పూర్వాష్టా నృపతీస్తంతి.
ముహూర్తఫలం : మహాత్వా.
అగ్నిఫలం : శోగబాధా. శత్రుశ్రఫలం. సస్యారిష్టం.

రాజులు అనోన్య కలహములు గల్గివుండురు. ప్రజలు వ్యాధి
తస్కర దుర్భిక్షములచేత బీడింపబడుదురు. లోకమున యుద్ధభయము
గల్గును. చందాలారకు రాజులకు అరిష్టముగల్గును. పశువులు వ్యాధి
వల్ల నశించును. అంగవంగదేశములకు దుర్భిక్షాదివిపత్తు సంభవించును.
ధరలు పెరుగును. బంగారము విశేషముగా వ్యయింపను. (ఈ ఫలము
పువ్య మాఘ మాసములలో జరుగును.)

చంద్రచారః

భరణ్యాది మణ్యంవలఫలం : శేషం.
శ్రేష్ఠమక్ష ప్రసవద్యుక్తవారఫలం :
సుఖితం శేషమహాశోగ్యం వృష్టిసస్యవివర్ధనం.
అనందనిరతా ధాతీ.
ఆషాఢసక్త పంచమీయాక్త వారఫలం : తాపం.
ఆషాఢసక్తపంచమీ యాక్తచిత్రాఫలం.
సర్వసస్యసమృద్ధిస్సాస్త్రిప్రమోదం తే నిరామయాః.
తత్కృష్ణపక్ష శోహితీ యోగఫలం : మనశ్చమా.

వర్షములు చక్కగా వరుచును. పూర్వసస్యములు (శోలకరి
పంటలు) బాగాపండును. జనులు సౌఖ్యము పనుభవించెదరు. (ఈ
ఫలము శ్రేష్ఠాషాఢమాసములలో జరుగును.)

బహుమతి పుర పంచాంగ నీతిక

సంవిధాన

వివిధ పంపిణీ పూర్తిమీ పాపవాసలే భరణి

తూ. నక్షత్రే. శేషుగ్రస్త సంప్రద్య

చంద్రగ్రహణం. కపిలవర్ణం. ఆవ

మర్దననామకం. ఆగ్నియమంశం.

మార్గోదయాది ఆగ్నేయ స్వర్ణకాలం:	౪౯-౧౬	1-43
ఈశాన్య సంమీలనకాలం:	౫౧-౫౮	2-౯2
మధ్యకాలం:	౫3-౩౩	3-80
పాయవర్ణనిమిలనకాలం:	౫౫-౨౦	4-17
నైర్ఋతి మూలకాలం:	౫౮-౨	5-18
ఆద్యంతపుణ్యకాలం:	౮-౪౬	8-80

వారఫలము : రాజులు కలహించుదురు. ధాన్యధరలు పెరుగును. దూదిధర పెరుగును.

రాశిఫలము : ఇనులప గోగపిడగల్గును. పంటలప అరిష్టము.

పాంచాల, కాంభోజ, కింత్రిలింగదేశములకు సేవగల్గును.

గ్రాసఫలం : దుర్భిగ్గం.

నక్షత్రఫలం : నూది, వెంకి, చిక్కెర మొదలగువాటికి మూ సుమా సములవరకు ధర పెరుగును.

అయనఫలం : బ్రహ్మకృత్యములకు సేవ గల్గును.

దిన్యఫలం : ప వ్రులకు సేవగల్గును.

వర్ణఫలం : మృగములకు, పక్షవులకు, వేషములకు సేవగల్గును.

దుర్భిగ్గముగా నుండును.

మాసఫలం : మగగ, కోనల, గూరిసినదేశముల కరిష్టముగల్గును.

మండలఫలం : ప్రజలకు పక్షవులకు గోగవాధ, హ్యోగిష్టము.

ఈ రోజున మహ్యుష్మ కాలమందు నిత్యురోజన ప్రత్యగ్ని

కాదుల వాచిగించుట కభ్యంతరము లేదు. రాత్రిరోజుము సనీరాదు

వర్ష విషయక కార్తే: వేషవాహనాదులు చక్రం

ఇంగ్లీషు తేదీ	ఫార్సీ తేదీ	మాసం తిథి	వారం	కార్త	చంద్రమానం	పుం. పుం.	చంద్రాశు	వాహనం	ఫలము
1988	౧౩౪౩								
18 ఏప్రిల్	౯ ఖుద్దాద్	శ్రవణ శు ౧౪	బు	అశ్వని	౨౮-౨౫	స్త్రీ. పుం	నిర్జల	మంగుళా	సూర్యవృద్ధి
27 "	౨౩ "	" బ ౧౨	"	భరణి	౯-౨౬	పుం. పుం	"	మంగిష	అనావృద్ధి
10 మే	౫ తీర్	వైశా శు ౧౧	మం	కృత్తిక	౫౭-౪	స్త్రీ. పుం	"	జంబుక	"
24 "	౧౯ "	" బ ౧౦	"	రోహిణి	౫౧-౦	పుం. పుం	పూర్ణజల	మయూర	సూర్యవృద్ధి
7 జూన్	౨ అమర్దాద్	జ్యేష్ఠ శు ౧౦	"	మృగశిర	౪౯-౪౩	స్త్రీ. పుం	"	అశ్వ	అర్ధవృద్ధి
21 "	౧౬ "	" బ ౮	"	ఆర్ద్రా	౫౨-౧౮	"	నిర్జల	వేష	పాదవృద్ధి
౯ జూలై	3౦ "	ఆషాఢ శు ౮	"	పునర్వసు	౫౬-౨3	స్త్రీ. స్త్రీ	అర్ధజల	నర	"
19 "	౧3 మహారామ్	" బ ౭	"	పుష్యమి	౫౯-౨౬	" పుం	పూర్ణజల	జంబుక	అగ్రవృద్ధి
3 ఆగష్టు	౨౮ "	శ్రావణ శు ౮	బు	ఆశ్లేష	౦-౫౧	" స్త్రీ	"	మంగిష	పూర్ణవృద్ధి
16 "	౧౦ మెహర్	" బ ౫	మం	మఘ	౫౭-౧౬	" పుం	"	అశ్వ	అగ్రవృద్ధి
30 "	౨౪ "	భాద్ర శు ౫	"	పుబ్బ	౪౮-౧౬	" నపుం	నిర్జల	మామక	అనావృద్ధి
13 సెప్టెం	౮ ఆబాస్	" బ ౪	"	ఉత్తర	3౨-౪౧	" పుం	పూర్ణజల	గజ	పాదవృద్ధి
27 "	౨౨ "	అశ్వ శు ౪	"	మాఘ	౧౦-౨౪	" నపుం	పాదజల	వేష	అనావృద్ధి
10 అక్టో	౫ ఆబార్	" బ ౧	సో	చిత్త	౪౧-౫	స్త్రీ. పుం	నిర్జల	మామక	"
24 "	౧౯ "	కార్తిక శు ౧	"	స్వాతి	౪౪-౪౫	" స్త్రీ	పాదజల	అశ్వ	పాదజల
6 నవం	౨ డైసన్	" శు ౧౪	ఆ	విశాఖ	౨౨-౧౮	పుం. నపుం	పూర్ణజల	వేష	"
19 "	౧౫ "	" బ ౧3	శ	అనూరాధ	3౪-౧౮	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	మంగిష	"
2 డిసెం	౨౮ "	మార్గ శు ౧౦	శు	జ్యేష్ఠ	౪౧-౫3	పుం. నపుం	"	అశ్వ	అనావృద్ధి
15 "	౧౧ బహుమన్	" బ ౯	గు	మూల	౪౬-౦	స్త్రీ. పుం	"	వేష	"
28 "	౨౪ "	పుష్య శు ౬	బు	పూ. శాఢ	౫౧-౪	పుం. పుం	పాదజల	మంగిష	పాదవృద్ధి
1989									
10 జనవరి	౭ ఇన్వంది	" బ ౫	మం	ఉ.రాశాఢ	౪౯-3౯	స్త్రీ. పుం	"	అశ్వ	"
28 "	౨౦ "	మఘ శు 3	సో	శ్రవణం	౫౨-౪౦	పుం. పుం	"	మంగుళా	"
5 ఫిబ్రవరి	3 ఫర్వర్ది	" బ ౧	ఆ	ధనిష్ఠ	౫౮-౧౭	స్త్రీ. పుం	పూర్ణజల	మంగిష	పూర్ణవృద్ధి
19 "	౧౭ "	" బ 3౦	"	శతభిషం	౮-౨	పుం. పుం	నిర్జల	గజ	స్వల్పవృద్ధి
4 మార్చి	౩౦ "	పూర్ణ శు ౧౪	శ	పూ. భాద్ర	౨౨-౨౬	స్త్రీ. పుం	"	వేష	"
17 "	౧౨ ఆగ్నేయ	" బ ౧౨	శు	ఉ. భాద్ర	౪౩-౬	పుం. పుం	పాదజల	మంగిష	"

తరువాత ప్రచారము :- ప్రత్యేకముగా నుండి

౧౭ వరకు, కృష్ణానది నుండి వచ్చిన నీరులో నీరుగలదుగా
 గ్రామములలో అన్ని ప్రాంతములను సుఖముగా నుండును. ధాన్యములు ధన
 పుట్టును. వైశ్రవతి నుండి ప్రత్యేకముగా ౧౭ వరకు, నీరుగలదుగా
 ముందువల్ల వర్షముండును. వర్షములకు తగులును. పశువులకు నీరు
 గలుగును. ప్రత్యేకముగా వర్షములకు విడివిడిగా రుతులకు ధర పెరుగు
 నును వైశ్రవతి నుండి కృష్ణానది ౧౭ వరకు, మృగశిరస్ నుండి
 వర్షము వుండును. ప్రత్యేకముగా వర్షములు ౧౭ నుండి
 ౧౭ వరకు అర్ధముగా నుండుటవల్ల అధికముగా వర్షముండును. వైశ్ర
 వతి నుండి ఆషాఢ ౧౭ వరకు వర్షముండును నుండుటవల్ల
 గోమహిషాది క్షీరప్రసవ జంతువులకు పీడ గలుగును. నువ్వులు, మానె,
 వేరుసెనగ, ఆముదాలకు ధర పెరుగును. ఆషాఢ ౧౭ నుండి కృష్ణా
 నది ౧౭ వరకు పువ్వులూ నక్షత్రములూ నుండుటవల్ల వర్షములు తక్కు
 వగా నుండును. లోకమున చోరకోగాదిపాద లుండును. రాష్ట్ర
 చులు అశాన్తివర్షము కలహించు చుండును. నెయ్యి, పెండ్లి, బంగార
 ములకు ధర పెరుగును. అదిమొదలు భాద్రపద, కు ౨ వరకు అక్షయ
 నక్షత్రముండుటవల్ల వర్షమునకు ప్రతిబంధము పెరుగు కర్షణము
 తాత్కాలికముగా ధాన్యములకు ధర పెరుగుట గల్గును. అదిమొదలు భాద్ర
 పద ౨ వరకు మహా నక్షత్రములూ నుండుటవల్ల వర్షముండును.
 నువ్వులు, మానె, వేరుసెనగ, ఆముదాలు, పెసలు, మినుములు వర్ష

ములకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు ఆశ్విని ౧౭ వరకు పూ. ధ
 యం దుండుటవల్ల ప్రజలలో గాఢాశి కృష్ణరాశి భయము, వర్షముం
 డక పోవుట. మానెలకు మానెలకు మహిమముండును ధర పెరుగును.
 అదిమొదలు కార్తిక ౧౭ వరకు ఈ భయం నుండుటవల్ల వర్షధాన్య
 ములకు ధరలు పెరుగును. కృష్ణానదిగా నాశ్రయి వర్షముండును, ప
 వులకు పీడగలదుటయు తలపెట్టును. అదిమొదలు కార్తిక ౧౭ వరకు
 పౌర్ణమ్యం దుండుటవల్ల వేరుసెనగ, మిర్చి, పొద్దుపొద్దుము, టెల్లము,
 ఉప్పు, బంగారములకు ధరలు పెరుగును, కృష్ణానదిగా వర్షముండుటయు
 తలపెట్టును. అదిమొదలు పువ్వు కు ౧౦ వరకు చిత్రా నక్షత్రము
 యం దుండుటవల్ల, వర్షముండును. ప్రజలకు పశువులకున్న లోకపీడ
 గల్గును. ధాన్యము, గోధుమలు, బంగారము, మిరియాల, వక్కలు
 మొదలుగాగల వాటికి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు మాఘ కు ౩
 వరకు విశాఖయం దుండుటవల్ల మాది, వేరుసెనగ, నువ్వులు, పెస
 గలు, మినుములు పెసలు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. అది
 మొదలు ఫాల్గు ౧౭ వరకు ఆనూరాధా కృష్ణయం దుండుటవల్ల
 కృష్ణానది, ప్రజలకు, పశువులకు వ్యాధిపీడ, ధాన్యములకు ధరలు
 కుమారముగా నిలబడియుండుటయు జరుగును. అదిమొదలు కృష్ణ
 కాంతుమవరకు మూలయం దుండుటవల్ల వేరుసెనగ మొదలగు వాట్లు
 గలనూ పెండ్లిలకు ధరలు విశేషముగా పెరుగును.

మధునకర నక్షత్రప్రచార ఫలము :- ఆర్ధా, కృష్ణా,

౧౭ వరకు అశ్వినియం దుండుటవల్ల వర్షముండును.

లోకము నుండి నీరుగలదుగా వర్షము, గోధుమలు, పెసలు,
 చిత్తూరు, టెల్లము, మిర్చి, పొద్దు, మినుములకు ధర
 పెరుగును. అది మొదలు కృష్ణా కు ౩ వరకు కృష్ణానదియం దుండుటవల్ల
 గోధుమలకు చింతాలకు పీడ గలుగును. లోకమున చోర, లోకాన్ని
 పోగులుండును. వేరుసెనగ మొదలగు వాట్లకు ధరలు పెరు
 గును. అదిమొదలు కృష్ణా కు ౧౦ వరకు కృష్ణానదియం దుండుటవల్ల
 వర్షము కృష్ణానదిగా ముండ్ల తీరమున నుండి ప్రజలకు వ్యాధిపీడి
 గలుగును. ధాన్యము, పెసలు, నువ్వులు, పెండ్లి, బంగారములకు ధరలు
 పెరుగు. అదిమొదలు కృష్ణా కు ౨ వరకు లోకాన్ని పోగులుండుటవల్ల
 అర్ధముండుటవల్లను మాది వేరుసెనగలకు ధరలు బాగా పెరుగును.
 వర్షముతక్కువ - అదిమొదలు కృష్ణా కు ౨ వరకు మృగశిరయం దుండు
 టవల్ల మంచినీరు లుండి వైరులు చక్కగా నుండును. లోకమున
 వ్యాధి మొదలైన ఉపద్రవములు తొలగిపోయి సుఖముగా నుండు
 ను. అదిమొదలు కృష్ణా కు ౩౦ వరకు అర్ధయం దుండుటవల్ల అధిక
 మైన వర్షము లుండును. జనులు సుఖముగా నుండురు. గోధుమలు,
 ధాన్యము, నువ్వులు, మినుములు, పెసలు, మానె మొదలైనవాటికి
 ధర తగ్గియుండును. అదిమొదలు ఆషాఢ కు ౩ వరకు పువర్వము
 నుండుటవల్ల బాలురకు లోకపీడగలుగును. మాది, బంగారము,
 వేరుసెనగ మొదలగువాటికి ధరలు తగ్గును. అదిమొదలు ఆషాఢ కు ౧౭
 వరకు పువర్వమునం దుండుటవల్ల కాబాలు వరపుర కలహములు గల్గి

యుండును. ధాన్యము, గోధుమ, పెండ్లి, బంగారములకు ధర తగ్గును.
 అదిమొదలు ఆషాఢ కు ౨ వరకు అక్షయ యం దుండుటవల్ల వర్షము
 లధికముగా నుండును. వేరుసెనగ, గోధుమ, వరిగాన్యములకు ధరలు
 తగ్గును. అదిమొదలు కృష్ణా కు ౨ వరకు మహిమం దుండుటవల్ల
 వర్షము లుండవు. వేరుసెనగ, అనిసెంజలు, ఆముదాలు, గోధుమ,
 మిర్చి, వక్కలకు ధరలుండును - అదిమొదలు కృష్ణా కు ౩౦ వరకు
 పూర్వమునం దుండుటవల్ల రాజులు అశాన్తివర్షము కలహించు
 చుండురు. వర్షములండక సస్యములకు అశాన్తివర్షముగలుగును. ధాన్యము,
 మాది, పెండ్లి, నువ్వులు, మానె, ఆముదాలు, మొదలగువాటికి ధరలు
 తగ్గును - అదిమొదలు భాద్ర కు ౩ వరకు వక్రించి మహిమలూ నుండుట
 వల్ల వర్షములుండును. ధాన్యము, గోధుమ, వేరుసెనగ, అనిసెంజలు,
 కందులు, మిర్చి, టెల్లములకు ధరలుతగ్గును - అదిమొదలు ఆశ్విని కు ౧
 వరకు వక్రించి పూర్వమునం దుండుటవల్ల ధాన్యములకు పెండ్లి,
 మాదులకు ధరలు పెరుగును - అదిమొదలు ఆశ్విని కు ౨ వరకు ఉత్తర
 పూర్వమునం దుండుటవల్ల బొన్న, మిర్చి, మినుము, జనుము, వరిమొద
 లకు పెరుగుటకు అశాన్తివర్షముగలుగును. వర్షములుండవు. ధాన్యములు, మిను
 ములు, పెసలు, ఆముదాలు, గోధుమ, వేరుసెనగలకు ధరలు పెరుగును.
 అదిమొదలు ఆశ్విని కు పూర్వమునం దుండుటవల్ల, వర్షము
 లధికముగా నుండును. లోకమున ప్రభావకు పక్షివర్షము అశాన్తి
 ముగా నుండును. బంగారము, వేరుసెనగ, అనిసెంజలు, మిర్చి,
 లోకాన్ని పోగులు పెరుగును. అదిమొదలు కార్తిక కు ౨ వరకు
 చిత్రానక్షత్రమునం దుండుటవల్ల వర్షముండును. జనులు లోకాన్ని

ముగా నుండును. బంగారము, వెండి, దూది, పంచాదిగుమును కేరళ
సెనగలకు ధరలు పెరుగును. అది మొదలు కార్తి బ ౧౧ వరకు మోక్ష
యందుండుటవలన లోకమున వ్యాధిభయములనును. వర్షములు స్వల్ప
ముగా నుండును. నవంబరు, నూనె, ఆముదాలు, అవిశేషములు, వేరు
సెనగ, దూది, వయ్యలకు ధరలు పెరుగును. అది మొదలు కార్తి బ
౧౨ వరకు అనూరాధయందుండుటవల్ల లోకమున జనులకు వ్యాధులు
తగ్గి ఆరోగ్యము చేహుగును. పరివ్యాధులకు మాత్రము పీడగల్గును.
పవ్య ధాన్యములకు ధరలు తగ్గును - అది మొదలు కార్తి బ ౧౩ వరకు
శ్రీమయందుండుటవలన స్వల్పముగా వర్షముండును. సుగిలము,
ఇంగువ, బెల్లము, చక్కెర, కర్పూరము, వెండి, కంబు, ఇత్తడి,
వరిధాన్యము, వయ్య మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. అది మొదలు
మార్గ బ ౬ వరకు మాలయందుండుటవలన లోకమున బాలరకు,
ప్రజలకు, పశువులకు వ్యాధిభయముగల్గును. దూది, వెండి, వేరుసెనగ,
రసవస్త్రపులకు ధరలు తగ్గుతగ్గును - అది మొదలు పుష్య శు ౧౨
వరకువక్రించి శ్రేష్ఠయందుండుటచే, వర్షములుండవు. పంచాదిగు
ములు, చెరుకు, చక్కెర, బెల్లము, వరిధాన్యము, కర్పూరము,
వెండి, కంబు, దూది, మొదలగువాటికి ధరలు తగ్గును—అది మొదలు
పుష్య బ ౧౧ వరకు మాలయందుండుటవలన లోకమున వ్యాధులు
తగ్గి ఆరోగ్యము గల్గును. వర్షములు స్వల్పముగా నుండును. వెండి,
దూది, వేరుసెనగ మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును - అది మొదలు

మాఘ శు ౧౨ వరకు పూ-షాయందుండుటవల్ల వర్షము బాగా కురి
యును. ధాన్యములు, వేరుసెనగ, సెనగలు, మినుములు, కందులు,
దూది వగైరాలకు ధరలు తగ్గును - అది మొదలు మాఘ శు ౧౩ వరకు
జి-షాయందుండుటవలన బాలరకు అరిష్టముగల్గును. ధాన్యాదుల
ధరలు తగ్గును—అది మొదలు మాఘ బ ౨ లు వరకు శ్రవణమందుండు
టచే చెగుకు, సెనగ, పసుపు, మిర్చి, పొగాకు, వేరుసెనగ, దూది,
వెండి మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. మంచు విపరీతముగా నుండి
అప్పుడన్న పెగుల కరిష్టము గల్గును. స్వల్పవర్షముండును - అది
మొదలు ఫాల్గు శు ౬ వరకు ధనిష్ఠ శతతారలం దుండుటవలన గోవు
వులకు బాధలు గల్గును. జనులకు గోగ బాధలు గల్గును. వెండి,
బంగారము, మినుములు, ముగ్గుములు, వక్కలు మొదలగువాటికి ధరలు
ములు, దూది మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును - అది మొదలు ఫాల్గు
శు ౧౪ వరకు పూ-భాయందుండుటవల్ల వైశాఖ పశువులయొక్క
యు, జనులయొక్కయు గోగ బాధలు తగ్గి తేనుముగా నుండును.
వెండి, కంబు వేరుసెనగలకు ధరలుండును. అది మొదలు సంవత్సరాం
తమువరకు జి-భాయందును కేవలియందును వుండుటవలన పశువులకు
జనులకు పూర్ణముగా సౌఖ్యము చేహుగును. రాజులకు అన్యోన్యక
హములు గల్గును. వెండి, మణులు, ముత్యములు, ధాన్యము, బెల్లం,
చక్కెర, నవ్వులు, వేరుసెనగ, దూది, వ్రాకుకాయలు, ఏలక్క
యలు, కంకుమపువ్వు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును.

బుధునకు ఉదయాస్తయము:—శుక్ర శు ౧౩
నాడు బుధాస్తమయమువల్ల లోకము సుఖముగా నుండును. వర్ష

ముండును దూదిధరలెక్కువ. వెండిధర పెరుగును. వైశాఖ ౧౧ బుధో
స్తమయము గోవులకు గోగపీడగలుగును. వస్త్రములు, వరిధాన్యము,
గోమము, మాదిగరలు పెరుగును—శ్రేష్ఠ శు ౧౨ బుధాస్తమయము
వలన గోవులకు గోగపీడగల్గును. దూది, వేరుసెనగ, వెండి బంగారాది
ధాతువులు, రసవస్త్రపులకు ధరలు పెరుగును - ఆమా శు ౬ బుధోదయ
మువల్ల వర్షముండదు. పశువులకు గోగబాధపోయి సఖ్యముగల్గును.
ధాన్యములు, వేరుసెనగ, దూదిగరలు తగ్గును. క్రాంతి బ ౧౦ బుధా
స్తమయమువల్ల వర్షము చాల తక్కువగా నుండును. దూది, నూనె,
నవ్వులు, ఉన్నిధరలు తగ్గును. వెండి, వేరుసెనగల ధర పెరుగును.
భాద్ర శు ౧౨ బుధోదయమువల్ల గోవులకు అరిష్టము గల్గును. వేరు
సెనగ, అవిశేషములు, నూనె, ఆముదాలు, నవ్వులకు ధరలు తగ్గును—
అశ్వి, శు ౨ బుధాస్తమయమువల్ల వర్షములు తక్కువగా నుండును.
చోరభయముండును. వరి ధాన్యము, వేరుసెనగ, మినుములు, సెన
గలకు ధరలు పెరుగును. కార్తిక, శు ౬ బుధోదయమున లోకమున
పరస్పరకలహములు. భూకంపాద్యుపద్రవములు గల్గును. దూది, వేరు
సెనగ, నవ్వులు, పెసలు, ఆముదాలు, సెనగలకు ధరలు పెరుగును.
మార్గశిర శు ౧౨ బుధాస్తమయమువల్ల ప్రజలకు గోగభయము గల్గును.
రాజులు అన్యోన్యము కలహించుదురు. దూది, వేరుసెనగ, వెండి వగై
రాలకు ధరలు పెరుగును. మార్గశిర బ ౩౦ బుధోదయమువల్ల రాజులు
అన్యోన్యము కలహించు చుండురు. కాని ప్రజలకు ఆరోగ్యము

కలుగు ధాన్యాదులకు దూది వెండి వేరుసెనగలకు ధరలు తగ్గును.
మాఘ శు ౧౨ బుధాస్తమయమువల్ల పంటలు స్వల్పముగా పండును
వేరుసెనగ, నవ్వులు, నూనె, ఆముదాలు, అవిశేషములు, చక్కెర,
బెల్లం, వెండి, బంగారము, దూది, మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును.
ఫాల్గు శు ౧౪ బుధోదయమువల్ల అధికమైన వర్షములుండి సన్యా
దులకు నాశము గల్గును. జనులు, గోగాదిపీడితు లగుదురు. మణులు,
రత్నములు, వెండి, ముత్యములు చక్కెర, నవ్వులు, ధాన్యములకు
ధరలు బాగా పెరుగును.

గురుచారఫలము:—అద్వాదినుంచి శ్రేష్ఠ బ ౬ వరకు
కుంభరాశియందు ఋషిగతిలో నుండుటవల్ల లోకము సుఖముగా
నుండును. కంబు, ఇత్తడి, రాగి, నీసము, బంగారము, లోహము,
మంజులకు ధరలు తగ్గియుండును. వైశాఖమున జనులు గోగ
పీడితు లగుదురు. ఉష్ణ, ధాన్యములు, దూది మొదలగువాటికి ధరలు
పెరుగును. అది మొదలు ఆశ్వి శు ౧౦ వరకు కుంభమందు వక్రించుట
వల్ల జనులు ఆరోగ్యవంతులుగా నుండురు. దూది, వెండి, బంగారము
మణులు, ముత్యములు రత్నములు, వేరుసెనగ, వక్కలు, పిప్పళ్లు
ధాన్యములకు ధరలు తగ్గియుండును. అది మొదలు ఆశ్వి బ ౧౩ వరకు
వక్రగతిలో మకరమందుండుటచేత, ధాన్యాదులు దూది, వేరుసెనగ
వెండి, బంగారము, ఇనుములకు ధరలు తగ్గియుండును. వర్షము
లుండును. అది మొదలు కార్తిక శు ౧౪ వరకు మకరమందుండుట
చేత గోవులకు పీడిగల్గుట, వర్షము లేకపోవుట, లోకము దుర్భిక్షముగా

శనిచారఫలము:— ఈ సంవత్సరమంతయు శని మీన రాశిలో నుండుటవల్ల, లోకమున భీషకంపము, గాలివాన పెండుటకు ఉత్సృతములు గల్గును. పంటలనశించును. రాజులకు అన్యోన్యశత్రుత్వములు గల్గి యుద్ధమందు జననాశము గల్గును. గ్రామములకు ఉత్పద్రవములు గల్గును. లోకమందు మోరీవిషాచార్యుని రోగగ్రస్త గల్గును. మీన రాశిలో ఉదయూర్జమణులు గల్గుటవల్ల పంటలకు నష్టము గల్గును. జనులకు రోగాదీర్ష గల్గి నష్టముగల్గును. రాజులకు అన్యోన్యశత్రుత్వములగల్గి జననాశముగల్గును. అక్ష్మ, భర, మఖ, భాద్ర, మా, భాద్రా,

ఉధా, శేషతి సమస్తములందు బుద్ధినివహించు ఈ సంవత్సరము శని విశేష కష్టనష్టములు కలుగజేయును. వీరు లేకుంటే చేతుకొనుట మరచిది.

రాహుచారఫలం:— రాహు అషాఢ బ 30 వరకు పృథ్వికమందుడుటవల్ల కెయ్యి, వస్త్రములు, దూది మొదలగువాటికి ధరలు విపరీతముగా పెరుగును. అదియువలు సంవత్సరాంతమువరకు తులారాశియందుండుటవల్ల, మినుములు, గోధూమలు, ఆవాలు, ప్రిహిధాన్యములు, కంబి, కంచు, పెండ్లి మొదలగు వాటి ధరలు విశేషముగా పెరుగును.

ప ర్వ యో గ ము లు

చైత్ర మాసము

గురువుగాక మిగిలిన గ్రహములు దుష్టనాడియందుండుటవల్లను బుధుడు వక్రించుటవల్లను, రవి, బుధ, కుక్రతులకు ముందు కుశాదు సంచరించుటవల్లను, శని శేషతి యందుండుటవల్లను వర్షములధికముగా నుండవు. ఈ 3-౧౧ మధ్య కాలములోను బ ౨-౬ మధ్యకాలములోను మేఘాశంబర ముండి, పుష్కరముచే కొద్దివర్ష ముండును. బ ౮ శని వారయోగమువల్ల జలము శోషించి ఎండ తీర్థముగా నుండును. ఈ ౧౪ ఆశ్వినికారై నిర్జలరాశిలో ప్రారంభమయినను కొద్దివర్ష ముండును. బ ౧౬ నుంచి భరణికారై ప్రారంభమై అగ్నిభయము గల్గును.

చైత్ర మాసము

గ్రహములు దుష్టనాడి సంచారము వలనను, శి ఆదివారములు సంభవించుటవల్లను, ఈ ౧౧ నుంచి కృత్తికారైయో, బ ౧౦ నుంచి రోహిణికారైయు అగ్నినుండలమందుండుటచే, వర్షము లుండుక, అధికమైన ఎండలు, అగ్నిభయములు, హరిశ్చటక జ్వరాది బాధ లున్ను గల్గును. బ ౨-౧౨ మధ్యకాలములో స్వల్పవర్షము దేశభేదముచే గల్గును.

జ్యేష్ఠ మాసము

గురుశుక్రలు సౌమ్యనాడియందు సంచరించినను కుశాదు గూడ సౌమ్యనాడియందుండుటవల్ల వర్షమునకు ప్రతిబంధకము. ఈ ౧౦ మృగశిరకారై ప్రారంభమగుట, బుధుడే ప్రథమించి గురునిచే నుండుండుటవల్లను, పురస్కృత సంవారమువల్లను, దశమినుంచి వర్ష ముండును. బ 3-౧౦ మధ్యగూడ వర్షముండును. రోహిణి బాధలు లూరిగా నెమ్మదిండువు. అగ్ని బాధలు వడగాడ్పులు ఇంకను వుండును.

ఆషాఢ మాసము

శనిశుక్ర మిగతా గ్రహములు శుభనాడియందు సంచరించుట వల్లను, ఈ ౮ పునర్వసుకారై అర్ధజలరాశియందు ప్రవేశించుటవల్ల ఈ ౮-౧3 మధ్యలో సామాన్యవర్షముండును. బ 8 పుష్యమికారై పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుటవల్లను, బ ౬-౧౧ మధ్యలో మంచి వర్షముండును. ఈ మాసమున 8 మంగళకారము లుండుటవల్లను, ఈ ౫ శనియోగము వల్లను పూర్ణిమామంగళ, పూ-పాచోగమువల్లను

అధిపతిగాలి కలుగును. రోహిణి వాగ లక్షకముగా నుండును. నాభియు కలహములు సంభవించును.

శ్రావణ మాసము

లంకారసంకు పూర్ణాష్టమివల్లను, గురు శ్రవణ కన్యా పక్షము, బుధశుక్రలు వక్రించుటవల్లను వర్షమునకు ప్రతిబంధకము. ఈ ౮ ఆశ్వి దకారై, పూర్ణజలరాశియందు బలవామనమవల్ల ఈ ౮-౧౩ మధ్య వర్షముండును. బ ౫ మృగశిరకారై పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుట వల్ల ముండును. చుప్పిమా, పుష్యమివలనందు ముష్కరై, ప్రవాళగ్గోలము గల్గును.

భాద్రపద మాసము

కుశాదు సింహరాశియందుండుట వల్లను, రవి ప్రతిబంధి మొనను, రవి బుధులతో గూడుటవల్లను, రవి బుధులకు ముందు కుక్రతు సంచరించుటవల్లను, రవి బుధులు సరిగ వైసను జేందయందుండుటవల్లను, గూసాంత్రిమధ్యాగమంబు దేశభేదముచే వర్షమునకు ముండును. ఈ ౫ పూర్ణ కారైయందు వర్షముండుక మెరుగు ఆర్దిష్టము గల్గును. బ ౪ నుంచి ఈ ౮ కారై పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించి వర్షముండును.

ఆశ్వయుజ మాసము

ఈ మాసమున గురు కుశాదు రెప్ప మిగతా గ్రహములు దుష్ట నాడియందుండుటవల్లను, బ 3౦ ఆదివార యోగమువల్లను, శి శని

ఆదివారము లుండుటవల్లను లోకమున వ్యాధులు బహిర్యముగా నుండును. దర్శికుభేదగల్గును. అన్యోన్యకలహము లుండును. అధికమైన గాలియు, వర్షమున్ను వుండును. ఈ ౪ మాస్త కారైలో స్వల్పవర్షమున్ను బ ౧ చిత్ర కారైలో మంచివర్షమున్ను వుండును.

కార్తిక మాసము

గ్రహములు అతివార, వారసాదులయందుండుటవల్లను చంద్ర గ్రహణముండుటవల్లను, శుక్రాస్తవశుక్రమువల్లను, గాలిన్ని వర్షము లున్ను లభింపగా నుండును. రాజకలహములు, ప్రవాళగ్గోలములు, భగనాత్పాలములు, కుపాన వివటయము, సస్యములకు ఆరద్యమున్ను గల్గును. ఈ ౧ స్వాతి కారైయందు విశేషవర్షములతోక స్వల్పవర్షమున్ను గాలి అధికముగా నుండును. ఈ ౧౪ విశాఖకారై పూర్ణ జలరాశియందు ప్రారంభమగుటవలన బ ౨ వరకు మంచినర్షము లుండును.

మార్గశిర మాసము

మాసాదినుంచి ఈ ౧౦ వరకు అనూరాధ కారైయందు వర్షముండును. అది మొదలు శ్రేష్ఠ కారై నిర్జలరాశియందు ప్రారంభ మగుటవలన వర్షమునకు నిరోధకమైనను, బుధ కుక్రతులమధ్య రవి సంచారమువలనను, కుశాదు చిత్రానక్షత్రమందుండుటవలనను, స్వల్ప వృష్టియుండును. బ ౯ నుంచి మూలకారై నిర్జలరాశియందు ప్రారంభ మగుటవలనను, కుశాదు స్వాతియందుండుటవలనను వర్షముండును.

పుష్క మాసం

ఈ ర ఆదివార యోగమువలన ఈమాడు మాసములున్న ప్రజలకు, వకువులకు రోగపీడ గల్గును. ఈ ౬ నుంచి పూషా కారై యందు వర్ష ముండదు. ఈ ౧౧ నుంచి మాసాంతమువరకు కుజాడు విశాఖయం దుండుటవల్ల బ ౧౦ లోపుగా అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టి యుండును.

మాఘమాసము

ఈమాసమున అంగారకుడు అనూరాధాసంచారమువల్ల, వర్ష ముండదు. ఈ ౩ శ్రవణ కారై పాదజలరాశియందు ప్రారంభమగుట వల్ల స్వల్పవర్ష ము దక్షిణదేశమున దుండును. బ ౧ ధనిష్ఠ కారై పూర్ణ జలరాశిలో ప్రవేశించుటవలన వర్ష ముండును. బ ౩౦ ప్రాంత మున గుర్వస్తమయమువలన వర్ష ముండును.

ఫాల్గునమాసము

ఈక్ష పక్షమున శత తారాకారై నిర్జలరాశిలో ప్రవేశించుట వల్ల వర్ష ముండదు. బ ౧౨ ఉ భా కారై పాద జలరాశియందు ప్రారంభ మగుటవలనను, కుజ, బుధ, శుక్రచారములవలనను కొద్ది వర్ష ముండును.

ధ ర లు

చైత్రమాసము

ఈ ౩ నుంచి నువ్వులు వెండి, పసుపు, బంగారములకును, ఈ ౧౪ నుంచి మినుములు, వేగుశనగ మొదలగు పప్పుధాన్యములకును, షెరకు, టెల్లం, చక్కెరకును, దూదినాలు, నెయ్యి, చెన్న మొదలగు వాటికిన్ని ధరలు పెరుగును. వీటికే మాసాంతముందు తగ్గును. గోద మలు, బువ్వవడ్డా, కొట్టులు, జొన్నలు, వక్కలు మొదలగు పచారీ వస్తువులకు ధరలు నిలబడివుండును.

వైశాఖమాసము

ఈ ౯ నుంచి నువ్వులు, మానె, నెయ్యి, శనగలకును, వేగు శనగ మొదలగు పప్పుధాన్యములకును, ధరలు పెరిగి బ ౩ నుంచి తగ్గును. పూర్ణిమనుంచి ప్రత్తి, నాలు, వస్త్రములు, గోదములు, మిర్చి, పొగాకులకు ధరలు పెరిగి అమావాస్యకు తగ్గును. బ ౩ నుంచి వెండి, బంగారు, ఇత్తడి, రాగి, పసుపులకు ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠ మాసము

ఈక్ష పక్షమున పప్పుధాన్యములకును బియ్యముకున్న, బహుళ పక్షమున గోదములు, దూది, వేగుశనగ, కందులు, మిర్చి, చక్కెర, నెయ్యి, వక్కలు, ఏలకులు మొదలగు పచారీవస్తువులకున్న ధరలు పెరుగును. మాసాంతమున తగ్గును.

ఆషాఢమాసము

ఈ ౬ నుంచి బియ్యము, వేగుశనగ మొదలగు పప్పుధాన్యముల కున్న ప్రత్తి, వెండి, చక్కెరకున్న ధర పెరుగును. ధాన్యముధర ముండుముగా నిలబడి వుండును. పూర్ణిమాప్రాణామండు దూదిధర బాగాపెరుగును. కృష్ణపక్షమున కందు, రాగి మొదలగు బోహముల కున్న, పసుపు, శర్వారము మొదలగువాటికిన్ని తగ్గును. బ ౮ నుంచి వెండిధర పెరుగును. ధాన్యముధర తగ్గును.

శ్రావణ మాసము

ఈ ౩ నుంచి నువ్వులు, మినుములు, వేగుశనగ మొదలగు పప్పు ధాన్యములకున్న, దూది, చక్కెర, వెండి, బంగారములకున్న, ధరలు పెరుగును. బ ౧౦ ప్రాంతమునుంచి పప్పుధాన్యములకు బియ్య ము, ధాన్యములకు ధరతగ్గును. వెండికి ఇంకను పెరుగును.

భాద్రపద మాసము

ఈ ౩ నుంచి పప్పుధాన్యములు, బియ్యములకున్న, నువ్వులు, మానె, ప్రత్తులకున్న పెరిగి బహుళపక్షమున తగ్గును. వేగుశనగకు బ ౫ నుంచి పెరిగి అమావాస్యకు తగ్గును. చక్కెర, వక్కలు, నెయ్యి, దూది మొదలగువాటికి తగ్గును. బహుళపక్షమున పసుపు, బంగారము, వెండి, మణులు, మిర్చి, పొగాకులకు ధరలు పెరుగును. మాసాంతమున చెన్నధర పెరుగును.

ఆశ్వయుజ మాసం

ఈ ౧ నుండి ౧౦ వరకు ధాన్యముల ధరలు పెరిగి తరువాత తగ్గును. పప్పుధాన్యములకును, దూది, వెండి, టెల్లం, చక్కెరలకున్న, పసుపు, మిర్చి, పొగాకులకున్న ఈక్ష పక్షమున ధరలు పెరిగి కృష్ణపక్ష మున తగ్గును.

కార్తిక మాసము

ఈ మాసమందు ధాన్యమును నిలువవులది రాబోవు సంవత్సర, అద్దాకారైయందు అమ్మినవారికి విశేషలాభముండును. పప్పుధాన్య ములకు ఈ ౩ నుందిన్ని, ఈ ౧౦ నుంచి పచారీదినములకున్న, ధరలు పెరిగి పూర్ణిమనుంచి మాసాంతమువరకు తగ్గును. వెండిధరమాత్రము నిలబడును.

మార్గశిర మాసము

ధాన్యములకు ఈ ౩ నుంచి బ ౯ లోపల ధర పెరుగును. ఈ ౩ నుంచి వెండిధర పెరుగును. బ ౩ నుంచి వేగుశనగ మొదలగు పప్పు ధాన్యములకు, గోదములకు, మిరియాలు మొదలగు గుగంధ ద్రవ్యము లకు ధరలుతగ్గును. రసద్రవ్యములకు ధర చాలాతగ్గును. ఈ మాసము మొదలు దూది, వస్త్రములు, పాదరసముల ధర పెరుగును.

పుష్య మాసము

ఈ మాసమునుంచి మూడుమాసములవరకు ధాన్యముల ధర పెరు గును. ఇల్లుడును నిలవవులది శ్రేష్ఠమాసములో అమ్మినలాభముండును. ర క్షవస్తు ధాన్యములుగూడ ఇల్లుడు కొని నిలవజేసి అద్దాకారైలో

అట్లున విశేషలాభ ముండును. “శనిహాసేనవమ్యాంచే త్పురస్తాల్లాభ కారణం-” “ఏకావశ్యాం పాప కుక్షే కృత్తికా భోగభస్మృతః | రక్త వస్తు మహ్లాగ్ధః” మొదలైనవి ఇందుకు ప్రమాణములు. ఈ ౯ వరకు ధాన్యముగల మందముగా నుండి అది మొదలు ౭ వరకు కొద్దిగా పెరుగును. మాసాంతమున బాగా పెరుగును. పూర్ణిమవరకు పేరుకెనగ మొదలగు పప్పు ధాన్యములకున్న వెండి బంగారములకున్న నూనె, పొగాకు, మిర్చి, నూదులకున్న మందముగానుండి కృష్ణపక్షమందు పెరుగును.

మాఘ మాసము

ఈ మాసమున ౮ శనివారములు ౮ ఆదివారము లుండుటవల్ల ప్రజలకు పశువులకు రోగపీడి గల్గును. యుద్ధభయము ప్రజాకల్లోలము గల్గును. పూర్వస్థాయిలకు ధరలు తగ్గును. అపరధాన్యములకు ధర పెరుగును. మంచ విస్తారముగా నుండును. సస్యారోప్తము గల్గును. వెండి, పసుపు, నేరుకెనగల ధర పూర్తిగా పెరుగును. వరిధాన్యము మందముగా నుండును.

ఫాల్గున మాసము

తక్లపక్షమున వరిధాన్యము ధర నుండుముగా నుండి పూర్ణిమ నుంచి ౭ వరకు కొంత పెరిగి తరువాతి నెలబడును. దూది, వెండి, గోదూన, నీరుకెనగలకు తక్లపక్షమున ధర తగ్గి నెలబడివుండి కృష్ణపక్షమున పెరుగును. పసుపు ధర మాసాంతముందు పెరుగును.

జగల్లగ్న వర్షలగ్న ఫలవిచారణ

శ	ర బు శ	కే
గు	జగల్లగ్న చక్రము	
	రా	లగ్నం చం

ర చం శ	ర బు శ	కే
గు	వర్షలగ్న చక్రము	
లగ్నం	రా	

వర్షలగ్నము ధనుస్సు అగుటవలన తూర్పు దేశమందును ఈ త్తగ దేశమందును జనులు హృదయంగా నుండురు. హృదయమున అధికవర్షములుండును. దుర్భిక్షభయముగల్గి జనులు అనారోగ్యముగల్గి వుండురు. పశ్చిమదేశములందును దక్షిణదేశమందును ముఖముగా నుండును. నెయ్యి, ధాన్యములు ౮ మాసములవరకు ధరలు మందగా నిలబడి వుండును. “మేనుప్రవేశ్యగ్నై నాహుగివా చ్చగిన్నని సప్తమస్థాయదాపాహాధాన్య జాతంబినాశేసి” అను ప్రమాణముసారముగా జగల్లగ్న సప్తమస్థానమందు శనిగోళంబువల్ల ధాన్యము పంట కలిప్తియు గల్గును. లగ్నములకు ధన వ్యయస్థానములందు శుభగ్రహములు లేకుండుటవల్లను కేంద్రములందు శుభగ్రహములు లేకుండుటవల్లను లోకమున ప్రజాకల్లోలము జవనాశము, మౌరీ విచూచ్యాదిరోగబాధ, పశువులకు రోగపీడయు గల్గి దుర్భిక్షభయముగా నుండును. వైత్రమానమున మొదలు

హెచ్చుగా నుండును. కొద్దివర్షముండి భూమి చల్లగా నుండును. శాని వ్యవసాధిపతియగు శనివీక్షణవలన కొద్దిగారోగబాధ లుండును. వైకాళి మాసమున ఋతుచక్రము ప్రవారము ఎండలు హెచ్చుగా నుండును. శుక్రవరకు రవి కుజసంబంధమువల్ల హెచ్చువేడిమి యుండును. క్షేప్త మాసమున జనులు అగ్ని ఉపద్రవములచేతను, ఎండ తీక్షణతవల్లను, అన్యోన్య కలహములవల్లను భయభ్రాంతులగుదురు. ఆహారమాసమున చక్కగా వర్షించి నదులు పరిపూర్ణముగా ప్రవహించును. పైరులు చక్కగా నుండును. కాని ప్రజలకు వ్యాధులు గల్గును. శ్రావణ మాసమున వర్షములు తక్కుగానుండి పైరులకు నష్టము గల్గును. భాద్ర పద మాసమున లోకము శుభిక్షముగా నుండును. వ్యాధులు నెమ్మదించును. వర్షము లుండును. ఇస్సడు పండుపంటలు చక్కగా నుండును. ఆశ్వయుజ కార్తిక మాసములలో తుపాను సంబంధమైన గాలి, వాన, జనులకు నష్టము, రోగబాధ, భూకంపా ద్యుత్పాతములు, పశువులకు రోగబాధ, సస్యారోప్తము, యుద్ధము మొదలగు భూగుక కృత్యములు గల్గి ప్రజాకల్లోలము నష్టములు గల్గును. మార్గశిర శ్రవణమాసములందు వై బాధలన్ని కొంత తగ్గును. ఆరోగ్యము గల్గును. మాఘ ఫాల్గున మాసములందు సంప్రాప్త సౌఖ్యము గల్గును. లోకము శుభిక్షముగా నుండును.

రోహిణివాస ఫలము :—రోహిణి సంధియందుండు టవల్ల భింపవృష్టియుండును ధాన్యముల పైరులకు అరిష్టముగల్గి సామాన్యముగా ఫలించును. వత్సరాదినాదు రేవతీ యోగమువల్ల అధికవర్షముండును. అగస్త్యోద్దయము ఆషా శుక్ర రాత్రియం దగుటచే లోకము దుర్భిక్షముగాను అనారోగ్యముగా నుండును. అగస్త్యోదయము ఆషా ౭ రాత్రియం దగుటవల్ల లోకము శుభిక్షముగా నుండును. జనులు ఆరోగ్యవంతు లగుదురు.

వివాహోదయకు శుభముసూర్యములు

చైత్ర	బ	౧	శుక్ర	స్వాతి	మిథున	వివాహోది
“	“	“	“	“	మకర	“
“	బ	౩	ఆది	అనూ	మకర	“
వైశా	గు	౭	శుక్ర	పుష్య	కట	“
“	“	౯	ఆది	మఘ	మిథు	“
“	శు	౧౩	గురు	చిత్త	కట	“
“	“	“	“	స్వా	కుంభ	“
“	బ	౧౪	శుక్ర	స్వా	కట	“
“	బ	౧	ఆది	అనూ	కట	“
“	బ	౫	గురు	ఉషా	కట	“
“	“	“	“	“	మేష	“
“	బ	౮	ఆది	శత	మేష	“
“	“	“	“	శత	మకరం	“
“	బ	౬	శుక్ర	శ్రవ	మేషం	“
“	బ	౭	శని	భని	మేషం	“

శ్రీ బహుభాష్యునివత్సర సంచాంగ వీతిక

కృష్ణ	౬	౩	బుధ	పున	మీన	,,	శ్రావ	౬	౪	బుధ	స్వా	నిహం	,,
,,	౭	౧౧	బుధ	నిత	మీన	,,	,,	౭	౧	శుక్ర	శని	పుష్యం	,,
,,	౮	౧౨	గురు	స్వాతి	కర్కం	,,	,,	౮	౩	ఆది	ఉభా	మిగునం	,,
,,	౯	౧౪	శని	అనూ	సింహం	,,	,,	౯	౪	సోమ	రేవ	పుష్యం	,,
,,	౧౦	౧౬	బుధ	ఉమా	మేష	,,	కార్తి	౧౦	౫	బుధ	అనూ	మృగం	,,
,,	౧౧	౧౮	గురు	క్రేవ	మేష	,,	మార్గ	౧౧	౬	గురు	ఉభా	మిగు	,,
,,	౧౨	౨౦	శుక్ర	ధని	మేషం	,,	,,	౧౨	౭	శుక్ర	ఉభా	మృగ	,,
,,	౧౩	౨౨	బుధ	రేవ	మకరం	,,	,,	౧౩	౮	ఆది	అశ్వ	ధనుస్సు	,,
,,	౧౪	౨౪	గురు	అశ్వ	మకరం	,,	,,	౧౪	౯	బుధ	మృగ	కర్కం	,,
శ్రావ	౧౫	౨౬	శని	ఉభా	మిగునం	,,	మాఘ	౧౫	౧౦	గురు	ఉభా	పుష్యం	,,
,,	౧౬	౨౮	ఆది	పూర్వ	ధనుస్సు	,,	,,	౧౬	౧౧	ఆది	మఘ	పుష్యం	,,
,,	౧౭	౩౦	ఆది	పూర్వ	పుష్య	,,	,,	౧౭	౧౨	గురు	చిత్త	సింహం	,,
,,	౧౮	౩౧	సోమ	చిత్త	పుష్య	,,	,,	౧౮	౧౩	శుక్ర	స్వాతి	సింహం	,,

సర్వాక్షరసాధకచక్రము

జి:	పేరు	పొంగళ	బిచ్చ	గుర	శక్ర	శని
హస్త, రహు, ఉత్తర, రేయం, పువ్వది, అశ్విని.	శ్రవణ, శోభిణి, మృగశిర, పువ్వది.	అశ్విని, ఉత్తరం, భాద్ర, పుష్యక, ఆశ్లేష.	శోభిణి, అనూరాధ, హస్త, పుష్య, మృగశిర.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పురవ్యస, పువ్వది.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పువ్వది.	శ్రవణం శోభిణి, పుష్య.

(సం)న విషయము

అప్పని, ధరణి, కృత్తిక, రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్యమి, ఆశ్లేష,
మఘ, పుణ్య, ఉత్తర, విశాఖ, స్వప, మూల, పూర్వాషాఢ,
జ్యేష్ఠాషాఢ, రేవతి యానశ్చక్రములందు ప్రసవించినచో పెంట్టి
కాంతిచేయువలెను. ఇందు గుర్తించబడిన నక్షత్రములందు ప్రసవించి
చినో హాఠి కాంతి చేయవలెను. తిథిసంధి, నక్షత్రసంధి, లగ్న
సంధులందున్నా కాంతిచేయవలెను. వారదుర్బహూర్తముందునూ,
రేవతిముందునూ ప్రసవించినచో కాంతిచేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది సత్కృతమాలు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషముశాంతి

రో, కృష్ణ, మృత్యు, పునః, ఉద్ధాన, చిత్త, విశా, ఉహ, భరణి యా నక్షత్రములందు, మృతిపొందినతావును 3 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, కేత, యా నక్షత్రములందు మృతి పొందిన తావును ౬ మాసములవరకును పాడువేయవలెను. ౧-౨-౬-౭-౧౧-౧౨-౧౪-౩౦ ఈ ౮ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, వంశకతారములయందును, మృతిపొందినయెడల శాంతివేయవలెను.

బల్లి పాటునకు ఫలములు

శివశక్తి-కలహము, ముఖము-బంధు దర్శనము, కనుచోన్ముల
జడము-కాశానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి-ధనలా
భము, ముక్కు-చివర-లోకము, పొడిచెవి-చీర్చాయువు, ఎడమచెవి-తర్లక
టాభము, నేత్రము-బై, దుగడము-రాజపదంబనము, నోరు-భయము,

కల్యాణము శ్రీకృష్ణానంద, మహాకవిభూషణ-1984 గర్వము, ఎవ్వమధుజను-ప్రేమ
 కల్యాణములు, తులసిమండలము-కేర్తి, ఎవ్వమండలము-రంగము, ప్రసన్నము
 కృష్ణము-దామరు, దామరులు-గౌరవ్యము-కల్యాణము, రోము, నాకృష్ణధనలభ
 కల్యాణ, ప్రకృతి-సమయము, పాదము-ప్రయాణము, వీధి-శుభము
 గోష్ఠి, సుందరము, లింగము-దామర్యము, బుద్ధిశాన-మృత్యువు
 కల్యాణప్రసన్నములయందు తో-పాడినను కలమి-తెలియనది.

మేపాదిలగ్నప్రమాణములు పుష్కరకాలము

అక్షరము	ప్రమాణం గం. పేజీలు	ప్రమాణం గం. పేజీలు	ప్రమాణం రాంశి పు. వి. మాసము	ప్రమాణం రాంశి పు. వి. మాసము
అక్షరము	ర. ౨౩	1 35	౩-౧౧	1. 15
అక్షరము	౫-౨	2.1	౨-౨౧	0 ౯6
అక్షరము	౫-౨౯	2.12	౪-౨౪	1.46
అక్షరము	౫-౩౦	2.12	౧-౧౭	0 ౩1
అక్షరము	౫-౧౦	2.7	౩-౪౧	1.28
అక్షరము	౫-౧౫	2.6	౨-౨౭	0.౯9
అక్షరము	౫-౨౫	2.10	౪-౨౦	1.44
అక్షరము	౫-౩౩	2.18	౧-౧౮	0.౩1
అక్షరము	౫-౧౬	2.6	౩-౩౧	1.24
అక్షరము	౪-౩౮	1.౯2	౨-౧౧	0.52
అక్షరము	౪-౮	1.39	౩-౧౮	1.19
అక్షరము	౪-౨	1.37	౦-౫౬	0.22

అథ వాస్తవపురుష స్థితిః

తి భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, కార్తిక మాసములయందు కూర్చు
కరస్సుగాను, మార్గశిర, పౌష, మఘ మాసములయందు దక్షిణ
కరస్సుగాను, ఫాల్గుణ, చైత్ర, వైశాఖ మాసములయందు పశ్చిమకరస్సు
గాను, శ్రేష్ఠాషాఢ శ్రావణ మాసములయందు తుల్యకరస్సుగాను ఎడమ
ప్రక్కను కేయనించుచుండును. కాన అతనిదృష్టి ప్రసరించిన దిక్కు
సందును పాదములను దిక్కునందును, గృహము కట్టకూడదు. ఇది
మానవాస్తు. దినవాస్తు నూర్వ్యోపయం మొదలు పగలు నాలుగుజాముల
యందున్ను, ఉత్తరదిక్కు మొలకొని నాల్గవేలయందున్ను
ఎడమప్రక్కను పరుండును. రాత్రియందున్ను ఈ ప్రకారమే పరుం
డును. అతని కిరము పాదములున్న దిక్కులయందున్ను, చూచు
చున్న దిక్కులయందున్ను యిల్లు కట్టరాదు.

గండపురుష స్థితి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గుణ, వైశాఖ మాసముల
యందు ఆకాశమునను, మఘ భాద్రపద, చైత్ర ఆశ్వయుజ మాస
ములలో పాతాళమునను, శ్రేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశిర, పుష్యమాసము
లలో భూమియందును ఉండును. రక్షోదర్శనము ప్రమాది ముదలగు
వని సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియందుండినచో వ
మధికమగుటచే విశేష కాంతి చేయువలెను. మిగతరాలములో వోషము
పామాన్యము.

స్త్రీ వ్రధమరజస్వల ఆయిన తిథులు నక్షత్రములు

వాని గుణదోషములు

తిథులు : పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు
పుత్రవతియును, తదియయందు పౌఖ్యవతియును, చరితియందు వృష
వతియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలను, షష్ఠి నుంగు వికృత
పంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలను, అష్టమియందు
గర్భితపంచారిణియును, నవమియందు విశేషకృష్టియును, దశమియందు
పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుభి కలదియును, ద్వాదశియందు
శుభలను మాపించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును,
చతుర్థియందు కోపనయును, పూర్ణిమా మావాన్యలందు దుష్టచారిణి
యగును.

నక్షత్రములు : భరణి, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూష, పూర్వా
నక్షత్రముల ౧-వ పాదము భర్తృవాళనము, ౨-వ పాదము పుత్ర
వాళనమును, ౩-వ పాదము ధనవాళనమును, ౪-వ పాదము అశుభ
వాళనము గలిగియును. మరియొక కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పుష, మఘ, శ్రేష్ఠ
యీ నక్షత్రములయొక్క ౧-వ పాదము మంగళము గలిగియును.
౨-వ పాదమునైన ౨౫ గురకు భోజనము పెట్టవలెను. ౩-వ పాద
ములందును, అది, మంగళ కేనివారములందును, దుష్టకాలములయందు,
పైకిగలయందును దుష్టయోగములయందును రజస్వల ఆయన
మల ముఖావిధిగా కాంతి చేయవలెను.

పురస్కృతదోషము

మాతన వధువు, గర్భిణీస్త్రీ, శిశుసహిత యగు స్త్రీయొక
కుమారు కూర్చునితక్కున నున్నపుడు పశ్చిమదిక్కుననుచి వాయవ్య
దిక్కునకు ఉత్తరమునకు ఈశాన్యమునకు కూర్చునితక్కునను
ప్రయాణము చేయకూడదు. పశ్చిమదిక్కునందు కుక్రుత స్వప్నం
తూర్పుదిక్కునందు విఆగ్నియమునకు దక్షిణమునకు నైఋతదిక్కునకు
పశ్చిమమునకు పల్లెగూడదు. ఈపురస్కృతదోషము ఏకగ్రామమున,
దుష్టికమెందు, రాజవిద్యారము వచ్చినచో, చెవాదము
యొగ్రలకు పుట్టినపుడు దోషముకాదు. భారద్వాజు
గ్వర్తి వత్స కాశ్యప వాస్మిని గౌరిజలవారిని పు
మెప్పుడును విధింపదు.

గ్రహప్రవేశ విషయమైన చక్రములు

వృషభచక్రం రవిభాత		కలశచక్రం రవిభాత	
౩ మృగశిర	౪ అర్ధకృత్	౧ శివ వేదం	౪ సగం
౪ దుర్దశా	౪ ధాన్యం	౪ ప్రవాహం	౪ గర్భాచారం
౪ శ్రేష్ఠం	౩ సంపద	౪ అభయం	౩ శివం
౩ భ్రమణం	౩ పశునృధి	౪ ధాన్యం	౩ శివాయుః

పాదచ్ఛాయవలన పొందు తెలుసుకొను వద్ద తి	
మేషము, కన్య	4 తుల, మిశం, 4
వృషభము, సింహము, 2	వృశ్చికం, కుంభం, 3
మిథునము, కటకము, 2	ధనుస్సు, మకరం, 2

సాయనమార్గము ఏరాశిలో నుంటే ఆరాశి తాలాకు
ఈ ప్రవక్తములను పాదచ్ఛాయలలో మేషాది 6 రాసులలో కలుపు
టయు, తులాది 6 రాసులలో తీసివేయుటయు చేయుచున్నట్లును
భాజక మగును. అదినమందలి దివార్దము 7 చే గణించగా నుట్టుమగు
భాజ్యమగును. ఈ భాజ్యమును భాజకముచే భాగించగా లబ్ధము
కుడియ విఘడియలు అగును. ఇవి మధ్యాహ్నములోపల గడవినవియు,
మధ్యాహ్నం తరమునకు శేషించినవియు కావు.

తిథివార విశేషములయందు చేయకూడని వస్తువులు.
సప్తమివాడు, తెలసేక, నీలవస్త్రధారణ, ఇతరులతో కల
పించుట, రాగిపాత్రతో నీరుతాగుట చేయకూడదు.
1, 6, 11 ఈ తిథులయందు, తలంటు (అభ్యంగనము) కూడదు.
3, 9, 14 ఈ తిథులయందు, ఔరము చేయించుకొనకూడదు.
4, 8, 13 ఈ తిథులయందు, శూద్రులు మాంసభక్షణ చేయకూడదు.
5, 10, 15, 30 ఈ తిథులయందు, స్త్రీని సేవింపకూడదు.
ఆదివారము అభ్యంగనమున్ను; మంగళవారమున ఔరమున్ను;
బుధవారమున స్త్రీ సేవయు కూడదు. చిత్ర, వాస్త, శ్రవణ నక్షత్రము
లందు తెలమును వదలవలెను. మఘ, కృత్తిక, ఉష, శుషా; ఉభా
లందు స్త్రీని సేవించకూడదు. అష్టమివాడు కొబ్బరికాయను, నవమి
వాడు (పాక) ఆనపకాయను, దశమివాడు పొట్లకాయను, ఏకాదశి
వాడు అనుములను, ద్వాదశివాడు తెనగలను, త్రయోదశివాడు పంకా
యమున్ను భక్షించకూడదు.

(శ్రీ) బహుధాన్యసంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

కందుకూరు ముహూర్తములకు శుభమున తిథి వార నక్షత్రములు

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	3-3-2-00-03	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-ర-అనూ-ఉ-ప-పు-వృ-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వ-స్వా	పు-క-గ్-కుం-హి	చతుర్థాది, అష్టమశుద్ధి
గృహప్రవేశము	3-3-2-00-03-03	సో-బు-గు-శు	రో-మృ-ఉ-ప-చిత్ర-అనూ-ఉ-ప-ధ-శత-ఉ-భా-శే	పు-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	అష్టమ, చతుర్థాది
నిషేధము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉ-ప-హ-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-శత-ఉ-భా	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ-ప-హ-స్వా-అనూ-ఉ-ప-శ్ర-శత-ఉ-భా-పున-మృ-గ	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	లగ్నశుద్ధి-సప్తమిమందు పావగ్రహములు లేకుండునపు వర్జ్యము
పుంసవనము	3-3-2-00-03-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువృ-ఉ-ప-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	మే-ధ-మి-మి	నవమశుద్ధి-మాఘమాసము
నీమంతము	3-3-2-00-03-03	ఆ-మం-గు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువృ-ఉ-ప-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	మే-ధ-మి	ర-క-ల-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ-ప-హ-స్వా-పున-శ్ర-శత-ఉ-భా-అశ్వ-హ-పువృ-అనూ	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	అష్టమశుద్ధి
సామకరణము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉ-ప-హ-ఉ-ప-హ-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-ప-పువృ-అనూ	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	అష్టమశుద్ధి
దోలాశోచనము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-ఉ-ప-హ-ఉ-ప-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	ర-క-ల-మాసములు-నవమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువృ-ఉ-ప-హ-ఉ-ప-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	పునర్వసు-ర-క-ల-మాసములు-నవమశుద్ధి
కర్ణవేధము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పువృ-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	ర-క-ల-మాసములు-నవమశుద్ధి
కేళిఖండనము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పువృ-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	పు-మి-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	ర-క-ల-మాసములు-నవమశుద్ధి
అక్షరస్వీకారము	3-3-2-00-03	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-పున-పువృ-హ-చి-త్త-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	మే-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	ఉత్తరాయణం, ర-క-ల-మాసములు-నవమశుద్ధి
విద్యారంభము	3-3-2-00-03-03	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-అర్ధా-పున-పువృ-అశ్ర-పూ-పూ-పూ-హ-చి-స్వా-అనూ-మ-ల-ఉ-ప-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	మే-క-గ్-కుం-హి-క-పు-మి-క-గ్-కుం-హి	అనభ్యయనములను విడిచిపెట్టలేదు. శత్రువిద్యాభ్యాసమునకు-అది-మంగళవారములు శుభము
ఉపనయనము	3-3-2-00-03	బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పువృ-ఉ-ప-హ-ఉ-ప-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శత-ఉ-భా-శే	పావగ్రహములు లేకుండునపు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నశుద్ధి-పావగ్రహములు లేకుండునపు లగ్నము

శ్రీ బహుధాన్యసంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య-కు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంసుక హారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-ధను-మీన-కుం	పూర్వాహ్నమందు శుభము
నవవస్త్ర హారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-బ-శు	అశ్వి-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-హ-చి-త్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రసూనము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-బు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-కు-ధను-మకరం-మీనం	పంచమశుద్ధివారశూల-తిథి-శూల-నక్షత్రశూలలు కలదిక్కులు వదిలి పెట్టవలెను.
గౌహరంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-మ-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మ-మీన-కుం	తూర్పు-తాశాన్య-ఉ-త్తరదిక్కులయందు ఉత్తమము
వీజావాపమునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్య-మి-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది
దేవతావ్రత్యము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	శ్ర-ధ-శ-ఉ-త్తరా-త్రయం-అనూ-పున-హ-చి-రే-మృ-అశ్వి-రో	వృ-మ-మి-కన్య-తుల-ధను-మీనం	౮ శుద్ధి ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్నముశుభము
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పుష్య-హ-చి-ఉ-త్తరా-త్రయం-అనూ-రే	వృ-మ-క-తు-కన్యా-తుల-ధను-మీనం	౮ శుద్ధి, లగ్నమునకు శుభదృష్టి
కౌమధనేక	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౭	ఆది-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-పుష్య-హ-చి-మృ-అనూ-రే-శ్రవ-ధని-శత-స్వా-పున-మూ	మిథు-కన్యా-ధను-మీనం	౭-౮-౧౨ శుద్ధి లగ్నమున శుభము
వాణిజ్యము	౨-౩-౫-౭	అ-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-రో-మృ-హ-చి-అనూ-ఉ-త్తరా-త్రయం-పుష్య-రే	వృ-మి-క-తు-కన్యా-తు-ధను-మీనం	౧౧-వ శానములు శుద్ధి
<p>ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదిలిపెట్టవలెను. పంచరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షిణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్వచంద్రులు, పాపముతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.</p>			<p>వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగాలగ్నసంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౩ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౪ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౫ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము: తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తునుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ద్రువకము కలుపుట కాస్త్రప్రస్థులకు కాదు.</p>		
<p align="center">అమృతయోగములు</p> <p>అ రో-ఉ-త్తర-ఉ-షా-ఉ-భా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల సో మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ మం రోహి-మూల-అశ్వి-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా బు పూష-పూష-పూభా-కృ-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా గు అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ కు మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా గీ మ-స్వా-కృ-రో-శత</p>			<p align="center">మరణయోగములు</p> <p>అ అనూ-శ్మే-మ-విశా-ధని సో విశా-కృ-మ-పూభా-ఉ-షా మం శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూభా బు ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ గు మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూష కు పుష్య-రో-శ్మే-శ-అశ్వి-మ గీ ఉ-ఫ-హ-చి-ఉ-షా-పూభా-ఉ-భా-రే</p>		

గౌరవంచూగము కాలము ౧-కి గడిచులు 3౪. ఫుంట ౧, నిమిషములు 3౦.

పగటిమహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	శుభం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిమహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	శుభం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

సవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవి:	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తి	మానభంగం	భయం	శత్రుత్వం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్ర:	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభం	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభం	వ్యయం	వ్యాధులం	లాభం	శుభం	దుఃఖం
బుధ:	భేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
గురు:	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దారిద్ర్యం	భూవణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	శుభం	వ్యయం
శుక్ర:	గమనం	ధనలాభం	ఆపత్తి	నాశనం	సంపత్తి	క్షేత్రం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శని:	అఫలం	హాని	సంపత్తి	మక్షిరోగం	బుభుక్షు	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	వ్యాధులం	లాభం	క్షేత్రం
రాహు:	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	శుభం	భయం	మృత్యువు	సంతోషం	కలహం	లాభం	హాని
కేతు:	భయం	విరోధం	శుభం	మానహాని	ధనక్షయం	శుభం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమనం	హాని

ప్ర యా నా ము స కు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలము

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ	కల
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు	ధనిష్ఠ	కుంభము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము	మిథునము
పశ్చిమము	౭, ౧౫	సోమ, శుక్ర	అశ్విని	విరాచము
ఉత్తరము	౯, ౧౭	ఆది, శుక్ర	రోహిణి	కర్కాటకము
వాయవ్యము	౧౧, ౧౯	మంగ, ఆది	పుష్య	ధనుస్సు
ఉత్తరము	౧౩, ౧౫	బుధ, మంగ	మృగశిర	సింహము
తూర్పు	౧౫, ౧౭	బుధ	ఆర్ద్ర	మేషము

వారములు	రాహు కాలము	మునులు	పగికు	మునులు	పగికు
ఆదివారము	4½	6	3	4½	
సోమవారము	7½	9	1½	3	
మంగళవారము	3	4½	12	1½	
బుధవారము	12	1½	10½	12	
గురువారము	1½	3	9	10½	
శుక్రవారము	10½	12	7½	9	
శనివారము	9	10½	6	7½	

భౌ ర త్రి (స చి త్ర మా స ప త్రి క)
 చందా సం.కు రు. ౬-౦-౦   జ. నెలలకు రు. 3-౦-౦
 విడిపత్రిక ౮ అకాలు మాత్రమే.

స్వస్తిశ్రీ) బహుధన్యసంఃర ప్రేతమానః శాలివాహనశకః గౌతమి కల్యాది ౫౦౩౯ మూణ 1938 ఫార్మి ౧౩౪౭

[illegible]

[illegible]

కుజచార:	గంశ-పూఅబుర-౩-౨౩ బుమం-వక్తారంభ: గంశ-పూఅదస్తమిత: గరిల-పూగివక్తి-౩-౩ 30ను-మరనక్తి-౩-౩	శుక్రచార:	రాశి-మా-3కుగల-౪౦ గెసో-హళక-౨౪-౫౦ 30ను-చిగళ-3౪-౧౦				
౧) బుధచార:	గురుచార:		శనిచార:				
కు-3కు-సురబుగి-౧౦ 2మం-పూఫగిబుగి-౫(౨)	కు-2మం-ధరవక్తిగుగి-౧౭	కు-3కు-పూఫగళ-౪-౩౦ ఎసో-ఉ-ఫగి-౩-౩ ౯గు-ఉ-౨౩-౨౧ గెల-ఉ-3-౪-౩-౭ గరబు-ఉ-ఫగళుగ-౫-౩ బుశే-మాగు-౪-౪౦ ౫మం-హ-౨౩-౧౧-౨౫	కు-వి-వక్తారంభ: రా-పా-కు-కు-పూ-౫-౫				

28	గ	1	సోమవారం	1	సోమవారం
29	గా	2	మంగళవారం	2	మంగళవారం
30	గ	3	బుధవారం	3	బుధవారం
1	గ	4	గురువారం	4	గురువారం
2	గా	5	శుక్రవారం	5	శుక్రవారం
3	గ	6	శనివారం	6	శనివారం
4	గా	7	ఆదివారం	7	ఆదివారం
5	గ	8	పంచమి	8	పంచమి
6	గా	9	షష్ఠి	9	షష్ఠి
7	గ	10	సప్తమి	10	సప్తమి
8	గా	11	అష్టమి	11	అష్టమి
9	గ	12	నవమి	12	నవమి
10	గా	13	దశమి	13	దశమి
11	గ	14	ఏకాదశి	14	ఏకాదశి
12	గా	15	ద్వాదశి	15	ద్వాదశి
13	గ	16	త్రయోదశి	16	త్రయోదశి
14	గా	17	చతుర్దశి	17	చతుర్దశి
15	గ	18	పంచమి	18	పంచమి
16	గా	19	షష్ఠి	19	షష్ఠి
17	గ	20	సప్తమి	20	సప్తమి
18	గా	21	అష్టమి	21	అష్టమి
19	గ	22	నవమి	22	నవమి
20	గా	23	దశమి	23	దశమి
21	గ	24	ఏకాదశి	24	ఏకాదశి
22	గా	25	ద్వాదశి	25	ద్వాదశి
23	గ	26	త్రయోదశి	26	త్రయోదశి
24	గా	27	చతుర్దశి	27	చతుర్దశి
25	గ	28	పంచమి	28	పంచమి
26	గా	29	షష్ఠి	29	షష్ఠి
27	గ	30	సప్తమి	30	సప్తమి
28	గా	31	అష్టమి	31	అష్టమి

[illegible][illegible]

1988 సం. అగస్టు 25		1988 సం. అగస్టు 26		1988 సం. అగస్టు 27		1988 సం. అగస్టు 28		1988 సం. అగస్టు 29		1988 సం. అగస్టు 30		1988 సం. అగస్టు 31	
1	గ	2	గ	3	గ	4	గ	5	గ	6	గ	7	గ
8	గ	9	గ	10	గ	11	గ	12	గ	13	గ	14	గ
15	గ	16	గ	17	గ	18	గ	19	గ	20	గ	21	గ
22	గ	23	గ	24	గ	25	గ	26	గ	27	గ	28	గ
29	గ	30	గ	31	గ	32	గ	33	గ	34	గ	35	గ
36	గ	37	గ	38	గ	39	గ	40	గ	41	గ	42	గ
43	గ	44	గ	45	గ	46	గ	47	గ	48	గ	49	గ
50	గ	51	గ	52	గ	53	గ	54	గ	55	గ	56	గ
57	గ	58	గ	59	గ	60	గ	61	గ	62	గ	63	గ
64	గ	65	గ	66	గ	67	గ	68	గ	69	గ	70	గ
71	గ	72	గ	73	గ	74	గ	75	గ	76	గ	77	గ
78	గ	79	గ	80	గ	81	గ	82	గ	83	గ	84	గ
85	గ	86	గ	87	గ	88	గ	89	గ	90	గ	91	గ
92	గ	93	గ	94	గ	95	గ	96	గ	97	గ	98	గ
99	గ	100	గ	101	గ	102	గ	103	గ	104	గ	105	గ
106	గ	107	గ	108	గ	109	గ	110	గ	111	గ	112	గ
113	గ	114	గ	115	గ	116	గ	117	గ	118	గ	119	గ
120	గ	121	గ	122	గ	123	గ	124	గ	125	గ	126	గ
127	గ	128	గ	129	గ	130	గ	131	గ	132	గ	133	గ
134	గ	135	గ	136	గ	137	గ	138	గ	139	గ	140	గ
141	గ	142	గ	143	గ	144	గ	145	గ	146	గ	147	గ
148	గ	149	గ	150	గ	151	గ	152	గ	153	గ	154	గ
155	గ	156	గ	157	గ	158	గ	159	గ	160	గ	161	గ
162	గ	163	గ	164	గ	165	గ	166	గ	167	గ	168	గ
169	గ	170	గ	171	గ	172	గ	173	గ	174	గ	175	గ
176	గ	177	గ	178	గ	179	గ	180	గ	181	గ	182	గ
183	గ	184	గ	185	గ	186	గ	187	గ	188	గ	189	గ
190	గ	191	గ	192	గ	193	గ	194	గ	195	గ	196	గ
197	గ	198	గ	199	గ	200	గ	201	గ	202	గ	203	గ
204	గ	205	గ	206	గ	207	గ	208	గ	209	గ	210	గ
211	గ	212	గ	213	గ	214	గ	215	గ	216	గ	217	గ
218	గ	219	గ	220	గ	221	గ	222	గ	223	గ	224	గ
225	గ	226	గ	227	గ	228	గ	229	గ	230	గ	231	గ
232	గ	233	గ	234	గ	235	గ	236	గ	237	గ	238	గ
239	గ	240	గ	241	గ	242	గ	243	గ	244	గ	245	గ
246	గ	247	గ	248	గ	249	గ	250	గ	251	గ	252	గ
253	గ	254	గ	255	గ	256	గ	257	గ	258	గ	259	గ
260	గ	261	గ	262	గ	263	గ	264	గ				

ॐ

1	౧౬	౧౭	౧౮	౧౯	౨౦	౨౧	౨౨	౨౩	౨౪	౨౫	౨౬	౨౭	౨౮	౨౯	౩౦	౩౧	౩౨	౩౩	౩౪	౩౫	౩౬	౩౭	౩౮	౩౯	౪౦	౪౧	౪౨	౪౩	౪౪	౪౫	౪౬	౪౭	౪౮	౪౯	౫౦	౫౧	౫౨	౫౩	౫౪	౫౫	౫౬	౫౭	౫౮	౫౯	౬౦	౬౧	౬౨	౬౩	౬౪	౬౫	౬౬	౬౭	౬౮	౬౯	౭౦	౭౧	౭౨	౭౩	౭౪	౭౫	౭౬	౭౭	౭౮	౭౯	౮౦	౮౧	౮౨	౮౩	౮౪	౮౫	౮౬	౮౭	౮౮	౮౯	౯౦	౯౧	౯౨	౯౩	౯౪	౯౫	౯౬	౯౭	౯౮	౯౯	౧౦౦
౧౬	౧౭	౧౮	౧౯	౨౦	౨౧	౨౨	౨౩	౨౪	౨౫	౨౬	౨౭	౨౮	౨౯	౩౦	౩౧	౩౨	౩౩	౩౪	౩౫	౩౬	౩౭	౩౮	౩౯	౪౦	౪౧	౪౨	౪౩	౪౪	౪౫	౪౬	౪౭	౪౮	౪౯	౫౦	౫౧	౫౨	౫౩	౫౪	౫౫	౫౬	౫౭	౫౮	౫౯	౬౦	౬౧	౬౨	౬౩	౬౪	౬౫	౬౬	౬౭	౬౮	౬౯	౭౦	౭౧	౭౨	౭౩	౭౪	౭౫	౭౬	౭౭	౭౮	౭౯	౮౦	౮౧	౮౨	౮౩	౮౪	౮౫	౮౬	౮౭	౮౮	౮౯	౯౦	౯౧	౯౨	౯౩	౯౪	౯౫	౯౬	౯౭	౯౮	౯౯	౧౦౦	

[illegible][illegible]

1988 సం॥ డిసెంబరు నెల

[illegible]

[illegible]

ప్రస్తుతీ బహుధి స్వైరం॥ మాఘమాసః శ్రావణమాసశ్చకే ౧౮౭౦ కల్వ్యాది ౫౦౩౯ మూల 1938 ఫాల్గు ౧౩౪౦

సంఖ్య	తేదీ	వివరము	అంశము	మొత్తము	ఇతరము
1	1909	మొదటి భాగము	1	1	1
2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14
15	15	15	15	15	15
16	16	16	16	16	16
17	17	17	17	17	17
18	18	18	18	18	18
19	19	19	19	19	19

ఆంధ్రగ్రంథమాల గ్రంథములు

శ్రీమద్భగవద్గీత

(టీకా తాత్పర్య సంపాదక వివరము
సారాంశ సహితము)

కా. నాగేశ్వరరావుగారు

చిరకాలము శ్రమించి టీకా, తాత్పర్య, విశేషార్థ, వివరణ, సారాంశములను స్వయముగా, స్వోచ్ఛముగా రచించియున్నాడు. ఆంధ్రమైన స్వేచ్ఛతోగొనపలమింద ముద్దటగా ముద్రింపబడియున్నది. 550 పుటలు గ్రంథము. ఖద్దరుగుడ్డపైబడు. గీతాధ్యాయ నము చేయువారికి మహాసాహాయకమైన పుస్తకము.

వల రూ. 1-0-0

బసవపురాణము

పాల్కురికి సోమనాథకవి - పరిష్కర్త
నేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

వల రూ. 2-8-0

ఆంధ్రవాఙ్మయ

సూచిక

(ముద్రితాముద్రిత గ్రంథముల జాబితా)

వల రూ. 1-0-0

శతకమంజరి

(భక్తి భిరిపుటము)

(స్వప్నాక్షర; సార్వత్వర; దేవకీనందన; నఘువీర; గాఢాచార్య; తాళమస్తీశ్వర; దాశరథి; రామతారక; గంగశాయి; రామచంద్రశాసనములు ఇందు గలవు. శతకకవుల చరిత్రలు విజయదుర్గం వివరింపబడినవి.

వల రూ. 1-8-0

(విశదవివరణ బొక్కొక్కటి) 0-4-0

శ్రీమల్లిఖార్జున

పండితారాధ్యచరిత్ర

(శైవమత ప్రతిపాదకమగు ద్వైవదబాన్ధ్యము)

ఇందలి పాఠకాన్ని సందర్శించుటకు గలవు. పాల్కురికి సోమనాథకవి రచితము - 20 పుటలు - చాస్తిరి చిలుకూరి నారాయణ రావుగారు.

గీతాబోధ (మహాత్మాగాంధీ) 0-4-0

సబర్కతీ ఆశ్రమ నియమములు

(మహాత్మాగాంధీ) 0-4-0

ప్రార్థనగీతాపలి

(శనివారపు సుబ్బారావుగారు) 0-4-0

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

ప్రస్తావన

ఓస్మముః ప్రణవాధాయః పుష్పజ్ఞానైక మూర్తయే,
నిర్మలాయః ప్రసన్నాయః దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీ సచ్చిదానందసరమాత్మని లీలావిలాసవిలసిత మైన విశ్వమునందు ఒక చాంద్రమానాబ్జము గతించి నది. బహుధాన్యసంవత్సరము ప్రారంభమైనది. గత సంవత్సరేతివృత్తిమును వ్రాయ సంకల్పించుటగాని, వర్తమాన సంవత్సరఫలమును గుణింపబూనుటగాని దుష్కరము. మహాకాలము అనంతమైన ఈచిత్రవిచిత్రమైన ప్రకృతిలీలలను సర్వత్ర ప్రకృతి ప్రత్యక్షముచేయుచున్నది. ఆత్మపరాయణులైన ధీమంతులు సత్యాన్వేషణమును ప్రపంచోద్ధరణమునకు వినియోగపఱచుచున్నారు. స్వార్థపరాయణులైన అజ్ఞానులు పరిపీడనపరాయణులైన ప్రపంచ విలయమునకు వినియోగపడుచున్నారు.

ధర్మాధర్మసంరంభము

ప్రవృత్తియందు ధర్మాధర్మములకును, పరాధిస్వాధ్యక్షములకును సంరంభము సహజమై ధర్మసంస్థాపనము సంభవ మగుచున్నది యుగలక్షణములను యధార్థముగ గ్రహించుట దుర్లభము. ప్రపంచ మంతయును శాంతిసంకల్పమును జేయుచు మహాసంగ్రామ ప్రయత్నములను చేయుచున్నది. అవినీతిగూ, చీనా, స్పెయిను సంగ్రామములు ప్రత్యక్షప్రమాణములు.

శాంతిస్థాపనమున కేర్పడిన నానాజాతి సమితి శాంతిస్థాపనమునకే కాక ధర్మ నిర్ణయమునకును నిరర్థకమైనది. ప్రపంచమునందు ధర్మసంబేదము సంభవించి నప్పుడల్లా మహాసామ్రాజ్యములు తమ మతమును చెల్లుబాడి చేసుకొనుచున్నవి. కొన్ని సమయములందు ధర్మనిర్ణయములను చేసినను, నిర్ణయములు కాగితముల మీద కలపుగాని క్రియారూపమును తాల్చలేదు. కారణము స్వార్థపరాయణత్వమునందు గల ప్రతిష్ఠ ధర్మమునకు కలుగకున్నది. ఆసన్నముగ నున్న మహాప్రళయమును నివారించుట ఎనరికిని సాధ్యముకాదు. ఇది స్వకర్మానుఫలము. నాయకులు సంగ్రామకర్మల నారాధించుచున్నను ప్రజలు శాంతిని కోరుచున్నారు.

బహుధాన్య సంవత్సరము

సంవత్సరాదని ప్రజలు శాంతిసంకల్పము చేసి, శాంతిసాఖ్యములను సాధించుటకు భగవంతుని కోరుట

ఆచారమైనది. పంచాంగశ్రవణ మీ సనాతనాచారమును స్మరింపజేయుచున్నది. బహుధాన్య సంవత్సరమునకు శుక్రుడు రాజు, బుధుడు మంత్రి, కుజుడు సేనాధిపతి. పంచాంగము గుణించిన సంగ్రామము ఫలించుటకు ఎంతకాలము పట్టునది దైవాధీనము, కాలగర్భమునందు కలదు. ప్రజలందఱును శాంతిస్థాపనమునకును, సంగ్రామనివారణకును హృదయపూర్వకముగ ప్రార్థనలను చేయుదురుగాక !

గాంధీజీ

గాంధీమహాత్ముడు శాంతిసంరంభమునందు ప్రదర్శించిన అపూర్వమైన సత్యాగ్రహ సాధనమును ప్రజలు మాటలందుగాక సంకల్పమందును, క్రియలందును చూపుటకు తపస్సునుచేయుట ధర్మము. చిరకాల సంవర్ధితమైన పశుబలారాధనస్థానమును సత్యాగ్రహము ఆక్రమించుటకు చిరకాలాభ్యాసము అవసరము. ఆయుధనిర్మాణ, ధారణ, విక్రయ సాధనమునను జీవయాత్రను గడపుచు తమ్మాలమున శ్రీమంతులు, బలవంతులు, దురభిమానులు వైన పాశ్చాత్యప్రజలకును వారిప్రవృత్తులకును నిది సులభసాధ్యము కాదు. మాటలయందు జపాను అవలంబించిన చీనాసంగ్రామమును తీవ్రముగ ఖండించుచు, క్రియలయందు జపానుకు ఆయుధములను అమ్ముచున్న యూరపురాజ్యముల సీతి ధర్మవిరుద్ధము. ఇట్టికీష్టపరిస్థితులయందు శాంతిస్థాపనమునకు 3౫ కోట్ల భారతీయుల ధర్మబలమును శతవిధముల వినియోగించుట తగియున్నది. అపూర్వమైన నిర్బంధములవలన కృశించియున్న భారతీయులకు కర్తవ్యమును నిర్ణయించుటయే అసాధ్యముగ నున్నది. భారతీయభౌతికబలము కృశించినను నిత్యమైన ఆత్మబలము ఊహించక అఖండముగ ప్రకాశించుచున్నది. ఆత్మసంస్కరణమును జేసి గాంధీమహాత్మునివలె ప్రజలు ఆత్మశక్తిని నారాధించి తాము తరించి ప్రపంచమును తరింపజేయుటకు పాటుపడుట కర్తవ్యము. గాంధీమహాత్ముడు అపూర్వమైన మహాపురుషుడు. ప్రపంచోద్ధరణమునకు అవతరించిన మహానుభావుడు. కేవలము దైవబలసంపన్నుడైన మాన

పుడు. రాజకీయ, సాంఘిక, మతాదివిషయములయందు ఆయన సత్యాగ్రహసమరసాధనమునను పొందిన విజయములు ధ్యాన, మననయోగ్యములు. ప్రపంచచరిత్ర మారంభ మైనతరువాతను దుర్బలభిక్షుకు జోకడు చేయ గల్గిన యుగార్వఃరివర్తనమును పాశ్చాత్యరాజ్యములు గ్రహించుట భావియోగజ్ఞేయములకు ప్రయోజనకరము. ప్రపంచభావిఃరిణామము ఏరూపముదాల్చినను గాంధీ మహాత్ముడు బోధించిన అహింసా, ధర్మ, సత్యములు ప్రతిష్ఠను బడయగలవు.

కాంగ్రెసు విజయము

గతించిన సంవత్సరమునందు కాంగ్రెసునకు ఆఖరి డము, అపూర్వమునైన విజయముకలిగినది. ఇది సత్యాగ్రహప్రభావము. నిరంకుశప్రభుత్వము నిర్మూల్యపోయినది. ఆ బాలగోపాలము కాంగ్రెసు సతాకమును, వందేమాతరము గీతములను దేశమునం దంతులను ప్రత్యక్షముచేసినది. ఇది ప్రజాహృదయమునగ దంతర్గతమైన ఐరమోత్సాహమును, ప్రభుత్వ హృదయమందలి భయభ్రాంతులను లోకమునకు ప్రత్యక్షము చేసినది. కాంగ్రెసునాయకులు మంత్రిపదవులను స్వీకరించి కొన్ని రాష్ట్రములందలి ప్రభుత్వమును నిర్వహించుచున్నారు. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య స్థాపనమునకు ఇది ప్రథమ సోపానము. ప్రజలు స్వరాజ్య ప్రభుత్వమునందు రంధ్రా నేర్పణమాను చేయక సకలవిధముల పోషించుట కర్తవ్యము. కాంగ్రెసుమంత్రుల ధర్మశిలము గతించిన స్వల్ప కాలమందే సుస్పష్టమైనది. గతించిన ఇరువదియైదేండ్ల యందును దేశమునందు సాంఘిక, రాజకీయ, మతాది సకలవిషయములయందును సంప్రాప్తమైన మహాఐరివర్తనము భావ్యభ్యుదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. ఈ మహాఐరివర్తనసిద్ధికి ప్రాణమానధనములను సమర్పించిన త్యాగమూర్తులకు జోహారులు.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

౧౯౧౦-కీలక సంవత్సరమున మామొదటిసంచిక ప్రచురింపబడినది. బహుధాన్య సంవత్సరమునందు ౨౯ వ సంచిక వెలువడుచున్నది. గతించిన ౩౦ ఏండ్లనుండియు ప్రజాహృదయమునందు గల్గిన మహా ప్రజోధమును సంవత్సరాదిసంచికలు దిక్షాత్రముగ సూచించుచున్నవి. ఆంధ్రులు సాహిత్య, కళా, మత, సాంఘిక రంగములందు చిరకాలాగతములైన పూర్వా

చారములను, నిర్బంధనిర్మాణములను విస్మరించి నవీన మార్గములను అవలంబించిన విధమును కావ్యములు, గీతములు, విమర్శనములు, ఐరిశీర్షనలు, చరిత్రాంశములు విశదము చేయుచున్నవి. సాహిత్యమునందు కల్గిన ఆపారమైన వికాసమును ప్రచురించుచున్న కావ్యములు, గీతములు విశదము చేయుచున్నవి. నవీనరచనలు ప్రజాదరణమును బడయుచున్నవి. ముస్లింప్రభుత్వ పూర్వము ఐరిహాసపాత్రములైన అప్యూరప్రగారి మూత్యాంశములు నేడు ప్రజాదరణమునందు పాత్రము లగుచున్నవి. ప్రాతస్థితులను క్రొత్తస్థితులను భావించుట ధీమంతులబుత్తణము కాదు. ఏనుర్వనము చేయుటకు సకలజనులును అభికాంగులు. సంగీతకళాచర్యము ఆంధ్రుల యభివృద్ధిమును గాన సాధన, గీత సాహిత్యములు, ఐరిదేశసత్కారములను విశదము చేయుచున్నవి. కళారంగమునందు చిత్రకాని లగులించిన సూక్తిని విధానము చిత్రప్రసంగమునందు ప్రజాకళాను బడసినది. హరిజనోద్యమము, పునర్వివాహములు విశాలములైన ప్రజాహృదయమును స్పృశించుచున్నవి. ఆంధ్రులు అస్వీకృతప్రస్థితిని దాటి స్వీకృతస్థితిని మునునకు బాజరె రంగమునందు స్వీకృతప్రయత్నమునుగూర్చుచును సత్కారము సమర్పించుట దము చేసినది. నిరంకుశప్రభుత్వమునందు ఆంధ్రాభ్యుదయనిర్మాణము సాధ్యము కావచ్చును స్వరాజ్యప్రభుత్వమునందు సాధ్యముకానున్నది. సూక్తిని సమర్పించుటకు సరిగ మద్రాసు ఏ సాగ్లి ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణసమర్థకాను అంగీకరించినది. ప్రజలు చిరకాలమును పోషించుచున్న రాష్ట్రనిర్మాణమునకు సూక్తిని ప్రయత్నించుచునుగాక. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు విధములపాటుపడి ప్రజాదరణమునకు పాత్రులైన మహాపురుష వీరేశలింగముగారికి జోహారులు.

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు పాటుపడిన సకల మనకజనులకును కృతజ్ఞతాపాదనములు. గతసంచికలకును బహుధాన్యసంచికకును ప్రచురణమునందు సహాయము చేసిన మిత్రులకు వందనములు. నా స్వల్పమున సేవకు ప్రజలు చూపిన గౌరవ ప్రేమాదరణ సత్యాగ్రహముగూర్చి కృతజ్ఞతను సచ్చిదానంద రమాన్య సకలలోకములకును సకలజనులకును శాంతిసౌఖ్యములను ప్రసాదించుగాక!

“ బ హు ధా న్య ”

“ ప్రే మ ల త ”

మధుమాసమునఁ జీయఁమామిడిచివు రాని
 పంచమశ్రుతిఁ బాట పాడఁ బికము
 కడిమిపూకన్న టికాలు దీరిచి వీచె
 గంధాచలమునుండి గాడ్పుఁగుట్టి
 మందిరోద్యాసరమాభూషణములైన
 తరులకెల్లను దోహదంబు లెనఁగె
 క్రొత్తబట్టలు గట్టుకొనె నార్యగృహమేధి
 అనుకూలయగు స్రుయరాళితోడఁ
 దాపునకు వచ్చె నదిగొ స్వాతంత్ర్యలక్ష్మి
 విజయశంఖానినాదంబు కనఁగనయ్యె
 అమ్మ! బహుధాన్య ! నీవచ్చునంతఁ దోచెఁ
 బ్రాచిమొగమునఁ జైతన్యభాస్కరుండు.

ఆంధ్రవత్రిక బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

సవరించుఁగాత చేశములోని ఋతః

గిరిమనంగిన ఆర్థికవ్యవస్థఁ

జల్లార్చుఁగాత విశ్వమైల్లఁ గాల్పెడి

స్వాధ్ధాభిలాషుల సమరనహ్ని

మాయించుఁగాత “మలోయన్నమో” అంచుఁ

గడగండ్లఁబడువారి కడుపుమంట

చేకూర్చుఁగాత ప్రాచీనస్వరాజ్యాధి

కారంబు మాపుణ్యభారతిమున

కార్యవిజ్ఞానలలికల సల్లువెట్టి

ప్రాచ్యదేశనాగరికతారామలక్ష్మి

వింతసత్కారముల గౌరవించుఁగాత

భరతభాగ్యంబు బహుధాన్యవత్సరంబు.

విత్తునకుఁ బుట్టిగా భూమి విలుఁగఁ బండి

దేశదేశాల పైతు వర్ధిల్లుఁగాక

భారతీయహృదాకాశసభమునందా

వెలుగుఁగాత! పైతన్యపు వేవెలుంకు.

ప్రస్తుతాన్ని :- ఏడుకోట్ల హరిజనులకు దేవాలయ ప్రవేశార్హత

సారథి ఫిలుమ్మవారి

ప్రభుమనాంఘ్రిక చిత్రం

పాత్రధారులు

కాంచనమాల
మౌమలకాదేవి
డా॥ సుబ్బారావు
వెంకటేశ్వరరావు
వెంకటసుబ్బయ్య
సుందరస్వామి
లక్ష్మీకాంతం
అనంసూయ
భానువతి
రాఘవన్
నరసింహమూర్తి
శివయ్య
గంగారత్నం
సూర్యప్రకాశ్

It's a Sarathi
Film - Remember!

సారథి ఫిల్మ్స్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

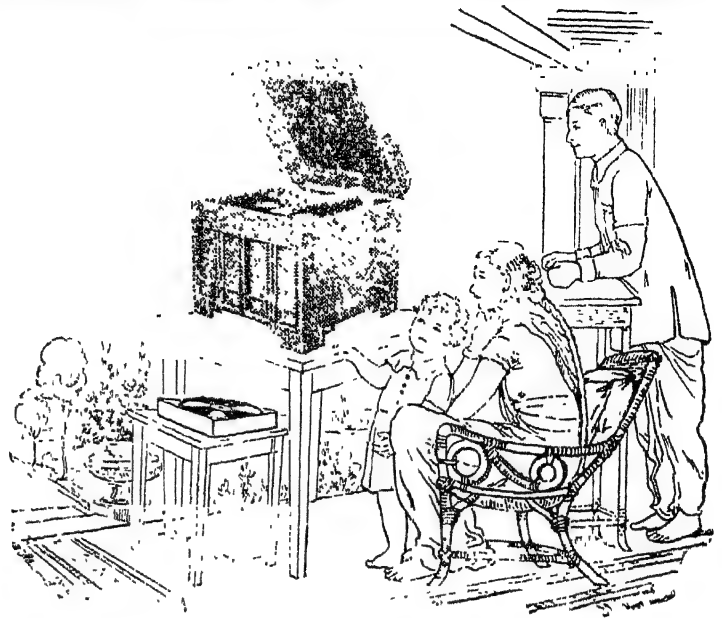
For Booking apply to:—SARASWATI TALKIES LTD., BEZWADA.

Telegrams:—"SARASWATI"

ఆంధ్రమహాజనులకు

“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”

వారి ఉగాదికానుక!

[ఇందువహింపబడిన “హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”
“లిల్ గ్రాండ్ మాడల్ నెం. 173 నెల రూ 140]

ఈ ఉగాదినాడే గాక, నర్వదామీ గృహంబుల నిత్యకల్యాణమయ మొనర్చు
“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్” గ్రామోఫోన్ సంగీతము!
సంగీత కచ్ఛేరి

గాత్రము
విద్వాన్ రాజగోపాలశర్మ గారి
కచ్ఛేరిసెట్టు నెం. 105
నాటకములు

నేనుగానము
విద్వాన్ హెచ్. రామచంద్రశాస్త్రిగారి
నేనుగాన కచ్ఛేరిసెట్టు నెం. 176
ఆర్యైస్త్రీ

రామదాసు
సావిత్రి
భక్తమీరాబాయి

ప్రభాత్ వారి టాకీలనుండి
బొంబాయి టాకీస్ నుండి
సాగర్ మూవీటోన్ నుండి

బెంగుళూరు స్టూడియో ఆర్యైస్త్రీ
మైసూరు పాలెస్ ఆర్యైస్త్రీ
ఇత్యాదులరికార్డులు

క్రాంతి తెలుగు టాకీ గీతికలు
రో హి టీ వారి “గృహలక్ష్మి”

జయ ఛిల్డ్రిన్ వారి
“కృష్ణ - జరాసంధ”

★ ఈ రికార్డులందలి సహజమాధుర్యమును ప్రకటింపగల “హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్” గ్రామోఫోన్ నందే మీ రికార్డులను వినిన, మీరే అధికముగ రసించగలరు. తక్కువగల వివరములకు ఈ కూపన్ మాకు పంపుడు!

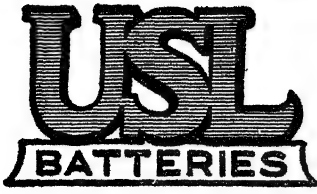
ది గ్రామోఫోన్ సంపెని లిమిటెడ్ వారికి

45, సెంట్ పేట, బెంగుళూరు

మీ పేరు.....

అడ్రెసు.....

.....

యు. యస్. యల్.
బ్యాటరీలు

యు. యస్. యల్. పవర్ సీల్డ్

కరోషన్ ఫ్రూఫ్ బ్యాటరీలు యిప్పు డివ్వగలము. ఈ బ్యాటరీలకు
యెక్కువ స్టార్టింగు పవరుకలదు. మరియు మోటారులు త్వరగా స్టార్టు అగును.
స్టార్టు అయిన ప్రతిసారి బ్యాటరీచార్జి తక్కువ ఖర్చుగును. బ్యాటరీ జీవితము
చాలాకాలము నిలిచియుండును.

THE MODERN AUTOMOBILES

Direct importors of Motor Accessories & Spares.

167, Mount Road :: MADRAS.

Telephone: No. 8497

Telegram: "Mobile"

దొంగే గారి బాలామృతము

విడ్డలసె

బాలామృతము

అమ్మగారి

వ్యవసాయము.

Proprietors :

K. T. DONGRE & Co.,
Bombay 4.

WONDERFUL SACK TRICK. A sack is examined to prove there are no secret openings. Get your assistant into the sack. It is securely tied & sealed by audience. A screen is placed in front of the sack. In a few seconds he comes from behind the screen perfectly free. Upon examination the sack is found tied and seals intact. Easy to perform. Sent on receipt of Rs. 4.

For Success in Trade & Business **BUSINESS TALISMAN** Improves Your business, increases your earnings, improves your credit, brings greater progress profits & prosperity in all your trade investments and enterprises. Sent on receipt of Rs. 3-8-0 or Sh. 6.

SPECIAL TALISMAN. For Agricultural Prosperity, Farming, Good Crops, etc. Rs. 2-8-0

వ్యవసాయమువృద్ధి యగుటకు, పంటలు బాగు పండుటకు ప్రత్యేక తా.ముతు రూ. 2-8-0

వర్తకవ్యాపారములలో వృద్ధియు, లాభమును పొందగల్గుటకు వర్తకవ్యాపారవిషయమైన తా.ముతు రూ. 3-8-0. తొమ్మిక, చరిత్రామిక, చేతిపనులలో పనిచేయుచుండి అభివృద్ధి, సమలాభం పొందగల్గుటకు తా.ముతు రూ. 3-8-0.

ఆశ్చర్యమైన సందింత్రము దీనిలో రహస్యహాస్యములు తీవరి జనులు బాగా పరీక్షింపవచ్చు. వీ. హాస్యకవి యీ సందింత్ర పేసి మాతనిగట్టిగాకట్టిని సభనారి నీలువేయించు. ఆ సంది ఎదుట తరను వేయి. నిమిషములో సందిలోని వాడు జనుల ఎదుట వచ్చి నిలుచును. పరీక్షించిన, సందికి కట్టినకట్టు, నీట్లు అట్లుగయ్యుండును. (విశ్రితమైన మేలిక్ ట్రీక్) ఇదిచేయుట చాల సులభము. రూ. 4/-

చమత్కారగణితము (అశ్రావీడు) ఇందులో విచిత్ర వినోద మనోహారములు, సమస్యలు, చిక్కుప్రశ్నలు, గణితప్రశ్నలు, తమాషా లెక్కలు, గణితపదానము గలవి, దీనిని చదివిన తరువాత కలుగును. చల. రూ. 1-0-0.

ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలము ఈ గ్రంథములో జ్యోతిగారడీ, సప్తలాభము, అంగ్ల ఇంద్రజాలము, మంగ్ల ఇంద్రజాలము, భూతజన్మము, యంత్రములు, చీట్లు పేక తమాషాలు, వినోదవిద్యలు మనుష్యుని మాయముచేయుట, సూమితోడెట్టును పుట్టించుట, సమాధియగుట, శరీరములేని తలచే మట్లాడించుట, గాలిలో మనుష్యుని నిలుపుట, మొదలగు విచిత్రములున్నవి. దీనిచే మేల్కొలుపుట. చల. రూ. 4-0-0 వీర్యవృద్ధిమార్గం ధాతుపుష్టి, నరములకు బలమిచ్చి పుంస్త్రవును మోచ్చించును. చిట్టి. రూ. 2/-

మీ ఆర్థముతో కూడా పూర్తిగాగాని లేదా సగముపైకయును అయినను అత్యామృత ముండుపంపవలెను. వలయువారు **డా. పి. ఆర్. జనార్దనంనాయుడు, బంగోలు, సోత్ ఇండియా.** అని వ్రాయండి.

“అష్టాదశ మహాపాపియగు బ్రాహ్మణునితో సాహాయ్య నిరా కరణము ఒనర్చుము.” (720 పుటలు.)

కలనూ? విద్యుచ్చక్తియూ? ఇంద్రిజాలనూ? సమ్యాసా
నాస్త్రమూ? ఏల గ్రంథము 4 సలలలో సర్వ ఆంధ్ర
భూమిలో మాలు మూలలో హామి వ్యాపించినది?

(1) సత్యము (2) ధర్మము (3) 5 నేల సలలలో సాటి
లేని బ్రహ్మతేజస్సు (4) నాలుగు వేదములయను భగవద్గీతలయను
సారము (5) మహాత్మునికి తెలిపి అంకితము చేసినది (6) సద్బ్ర
హ్మగ్రులు కా! నాశ్వరరావు, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ
పంతులుగార్లు అంగీకరించినది (7) నేటి బ్రాహ్మణులు అష్ట
దశ మహాపాపాలని నిరూపించినది (8) దుర్భావ్యములను దుష్ట
సత్తుతులను నిందించినది (9) బ్రాహ్మణకన్యకలను కుత్రీయ,
వైశ్య, మాదుగ్రులు వేదోక్తముగా పెండ్లియాడవచ్చునని చాటి
నది (10) సర్వవర్గములకు, జాతులకు సద్బ్రాహ్మణత్వమును
ఇచ్చినది (11) వర్గ, ఆశ్రమముల సత్యస్వరూపమును పున
రుద్ధరించినది. (12) సారిజనులకు గంధలయ స్వయంపూజ బన్య
వాక్కులని చాటినది (13) పురుషుల హక్కు స్త్రీలకును
(14) బ్రాహ్మణుడు దొంగిలించిన 18 బన్యహక్కులను అం
దాతును ఇచ్చినది (రు 2-4-0)

పండితాభిప్రాయము

“రాఘవచంద్రయ్య సచ్చాస్త్రిగారి ఈ గ్రంథరచనకు
బ్రహ్మజ్ఞానయే మూలముకాని వ్యక్తల ద్వేషముకాని, సంఘ
ముల ద్వేషముకాని కారణముకాదు.” సద్బ్రహ్మశ్రీ కాశీ
నాథుని నాశ్వరరావు పంతులుగారు.

విజయనగర సామ్రాజ్యము

జగమెరిగిన బ్రాహ్మణునకు బంధమేలే? బుద్ధిభ్రాంత
విజయనగర సామ్రాజ్యపతన వర్ణనము చదివి కన్నీరు విడువని
ఆంధ్రుడులేడు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయములో లోగడ
ఇంటరుపరీక్షకు పఠనీయును, వేలుఖర్చు, రు 1-4-0.

ముంటాజుకుమారి

లక్కలకొలది నైవేద్యముతో వచ్చిన అక్కరుచక్రవర్తిని
నుహాయుద్ధములో ఓడించి ఆచక్రవర్తి పునీకను, త్రిలోక
నుండరిని ముంటాజుకుమారిని పెండ్లాడిన ఆంధ్ర మహామంత్రి
“కృష్ణదాసు” రమ్యగాఢ. చదివితీరవలయును. ఆంధ్ర విశ్వ
కళాపరిషత్తులో డి. ఏ కు పఠనీయును. నల రు 1 4-0

గాంధీ మహాభారత రత్నములు

సచ్చాస్త్రిగారు వాయించున్న గాంధీ మహాభారత
ములోని బాలురకును అర్థమగు 500 పద్యరత్నములు. గాంధీ
మహాభారతమునకు సాటి గాంధీ మహాభారతమే.

సద్బ్రాహ్మణ ఆశ్రమము, జెజనాడ.

మహాత్మా గాంధీజీ (14 అ.)

జవాహర్లాలుజీ జీవితములు (12అ)

విశేషములు (1) ఈశోజావరకు సంపూర్ణ చరిత్రలు
(గాంధీజీ ఆత్మకథలోలేని 18 సలల నాకొకపకేషను మహా
యుద్ధచరిత్ర) (2) సెహ్లాజీ స్వీయచరిత్రలోలేని 1935,
36, 37 సలల చరిత్ర కలదు. (3) రెంటిలో మంత్రి వి. వి.
గిరిగారి పీఠికలు (4) వైతిమధురము సులభము 12 ఏండ్ల బాలు
రకు అర్థమగును (5) 6మాసములలో నాల్గు హర్షలుపడుట!
(6) ఆంధ్రభూమిలో 3000 ఇండ్లలో చదువుచున్నార (7) 800
ఎయిడెడు స్కూళ్ళలోను (8) పెక్కువందలజిల్లాబోర్డు మ్యుని
సిపాలిటీల పార్శ్వముక స్కూళ్ళలోను (9) చాల హైయరు
ఎలిమెంటరీ మిశిత స్కూళ్ళలోను పఠనీయగ్రంథములు (10)
అనేక హైస్కూళ్ళ పండితులు పఠనీయ గ్రంథములు చేసిరి.
(11) ఆంధ్రదేశములో అన్ని షాపులలోను, హిక్వోఫము రై
లుబుక్కు స్టాలులలోను వ్యాపించినవి (12) నలుకదిమంది ఏజం
టుకలరు (13) సెహ్లాజీ గాంధీజీల జీవితములలోని ముఖ్య
విషయములలో ఒక్కటిహాడ విడువలేదు. (14) నలలు స్వల్ప
ములు (15) రమ్య ముద్రణములు. కర్త: సచ్చాస్త్రిగారు.

అభిప్రాయములు

“అపతారపురుషుడై యుగ పురుషుడైన గాంధీజీ చరి
త్రమును గ్రంథకర్త చక్కగా వ్రాసిరి. గాంధీజీచరిత్రము
పవిత్రమైనది. తెలుగు అక్షరములు తెలిసినవారు అందఱు
ఈ పవిత్ర గ్రంథముందలి సరమార్గమును గ్రహించి పునీతులు
(పవిత్రులు) కాజాలుదురు.” ఆంధ్రపత్రిక.

“గాంధీజీ చరిత్రము మున్నపైనకూర్చు. మహాత్ముని
జాత్యుత్తమును జీవితమును అరటిపండు వలిచినట్లు తేలిక
భావలో రుచించునట్లు వ్రాసినందులకు అభినందింపవలయును.
ప్రతిఇంటను అలంకరింపవలయును.” జనవాణి.

జవాహర్లాలు సెహ్లాజీ చరిత్రమునందలి గడ్డ (నవ
నము) మిగుల హృద్యమైనది. ఈగ్రంథముహాడ పవిత్రమైనదని
తెలుపుట చరిత్ర చర్యగాను” ఆంధ్రపత్రిక.

సెహ్లాజిగారు పుట్టినప్పటినుండియు “1937 వ సంవత్స
రమువఱకు జరిగిన సంఘటనలన్నియు పూసగుచ్చినట్లు ఎంతో
సులభముగా ముద్దులు మార్చునట్లు వ్రాసిరి” జనవాణి.

సుభాషచంద్రబోసుజీ చరిత్రము

పై గ్రంథకర్తగారే వ్రాసిరి. (1) నేటివఱకు సంపూర్ణ
జీవితము (2) మధురరచనము (3) రమ్యముద్రణము. (4) డా
క్టరు భోగరాజు పట్టాభిషేకారముయ్యగారి సీఠిక. రు 0-10-0
పైగ్రంథములు అన్ని అంగళ్ళలో దొరకును. నేడే ఏజంట్లు
కండు. గొప్పలాభము.

భారతీయ మహాపురుష గ్రంథమాల, జెజనాడ.

వెంకటాచలమండల పరిశ్రమలలో

వాన్ గార్డు పాలిసిగూడ

ముఖ్యవసరమైన భాగముగా నున్నది.

మీ యిన్నా రెన్ను

వాన్ గార్డు యిన్నారెన్ను కంపెనీ లిమిటెడ్

యందు చేయుదు.

159, మాంట్ రోడ్,

మదరాసు.

ఫోన్. 8558.

న్యూ యిండియా ఆస్యారెన్ను కంపెనీ,
లిమిటెడ్

ప్రపంచమంతటను న్యాయ-రక్షణలు కలిగి అంతర్జాతీయ వ్యాపారమున గొప్ప స్వదేశీ భీమాసంస్థ

హెడ్ ఆఫీసు: బొంబాయి.

మద్రాసు బ్రాంచి: 4, 5, ఫస్టు బ్లక్ నీచి.

చందా వేసిన మూలధనం రు. 3,56,05,275

31-3-37 తేదీకి మొత్తం ఫండ్లు రు. 2,13,94,387

చెల్లించిన మూలధనం రు. 71,21,055

మొదటినుండి చెల్లించిన

క్లెయిముల మొత్తం

రు. 7,00,00,000

అకుమైగా

జీవితము, అగ్ని, నావిక, మోటారుకారులు, బస్సులు, ట్రాక్టర్లు, లారీలు, పనివారల పరిహారము, దొంగతనము, ప్లేట్ గ్లాసు, విశ్వాసపూర్వక గ్యారంటీ...ఆకస్మిక ప్రమాదములు, సామాను, నగలు, విలువగల వస్తువులు వగైరా తాలూకా భీమావ్యాపారము నిర్వహింపబడును.

రాజధానియంతటను సగురుగా పనిచేయుగల గోజుట్టు కావలెను.

వివరములకు:--

కే. కే. శ్రీనివాసక,

బ్రాంచి మేనేజరు.

ఇండో కమర్షియల్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్.

గిరిప్రస్థ ఆఫీసు :
మాయవరం

సెంట్రల్ ఆఫీసు :
మదరాసు

అనుమతిపొందిన మూలధనము	రూ. 25,00,000
జారీ చేయబడి చందాలు వేసిన మూలధనము	రూ. 14,37,500
చెల్లించిన మూలధనము, రిజర్వులు	రూ. 12,88,953
మొత్తము చలామణులు	రూ. 170 లక్షలకుపైగా

సిటి ఆఫీసులు : ఆర్మీనియా వీధి, మైసూరు, మంబయ్యం, మైసూరు, ట్రెస్సికేను.

బ్రాంచీలు :

ఆముదాలవలస	ఈరోడు	పుదుక్కోట	విజయనగరం
అనకాపల్లి	గోవిందాస్వామి	సేలం	తంజావూరు
అరుప్పకోట	కారైకుడి	సాలూరు	తిన్నవల్లి
బరంపురము	కుంభకోణం	సెన్యాపేట	తిరుప్పత్తూరు
భవాని	మధుర	షియాల్లి	తిరుప్పురు
చిడంబరం	నాగపట్నం	తాడేపల్లి గూడెం	తిరువాడూరు
కోయంబత్తూరు	పాలకొల్లు	విరుధనగర్	తిరుచనాపల్లి
కాంచీవరము	పాలనూరు	నెల్లూరు	తూర్పుగుడి
ఏలూరు	పార్వతీపురము		

పరిపాలన వర్గము

టి. ఆర్. వెంకటరామశాస్త్రి, సి. వి. యి.
వి. వెంకటరామయ్యర్, యం. ఏ. బి. యల్.
కే. శివస్వామియ్యర్.
ఆర్. యస్. ఏ. శంకరయ్యర్.

యల్. వి. రాఘవన్, రిప్రెజెంటేటివ్ జనరల్.
ఆర్. విశ్వనాథయ్యర్, బి. ఏ. బి. యల్.
కే. సుబ్బయ్యర్.
యస్. యల్. యల్, శంకరలింగయ్యర్,
(మేనేజింగ్ డైరెక్టరు)

బ్యాంకింగ్ సంబంధమైన అన్ని విధముల వ్యాపారము నిర్వహింపబడును.

ఆర్మీనియా వీధి,
మదరాసు.

యస్. యల్. యల్. శంకరలింగయ్యర్.

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు.

రక్షణము

మీ

ప్రాణము
గృహము
కారు

వస్త్రాలకు రక్షణము కలుగుటకై
నేషనల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,
అండ్

నేషనల్ ఫైర్ అండ్ జనరల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్ ..
యండు భీమా చేయుదు.

(పాడ్ ఆఫీసు : కలకత్తా.)

ప్రాంచి ఆఫీసు :

నేషనల్ యిన్సూరెన్సు బిల్డింగ్సు,

యన్వైజ్మెంట్,

::

మదరాసు.

బాంబే లైఫ్ అసూరన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

స్థాపితము]

[1908

అభివృద్ధియొక్క రికార్డు

సంవత్సరము.	పూర్తిచేసిన కొత్తవ్యాపారము.	ప్రీమియం ఆదాయము.	భీమా నిధి.	అమలులో నున్న వ్యాపారము.
1926	32,08,000	5,04,466	15,14,485	1,16,58,706
1930	59,97,500	9,83,367	28,00,790	2,06,68,328
1933	94,16,500	15,12,692	50,04,871	3,07,98,434
1936	1,36,00,180	26,76,274	82,69,451	5,14,38,205

భీమాలయొక్క అన్ని విధములయిన ఆధునికపు స్క్రీములు, కంపెనీవారు నిర్వహించుచున్నారు. కుటుంబ గృహ పాలిటీ ప్రత్యేక విశేషము. గౌరవము వ్యాయస్థాపన గలవారినుండి యేజిస్ట్రల్ క్లెయిమ్స్ దరఖాస్తులు స్వీకరించబడును. నీతము, అలవెన్సులతో ఆర్డర్ జర్నల్ నియమింపబడుదురు. ఆర్డర్ జింనులో సామర్థ్యము కలిగి యుండి వ్యాపారము గ్యారంటీగా చేయు వారు దరఖాస్తులను పంపుకొనవలెను.

కోచికార్ బ్రదర్సు, లిమిటెడ్

(Incorporating Messrs. Kochikar Brothers.)

మద్రాసు ప్రాంచి సెక్రటరీలు, ఉడిపి.

ప్రాంచీలు : మంగుళూరు, కాలికట్, బెంగుళూరు, మద్రాసు, బొంబాయి.

ఇన్వైక్టరుల ఆఫీసులు : ఒట్టపాలెం, తిరువేండవూరు.

ఆంధ్ర!

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

ఉపనిషత్సమీక్షాన నోరంత ప్రొద్దుల నవధరించిన పూర్ణాంధ్రజాతి,
 సీతమ్మ అతికష్టగీతాలు వినలేక అడవులు బట్టిన ఆంధ్రజాతి,
 కురుపాండవుల కత్తికోతల భాగధేయముఁ బంచికొన్నట్టి ఆంధ్రజాతి,
 యవనధాటీప్రవాహమును బంధించి ఆర్యావర్త మరసిన ఆంధ్రజాతి,

జయవదిలిహాస సూత్రభాష్యములు నేడు

త్రవ్వెత్తిన ప్రాత తాదండకవిత

జదువుకోవలసెను నమ్మజాలనట్టి

కట్టుకథలట్లు, సహియింపఁగలవె? ఆంధ్ర!

మగధసామ్రాజ్యసీమలు సీతచ్ఛత్రముక్తాఫలచ్ఛాయ మునుగునాడు,
 అలకలింగోపాంతమందు నీ కంఠాణఘరధూళి నెఱసందె గురియునాడు,
 కర్ణాట రాజ్యరంగముల సీకవులను బ్రహ్మరథంబులు పట్టునాడు,
 తంజావూరుద్యానకుంజమ్ములందు నీసంగీతమధుధార పొంగునాడు

అతిభయంకర శౌర్యచైర్యప్రసక్తి

రసవళంకర నాగర రాగరక్తి

ఏకమై పాకమై ప్రవహించినట్టి

ఆయఘండప్రభావ మేమాయె? నాంధ్ర!

ప్రాకృతపదమంజరీకంఠముల హాలుఁ డమృతకావ్యప్రసాదములు పంచె,
 జాడసూత్రార్థముల్ ప్రవచించి నాగార్జునుం డహింసాధర్మకాండ నిలిపె,
 కన్నడనుడికి వంకలు తీర్చి పంపఁడు తొలకరిరచనకుఁ ద్రోవఁదీసె,
 సాహిత్యకలశంబు తొలిగించి పండితరాజు క్రొంజవుల క్షీరములు నించె,

అన్యభాషల దూరదేశాంతరముల

నుద్ధరించి ప్రకాశించియును, నిజాంధ్ర

జాతి తంతువిచ్ఛేదంబు నలుపలేదు

లేదె నీలోన తత్ప్రభావేశ, మాంధ్ర!

ఆంధ్ర పత్రిక బహుభాష్య సంవత్సరాది సంచిక

తర్కమహాసముద్రమ్ము నాపోశనఁబట్టె అన్నంభట్టుపండితుండు,
యావదాయుర్వేదజీవసీయఁచికిత్సలు గదించె బసవరా జగదవేత్త,
జందెమ్ము తెగతెంచి ఊత్రము నెగయించె అనపోతశర్మ దేశాభిమాని,
గోలకొండకీరీటకోటికాంతులు దిద్ది రక్కన్న మాదన్న లఘరగురులు,

అఖిలపురుషార్థఫలసిద్ధినందినారు
ఆధిభౌతిక భౌతికాభ్యంగణముల
సీపితామహ మాతామహానిధులు
మాయసీయ కాంధులసంప్రదాయ, మాంధ్ర !

నాదభేనువుఁ బిండి నవసిత మందించె శ్యామరాజస్వామి తన్నయుండు,
లీలాతరంగిణీకూల తీర్థానందుఁ డయ్యె నారాయణుఁ డమృతమూర్తి,
శ్రీకృష్ణకాలిగజైలమ్రోతల లయించె బదముల ష్టేత్రయ్యపాటకాండు,
కావ్యమాంగల్యరేఖాదుచుల్ మెఱుఁగార్చె మల్లినాథ విదగ్ధవల్లభుండు,

సృష్టి నూచు సంగీతసాహిత్యకలల
నుగ్గుబాలతోడుతఁ ద్రావి యుమిసి రాంధ్రు ;
లా జగన్నోహనాస్త్రము లభ్యసింప
దక్షిణము నుత్తరముఁ జూడఁదగునె? ఆంధ్ర !

వీటిఁగివచ్చిన ప్రాణవిభునకుఁ బసుసిచ్చి వేడిసిల్ల ను తోడఁ కోడ లొకఁడె,
కత్తులతిరునాళ్లఁ గవయవచ్చిన నాధుఁ గొఱకచ్చునుడిఁ దోలె కూఁతు రొకఁడె,
కులకక్షులఁ గృశించి కూలనున్నవిశాల రాజ్యచక్రముఁ ద్రిప్పె రాణి యోధు,
కవికోకిలమృదూక్తి సవదరించెను తేనెనుడికారమున ఆడుబడు నొకఁడు,

విమల సాహస సౌకుమార్యములు వెలయ
దిడ్డితంబంబులందుఁ జిత్రించినారు
తమచరిత్ర విచిత్రపత్రముల నాడు
తలఁప వెట్టు లాజాతిచైతన్య, మాంధ్ర !

గడ్డపాటలు గోగుకాడలవలె ముట్లు వేసినారట కొండవీటిరెడ్లు
తెలివెన్నరాసుల తీరున నల్లకొండలు చీల్చినారట పలనాటిగండ్లు,
శివుండు గంగనుబోలె జెరువుగండ్రవాహ మాపినా రద్దంకికాపుమగలు,
వాటెడేసి శిలాకవాటముల్ గ్రుద్దులఁ గదిపినారట తెలంగాణభటులు,

అట్టి బలభద్రు లీభూమిఁ బుట్టినారు
విజయకన్యక వీరగోఱజముఁ బూయ,

ఆంధ్ర!

పులికడుపు చలిచీమలపుట్ట యయ్యె
చూడనోయి ప్రాల్మాలికల్ వీడి ఆంధ్ర!

పూజింపరే రెడ్డిరాజులు వీరశృంగారహారములు కాన్క లిచ్చి,
నేవింపరే కమ్మనేనాపతులు శత్రురక్తకుంకుమల నరణ మొనంగి,
వెలయింపరే వెల్మవీరులు బెబ్బలిబిడ్డలై పరసీమ గొడ్డువోవ,
అర్చింపరే బ్రాహ్మణాచార్యు లుభయభాషావ్యవసాయసన్యమ్ము లెత్తి

ఈమహాంధ్రదేశభగవతీమతల్లి
నాదినుండి సామ్రాజ్యసమాప్తిదాక,
కులముఁ దడివిరె? పాలిమేరగోలఁ బడిరె?
బోయవలె తల్లిపల్లకీ మోయు, మాంధ్ర!

పెనుజడల్ విరబోసికొని తాండవంబాడు ఈర్వాపిశాచి నట్టింటిలోన,
సవతిబిడ్డవిధాన నవయుఁ దల్లితెనుంగు విశ్వవిద్యాలయవీధులందు
దోషశల్యమ్ములే దోఁచు నుత్సాహసంపన్నవ్యసాహిత్యపాలనమున,
పిన్న లూర్ధ్వముఖుంబు పెద్ద లధోదృష్టి ఉభయభాగ్యోపాస్తి నుత్తమాపు,
ఈయభావవేదాంత మే మీమాయఁగలదు,
చావుబ్రదుకులు తేలు నీసంధియందు,
నాదుజాతి నాదేశము నాదుభాష
అను అహంకారదర్శన మందు, మాంధ్ర!

అంధనా హితాభ్యుదయము

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

తెనుగుబాస జన్మించిన శ.భ్యుహూర్త
 మేమే! ఏస్వర్గీయశిల్పి ఆమృతహస్తమునుండి
 అక్షరమూర్తియగు ఆంధ్రవాణి అవతరించి
 నదో అంచనావేయు మహానుభావు డేడి? ఎన్నియో వాదములు ఉపవాదములు, తోకలు
 తొండములు బయలుదేరినవి. పుస్తకములు -
 వ్యాసములు ప్రబలినవిగాని యిదమిత్రమని సత్య
 మును తేల్చిచూపగల మొనగా డింకను లే
 డనుటకు చింతగునున్నది. ఆధారములును
 చాల తక్కువ. మనలో దేశచరిత్రలుగాని,
 స్త్రీయచరిత్రములుగాని వ్రాయు ఆచార
 మంతగా లేదు. అది మనము పాశ్చాత్య
 విజ్ఞానుల సహవాసముచే సంపాదించుకొన్న
 “తేలివి” అన్నను మనము సిగ్గుపడనక్కర
 లేదు. మనవా రాధ్యాత్మికశక్తి ముదిరినమహా
 నీయులుగదా! తాము చచ్చినయనంతరము
 తమ్ముగురించి యెవరైన చర్చించురా? అను
 తలపే వారికి గలుగలేదు. కేతన లెండరో
 మల్లన లెండరో కవిసార్వభౌము లెండరో
 నేరుగా జెప్పవా రెవరు? మనవాఙ్మయ
 మంతయు గందరగోళమే. ఆదోషమునకు
 పొరపాటునకు మనము వారిపై గ్రుడ్లురిమిన
 ప్రయోజనము లేదు. ఆ య దృష్టవంతు
 లెన్నడో చల్లగా కన్నులు మూసికొని మూట
 గట్టినారు.

అయిన, నింతకు మిగులున దేమి? ఆట
 బొమ్మలవలె ఊరకుండవలసినదేనా? అది
 కార్యజ్ఞుల లక్షణము గాదు - మరి సాకుతో
 తప్పించుకొనవలసిన సోమరయ్యలవని. ఆధార
 ములు లేనే? అని యేడ్చిన కరుణించువా
 రెవరు? ఉన్నదానితో ఒకరీతిగా సత్యా
 న్వేషణముచేయుట బుద్ధిమంతుడగు జీవికి
 లక్షణము. ఈవిత్తర్కములు మునుపే తలనూ
 పినవి. మనకన్న తొలుతనే ప్రతిభాపంతులు
 మేలుకొని పారాడినారు. వారిలో మన
 మెన్నటికిని మరువరాని, మజపునకురాని వాడు
 పితేళలింగముపంతులుగారు. అతని జతలో
 పనిచేసినవారును, తరువాత వేయికొళ్లతో
 పారాడినవారును నున్నారు. అయిన నేమి?
 సత్యప్రియుడనుకీర్తి పంతులుగారికే దక్కినది.
 “అలికమున అక్షిని దాచినవాడని సోము
 నన్ను ఒకవేళ ననకున్నను పంతులుగారిని
 మాత్రము జగచ్చతువని ఘోషింతుము. కవుల
 చరిత్రలను సంగ్రహించుటలోను, వానిని
 ముద్రించి యొకస్వరూప మిచ్చుటలోను
 పంతులుగారు పడినకష్టములు ప్రతియాంధ్రు
 డును స్మరించదగినవి. పోనీ వారుమాత్రము
 తేల్చిరా? తేల్పు టెటులని? కూడి తీసివేత
 గాదుగదా అడిగినవెంటనే ఎక్కాలు వచ్చి
 యున్న ఉత్తర మొప్పించుటకు. వారిపే యుం

డిన యాధారములపై యూహలే. కడకు
 మనకుమాత్రము, కొన్ని సమస్యలలో నిర్ణ
 యములేనివి శంకలే గతియైనవి. కొందరు
 నన్నయకుముందు వాఙ్మయమే లేదన్నారు.
 భట్టారకుడు భ్రష్టవాఙ్మయము సంతయు
 గాలించి- శోధించి- యేర్చి హర్షి-తిద్దితీర్చి-
 భాషకు స్వరూపమును బ్రసాదించెనట. మరి
 కొందరు నన్నయకుముందు వాఙ్మయమే లే
 దన్నచో-భారత మాతాశమునుండి యూడి
 పడినదాయని గద్దించుచున్నారు. వేరొకరు
 శాసనవాఙ్మయము ప్రబంధనిర్మాణముమై
 యుండలేదని పట్టుపట్టుదురు. కొందరు పగలు
 రాత్రి కష్టించి ప్రతీతాటియాకులు పతకి
 వెలుగుచూపి “యిదిగో ప్రాచీనవాఙ్మయ”
 మన్నారు. ప్రతివాదులు వీరిని మీరే వ్రాసి
 ప్రాతిపేరు లితికించివారులెమ్మని నేభాకోశ
 ములకు దిగినారు. “పేరులు దాచుకొన వలసిన
 కర్మ వీరీకేమిరా” అనువిచారము వారికి బట్ట
 లేదు. కడకు సత్యము మాతిముడిచి ప్రతిజ్ఞ
 లకు దిగి వాఙ్మయ మొకయుద్ధరంగ మైనది,
 నాకు జూడ సాహిత్యమునే పరమార్థ
 ముగా భావించు కడుపుకక్కురితిగల మనము
 పైన నిలిచి తమాషగా వీరివివాదముల జూడ
 వచ్చును. మన ఆనందమున కేమి పరవాలేదు.

ఒకకవి ముందువాడైనను వెనుకవాడైనను మనకు ఉచ్చుమహాపద లేదని నామనవి. కావలె నని మునిగాళ్ళపై యెగురెక్కిన జెప్పలేను గాని లేకన్న మనము కంటియెదుట గనపడు గ్రంథముల జూచియే హెచ్చుతగ్గు లేర్పరిం పవచ్చును. వారు వ్రాసిన గ్రంథము లెదుట నున్నవి. చేసినపరిశ్రమలగుపడుచునేయున్నవి. భావములలోని మేలిమి, రసములోని పరిణతి వారి గ్రంథములు స్పష్టముగా వివరించు చునేయున్నవి. వానిని జూచియే తరతమ భావమును నిర్ణయించుట తంటాలేనిపని.

“అయిన సాహితీకి కాలనిర్ణయమే య క్కరలేదా! ఆనాటి భావములు ప్రవృత్తి నివృత్తులు మొదలగునవి గమనింపకున్న కవి హృదయము బోధపడుననుట నవ్వలూట గా దా! జీవితమునకు కళ ప్రతిబింబమేగదా!” నిజమే. అట్లు వాదించువారిలో నేను నొక డను. కాని అంతమాత్రముననే తూ-చా-దప్పక చావుపుట్టుకలు, వివాహమైన తేదీలు పుత్రోత్పత్తిగలిగిన శుభలగ్నములు వల్లించి మెదడున కంటించవలెననుట న్యాయము గాదుగదా! ఏబదివత్సరములు క్రిందైనను మీదైనను మనము పట్టి సాధింపవలసినపని లేదు. ఆయితో స్వల్పకాలములోనే సంఘము గుర్తుపట్టలేనంత పూర్తిగా మార్పుచెందుట గుసంభావ్యము. కనుక మనము కవుల కాల గ్రహమునుగురించి యలత జెందకుండుట మేలు. వారిచేతులలోనిపని గాదుగదా. అలో చించి ముందుచుట్టుటకు మరి మూడవవాడగు ముసలి బ్రహ్మడి.

నన్నెచోడుడు.

ఇంతవరకును- నన్నెచోడుని కాలవిచార మొడుకు దొడుకులలోనే యున్నది. “కవి రాజ శిఖామణిని” “కవిచరిత్రకారుడు” నన్నయకు తరువాతివానిగా నెన్నొక నెను. మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారును- నడుకు దుటి వీరరాజు పంతులుగారును- నన్నయకు ముందటివాడనియే. నేడు పండిత శ్రీపాద లక్ష్మీపతి కాస్త్రీగారు తిక్కనకన్నను తరు వాతివానిగా దేర్చినారు. ప్రాచీన గ్రంథముల లోని విమర్శల కన్నీటికిని సమాధానము లొ సగినారు. సయ్యకికముగ ఖండించినారు. ప్రయోగ విశేషముల బొందుపరచినారు. వీరు లేర్పిన విషయములలో నన్నెచోడుని కుమారసంభవ ముద్దటుని కుమారసంభవము

నకు పరివర్తనము గాదనుటయు నొకటి. మనవాద్యయమున నున్న గొప్పచిక్క యిది. ప్రబలాధారములు లేవు. సత్యము తేలదు. ఇంతకన్న నుత్కృష్టములగు ఆధారములు దొరకువరకు మనము లక్ష్మీపతి కాస్తులివారి వాదమునే అంగీకరింపవలసి యుండును. అధిక పరిశ్రమతో కాలవిచారములను, ప్రయో గ విశేషములను, కొన్ని పారశ్లేదములను విమ ర్శించి సత్యము తేల్చిన లక్ష్మీపతి కాస్తులి గారికి ఆంధ్ర యువకుల తరపున పరశ్శత ప్రణామము లర్పించుచున్నాను.

అయిన మరము మొదట సుదాహరింపవల సిన దెవరిని? “విద్యాదయిత” నేనా? న్యాయమే. కాని నాతలంపుమాత్రము నన్నె చోడునే దిలకించుచున్నది. కాలవిచార మటులుంతము. అతనిశైలిలో నైలక్షణ్య మున్నది. భావములలో ప్రాచీనత యున్నది. రచనలో దేశీయత యున్నది. కవిత్వాదృష్టి, జాతీయతావాదము ముఖ్యమైనచో నన్నయ నన్నెచోడులలో “కవిరాజ శిఖామణియే” మొదట రావలసినవాడని నామనము. విజ్ఞులు కోపగింపకుండుదురగాత. నన్నెచోడునకు కన్నడ వైద్యువ్యము నరముల కంటినదగుటచే “తెనుగుతన”మంతగా ప్రతిఫలింపలేదని కొంద రంగురు. కాని ముద్దులుగులుకు తెనుగుపద ములు జాతీయములు పొదలయం దందంగు నిక్కి-చూచు పూమొగ్గలవలె గిరికొనియే యున్నవి. దానిని కొంత పండినట్లు బసవ పురాణమున జూడవచ్చును. తావని పుక్కిట బట్టి గంభీరముగనుండు నిండుమొగ్గలవలె నర్థ గౌరవముగల చిన్ని పదములకు, మధురస్వభావ వర్ణనలకు సోమనాథుడు కాణాచి.

పంతులుగారు నన్నెచోడుని కవిత్వమును క్రిందికి లాగిరి. అన్యదేశ్యము లతనికవిత్వలో నెక్కువట. అందుచే కవిత్వమునకు పుష్టి దగ్గి కొరత గల్గినదట. అన్యదేశ్యములు వాడని గ్రంథములు మనభాషలోనే లేవని గట్టిగా జెప్పవచ్చును. మనకవులు “తావి మోవి”- మొదలగున వన్నియు నన్యదేశ్యములే యన్న ప్ప డిక నీయరిష్టమునకు తొలగి నిలిచినవా రెవరో మీరే యోచించుడు. అట్టివానినెల్ల నిషేధిం చుచు బోయినచో తుదికు మనకు మిగులు నది లక్షణకారులు మాత్రమే. అప్పకవి “యన్యదేశ్యములు” ప్రస్ఫుటార్థ రసములు గావని నిరసించెను. అటులే తలచిన అన్య దేశ్యములేనా అపరాధము? తిక్కననాటి

మాడు కంపు చీరలు మొదలగున వీనాడు వాడు కలో కవిబ్రహ్మ వాడిన యర్థములలో నున్న వా? అతనికాలమునాటి భాష పైకాలపు వారి కర్థముగాదని యోచించి శత్రుయ్యడిగి తెలిసికొన్నాడా తిక్కన? ఎల్లకాలము మారని ప్రసిద్ధపదములే కవి వాడవలెనని విధిం చుట యన్యభావికమని వేరే చెప్పవలెనా? ఆనాటి కవి ప్రసిద్ధార్థము. ఇప్పటికి కాక పోయినంతమాత్రమున కవి శిఖార్థుడగునా? కవులు తెలివి గలిగినవారేగదా? ఇతరులు చదివి యానందింపనేగదా గ్రంథములు వ్రాసిరి. అట్టియెడ “పనివడి” మారుమూల పదములు వాడినచో ప్రయత్నించి చదువు “మంగలి రంగ డుండ” డని వారికిమాత్రము దెలియదా? ఆయాకాలములలో, ప్రసిద్ధమైన పదములనే వారు వాడుదురు. ఈనాడని ప్రసి ద్ధములు గావని మనము నిందించినచో న్యాయ మునా? నన్నెచోడుడు వాడిన “నాయి”, “కండవడము” మొదలగున వన్నియు ఆనాటి సామాన్యవ్యవహారములోనివే. అట్టివానినే యాతడు గ్రహించెను. అట్లుగానన్న వాతడు తెలుగులో “ప్రబంధము”ను వ్రాసి కన్నడము లోని మారుమూలపదము లేల కుప్పతెప్ప లుగా నిండించును? అంతటి యభిమానము కల్పాలముపై నున్న కన్నడగ్రంథమే యొకటి వ్రాయలేకపోయెనా? దేశ్యములకును తెలు గునకును తీరని సంబంధ మున్నది. దేశ్యములను గ్రహించుట తెనుగువారికి చాల పురాతన కాలమునుండియు విశువక వెన్నంటి వచ్చుచుండు నాచారము. అనశ్యకము గూడ. దేశ్యములకుమాత్రము బహిష్కార పత్రము నొసగి సాగనంపినచో సంస్కృ తము మనయింటి పిన్నమృబిడ్డ గాదు గదా! అట్టియెడ సంస్కృతము వాడుటలో నున్న న్యాయమేమి? పరస్పరసంబంధి భాషా పదములు వాడినచో గలుగు రోషమేమి? ఈ సత్యాగ్రహ మచటనే న్యాయమగును గదా! ప్రస్ఫుటార్థత కంతమెక్కడ? ఎంత యోచించిన భావముయొక్క లోతును తలచి చూచి పూడు దెచ్చితనను ధైర్యముగల బుద్ధి మంతు డుండునా? కనుక నన్నెచోడుడు అన్యదేశ్యముల వాడినా డన్నంతమాత్రము ననే పెరటిదారిని సాగనంపవలసినది లేదు. అతనికి గొప్పస్థాన మీయవలసినదే!

రాజకవి యాటచేగాబోలు శృంగారము వైపు మనసీడ్చినది. వీరశైవుడైనను మతాభి

మానసుకన్న కళయం దనురక్తి మెండు. పద లు లతిమృదులనులై చూచినచంటనే బాత కునికి-భావము బట్టియిచ్చును. తాను గానిం పబూనినది పరివర్తనను, నన్నెచోడుడు కాళిదాసుని యువమానసులకు, మెఱుగుదిద్ద యత్నించినాడు. అద్వితీయుడగు ఆ మహా సుభావుని దాకునాడెవడు? “కవిరాజశిఖా మణి” కృతార్థుడైన పట్టులును లేకపోలేదు. వ్రాయబూనినది “ప్రబంధ”మైనను హద్దు ఆజ్ఞ లేని వర్ణనలులకు దిగలేదు. ఆంగికవర్ణన మున్నది కొన్నిచోటుల చెక్కునుచిరాప ననిపించును. కాని దోషమంతయు తెనుగు కవిదే గాదు. చేయబూనినది పరివర్తన గదా! అంతయు నితనికి మిడిపెట్టుటకన్న కొంత విషదీయట మంచిది. కాళిదాసుడు సాందర్యపక్షపాతముతో సందర్భమును గమనింపని ఘట్టములు లేకపోలేదు.

అసలు శృంగార మన్ననే మనసు పండ్లు నూరుట సహజము. ఆహారము మనది గాదు. మనదొర్నాగ్రపు బ్రదుకులలోనే యున్నది. ఏ గ్రంథమునందైనను కాసంత శృంగార మెక్కువగా కొనబడినంతనే పండ్లునూరుట మనవిధి. మనకొట్టము, మనగాదె, మనగేదె, మన గృహపరిశ్రమలతో కావ్యమును గొలుచుట కన్న వారు ప్రశ్నికముత్తు యుగములలో భాగము లనుభవించి సుఖించిన రక్షికులని సరిపెట్టుకొనుట కాంతికి త్రోవ. ఇతని వర్ణనలు మెఱుగిచ్చి తీర్చిన సజీవచిత్రములు. అచట నడట నన్వయకాక్రమము శబ్దాలంకారములు లేకపోలేదు. అలంకారముల ఘాటు తిగిలినది. కాని ప్రసన్నత గలపట్టు లేకున్నది. మారుమూలపడములకన్న వాడు కలో వడిదిరిగిన నూటలు కొల్లలు. అక్కడక్కడ ప్రయత్నించి యోచించి పడవేసిన భావములు లేకపోలేదు. కాని సులభముగ నర్థమగు సరసభావములపైననే యాతనికి ముక్కువ. నన్నయ పురాణకవితరు నాయకు డెట్లుయ్యో అట్లే “కవిరాజశిఖామణి” కావ్యకవితకు మగడు. కన్నడనడుమ్యును ముదిరియుంటచే తరువాతి గ్రంథములవలె “తెనుగుతన” మంతగా ముదిరియుండలేదని విన్నవించితినిగదా! బహిరంగస్పష్టియొక్కవ. ఆంతరిక చిత్రణముగూడ లేకపోలేదు. ఇది ప్రకృతిని వర్ణించుటలో కవికిగల అసక్తి మొదలు. గ్రంథమంతయు చైదవినను ఒకటి రెండు చోటులనే వీరశైవ్యు వాసనంటి

యున్నది. ఇక తక్కినచోట సంతయు పరిణతకళావృద్ధయమే తప్ప వేరులేదని విన్నవించును.

నన్నయ :

ఇక తిన్నగా “విద్యాదయతుని” బరికింతుము. నన్నయ రెండుభావలయందును సంపూర్ణముగ స్వాతంత్ర్యముగల పండితుడు. కన్నడమునుగూడ పరిశోధించి యుండు నేమో! పుట్టిది శ్రోతమునటుంబును. పట్టి నది రాజపురోహితము. నాలుక కందిన తెనుగుమీదికన్న సూచించిన సంస్కృతముపై యభిమాన మెక్కువ. కావుననే తెనుగున భారతమంత బృహద్గ్రంథమును రచించిన “మహితాత్ములకును” శాసనములుమాత్రము మనుగుభావతోనే వ్రాయవలసినదని. అయిన ఆంధ్రాభిమానము తగినదా? లేదు. అట్లున్న తెనుగున కొకస్వరూపమునే యిచ్చి యుండవలగదా! సంస్కృతమునందే కావ్యములు వ్రాసియుండిన నెవరు గాచనియుండురు? ఇంతకష్టపడి చింతామణిని పట్టవలసినపనేమి? కొందరు తొలుత చింతామణిని బూరించి దానికి లక్ష్యగ్రంథముగా భారతమును రచించినా డందురు. ఆట్టిమర్యాద - వాడుక మనవాఙ్మయములలో నున్నది. సంస్కృతమున భట్టికావ్యములవంటి, అక్కరకురాని యత్నము లేనియో గలవు. వాని కళ వ్యాకరణకవితృమే. “కాని క్లేషకావ్యమే యుత్తమకావ్యస్వయ మైనపుడు అట్టివిమాత్రము కావ్యములుగావా? వాఙ్మయమున కన్నివిభాగము లున్న నేగదా సమగ్రత?” అని కొంద రందురు నిజమే. అట్టిపజ్జలను జూపించవలసినపద్ధతులు వేరు. అన్నిటికిని కవితృమే గతియగుట కది సానివాడ గానుగదా! మందుకు గావలసినచున్నవినియు, మండుననియు ఇంటినిండ జిల్లేదులువాటు పరమ దొర్నాగ్రు చక్రవర్తులున్నారా? “ఇంటిల నన్నయయే స్వయముగా “జగద్ధితమును” బూని కావ్యమును రచించెద నన్నాడుగాని చింతామణి లక్షణ సమన్వయమునకు గాదు. అట్లున్నచో నా మహామహాడే చెప్పియుండును. అహో బల పండితాదులు భారతమునుండి లక్ష్యముల నుద్ధరించుట భారతమున చింతామణికి సరిపోవులక్ష్యము లుండుట ప్రబలాధారము గాదు. అతడు రచించిన వ్యాకరణమునకు భారతముమండియే యుదాహరణముల, నిచ్చుట, సముచితమని వారు తలచియుండవచ్చును.

అంతమాత్రమునకే నన్నయభట్టుయొక్క వృద్ధయము - లక్ష్య లక్షణములనుమాత్రమే - యుఖ్యముగా నుంచుకొని ననుట పొసగునా? మొదటినుండియు నాతని కాదృష్టియేయున్న కావ్యము రక్షిగట్టియే యుండును.

నన్నయకవిత సలక్షణమైనది. ఆతని పైని కావేశము గొప్పది. ప్రతిపదమును ముందు కొనివచ్చు నావేశముచే తూగాడుచుండును. ఆందుకే స్థలములు మారిన ట్లంభయు నిలుకడ కేక పారినవి కవిత. తెనుగుపదములకుమారు సంస్కృతపదములే తతయ వాడుచుండుటనే విషదీయరాని చిరయున్నది. ప్రసాదముగూడ మాత్రము కొంచెము తక్కువే. తిక్కనకు వలెనే నన్నయకు శివిత యన సంపూర్ణమున శాంతి గురుకుకొన్నది. ఎక్కుగూడనేమో. అయిననేమి? ఆయువు భాషాసంస్కరణముతో. తీరిపోయినది. భావమనన తక్కువేమో యనిపించును. నన్నయకు భాష్యాప్రకృతిని సృష్టించుటలోనున్న యభినివేశము ఆంతరికవృత్తిని జూచిచూచుటలో గానము. చిత్రములు కాలనేయి కదలుపని మూగ బొమ్మలు. తిక్కన కవనములలోని జూజ్యల్య మానమును గూర్చి చంచల ప్రవృత్తిని నన్నయయందు జూడలేము. కొందరు దీని నభిరగి భేదముచే సమగ్రంగుర్రు. ఇవితర్కముల కంతములేదు. వారంతగా వాదించినను తిక్కనకన్నను ఒకమెట్టు తక్కువ యని యొప్పుకొనుట విధి. కవిబ్రహ్మ నన్నయను “విద్యానిధి”యని, “విద్యాదయతు”డని, “మహితాత్ము”డనిబాగియుండుట నన్నయ కళామహాత్మునకు వలనిగాదు. సరిగదా తిక్కన నన్నయను పెద్దజేసి చెప్పినను మవకు బాధలేదు. ఛా రిద్దరికవితృముల నేర్పరించుటలో సంపూర్ణాధికారమున్నది మనకుగాని వారికి గాదు. ఎవ్వరేమన్నను కాలమున తిక్కనకన్న నన్నయ బెద్దవాడైనను కళావివేకమున పిన్నవాడనియే నాయభిప్రాయము. గంపల్లూర్పు స్వభావవర్ణనలు లేకపోలేదు. కాని తిండి లేక ట్లెప్పించిన వృత్తము లేకున్న, “జగద్ధితముగ” పురాణమును నిర్మింపదలచిన బ్రాహ్మణులగుటచే తనకావ్యమునకు కళాత్వమివ్వలేదు. సారవంతములగు పట్టులకన్న సారహీనము లేకున్న దోమను, నిజముగా నన్నయ సందర్భపద్ధిగల ధారకు ప్రమాచార్యుడు. శ్రీ నాథుడు నన్నయను ధారాపథిక్ యున్నా సింఛివాడని స్పష్టముగా బలంకవచ్చును.

కొందరు శ్రీ నాథుని వ్రాతకు నన్నెచోడుని కుమారసంభవము మాతృకయందురు. ఏమో; శ్రీ నాథుడు కుమారసంభవమును జూచి యుండునేమో చెప్పలేను. కాని పరిశీలించి నచో శ్రీ నాథునిధారకును నన్నెచోడుని పలుకునకును కొంతభేద మున్నది. అ చెన్ని యోసారులు నేను స్వయముగా ననుభవించిన స్థితి. నన్నయసంభాషణలో “తెనుగుతన” మున్నది. ఒక్కొక్కచోట పరిస్థితులుగ వ్యాదయమునుగూడ దాచుచున్నది. కాని ధార సంస్కృతపదజటిల ముగుటచే చాలచోటుల పాతకుడు గ్రహింపలేనంత స్పష్టమైనది. ఇతి నికి సంభాషణల గూర్చుటయందు తిక్కన కున్నంత నిపుణుల లేదు. తెనుగుజాతి కొకస్వ రూపమిచ్చిన మహనీయుడని మ్రొక్కుదురు. గాని కృషి తలలో మొనగాడని బరబరలు నేయు పరమభక్తులము గాను. నన్నయ యరణ్యపర్వమును బూరింపకుండుటకై యెన్నియోగాళ్లు మొలిచినవి. అం దేదినిజమో, యేది యసత్యమో నిర్ణయించువా రెవరు? ఎట్లయినచో భారతమేమో నిలచినది. అది యు మనభాగ్యమే.

భీమన :

నన్నయను దశపుటలో భీమను పలుకక పోరాడు. ఇతడు “శాపానుగ్రహదక్షు”డట. ఆదిరుద్రుడచే మనకు లాభనష్టములు రెండును లేవు. ముందుగానే చచ్చి క్రిమిసల్లాసు దప్పించుకొన్నాడని సంతోషపడవలసినదే. భీమన కృతులు వ్రాసియుండెనట - రాఘవ పాండవీయమును సూరస బేర్కొన్నాడు. నృసింహపురాణ మనియు వేర్కొన్నాడు. అతని చాటువులని చెప్పుబడుపద్యములు కొన్ని గలవు. అవి సంస్కృతనిబడములు, వానిచే మనకు ప్రయోజనము లేదు. కాగా భీమన్న మనకు లక్షణకారుడుగా మాత్రము మిగిలినాడు. తెనుగువారనుగు మనపాటికి కాతని చాపుపుట్టుకలు రెండును నొకటియే యైనవి.

పాల్కురికి సోమనాథుడు :

నన్నయకాలమునకు కొంత వెనుకగా తెను గును వెలయించిన కవినాథుడు వేర్కొ కున్నాడు. పాల్కురికి సోమనాథుడు, వీర తైవు డగుటచే మతాభిమానముచే శివభక్తుల చరితముల వర్ణింపదొరకొనినాడు. కొంత

మరిది యీరనికి కథావస్తువు సుచితమైనది దొరకలే దన్నారు. కాని నాకేమో దాని యందు తృప్తిలేదు. మనహృదయములు పరి వ్యక్తములే యైనచో కథావస్తువుపై తప్ప వేయబనిలేదు. పరిమాణమును ప్రదర్శించుటలో వివిధభేదము లుండువచ్చును. కాని లలితహృద యముపై పనిసేయునధికార మొకటే. మహా తృప్తుకు కార్తల్ పండితు డేమనుచున్నాడో చూడడు:

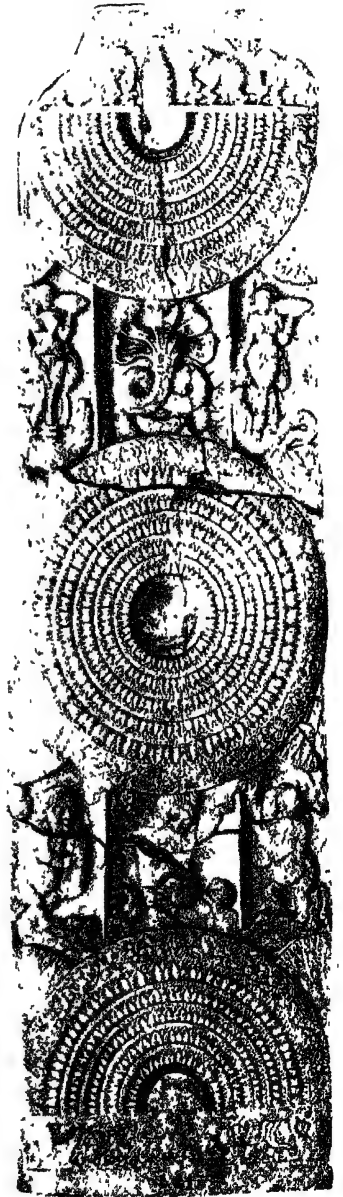
The poet, we imagine, can never have far, to seek for a subject
The elements of his art are in him, and around him, on every hand. For him the ideal world, is not remote, from the actual, but, under it, and within it. Nay, he is a Poet, precisely, because, he can discern it, there, where ever, there is a sky above him - and, a world around him, the Poet is in his place

(Essay on Burns - page, 14).

పైని జెప్పిన నియమములు కవికేగాదు. స హృదయుండు పాఠకునికిని నని నావిన్నపము.

నిజముగా “ఆంధ్రజాతీయతన” పోషించిన డెవరు? అనుచర్చయే ప్రధానమైనచో నన్నయకన్నను, సోమనాథుడు కుడిచేయి యననచ్చును. అందుకు మీరు కొప్పించిన లాభ ములేదు. సత్య మున్నచోట తల నొగ్గవలసి నది మనవిధి. ఆమహనీయుని కలమున సంపూర్ణముగ సరసముగ ముస్తాదై “తెనుగుతల్లి” నాట్యమాడినది. ఆతనియుద్దేశ్యముననే జాతీ యతీయున్నది. సంస్కృతభూయిష్ఠరచన సర్వసామాన్యము గామి జానుతెనుగులకు దిగి నాడట - ఎంత చక్కని యభిప్రాయము! ఆతడు రచించిన భక్తులకథ లెన్నడో గడచి పోయినవైనను చదువురపుడు నేడు మన కన్నులయెదుట జరిగిన ట్లుండును. నన్నె చోడునికివలె నీతనికిని కన్నడవైదుష్యము గొప్పది. కర్ణాటసీమలయందే యీతనికి గౌరవ మెక్కువ. మనవాఙ్మయమునకన్న కన్నడమునకే యెక్కువనైన జేసినా డీయా రాధ్యుడు. “జానుతెనుగున” వ్రాసిన దొక కావ్య మైనను అజిముతైయులవంట; తేనుగు

నారి పెన్నిధి. ప్రతిచరణమును లెచునపడఁబడి నిది తృప్తిలేదు. పదపదమునను భావముండుని తావు లేదు. ధారాకమగు నితని లలితశయ్య మేనుమరపించునది. అట్లుకబ్బులున “సనల్పార్థర చన గల్పించుట” యిచ్చని సాధనయట. భావము లును భావవలెనే లలితములై ఇల్లుగా డేలి పోవుచుండును. అనవగరమును అహంకార ముతో తోసివేసిన చెప్పలేనుగాని నిజముగా

అమరావతిస్తూపములోని శిల్పము

సోమనాథుడు ప్రాచీనులలో తక్కువెట్టదగిన వాడు. అనుత్తమమగు నిట్టి గ్రంథమును గడ్డకు దెచ్చి పరిశోధించి తెనుగువారి కందించిన వేటూరి ప్రభాకరరాష్ట్రీగారు ధన్యులు.

సోమనాథుని తరువాత నీయుగమున నంతగా మఱచిపోక నెన్నదగినవారు లేరు. మల్లన శాస్త్రమును బూరించినాడు. తక్కిన వారు నీతిని నిండించినారట. ప్రతాపరుద్రుని నీతి రాజనీతి; బద్దెననీతి ప్రజలకు రాష్ట్రము నకు సంబంధించిన సాంఘికనీతి. వారిరువురును కవులగుటకన్న ప్రపంచమెరిగిన విజ్ఞానులగుట మేలుగదా!

తిక్కన సోమయాజి :

ఇంతటితో నన్నయయుగమున తెనుగు వాణి మో మరవాల్పినది. నెల్లూరి నెరజాణ తనమునకు వలచినచ్చినది గాబోలు. మనుమ సిద్ధిరాజునకు మామయైనాడు మాసోమయాజి. లోకమును వైదికును చక్కగా బరిశోధించి “పులుగడిగిన చుత్తెము”వలె మెదడును ప్రకాశవంతముగ జేసికొన్నాడు. బుద్ధిని కేవలము “పెరంబూరు కార్తానావలె” గ్రంథములతో నిండించుటయే విజ్ఞానమునకు ఫలము గాదని యెరిగిన మహనీయుడు. మనసును శాంతి చెందికలకు నివాసము గావించిన కర్మయోగి. చూచినవెంటనే వస్తువుల అంతరంగ బహిరంగ వృత్తులను గనిపెట్టగలిగిన కవి బ్రహ్మ తిక్కనమహాకవి. ప్రపంచములోని కొరతను గమనించినాడు, తన్నూరార్చుకొన్నాడు. మిగిలిన భారతమును బూరించుటకై చేయి గలిపినాడు. దేవాంశసంభూతుడగు కవి బ్రహ్మ కసాధ్యమైన దేవున్నది? సంస్కృత భారతమును సమగ్రముగా బరిశోధించినాడు. జౌచిత్యము వీడినచోటుల పెదవి విరిచినాడు, లలితత తగ్గినచోట నవ్వు కొన్నాడు. సర్వాంగ సౌందర్యముగ దానిని తెనుగుభాషలో స్వరూప మివ్వదలచినాడు. నిత్య వ్యవహారములోనున్న పలుకుదనమును జోడించినాడు. “రాజనీతి” యనుమాసలో గరగిపోసినాడు. చదివిన శాస్త్రములను, నేర్పినభాషను గుప్పించవలెనను పేరాసగల వాడు గాడు. సౌందర్యమున్నదా యనియే యాతనిపరిత. అశౌచిత్యములగు పట్టుల వదలి ఆస్థానపతితములగు పెంపకముల దగ్గించి రస హీనములగు స్థలములలో హృదయరసమును జీలికి సొట్టపోయిన భావముల నొక్కులు

నొక్కి కవితాపిపాసువుల కమృతభాండమును తయారు చేసినాడు. తిక్కన కరుణచే తెనుగుజాతికి “బురుకుపంట” దొరకినది. అతనిసృష్టి బ్రహ్మను జూచి కేకనలువైచినది. ఆ మహామహుని జన్మభూమి పవిత్రములలో పవిత్రము. అతని నాదరించిన మహా నీయుడగు మనమ్రేదిజన్మ మహాన్నతములలో మహాన్నతమైనది. తిక్కన భారతమున మరము జూడరానిది లేదు. శబ్దసాధుత్వము గొప్పది. పలుకులసాంధిక మహనీయుమైనది. ధారా సరస్వతయో వానకారులలో విరికికొనిపారు నదీజలములకన్నను ద్రుతతమముగ బహింపును. సంభాషణ వైచిత్ర్య మేధావులకు గుణ పాఠము నేర్పినది. జౌచిత్యము క్షేమేంద్రుని చెవులు నులిమి చెప్పినది. అతని రసపోషణ తపస్సుల కొజ్జలంతి యైనది. అతని స్వనిపుష్టి ఆనందవర్ధనుని హెచ్చరించునది. ఆవేశమా! అమితమైనది. అలంకారనిరవ్యాణమా! ఆలంకారికులను గళబద్ధమైనది. వ్యాసునిలోనున్న కత్తిపోటు-రక్తప్రవాహము, వాల్మీకి మృదు మధురవాణిలో దాగియున్న సురభిశోద్యా నములు మనోహరశరచ్చంద్రికలు, లలితలవలీల తాలెలిన నాట్యభంగిమలు, మలయమండన విారవిచాలనవాచాలలలు, అస్పదకామినీ కర్ణపూరములలోని ఘుమఘుమలు - సర్వము భారతమున నిండించినాడు. శాంతిలో పరాకాష్ఠ నందినాడు. భవభూతివలె నిరంతరము ఘగ్గగమండిపోవు ఆవేశ గాడు. కాళిదాసువలె ఖడ్గముల కిణికలలో కాగిలెంతలు జూపు శృంగారసౌందర్య నేపథకుడు గాడు. సంపూర్ణముగ మనసును అదుపాజ్ఞలలో నుంచుకొన్న వశి. అధ్యాత్మికశక్తితో పరిపూర్ణరసందిన యాత్మశక్తిలో లోకముద్రవేసిన మహా నీయుడు. ప్రియరూపాదయను, పల్లిప్రేమ, స్వామిభక్తుడగు నేపథునిచిత్తవృత్తి, కార్యజ్ఞాని జీవితము, మొరకుపట్టుదల-అది యిది యననేల, సమస్తప్రపంచము నగచేత నాడించిన మహానీయుడు తిక్కనమహానీ. ఆ ప్రసన్నలలిత గంభీరమగుతైలికి ప్రపంచము తలవంచినది. మధురములగు నాతని వర్ణనాసన్నివేశములు కొండలను గరగించినవి. భారతవీరులను తెలుగువీరులు గావించినాడు. ఆర్యావర్తమున కంతటికి క్రాదు, భారతమున కంతటికి సంబంధించిన రాజపుత్రులను తెలుగువారిగా, మన గోదావరి తుంగభద్రా ప్రకాంతామలతర భూములలో జీవితమును గడపినవారుగా

జీతించినాడు. వారిసంభాషణలలో, వారి ప్రవర్తనలలో, వారి భావములలో వారివస్త్ర ధారణాదులలో తెలుగుతనమును బెంచి నాడు. కట్టుకదలకు కళాతత్వ మిచ్చినాడు. తెనుగు జాతి కతడు పెట్టినది భీష్మ. తెనుగుగడ్డ, తెనుగు పురుగున్నచోట - వాటిగగ్గరపరములనుండి తిక్కనార్యుని నామపారాయణము వినవచ్చును నేయుండగలదు. తిక్కన మహాశయుడే లేకున్నచో మనవాఙ్మయములో ఉండు నదియే లేకుండునది. నేను “తెనుగుభాషలో” లేకుండునదియే లేదు. అందు కీచకునిపాలనను జీతించుటలో జూపించిననేర్పు, ద్రౌపది పాత్రరచన గున గావించినహార్పు, కృష్ణుని పాత్రమున నిర్మించినతీర్పు, దుర్యోధనున కిచ్చినమార్పు, మాలయగు కుంతికి గావించిన చేర్పు, కర్ణునిపాత్రమున పొంగిపొల్లకు స్వామి భక్తికి ధీరోదాత్తత కొనసినతార్పు లెచి లెచి ధ్యానించదగినవి. తిక్కనను ముందు నిలుపుకొని మన మేవాఙ్మయముతోనైనను పోటీచేయవచ్చును. సంస్కృత సాహిత్యమును గాలించి చదవినను తిక్కనను చెనుక వేయుమనీషి గలుగలేదని చెప్పలేర్యము నాకున్నది. షేక్స్పియర్ సృష్టించిన నాయికలు మన ద్రౌపదిగుండర బామూర్. మిల్టన్ మహాకవి నైతాను పాత్రమును సృష్టించిన యాధారణమును ప్రజ్ఞకు తల నూపుదుము. కాని అంతకన్న నెన్నోరెట్లధికమగునేర్పు తిక్కనార్యుని కీచకపాత్రమున నున్నది. రసికులలో చక్రవర్తి. పండితులకు ప్రశంసాచాక్ర్యుడు. వజ్రానికులకు బహుశ్రీ. కర్మయోగులలో జనకుడు. రాజనీతిజ్ఞులలో చాళుయోగులకు కుశీచేయి కవి బహుశ్రీ. బ్రహ్మాండ కర్మనకు కుశీచేయి కవి బహుశ్రీ. బ్రహ్మాండమును భారతమును బూరించునపుడు ఒకచోట నైన అలత, శ్రమ, వేసరికీ యున్నదా? దోషైక దృష్టితో రాత్రి బగలు మనజీవితమెల్ల గట్టించి చూచిన నొక్కటలోవసు నైతిమాప గలమా? ఓమహాకవి! నీవు తెనుగుజాతి కారా ధ్యులవు. మాపున్నెముల నోముపంటవు. మాజీవితముల కమృతమాయుగమూర్తివి. మాశరీరముల చర్యమును జీల్చి నీకు పాదుకలుగా సమర్పింతుము. కవితాప్రపంచరసి! నీకు నమస్కారము. నీనామము మాజీవితముల యొ దెప్పుడును మరువకుండుముగాత.

ఎర్రాప్రగడ :

తిక్కనతరువాత యెర్రాప్రగడను చల పకపోయె గదా! ఇతని సాహితీ త్రినేత్ర:

నన్నయలోని వైదికావేశము, తిక్కనలోని కళాహవాత్మ్య, విద్యాదయితుని ఆర్యమత సంస్కారము తిక్కనలోని ఆంధ్రజాతీయతయు నైకశ్రమై శంభుదాసునకు మార్గమునూపినవి. ఇతడు ప్రబంధ పరమేశ్వరుడట. శైలి లలితమైనది. జైచితిని ప్రధానముగ బాటించినట్లున్నది. వస్తుకవిత మెండు. దేశికవితలో మార్గమును సాగించినాడు. సమాసముల వాడుటలో నన్నయలోని నిరంకుశతగాని, తిక్కనలోనిమృదులతగాని యంతగాబట్టక ఇతనికవిత మూడవ మార్గమున కెక్కి ముదిరినది. స్వరీంహ పురాణమున చాదస్తమునకు జేరిన ఘట్టములు లేకపోలేదు. చల్లగా శరద్రాక్షులలో వెన్నెలలో జదివి యానందింపదగిన కవనము. కవిత్వమునఁ జేరదగినవాడేననికొందరన్నారు. లేదు. ఇతనిస్థానము చాల తక్కువని కొందరీనడించినారు. నాకు దోచునడేమి? ఆయా సముపపని రచయిత. చల్లగా సాగిపోవు వాడు. కొప్ప తీట్లదృష్టిగాని, గభీరాశయ ములుగాని నాకు దోచలేదు. మనోహరముగ శయ్య. తెలుగుపదములు నడపినచోట సుఖముగనే యుండునటులకు సందేహములేదు. కాని పదచాపల్యము మొదలగు గుణములు లేకపోలేదు. నాదృష్టి కీతడు సామాన్యకవులలో నెన్నదగిన వాడేగాని కొప్పగా చెప్పి యానందించవలసినవాడు గాడు. అట్టివాడు కవితాప్రపంచరవి యొకడే! అయిననేమి, మరల నట్టి సకలగుణసంపూర్ణుడు పుట్టనేలేదు. ప్రౌఢయ తెలుగుచారి కారాధ్యుడే.

నాచన సోమనాథుడు :

తరువాతివాడు నాచన సోమడు. మహామేధావి. తాను తిక్కనశిష్యుడనని చెప్పకొన్నాడు. తిక్కనంతటివా డగుటకు యత్నించినాడు. గమ్యము కొప్పదే. కాని కృతార్థత యెంతవరకు? పీఠేశలింగముగారికిని సుత్రమోత్రము డన్నారు. “అతిక్రమన నక్షిని డాచిన సర్వజ్ఞుడని చిన్నయమూరి కీర్తించినాడు. సీతారామచార్యులవారు సోమనాథుని మిగుల క్లాపించినారు. మొన్న మొన్నటివర కీతనివిషయమున వివాదములే జరిగినవి. శర్మగా రీతని “నవీనగుణసనాధ” బిరుదము భావకేగాని భావములకు జెందరాని దన్నారు. మరికొంద రీతనిని శ్రీ నాథునికన్నను క్రింది కీడ్చినారు. నాకు జూడ నిది యరములేనిమాట. ఎరన సోమన

లకు భేదమును బాటించుటలో దృష్టిభేదమున్నది. రుచిభేదమున్నది. కాని శ్రీనాథుని కన్నును నాచనసోమకు క్రిందనుట యవిచారమాలకమే. శ్రీనాథునిశైలికి సోముడే యొరవడి. భావములలోను కావలసింది సామ్యమున్నది. అట్టియెడ శ్రీనాథునికిమాత్రము సంతోషముతో కవితాభిషేక మాచరించి సోమునిపై పినల్లిముతయేలనో తెలియకున్నది. ఇక యెరన సోమనలకా? నాదృష్టి కిరువు రొకటే. ఎరనలోని యాచితీ నిర్వహణను సోమనికి లేదు. సోమని కన్న గూఢేశ మెరనకు తక్కువ. అచనిలలితరయితనికి లేదు. సోమునిలోని నిర్లక్ష్యపు నడక ప్రౌఢయెడ గానము. ఇక భావముల విషయముననా? అక్కడనే గుచిభేదము. అది హృదయమును నమ్మినది. కొందరికి కేవలము స్వాప్నికప్రపంచముపై మక్కువ. మరికొందరికి బాహ్యజగత్తును జూచిననే యానందము. కొందరికి బోనికి జొచ్చి యంత రికతత్వమును విమర్శించిననే సంతోషము. వానిలో తిరతమభావమును విచారించి తేల్చుట కత్తిపై సామవంటిది. మీరే చెప్పడు: మగ్గ మేలా! మగ్గ మేలా? ప్రాథ మేలా? పనస మేలా? మామిడి మేలా? కాకర మేలా? చుక్కుడి మేలా? ఇరుద్దరును నొకటే త్రోవను గైకొనియున్న విచారము న్యాయ మగునుగాని రెండువిధిన్నములగు మార్గముల బట్టి యెంతవరకు వాదించుటని? మాకు దాని యందును నానంద మున్నది. దీనియందును రసానుభూతి యున్నది. కాన “నవీనగుణసనాధ బిరుద” మొక భావకుమాత్రమే చెందినదని వచింపదైర్యము మాకు లేదు. అతని భావములయందును మాత్రసత లేకపోలేదు. అవి బాగ లేకనుపోలేదు. ఇక శ్రీనాథునివిషయమా! అతని “పదప్రసిద్ధధారాకుడి” నాచనసోమని భిక్షయే. కాన “కవిసార్వభౌముడు” సోముని కీర్తించి బ్రదుకుట కృతజ్ఞత. నాచనసోమనికవితలో తెనుగుచారి భండారము లున్నవి. తెనుగుపలుకుదన మున్నది. నిజముగా సోమడు తిక్కనశిష్యుడే. అయితే ఆంతరికమగు భావసంపదను గుర్తించియుండెనా తిక్కనయంతటివా డయ్యెడివాడే. కాని ప్రయత్న మంతయు సఫలముగనే యుండుట యరుగుగా! తిక్కనప్రారంభించిన జాతీయతాధర్మము సోమనికాలము

నకు భావమ దిగి భావముల నెరవుగజూచిన దనవచ్చును.

పోతన :

ఇక మనకు మిగిలినవాడు పోతనగదా! ఆత డెలాకిరుడగు ఋషి. ఆకాశమున విశ్వంఖిలగతి నేగు పత్నీలవంటి వాతని భావనలు. అతని తలపులను భావించుటకుగాని, మనన చేయుటకుగాని మాయద్దుల కందవు. అది యువకులగు మాలోపమే. పోతనామాత్యుని భావముల నూహించుపుణ్యదినము లికముందు వచ్చునేమో చెప్పలేను. నేనుమాత్ర మాతనికి చేతులెత్తి వందన మాచరింతును. అతనియమకములు, ప్రాసములు శ్రుతియోగ్యములై యుండును. సంస్కృతసహసముల నడపుటలో నీతని కొక సున్నిత మగుమార్గము గలదు. శ్రీనాథుని నాచన సోమనలవంటి ఘట్టనలును, నన్నయ వంటి తీగెసాగును, తిక్కనకువలె విపులభావ సాహచర్యమును లేక అటునిటు తూగాడు చుండును. వాడిని తెలుగులకన్న జొప్పించిన సాంస్కృతికము లెక్కువ. గ్రంథ మంతయు లలితముగనే యుండవలె ననుమాపు పోతనకు లేదు. కొన్ని చోట్లుల కావలెనని పనివడి తెచ్చిన పోకడలును గలవు. మగురముగు ధారతో యత్నిప్రాసలకు త్రెంచిత్రెంచి వాడుట యీతనికి ప్రీయమున పద్ధతి.

శ్రీనాథుడు :

ఇక కవిసార్వభౌము డగు శ్రీనాథుని దర్శితము గాక. నాదృష్టి కీతడు పరిణతి నందిన సాధకుడు గాని ఋషి గాడు. ఈ యభిప్రాయ మీతడు క్రమక్రమముగా వ్రాసిన గ్రంథములనున్న భావపరిణతినిబట్టి యూహింపవచ్చును. కాస్త్రముల జదివిన పండితుడు. సభలలో హంకృతులు సలిపి ధంకా బజాయించినవీరుడు. అతనికాలములో నున్న హడావుడియు, అతని జీవితమును భావమనన కవతాళ మొసగియుండవలసి సత్యము. నిరంతరము వాదోపవాదములే. దోమ స్త్రగడమొది యాటలే. ఇంకను శ్రీనాథుడు కొంత సంస్కారి యగుటవల్లనే తన “సౌంత యాస్తిని” అంతయో యంతయో నిలుపుకొనగలిగి నాడని మనము సంతోషింపవలసి యున్నది. ఇత డయశిండిమగు కాశీభండమును డెనిగించినాడు. బిరుదుమీసముల కోడెవయసులొ నైషధమును తెనిగించినాడట. అయిననేమి యొకటే సమాసము చూడుడు:

గీ. ప్రస్తుతింపంగదగు సమన్వయకర్త
 యిటు నుగటంక్రియాఘన స్థనిత్యగోష
 చాపనీరద సవశరా సారశమిత
 బలవదమిత శ్రేణీదవానలుడు నలుడు.

ఇది గాతనిధార. తెనుగుతనమేదీ? పుంజు
 కొన్న సంస్కృతసమాములు. నిరంతర
 మున నవ్వు. అంతులేని భాషాస్వాతంత్ర్యము.
 భారలో నొకవిధమున వేంపము గోచరించు
 మింపలేదా? ఇంటిభాషయగు తెనుగువీడి
 కన్న సంస్కృతముపై స్వామ్యమును ముద్రిం
 చినారు మనకవులు. ఎక్కడ దాకినను
 సంస్కృతపువాసన, శాస్త్రీయభాష, భావ
 ములలో సుడిగుంతలు. “నానారసాశ్రయము”
 శ్రీనాథుని ధారావృద్ధి. నామనమనకేమో శ్రీ
 నాథునియందు ధారావృద్ధియు గోచరించుట
 లేదు. భారయందు పుద్గియనగా పదములను
 యతిప్రాసములతో చిక్కుబడక నడపుటయే
 గాదు. సరిగదా సమగ్రగుణములతో సర్వా
 లంకార శోభితముగా వెదజల్లుట. యతి
 ప్రాసల విచార మానుషంగికమే. వాటికొరకే
 కవిత గూఢవిర్భవించ లేదుగదా. నాయభి
 ప్రాయమున ధారావృద్ధి యిట్టిది:

గీ. “లలితంబులగు మట్టియలచవ్వ డింపార
 నంచిత్రైవడి నడ నల్ల వచ్చి
 యెడమేని నెత్తెవి నుడియంగ బయ్యెద
 నగము దూలించి పై ముగ్ధుడ దిగిచి
 సోలెడు నెలదీగలీల గ్రాలును వింత
 చెలవంబు దలకొనఁ జేరి నిలిచి
 తెలిగన్నగవకు నెచ్చెలియైన లేతన
 వొలయంగ సరసంపుఁబుకుఁ బలికి.
 (విరాటప.)

ఈ కవిబ్రహ్మ యశూర్వ పద్యమున నే
 విషయమున నైనను దప్పబట్టగల ధీరు
 డున్నాడేమో చెప్పడు. “సోలెడు నెలదీగ
 లీల గ్రాలు”టలో సున్నమగునరత యాసన్ని
 వేశమున వేయి యుపమానములు బూరించి
 నను సాధ్యము గాదుగదా! ఎంత భాషా
 స్వాతంత్ర్య మున్నవేమి? ఒక్కగడుగు
 చనను పాండిత్యప్రకర్ష యున్నదని యెత్తి
 చూపగలమా? తిక్కనపద్యమున యతిప్రాస
 లెంత సరళముగా బయిగిసినవో చూడుడు.
 పాదరసమునకన్న వేగముగా నుండలేదా?
 “తెలిగన్నగవకు నెచ్చెలియైన లేతన” వల్లట.
 భీరా! ఎంత సుకుమారముగ నవ్వయన్నది!

ఎదుట నిలిచి, తెలుగుకన్న మాటలాడించు
 చున్నట్లున్నది, చూడుడు. ఇది యొకటియే
 గాదు. ఏనన్ని వేశమున నెత్తినను తిక్కన
 మహాశయని పలుకుదన మింతే. శాంతిపర్వము
 నంచలి కొన్ని పద్యముల జూడుడు:

చ. అలజడివొందగాఁ దగనియట్టిది
 ప్రోవది మేరుకల్పలక్ష్మి
 కొడుకల నల్వరక జముడుగొన్న-
 నలందుర జూడనేగ్గునే
 పుడమి గోంధపంచకము పొల్చినఁ
 బాహరినట్టులున్న య
 పుడకకు యెట్టులోర్చు గృహభారము
 నెమ్మది నిర్వహింపగలక.
 (శాంతి. ౧-౨౦౨)

చ. విమము నరేంద్ర విప్రు డలివెక్కి-
 జమదగ్ని సుతుండు శాప వి
 చె నమరభర్త వంచనమునే నె
 సుతుండు పల్కి కుంతి మా
 న్నె నలుక భీష్మపౌర్వరథుఁ జేసి
 యడంచె గలంచె మద్రరా
 జనుచితమాడి శౌరి విధియయ్యె
 నరుం డనిజంపె గర్జులిక.
 (శాంతి. ౧-3౫)

ఈ రెండుపద్యములును శాంతిపర్వములో
 నివి. మొదటిది రసోదాహరణము. రెండవది
 శైలికి జూపితిని. “అలజడివొందగాఁ దగని
 యట్టి” దన్నమాటలో నామెకాలినత యు
 న్నది. మృదుశ్చందయ మున్నది. పవిత్రత
 యున్నది. శిదాత్తత తలనూపుచున్నది. పైన
 ధర్మరాజు “లేతమనసు” రసప్రవాహముపై
 జలపక్షివలె కేలియాడుచున్నది. “మేరుకల్ప
 లక్ష్మి” అను సుపమానము చక్కనిదై చచ్చిన
 సుతుల గన్నులయొడుట నిల్వజాలియున్నది.
 “ఎట్టులోర్చు గృహభారము నెమ్మది నిర్వ
 హింపగలక” — ద్రోవది సౌజల్యము నిగర్వము
 మొదలగు గుణము లున్నవి. మొదటిపాదము
 నందలి వాక్యమునందును, నాలుగవపాదము
 నందును గల వ్యవహారశుద్ధి యెంతచక్కనిదో
 లోకమును జదివినవా రెరుగగలరు. ఇక రెం
 డవపద్యము శతపత్రమువంటిది. ఎన్నివాక్య
 ములతో గూడినదో చూడుడు. ఆగతిభేద
 మును మలపుటలో జూపినపనితన మనన్య
 సాధారణమైనది. వానకాలమున, వేయి మెలి
 కెలు దిరిగి లలితగతి దిగజారునెలయేటవలె పై
 నుండి క్రిందివరకు నొకడేగతితో. మెలికలు

తిరిగితిరిగి ప్రవహించినది తిక్కనవాణి. ఆప
 ద్యబంధముననున్న వ్యవహారశుద్ధి వేయిజన్మ
 ములు మరువరానిదిగదా! ఈ శిలి నిన్నిక్రియ
 లను సమగ్రముగా క్రమముదప్పక నచ్చుకొట్టిన
 కవి నింకొకని జూపగలరా?

ఇక శ్రీనాథునిధారావృద్ధి యెట్టిదో యిం
 చుక బిగిలించుము. “కవిసార్వభౌమునిన”
 ధారావృద్ధి యనుటకన్న “నెత్తుగడల
 మేలిమి” యనుట సాగు దోచిన
 మాట. పద్యము మొదలిడినెంటనే శరవేగ
 మున బోయి గట్టుదాకుట గాతనియలవాటు.
 భావగుంపనీ యెంపనీ, సముచితములగు పద
 ము లుంపనీ మాతి నిప్పనీ ప్రారంభించిన
 వృత్తము నేమో ముగించును. ఆశరవేగము వి
 న్న పుడుమాత్రము వోయి యనిపించును! తల
 దిప్పి చూచితిమా కవితాలోకగుణముల కొరవడి
 యేయుండును. “బొలివృత్తమును బోషించియు
 భావం బుపలక్షించియు” వ్రాసిననైషధమున
 గూడ నిటువంటిదోసగులు లేకపోలేదు.
 చూడుడు:

“గమకర్మకృత సైకనీవృంపిడనై గంటిక
 విదర్పంబునక.”

* * *
 “సమసేనస్థని నస్తినాస్తి విచిత్రతాస్పేతు
 శాతోదరిక.”

పదములధారాశత బాగుగనే యున్నది.
 అవియును ప్రసిద్ధములే కాని గూ
 గాట్ట ముండలేదా? ఏమో కొంద రీతని
 ధారావృద్ధి చాల గొప్ప దన్నారు. నాదృష్టి
 కిది కేవల మెత్తుగడల మేలిమిమాత్రమేనని
 వినయమున విన్నవించుచున్నాను. పెద్దపయ
 నీతిని శిష్యుడే. అతనిధారయు శ్రీనాథుని కట్లా
 తుమే కాని యది రసము మొదలగు తక్కిన
 గుణములచే నింతకన్న గొప్పతనమును
 భార సవరించుకొన్నదని నామాతము. నన్నయ
 లోనిధార కొంచె మెదిగినదిగా శ్రీనాథుని
 యందు గానుపించును. అది యాతని తెనుగు
 నుడికాతముచే గుడుగుగొన్న దందును. నిజ
 ముగా వాచినచోట శ్రీనాథుని తెలుగులు
 మగ్గురములే. విచ్చినపూవునలె నంటనే
 యర్థమును వెదజల్లుట వాటిసాధుక. నాచన
 సోముని తెనుగులకు గాంభీర్య మెక్కువ.
 శ్రీనాథునిధారకే స్పష్టత జీవము. ప్రాయశః
 దీనిని జూచియే గొందరు నాచన సోముని
 కన్న శ్రీనాథుడు కుడిచేయియని మోసపోయి

ఆంధ్ర సాహిత్యాభ్యుదయము

శేమా. శ్రీనాథుని “ధారాపద్ధి” యర్థమునుబట్టె యొకపద్య మునాహరింతును. అదియును నాతడు ప్రాథతమమని పొగడిన నైషధ గర్భాంతరితమే.

సీ. చిగురుతామరపాకు చివ్వనఁ జనుదోయి
మొనల క్రొవ్వేడిని మునుగఁజాతె
తరుణరంభాగర్భ దశతాశవృంతంబు
పై గాలినోకిన పలుక బాతె
ఁలితముక్తాహర గుళికాకలాపంబు
ప్రూణానిలంబున గండఁజాతె
కర్ణపూరకలాస కల్పారదశరాశి
యశ్రద్ధారల సురియంగఁజాతె.

గీ. దర్ప మొలయ నాలీఢపాదమున నిల్చి
మండలీకృతచాపుడై మన్మథుండు
గనలి సవ్యాపనవ్య మార్గములఁ దొడిగి
పువ్వుదూపులు పుంఖానుపుంఖ మేయ.
(నై—119 ప.)

ఇది యాతనిధారాపద్ధి. మునుగబారు, కంద బారు, పలుకబారు మొదలగు క్రియలు చక్క గనేయున్నవి. క్రొత్తక్రొత్త క్రియారూపము లు నాడుట, వానిచే మిగిలిన పదములకు శోభ గలిగించుట శ్రీనాథుడు నేర్చిన పనితనము. “చాకళించు-బడ్డారించు” మొదలగు సవూర్వ క్రియారూపములు శ్రీనాథుని నుండియే క్రిందివారికి సరసరూ యైనవి. పుట్టినది తెనుగు నాట. పెరిగినది తెనుగుగడ్డ. తిరిగినది తెనుగు సీమ యగుటచే వివిధభాగములలోని నుడికార ములు నేకరీందినాడు. తలచినచోట చిలుక గుంపులకల వెదజల్లి నాడు. ఇంతకును మహా నహుడే కవిసాగర్భముడు.

నా శీతనిగ్రంథములలో నెల్ల నచ్చనదిహర విలాసము. నయను పడమటిదగ్గర వ్రాలినతరు నాత ప్రారంభించిన పగుటచే కోడైప్రాయము లోనియుడుకుపోతలు హుంకరింతలు అరపులు ఆర్పాటము లేక చల్లగా నుడువుచు మనిపించు చున్నది. ఇక తక్కిన గ్రంథము లన్నియు సంస్కృతములోని పండితరాయలను, వేదాంత దేశికులను దలపునకు దెచ్చునేగాని నేరు గాదు. మన మీ సందర్భమున నెత్తిచెప్ప వలసిన దీతని పలనాటి చరితము. శ్రీనాథు డాకాలములో పలనాటిచరితమును వ్రాసినా డన్న యాశ్చర్య పడదగినదే. అయిన నేమి? ఈగతిని నడుపుట కాతని కలనాటు లేదు. పద్యములలోనున్న ఆయింత మేలిమియు పల

నాటిచరితలో లేదు. వీరుల కందరికిని అశాశిత యనునొక ధర్మ మలికించబడినది. అయిననేమి వర్ణింపబడినది తెలుగురాజులు, వ్రాసినది తెనుగునాట జరిగిన కథ. అంగు వలన తెనుగుతనము ప్రతిఘటింపకతప్పినది గాదు. శ్రీనాథు డెన్నిగ్రంథముల వ్రాసినను వ్రాసిన కావ్యములలో హరవిలాసమును, కాశీఖండమున కొంతభాగమును, పలనాటి చరితయును శ్రీనాథుని చిరంజీవిని జేపవైచి నవి. “శ్రీనాథుడు” కవిసార్వభౌము డెంత మాత్రమో గాని పలనాటిచరితమునకు మాత్రము సువర్ణాభిషేకము జరుగుట మా భాగ్యమే.

వేమన :

శ్రీనాథునితరువాత ముఖ్యముగా గీర్తింప దగినవాడు వేమనమహర్షి. పుట్టినది కాపు కులము. అనుభవించినది రాజభోగమే. నివృత్తిమార్గము నాశ్రయించినాడు. అందు లోమాత్రము సామాన్యమా? ఒడ్డుదాకినాడు. “మొదటబుట్టలేదు-తుగనులేదని” కట్టినగుడ్డను మొలతాడుగూడ విగరివేసినాడు. పురుషత్వ త్రిని సాధించినవాడు గాడు. సంస్కారము మాత్రము కావలసినంతకన్న నెక్కువగా నున్నది. అదియే ముందై కవిత్వకు నపసిన దా కావుకవిని.

ఇతడు వాడినపదములు, వెదజల్లిన లోకోక్తులు గ్రంథములు చదివి సంపాదించినవి గావు. పదములు దైనికజీవితములోనివి. లోకోక్తులు తెనుగునాట బుట్టి పెరిగినవి. ఆశ్రయించిన దాటవెలది. అందుకు దగిన, చిన్నని పదకములవంటి పదము లేర్పి మార్పు కొన్నాడు. ఇయ్య ఓగు మొచ్చె పాజు బక్క మొదలగునవి ద్రాక్షఫలముల బోలు తీయనిపదములు. వేమపాలు, చేదువిటుగు, మాటదెలియు, కులమీడ్చేర్పు, నెర్రివాగు, పాట్లు బడు-మొదలగునవి నేటికిని పంటపొలములలో అమాదకులగు రైతులు వాడుచున్న - వాడ బోవు పదములే. వేమన మహాకవియొక్క పలుకు పలుకునందును జాతీయత యున్నది. ఇతని యుదాహరణములు పల్లెపడుచుల సిగ్గు తెరల జీల్చివెడలిన రసబిందువులే. చూడుడు:

౧. “నెర్రివాగు బారు వేగ బార్లి.

౨. ఎలుకతోలు దెచ్చి యేడాది వుతికినా నలుపు నలుపెగాని తెలుపు గాదు

౩. పాలు పంచదార వాపర పండ్లలో బాల బోసి వండఁ జవికిరాగు

౪. మేక కుతుక బట్టి మెడచున్న గురువుగా నాక లేల మాను నాశగాక

౫. కోతిసొనర దెచ్చి కొర్రపుట్టుము గట్టి కొంఠముచ్చులెల్ల కొలిచిరట్లు”

ఒక్కొకసారి వేమన యోగిసలుసు వేయి కత్తులకన్న వాడియైనది.

ఆ. “చెప్ప తినెడికక్క చెఱుకుతీ పెరుగునా? గ్రద్దవంటివాడు గజవతి గాడోకో? పసిడి గల్లవాని బానిసకొగురులు”

మొదలగునవి. ఇతని హాస్యము రమణీయ మైనది. తిట్టినను మనసు చివుకుమనిపించని శక్తి యీతని హాస్యములో నున్నది.

ఆ. “ఎద్దుకెనగాని యేడాది దెచ్చిన మాట దెలిసి నడచు మర్తమెరిగి మొప్పె దెలియలేదు ముప్పదేడ్లకునైన

ఆ. కానినానిచేత కానుకపించి బిచ్చి వెంట దిగురవాడు నెర్రివాడు పిల్లి దిన్న కోడి పిలిచిన పలుకునా

ఆ. ఆలిమాటలు విని యన్నదమ్ముల బాని వేతె పోవునాడు నెర్రివాడు కుక్కతోకబట్టి గోదావ రీదునా

ఆ. మ్రచ్చు గుడికి బోయి ముడివిప్పనేగాని పాసగ స్వామి జూచి మొక్క డతడు కుక్కయిల్లు సాచ్చి కుండలు వెడుకదా

వేమన మహాకవియొక్క తెనుగు సాహసము లోపము ప్రతియొకటియు తెలుసువారిదే. నఖ శిఖపర్యంతము వేమనయొక్కడే తెనుగువాడని వేయిగుండెలతో నుచ్చరింపవచ్చును. ఇతని జెబ్బ దిననివాడు లేడు. “తెలివిలేనివాడు దేవు డెట్లాయెరా” యని బ్రశ్నించినాడు. మాడ లోకములపై నున్న మూలవిగ్రహమున కను వేమన్న తెనుగుతనపునాసన దాకినది.

“కొంకణంబు పోవ కుక్క సింగము గాదు, కాసి కరుంగఁ బంది గజముగాదు, వేణుజాలివాడు విప్రండుగాడయా”

యని బ్రాహ్మణులను క్లాషించినాడు. పెరు చోట “బాపనకులజులు బానిసకొడుకు” లని తనివిదీర దిట్టినాడు. “కాపుకులము సర్వకౌఘ్య మున్నాడు. ప్రక్కననే మొగమున నీళ్లు దించినాడు. ఒక్క నియత

మగు వ్యవహారము లేదు. దానిచే మాకు ను బాధలేదు. అతనిని మేము మత్ప్రవక్త యనియు, భావ్యకారుడనియు డండము లర్పించుట లేదు. మరి తియ్యనిచేసెలలో వినము గలిపి తెనుగుతనము నందించిన కవిజ్ఞామణి, వేదాంతు లేమందుకో, నైజానికు లేరీతి మాత్రము ముడుచుకొంగుకో గాని తెనుగువార మగు మాకుమాత్రము వేమననూక్తి యింటివేలువు. అతనిమూర్తి సర్వధా ధ్యానింపదగినది. వేమనచేరు జెప్పినంతటనే గ్రాంథికవారులు మాత్రము ముడుచుకొందురేమో? అబ్బతద్దినము మీదికన్న అత్యంతపరమార్థముగదా! పోనీ మాకుమాత్రము మెప్పే. భావములను జూచి సంతసించు నల్పతృప్తులము మేము. భావ సముచితమైన “ధారాశుద్ధితో” తీగలు సాగవన్నమానె చెప్పిరది చేవుల కింపుగా నున్న జాలును. మా మతమున వేమన చేరుమ్రోసిన యాంధ్రమహాకవి.

రాయలయుగము :

ఇక మనము తిన్నగా బరిశోధించి చూడవలసినది రాయలయుగము. కృష్ణరాయని కాల మాంధ్రభాషకు సువర్ణయుగమని చెప్పవచ్చును. చేరుమ్రోసిన యష్టదిగ్గజములు, సరస్వతాదయులగు నితరకవులు రమణీయులుగా ననుజేసి జీవితమును జాలించుకొన్నారు. పెద్దనలోని ధారాళత పదములటొందు తెనుగువార మగు మనమెల్ల రాదరించదగినది. చతుర్థాశ్వాసములోని వేటవర్ణనమంతయు—రాయల సీమకాదు—పశ్చిమాంధ్రజనులలోని యాటవిక జీవితమే. అందలి ద్రాక్షగుళుచ్చములు కొండకోనలు మొదలగున వన్నియు నేటికిని పెను గొండలోనిలిచి రసికుల నాహ్లాదించుచున్నవి.

పారిజాతాపహరణమును వ్రాసిన యరణపుకవి నమస్కారార్హుడు. వీరందరికన్న

తెలుగువారి విలక్షణతను నిలువజెట్టిన “సాహితీసమరాంగణసార్వభౌముడు” నిరంతరము మన మనసులలో బారాడవలసినవాడు.

కృష్ణరాయని యనంతరము తిరుమలరాయనికాలమున నొకసారి “తెనుగుమెరపు” తటుకున మెఱచినప్పటిది. తరువాత రఘునాథ భూపాలుని కొలువుపాలును నాంధ్రభారతి కొలువుదీర్చినది. ముద్దుపళ్లని మధురరాగములు విరిసినవి. మొల్లమునుపే గడచినది. చేమరూర పాకము నసనసమున్నది.

శతకయుగము :

అటుతరువాత శతకయుగ మారంభమైనది. జాతీయతాదృష్టియే ప్రధానముగా జూచినచో చాల ప్రబంధములకన్నను శతకము లుత్కృష్టము లనవచ్చునేమో? రత్నములు బుట్టినవి. తందనాలపదములు బుట్టినవి. ఉత్పములు పామరులకు వేదాంతమును బోధించు దృష్టితో నారంభించిరి. పల్లెపదములు సరస ఖండములు. తెనుగుతనము, ఆంధ్రజీవితము సంపూర్తిగా పల్లెపదములయందు ప్రబింబితమైనది. నాట్యలికా బాలనాగమృతకథ మొదలగుపదము లుత్కృష్టకావ్యము లనుటలో సందేహములేదు. కాని యీ నాటికిని ఆపదముల నేకరించుటకు ప్రయత్నము జరుగకుండుట విచారాపహము. యక్షగానములు మొదలగునవి జాతీయతాచ్ఛాయలను వెదజల్లుచునేయున్నవి. నాటి నన్నిటిని నేకరించువలెను. పల్లెపదముల నన్నిటిని ముద్రించవలెను. ప్రతి మండలములోను పల్లెలలో దిరిగి తెనుగువారి వాడుకలోనున్న జీవవంతములగు పదముల నేకరించి నిఘంటువుల దయారు జేయవలెను. చేయువా రెవరు? చేయబూనిరిపో? వారికి ప్రాత్యాన మేదీ? కడుపు జరిగినగదా కళా

రాగన? నేటి మనయాంధ్రజాతి తెనుగువార మని చెప్పటకు సిగ్గుపడుచున్నది. ఇంగ్లీషువలె తెనుగు రుచించదని యుత్తిరమొసగిన విద్యాధికుల నెందరినో నాయుభవమున జూచియున్నాను. వారిొకసారి తమ ప్రాచీనతనైపు మాపు మరలించి చూతుగా! అదిగో అఖండ సామ్రాజ్యమేలిన రాజరాజ సరేంద్రుడు. అతని యాశానకవి నన్నయ. నెల్లూరినైపు దిలకింపుడు. కవితాప్రపంచ రవి తిక్కన మహర్షి. నన్నయతో ప్రారంభమైన నైదికా వేశము తిక్కననాటికి ఆంధ్రత్వమును స్వీకరించినది. మరల సోమనాథ శ్రీనాథుల యుగముల భావనలయందు మార్పిల్లి వేమన మహాకవి కవితా సంజీవనిచే లేచి తెప్పరిల ముందుకు సాగినది. రాయల యుగమున పెక్కనమై విజయవిలాసమున నసనసయై యక్షగానములలో, పల్లెపదాలలో తలదాచుకొన్నది. నాతోడి యాంధ్రయువకులు, తెనుగు నుజ్జీవింప వాంఛించు కార్యకూరులు ప్రాచీనాన్నత్యము నొక్కసారి మనముల నావేంపనేసికొని వారి యైక్యతను హృది యముల నుద్రించి కార్యకూరులై ఫలచర్యంతము పట్టుదల వీడక ప్రయత్నింపవలె నని ప్రార్థించుచున్నాను.

సీ. రణరక్తబంధురారుణమైన గుడ్డని
కృష్ణకర్తి గడిగిన కదనభూమి
అమృతాగ్నికు వికాసమైన యాసుకవి పో
తనలేఖని ప్రశాంతి గనినచోటు
భాషామూరి కబ్రపు పెండ్లియిల్లైన
కృష్ణరాజ్యము వెగింగినతలమ్ము
నానావిదేశ నౌకానీకవిపులాశ్ర
యందై నదేవుగూస, శీనతావు”
—రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు.

స తి

అ డ్డెపల్లి నాగనోపాల రావు

శ్రీసంపన్నశీభూషణాభరణ ! లక్ష్మీనాథ ! పూజ్యాంధ్రధా
తీసామ్రాజ్యరమాధినాయక ! యశశ్శ్రేయోఽంగనాసంస్థితాం
కా ! సాంద్రోరుగభీర ! శిషితపరా ! కల్యాణభావాభిరా
మా ! సాష్టాంగనమస్కృతుల్ గొనుము, దేవా ! ఆంధ్రవిష్ణుప్రభూ !

నీనా డాంధ్రకులప్రతిష్ఠ గడియించెన్ నన్నె; చెన్నొందె వి
జ్ఞానప్రాధిమ, దోఃప్రతాప మెసగెన్, శబ్దించె నీదిగ్దయ
ధ్వానంబుల్, ఫలియించె తెల్లుల శకస్వామ్యంబు నీపేర; వీ
రానీకాగ్రణి ! శాతవాహనమణి ! అప్పింతు పుష్పాంజలిన్.

భానురభారతార్థములభంగు లెఱుంగని తెల్లువారికిన్
వ్యాసమునిప్రణీతపరమార్థము తెల్లుముసేయు నీపవి
త్రాశయమున్ ఫలించెను ; కృతార్థుడవైతివి ; నీయశమ్ము ది
ద్దేశము నిండిపోయెను ; నుధీంద్ర ! జోహారులు రాజరాణ్మణి !

హరిహరబుక్కరాయపరమార్థము : సాయణస్మృత్యైమైన - యా
గురుతరరాజ్యభారమునకుం దగు దీవ, మహానుభావ ! నీ
తరము మహాత్తరంబు ! కవితాసుకళారతి పండె గండపెం
డెరపు బహుకృతిప్రకృతి : నిత్యనమస్సులు కృష్ణభూపతి !

ఇతరాంధ్రక్షితిపాలకోత్తముల నెంతేఁ బ్రీతిఁ గొండాడి, త
త్ప్రతిభాదోర్బలశేముషీవిజయసాభాగ్యమ్ము కీర్తించి; సం
స్తుతిపాత్రంబగు వారిగాధల దిశాస్తోమంబు ప్రాకించి - సం
తత మాంధ్రాక్షరమాలికావితతి కాన్కంబెట్టి కేలొడ్చెదన్.

తెనుగు వృత్తము - దేశిక విత

ఇంద్రకింఠి హనుమచ్ఛాస్త్రి

తెనుగుకవులు - తెనుగు సాహిత్యము అని పేరుగాని తత్వమాలోచించగా పెత్తనముగల స్వత్వమును 'చలాయించు' తెనుగుతనము మన పూర్వసారస్వతములో అగోచరము.

ఛందస్సాంప్రదాయములు - ఆలంకారికసూత్రములు - కవినమయములు - వ్యాకరణ ధోరణులును, సంస్కృతప్రభువు ఆంధ్రగంభీరకంఠస్వరమునకు అడుగుదాటకుండా ఒదిగిపోవలసినవే.

గీర్వాణి 'అమృతగన్న యమ్మ' అయిన కావచ్చు. దానికి 'హసికి' మహాసముద్రమంతవాజ్మయమున్నదన్నచో సత్యము.

సీకు లేనిమాటలను దానినుండి తెచ్చికొనవచ్చును. అందమైన అల్పకారములను 'ఎరవు' కూర్చుకొనవచ్చును. తప్పనిసరియైన పారిభాషికపదములను గ్రహించవచ్చును.

అందలి అద్భుతరచనను కొంతవరకు ఆదర్శముగను నిల్వకొనవచ్చును.

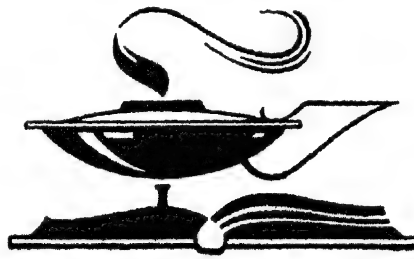
కాని —

సీచక్కని సాంప్రదాయమును - కమ్మనిపలుకుబడిని-విశిష్టమైనభాషామర్యాదను - చవులూర్పు జాతిచ్చుదస్తులను - సీజన్మహక్కుగా పోరాడి రక్షించుకోవలసిన అవసరము మాత్రమున్నది.

జీవవతియై 'నవనవ' నిత్యవికాసమున కట్టులుచ్చావు ఆంధ్రకి

గీర్వాణి ముదివేషములతో నూత్రించి ఉరిపెట్టాయును భరించరానిది.

ఆడకవి నన్నభట్టు నాటినుండియును తెనుగుతనము ఒకప్రక్కకు ఒరిగిపోయినది.

అతడు తన శ్రీమహాభారతాంధ్రీకరణమునకు తీసికొన్నది చాలవరకు సంస్కృతికవితావిధానము. కారకము చాలమట్టుకు సంస్కృతీయము. మూడువంతులు భాషయును అదే. ముఖ్యమైన ఛందస్సుగూడ సంస్కృతికమే.

నన్నియకంటె తిక్కనలో సవేలమైన ఆంధ్రాభిమాన మున్నది. కాని అది మార్గకవిత్వకు కూర్చిసంతపుష్టిని దేశికవిత్వకు కూర్చలేదు. ఎఱ్ఱన నన్నయలిడుగుజాడలలో నడచినాడు. సంస్కృతభూయిష్టమైన ప్రబంధరచనకు వరమేశ్వరుడైనాడు.

తరువాతికవు లించుమించుగా నందఱును అనువైనంత సంస్కృతత్వమును పురస్కరించుకొని, ద్వ్యర్థిశ్లేష - నిరోష్ఠ్యాదిప్రబంధములను - చతుర్విధ కవిత్వమును పట్టుకొని తమశిష్టత్వమును నిలబెట్టుకొన్నారు.

ఆంధ్రలాక్షణికుల లక్షణగ్రంథాలలోగూడ సంస్కృతభాషయును - సాంప్రదాయములును అక్కరిలేనన్ని అకాండతాండనము చేసినవి! తెనుగునకు అసహజమైన కర్మణిప్రయోగమును వీరిందిరును ప్రవేశపెట్టినారు.

శ్రీనాథాది ప్రఖ్యాతాంధ్రకవుల కావ్యములలో కాళిదాసాది కవుల అమూల్యభావము లెన్నో అనువాదరూపముగ ఉన్నవని శ్రీమాసవల్లి రామకృష్ణకవిగారు 'భారతి'లో సోదాహరణముగా నిరూపించినారు.

ఇట్లు సన్నియ్యమొనలు చిన్నయ్యదాక నున్న చాలమందికవులు, లాక్షణికులు, పండితులును ఓక్షాబుద్ధితో సంస్కృతవైఖ్యమును భజించి దేశికవిశ్వమును నాశనము చేసినారు.

కావ్యమునకు స్థూలశరీరరూపమైన ఛందస్సును గ్రహించుటలో చక్కని అనేక జాతీయవృత్తములును నిరాకరించి మన పూర్వాంధ్రకవులు తియ్యని తెనుగుకవిత్వకు రూక్షరుచులు కల్పించినారు.

తెనుగునుడికారమునకు సహజముగా ఒడుగునట్టి తేనెపెరివంటి

1. చూ—౧. ఆంధ్రశబ్దవింతామణి; ౨. వికృతివివేకము; ౩. కవిశిరోమణి; ౪. కావ్యాలంకారసంగ్రహము; ౫. బాలనాథకరణరచనా విధానము.

తెనుగువృత్తములనుగూర్చియు, దేశికవిత్వపు ప్రశస్తినిగూర్చియును ఈ వ్యాసములో కొంచెము నివేదింపబోవుచున్నాను.

పూర్వము దేశికవిత్తను అనాదరించుటయేగాక దానిని సాహసముగా తెగడినవారుకూడ నున్నారు.

“ముదివిటులు విప్రవంజలు
పదకవిత్తలు—”

అనియును

“ద్విపదకవిత్ దిడ్డికంఠ”

అనియును బ్రవ్వదిట్టినారు.

మహానుభావుడు పాల్కురికి సోమనాథారాధ్యుడు తననాటి సారస్వత ప్రవాహమున కెదురీది దేశికవిత్తకు ముఖ్యంగమైన ‘ద్విపద’ నాదరించి మసీషి యనిపించుకొని ద్విపదతో రెండు ఉద్గ్రంథములను రచించినాడు.

నాటిద్విపదయందలి నైచ్యభావము నెదురించి బసవపురాణమున నిట్లు జవాబు చెప్పినాడు.

“ఒప్పుదు ద్విపదకావ్యోక్తి నాజనదు”

* * *

“ఆయాధ గద్యపద్యాది ప్రబంధ
పూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠరచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గామి
జానుడెనుగు విశేషము ప్రసన్నతకు.

* * *

ఉరుతర గద్యపద్యోక్తులకంటె
సరసమై పరగిన జానుడెనుగు
చర్చింపగా సర్వసామాన్య మునుట
కూర్చెద ద్విపదలు కోర్కెదైవార.

* * *

అల్పాక్షరముల నలంకారరచన
కల్పించుటయగాదె కవివిశేకంబు.”

బసవపురాణ పీఠికలో బ్ర. శ్రీ. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు దేశికవిత్తనుగూర్చి యిట్లు వ్రాసినారు.

“మనపూర్వులు పౌరాణికములగు నార్యకథలమీదను సంస్కృత చృందస్సుమీదను సంస్కృతప్రాయమైన తత్సమభాషమీదను నభిమానముగలవారై దేశీయచృందస్సులను దేశీయేతివృత్తములను దేశభాషను జిడుకద్రొక్కిరి. నేడు మనము స్త్రీపామరాదుల గేయరచనములని యనాదరముగాఁ జూచు పదరచనముల వరుసలే ద్రవిడభాషలోని ప్రాథకావ్యములందలివృత్తములుగా నున్నవి.”

సోమనాథుని తరువాత ద్విపద పరమార్థమార్థములను గుర్తించి రంగనాథుడు, గౌరన్న - చిన్నన్న మొదలైనవారు కొద్దిమంది మాత్రమే తద్రచనకు సాహసించినారు.

‘కానైతే’ శ్రీనాథుడును పల్నాటివీరచరిత్రను ద్విపదలో వ్రాసినాడు. కాని అతనిగీర్వాణపరబుద్ధి అంతకంటె దేశికవిత్తను భజింపనియలేదు.

నిజమునకు నన్నయకు పూర్వమే చాలా జాతిచృందస్సులు (ద్విపదాదికము) శాసనములలో ఉన్నవని మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు ‘ఉదయనిపత్రిక’లో వ్రాసినారు.

నన్నయమాత్రము తెనుగువృత్తమునకును, దేశికవిత్తమునకును అంతగా ప్రాముఖ్యమివ్వక తన భారతాంధ్రీకరణమును సాగించినాడు. ‘అయితే’ అతనికి తెనుగభిమానము లేదనము కాని ఆయుగ

ధర్మము తెనుగుసాహిత్యమునకు వెన్నెముకవంటి దేశికవిత్తావృత్తములను ముందుకు రానియలేదు.

అందుకు కారణము:—అప్పుడు అనగ్రజాతులవారు దేశికవిత్తను అదరించువారు. అది అగ్రజాతులకు సరిపడదు.

మొదట శివకవులు దేశికవిత్తకు బాసటగా నిలిచినారు. అది భవికవులకు కంటకప్రాయమైపోయినది.

మార్గకవులు (భవికవులు) సంస్కృతవృత్తములను శిష్టత్వముకొరకు తీసికొన్నారు. జాతివృత్తములను అక్కడక్కడ వినోదప్రాయముగా వాడినారు. అది వారి ‘దయాధర్మభిక్షుమే’ కాని వినికి తెనుగుకావ్యములలో స్వత్వములేదు.

మార్గకవులు తీసికొన్న వృత్తములలో ముఖ్యమైనవి శార్దూలము, మత్తేభము, చంపకము, ఉత్పలము.

సంస్కృత చంపూనాటకములలో శార్దూల విక్రీడితము విపులముగా ప్రయుక్తమైనది. ఇందలి మొదటి మగణములోని తొలిగురువును రెండు లఘువులనుగా జేయ తత్సమముగా మత్తేభము వచ్చినది.

చంపకమును మాఘకవ్యాదులు ప్రయోగించినారు. పూర్వశాసనములలోగూడ ఉన్నది. దీని తొలి నగణమునందలి మొదటి రెండులఘువులను గురువుగా మార్పుటతో, తత్సమముగా ఉత్పలము బయలుదేరినది.

మనకవులు వీనిని కావ్యవృత్త ములనుగా తీసికొనుటలో ఔచిత్యము పోయినది.

సంస్కృతచందకావ్య కవులు రఘువంశాది మహా కావ్యరచనకు అనువుగాను, శమవిపులభావవిన్యాసమునకును, ఇతివృత్తసారస్యమునకును పొందికగాను కుదురునట్టి వంశస్థ - ఉపజాతి - వియోగిన్యాది వృత్తములను తీసికొన్నారు. సగ్రాంతమున భిన్నవృత్తములకొఱకు చిత్రవృత్తములను వాడు వారు. వాల్మీక్యాదులు అనుష్టుప్పనుమాత్రమే తీసికొని (సగ్రాంతమున తప్ప) దివ్యకావ్యములను వెలయించినారు.

పూర్వాంధ్రకవుల కావ్యరచనకు ఆదర్శమైనది సంస్కృతచంపువు. అందు సుక్ష్మములైన వృత్తములు - వర్ణనలు - కేవల రచనావైచిత్ర్యమును ప్రధానములు. మహాకావ్య నిర్మాణదృష్ట్యా శరచన పరిమితప్రయోజకమును, సంక్షిప్తమును అయి ఉన్నది. కనుకనే కనుపర్తి మార్కండేయశర్మ గారు 'భారతి'లో స్మరించిన ఎన్నో సంస్కృతచంపువులు నేటికి నశించి పోయినవి.

శ్రీ మహాభారత రచనకు నన్నయ ఏర్పరుచుకొన్న సంస్కృత వృత్తబాహుళ్యము సమంజసమైనదాయని నా సందేహము. వేదవ్యాస మహర్షి బహుళముగా వాడిన అనుష్టుప్పవంటి పొందికైన చిన్న దేశీయ వృత్తమును గ్రహించినచో నన్నయ భారతము ఇంకను సర్వసామాన్యమై

సులభగ్రాహ్యమై తెలుగుల ప్రత్యేకపుసాత్తుగా నుండియుండును.

ఋగ్వేదినిచ్చి వ్యాసునిశ్లోకములతో నన్నయఁద్యములను కలిపిచూడగా, నన్నయ పెద్దనృత్తమును నడుపుటకు కొన్ని అనవసరపదాలను చేర్చినట్లు తోచుచున్నది. శాస్త్రాలాది వృత్తములకు తెనుగులోని యతిప్రాసబలులును కొంత వ్యర్థపదసంచయమును పెచ్చిపెట్టినవి. మచ్చుకు:

“నవనీతం హృదయం బ్రాహ్మణస్య
వాచి తురోనిశిత శ్రీశ్శధారః,
తదుభయ మేత ద్విపరీతం త్కత్రియస్య,
వాఙ్మనీతం హృదయం శ్రీశ్శధారః.”

“నిండుమనంబు సవ్యసవనీతసమానుపల్లు దారుణాఖంపల శత్రుశుల్యము జగన్నుత విప్రులయందు నిక్కమి, రెండును రాజులందు విపరీతము కావున విప్రు డోపునో, పండతిశాంతుడయ్యు నరపాణుడు కాపము గ్రన్ధిరింపగన్.”

వ్యాసునిశ్లోకమునందలి బ్రాహ్మణహృదయ నవనీతాధ్యవసాయమును - వాక్తృరాధ్యవసాయమును నన్నయ పద్యమున ఉపమాన సర్వవసానము నందినవి; అధ్యవసాయము నందలియందము కొంతకుకొంత పద్యమున తరగినది. మరియు నిందు వాడియైన త్షురమునకు బదులు ఆఖండల శత్రుము అత్యతిశయోక్తియై 'ప్రాస' పోటును ఎదుర్కొట్టటకు పట్టిన ఆయుధముగా కాన్పించుచున్నది. జగన్నుత యనుసంబుద్ధి యతిభిక్షకొరకని నన్నయభారతభాగ సుఠరిచితులకు తెలియు ననుకొందును. ఇది నన్నయ మహాకవింద్రుని సామర్థ్యమును మలినపరచు విపరీతశర్మమని మతిమంతులూహించగూడదు.

ఆశ్లోకమునకు నన్నపార్శ్వ ఊకగీతపద్యమును తీసికొన్నచో నింతకన్న ఎంతయో సూటిగా చెప్పగలిగియుండునని నాసమ్మతము. నీనికొక సామాన్యపండితు డీగీతపద్యమును వ్రాసెను:

“బ్రాహ్మణమన్న వెన్న,
తద్వాక్కుకఱకు
గత్తియగు; నివ్వనివరీత
గతులుగాయ,
త్కత్రియుని హృదయమ్మరు
నఱకుగత్తి,
మాటయును నవనవనీత
మార్దవకము.”

ఇప్పట్ల తిక్కన చాల గడసరి. వ్యాసుని యనుష్టుప్పసకు సరియైన కందమును గ్రహించి తనరచనను చాలవరకు తెలుగుబొత్తు చేసినాడు. విశ్వనాథ పెంకశిష్యులుగారు నన్నయ తిక్కనల సౌఖ్యోపాఖ్యాస సందర్భమును తీసికొని తిక్కనకవితా సౌఖ్యవమును 'జయంతి'పత్రికలో సోదాహరణముగా చర్చించినారు.

ఇక తిక్కనతరువాత తిక్కనకవులందరును తెనుగుశాసమును మరచి శమ కావ్యములను ఇంచుమించు సంస్కృతపదములు చేసినారు.

ఎట్లనగా:—
సంస్కృతీయములైన శాస్త్రాలాది వృత్తములను తీసికొన్నట్లును సగంస్కృతభూయిష్టముగా నడపిన రచన మొలచినట్లుగఁడును.

నన్నయవృత్తములలో సగంస్కృత సమాసము లేనిరచన సాధారణముగా దొరకదు.

భారతాది నున్న "రాజకులైక భూషణుడు", "ఘన దురితాను బంధా" ది పద్యములును, అతని సుప్రసిద్ధ "మదమాతంగ", "శారద రాత్రులు", "వివిధోత్తంగ తరంగ ఘట్టనా"ది పద్యములును సంస్కృత సమాసలలితములు.

యతి విశ్రాంతిసంజ్ఞక మైనను అక్కడ అగకుండ నడపుట ప్రౌఢ త్వ మైపోయినది. దీనికి ఓణోగుణా ప్రధానరచన ఎక్కువ అనువు.

క మ్మ ని విడితెనుగుమాటలతో వృత్తమును నడపి రక్షింపబట్టించుట కష్టము. అట్లని అట్టివారు మన తెనుగుకవులలో లేకపోలేదు. కాని అట్టివి తక్కువ యనియు, సమాసాలింగితవృత్తముల నడక హుందా వీనికి రాదనియు గ్రహించవలయును.

ఇట్టి సంస్కృతవృత్త సంగ్రహాణము వలన సంస్కృతభాషకు తప్పనిసరిగా ప్రాముఖ్యమువచ్చినది. పద్యమునుబట్టియు, గ్రహించిన భాషనుబట్టియు మన పూర్వకవులు మూడువంతులు సంస్కృత కవితా విధానమును అనుసరింపవలసినవారైరి. ఇందువలన తెనుగుజాతీయతకు దూరములైన శ్లేష - రూపక - ఉత్పేక్షాది అలంకార ప్రాబల్యమును - అనుప్రాసములు - కారకములు - ప్రయోగములును (కర్మణ్యాది) మన ప్రబంధములలో 'జబర్ దస్తీ'గా ప్రవేశించినవి.

శిష్టు లందరును సంస్కృతప్రతిబింబరూపమైన సాహిత్యమును

సృష్టించుకొన్నందుకు చాల మురిసినారు.

దేశికవిత్ తెల్లని కమ్మని పాల మిగడవంటిది. దీనికి తియ్యని కలకండవంటి జానుచెనుగుమాట పొంది కయే విలక్షణమాధుర్యమునుగూర్చి రసానందమును పోషించును. ఇందులో రూక్షనుచులుగల సంస్కృత కవితావిధానము అపారముగా కలిపినదో దీనిచుచి విరిగిపోవును. కనుక దేశికవిత్తరే వేరు.

దీని ననుసరించిన దేశికవులు చక్కని జాతివృత్తములను తీసికొన్నారు. ఇందు ముఖ్యమైనవి రగడభేదములు - ద్విపదలు - గీతములు - ఆటవెలదులు - మొదలైనవి. వీనిలో వేనిపాదములును సుదీర్ఘములై యుండవు. ఉత్తరపాదములతో కలిసికొని పోయి అన్వయక్లేశమును, వ్యర్థపాదంబరమును కలిగించవు. భాషాన్నత్యము - పలుకుపొందిక - రససిద్ధి యులేని కవి కిందులో సమాసముల పులుముడు కంతగా నవకాశముండదు.

ఇట్టిసర్వోత్తమమైన కవిత్వము తెనుగుజాతి కన్న తెరచిననాటి నుండియు పుట్టి నాగరికాడంబర మెరుగని పల్లెజనుల ముగ్ధవాక్కును - భిక్షుకగీతములను - సంస్కృతవాసనకు దూరముగాఉన్న స్త్రీసారస్వతమును ఆశ్రయించుకొని అనుశ్రుత

ముగా నేటివరకు కొందరు హృదయమున్నవారి కొరకు నిలచి యున్నది.

నేడు మనము భిక్షుకులనోటి వెంటను, కార్మికులవద్దను, స్త్రీల వద్దను విని ఆనందించు చాలపాటలు ద్విపదకు చాలా దగ్గరగ నుండును. కొన్ని పూర్తిగ ద్విపదలే. కొన్ని పాటలు రగడభేదములలో అంతర్భవించును. కొన్ని ప్రత్యేకము పదభేదములు. సోమనాథుడు తనపండితారాధ్యచరిత్రలో స్మరించిన 'తుమ్మెదపదములు - ప్రభాతపదములు - పర్యవపదములు - ఆనందపదములు - నివాళిపదములు - గొప్పిపదములు - వెన్నెలపదములు మొదలైనవి నన్నయకు పూర్వమునుండియు మన జాతి నిక్షేపనంపదగా దాచుకొన్న నికరమైన దేశికవిత్వము.

ఏనాడు ఎవరు వ్రాసినారో తెలియదుగాని స్త్రీసారస్వతములోని కల్ల అతిరసవంతములైన లంకాయాగము, కుశలవకథ, లక్ష్మణదేవర నవ్వు, ఊర్మిళనిద్ర మొదలైన పుస్తకములలోని సహజభావనంపద ఎన్నో ఇనుపప్రబంధములలో లేదు.

'లంకాయాగము'లో హనుమంతునితో సీతలన్న ఒకమాటతో ఆమె కష్టాల చురుకు ప్రత్యక్ష మగును.

4. మన స్త్రీ వాఙ్మయమునుగూర్చి ఎవ్వరును హాలంకపమైన పరిశోధన చేసినట్లు కనపడదు. ఇటుమీదనైనను మధురభావరమణీయమై చాలవరకు భ్రష్టమైఉన్న స్త్రీవాఙ్మయమును సంస్కరించి, పరిష్కరించి ముద్రించవలసియున్నది.

3. సీసము 'శిర్షక'భవ మనియు, కండము ఆర్యాగీతనుండి వచ్చిన దనియు కొందరు విమర్శకులు తలచుచున్నారు. అవి ద్రావిడ వృందములేయని కొంద రందురు.

“జనదిన గండాలు యెయ్యాలతోపోరు,
హనుమన్ను చెప్పమన్నా!”

‘లక్ష్మణ దేవర స్వప్న’ లో
రాముడు లక్ష్మణుని అనుసరించు
సందర్భము—

“దీపమ్మలేనిట్లు ఎట్టి దిటుపోలు,
ఉదకమ్మలేనికలశ మెట్టి దిటుపోలు,
పతిలేని సతిబతుకు ఎట్టి దిటుపోలు,
తమ్మదా! నీవు లేనిసభ యటుపోలు”.

ఇందలి యువమానసౌష్ఠవము
గమనింపదగ్గది.

ఒక భిక్షుకగీతములో నీన లవు
నోదార్చుచు పలికినవలుకులు నా
హృదయముమీద చేసిన గాయము
నేటికిని మానలేదు.

“అటుకొండ యటుకొండ ఆరెంటివడుమ,
నినుగంటి నా కొడుక ఏడువకు తండ్రీ!
చెట్లే చుట్టాలు మనకు రాళ్లే బంధువులు,
ఏడిస్తే నిన్నెవ్వ రెత్తుకుంటారు”.

ఒక కార్మికునిపాటలోని ఈ చర
ణము నన్ను లోభపెట్టినది.

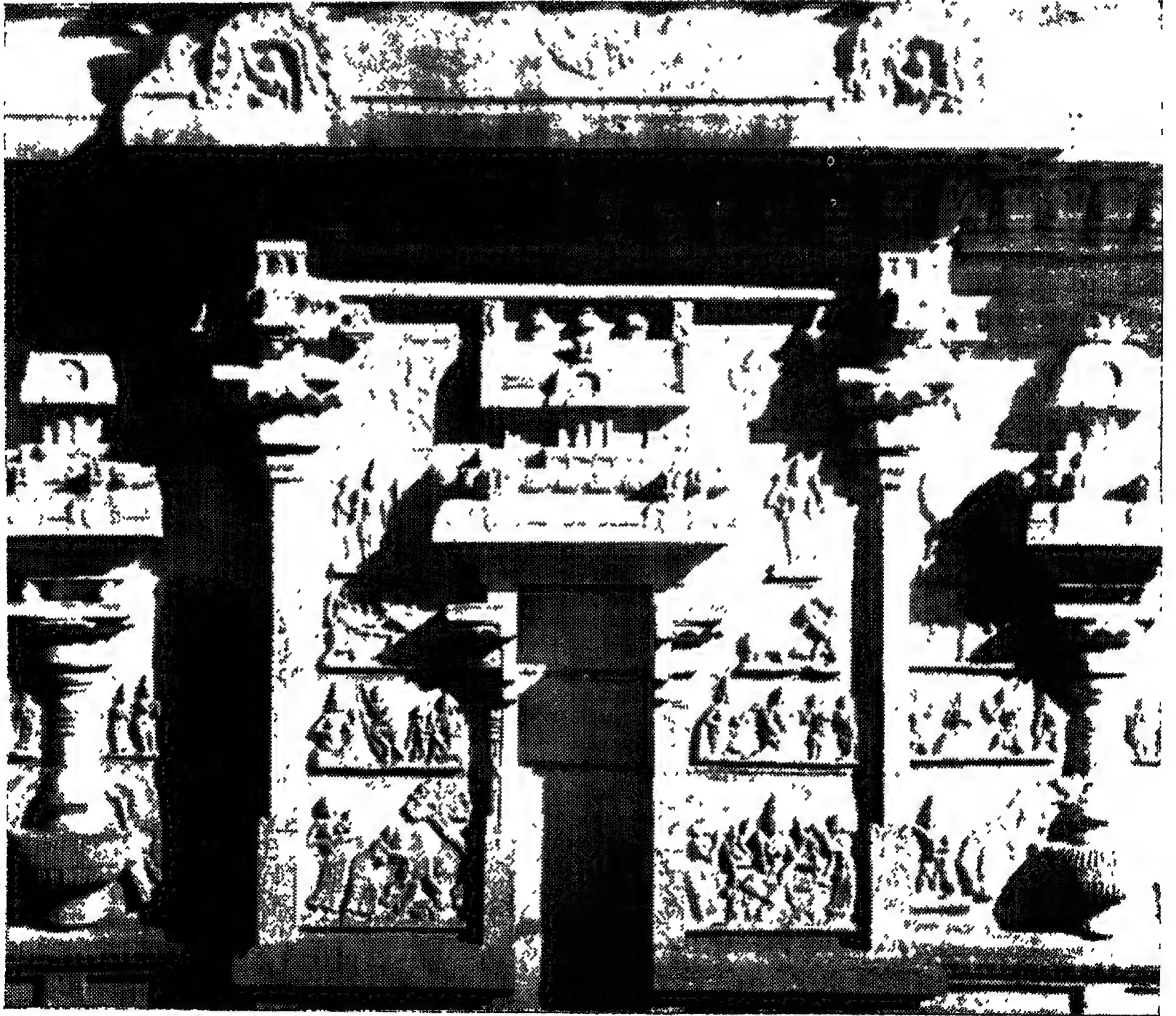
“పాలవర్ష పుడినుకు! పలకాయ (త్తున్న)!”

వెంకయ్య చంద్రమ్మ పాటలోని
చంద్రమ్మమాట—

“తెలిసందమామలో తియ్యపానక ముంది,
తెచ్చి పెడుదువుగాని రాశోరంకయ్య
తెచ్చి పెడుదువుగాని రారా!!”

మోహనరంగపాట కథానాయిక
పలుకు—

“బలమైన అలలు లేగి
చలియించు సాగరాన
సంగీతమాలకింతము పదర
చల్ మోహనరంగ—”

పెనుకొండ రామస్వామి దేవాలయమందున్న శిల్పనైపుణ్యము: రామాయణచిత్రములు

గ్రంథము వెరిగిపోవు ననుభవము లేనిదో ఆనందమును, అశ్రువులను పొంగించే ఎన్నో గేయములను ఇక్కడ ఉద్ధరించియుందును.

ఇట్టి దేవతయోమనోహరగేయ సాహిత్యము మనశిష్టకవుల దుష్ట పితృవాసములవల్ల నశించిపోవుచుండగా ధైర్యము వహించి కొందరు బుద్ధిమంతులు సమకాలికుల ఈనడింపులను త్రొక్కి ఆదరించినారు. అందు ముందు పేర్కొనదగినవాడు సోమనాథుడు. ఇతని కావ్యభావ కండగల చిక్కని తెలుగు కవిత్వము సర్వజనాస్వాదయోగ్యము.

కొంచెము మచ్చునకు —

“వడిబారు జలమున కొడలెల్ల గాల్లు
వడిగాలు చిచ్చున కొడలెల్ల నోళ్లు
వడిపీచు గాడ్చున కొడలెల్ల దలలు
వడిజేయు బసవన కొడలెల్ల భక్తి

* * *

క్షీరాబ్ధిలోపల గ్రీశించుహంస
కోరునే పడియలనీరు ద్రావంగ”

తరువాత చెప్పదగ్గవాడు రంగనాథుడు. ఇతని నుడికారపుహాయి రామాయణమందలి వెన్నెలవర్ణనలో చవిచూడవచ్చును.

“పాలవల్లిని ద్రచ్చి పడసినవెన్న
శూలియాదలపువ్వు చుక్కలనవ్వు
నెరిచకోరములకు నెలనెలపంట
ఉరవేది విరహుల నడికించుమంట
గగనంబుతోడవు దొంగలగుం డెదిగులు

* * *

సరసిజరిపుడైన చంద్రుండు వొడమె”

సోమనాథ, రంగనాథు లిరువురును దేశీక విత కాధార స్తంభప్రాయులైనను సమకాలికసంస్కృతకవితా విధానసంపర్కము కొంచెము సోకినది.

విదప గౌరవ యెన్నదగినవాడు -
బుషి హరిశ్చంద్రు నమ్మజూపు
నపుడు ప్రజలు —

“కడగి పీనుగుమీద కంచంబువెట్టి
కుడువగా జూచు కహ్నుర్తిగా ‘డితడు’
అనిరి.

వేమనయోగి శుద్ధ దేశీకవి. తన సుభాషితములను వేలకొలది ఆటవెలదివృత్తముతో వెలయించెను. కనుకనే యితనిపద్యములు రాని ఆంధ్రు లుండరు.

ఇట్లు జాలువారిన దేశీకవిత్వముండి యక్షగానరచన ఒకపాయగా చీలిపోయినది.

ఏమైనను ఎంతోమంది ఆలంబములేని దేశీకవిత్వ నేటివరకు ఒక్కతనైనా స్వరప్రాణశక్తితో జీవించుచు వచ్చినది.

పందొమ్మిదవశతాబ్దిలో ఆధునికాంధ్రకవిత్వ మార్గదర్శి గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు తాము సంస్కృతాంధ్రములలో అనితరసాధ్యమైన పాండిత్యమును సంపాదించియు దేశీకవిత్వము - తెనుగు వృత్తముల అకృతకసౌందర్యమును బాగుగా గుర్తించినవారై వృషభగతిరగడలోని తుదిపాదమునకు కొంచెము మార్పుతెచ్చి నవ్యాంధ్రసరస్వతికంఠనీమలో ముత్యాలసరముగా నలంకరించినారు. యనమండ్ర నారాయణమూర్తిగారుకూడ కొన్ని గేయములను వ్రాసి క్రొత్తతెనుగు వైతకు తోపకొనినారు. గురజాడకవి నిర్మించిన ముత్యాలసరము మీద తరువాతి నవ్యాంధ్రకవులు విచ్చిత్తి

విశేషములను చేసిరి. దానికి క్రొత్త గమనమును, ఒయ్యారములను చాలమంది యిచ్చినారు. ఇంతట దేశీకవిత్వకును, తెనుగు వృత్తమునకును చక్కని ఒకస్థాయి యేర్పడినది.

పరిశీలింపగా ౧౯-వ శతాబ్దిలోని అంతిమాధ్యాయములో - చతుర్విధ కవిత్వ - ప్రబంధవాసన ఎవ్వరికిని గిట్టలేదు.

దీర్ఘ సంస్కృతవృత్తములమీద - కృతకకవితావిధానముమీద అందరికి ఏవగింపు పుట్టినది.

దేశీకవిత్వ యదృష్టరేఖ బయల్పడినది.

వెంకటపార్వతీశ్వరుల ‘ఏకాంత సేవ’ దిద్దిన ద్విపదరచన - రుచియైన తెనుగునుడికి గుడి - తేలిగీతకు - ఆటవెలందికి వీరుప్రాణప్రతిష్ఠ చేసినారు.

దేశములో ప్రబలిన స్వాతంత్ర్యోద్యమము ఒకవంకను - బెంగాలీ శాంతినికేతనపు స్వేచ్ఛావాయువు లింకొక చెంపను చెలగేగగా మన సారస్వతరంగములో జాతీయములైన వెలుగుబాటలు వెంటనే తెరచుకొన్నవి.

నాటితో నవ్యాంధ్రకవుల కవితావాహినిలో జాతీయచ్ఛందస్సులును - భావములును పొంగివచ్చి కలిసినవి.

ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి ‘జడకుచ్చుల’లో ఉజ్వల

5. చూ:- శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు ‘ఉడయినీ’లో వ్రాసిన “ముత్యాలసరము” - ఒకకృషి.

మైన జాతీయరేఖ కన్పడును. ఈయన మేలి దేశీయవృత్తములను తీసికొని 'కంఠగల చిక్కని తెలుంగుల గలిపి పాడి' నారు.

అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారు 'ఊహాగానము'లోను, కృష్ణశాస్త్రి గారు 'కన్నీరు, మహతి, కృష్ణక్షత్ర, ఊర్వశి' కావ్యములలోను మనోహర గీతములను చాలికి తెనుగుగీతికా ప్రాభవమును ప్రకటించినారు. ప్రస్తుతము కృష్ణశాస్త్రిగారు భావబుధుర మైన విశాలగేయ సాహిత్యమును పెంచుచున్నారు.

విశ్వనాథవారి 'కిన్నెరసానిపాటలు' అనుగేయకావ్యము నేటికిప్రకవులకును దేశికవిత్తావృత్తములయందలి సాముఖ్యమును చాటి చెప్పుచున్నది.

నాయని సుబ్బారావుగారుముఖ్యముగా తేటగీతను తీసికొని 'తమ' 'సాభద్రుని ప్రణయయాత్రను' ఎంతో హాయిగా గడపినారు.

వైకపు లందరికిని సంస్కృతకవి తావిధానసంఘం మున్నప్పటికిని దేశీయవృత్తములును - కవిత్వమును వారి గ్రంథముల ప్రాముఖ్యమును వహించినవని గట్టిగా చెప్పగలను.

ఇంక గురజాడకవితల తెనుగు కవిత్వము గేయములోనే బాగుగా ఒదిగి మనోజ్ఞముగా ఉండునని నమ్మిన క్రొత్త తెనుగు కవులును ఉన్నారు. వీరిరచనములతో తెనుగు వృత్తముల కొకతీసి - దేశికవిత్త కొక మెరుగును వచ్చినవి.

స్వర్ణీయ బసవరాజు అప్పారావు

గారి 'చిట్టిపాటలూ'6 'ప్రేమగీతాలూ' నగ్నముగా వచ్చి మనహృదయములలోని రసగ్రంథాలను కదిపి పారవశ్యము పొందించును.

పిమ్మట పేక్షితులుగారి 'కవి - కన్యక' 'నెమలిపింఛము' వంటివియు, అడవి బాపిరాజుగారి 'తొలకరి' తదితర కావ్యములును, కవికొండలవారి 'శివరాత్రి ప్రభాదక'మును' తురగావారి 'రాధాకృష్ణ గీతములు'ను, 'సామ్యవాద గీతములు'ను, చాచలి బంగారమ్మగారి 'కప్పతల్లి పెల్లి' వగైరాయును జాతికవిత్తకు మేలిబంగారునగులుగా ఎన్నుతగినవి. వీరిందరును(కవికొండలవారుతప్ప)శాస్త్రాలాది చతుష్పాదుల పొంతకు పోక ద్విపదాది జాతికవిత్త నుద్ధరించినారు.

ఇప్పట్టి ప్రత్యేకస్మరణకు పాత్రములైనవి 'యెంకిపాటలు'. ఈ కావ్యము ప్రాకృతకావ్యమవలె సర్వజనసాధారణమై, హృదయములో రసతంత్రువున్న ప్రతిభావుకుని ఆకర్షించినవి.

నేటి కవికుమారులలో వాసికెక్కిన శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు కొన్నాళ్లు ఐద్యరచనచేసి తమ స్వచ్ఛందభావ విహారమును చతుష్పాద్విద్య మరకట్టుచున్నదని తెలిసికొని జాతిచ్చందములకు వింత ఒయ్యారము లిచ్చి తెనుగువృత్తమునకు జీవనోపధము పోసినారు.

ఇట్లు మన తెనుగుజాతి రసనన్ని వేశమును అనుభవించురుచి పొందిన

6. ఇందులో సేను స్మరించిన ఆధునిక కావ్యములు సుప్రసిద్ధము లగుటచే ఉదాహరణములు పిట్ట పేషణములని యివ్వలేదు.

నాటినుండియును జన్మహక్కుగా నృప్తిించుకొన్న జాతివృత్తమును, దేశికవిత్తను కొందరు గీర్వాణపరులు త్రొక్కివేయగా ఒందొమ్మిదవశతాబ్దిలోని నవకవులు వానిసహజసౌందర్యమును గుర్తించి ఆదరించి ఉన్న తిజాతీయాదర్శమును నిలిపినారు.

ఇందులో, కవిత్వము - సారిస్యతమును ఏనలుగురు పండితులసాత్త్వికాక గండె ఉండి అనుభవించగల్గిన ప్రత్యాంధ్రునికి హక్కుగల దని చెప్పి సామ్యవాద సూత్రసహస్య మిమిడియున్నది.

పురాన్వంధకవులు తమకావ్యానుభవమును అందరికీ అందసయని స్వామ్యవాదులు. వారు కావ్యాంగములుగా తీసికొన్న వృత్త-భావావిష్కరణ - కవితా విధానములు విజాతీయములై పరిమిత జనైకప్రయోజకము లైపోయినవి.

మెత్తని నుడికారము - చక్కని సాంప్రదాయము-తో కూడిన తెనుగు సాహిత్యమునకు తెనుగువృత్తమును, దేశికవిత్వమును అపరిమితప్రయోజకములును, అతిరసస్ఫూరికములును అయి ఉన్నవి.

ఇట్లు చెప్పటచేత శార్దూలాది వృత్తములను పురజనులు హరిజనులను బహిష్కరించినట్లు వెలిపెట్టుమని నాయూహ కాదు.

ఇదివరకు వానికున్న ప్రాధాన్యమును ఇప్పుడు తగ్గించి జాతివృత్తములకు ప్రాముఖ్య మిచ్చి వినోదప్రాయముగా మాత్రము శాస్త్రాలాదివృత్తమును - సంస్కృతకవితావిధానమును తీసికొనవచ్చునని ఈ వ్యాసమునకు నాస్వస్థివచనము.

తంజావూరు మహారాష్ట్రనాయకులు :

ఆంధ్రవాఙ్మయము

నావిలాల వెంకట్రామ సోమయాజులు

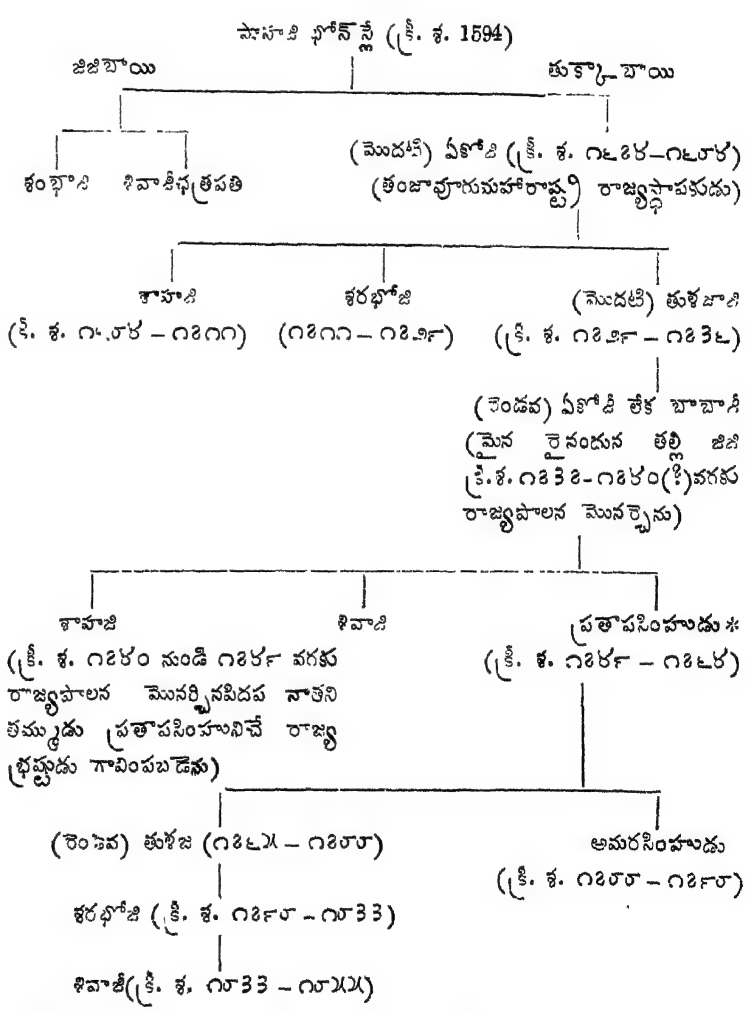
విజయనగర సామ్రాజ్యప్రముఖులనుకల నెనుక రెండు శతాబ్దాలకాల మాండ్రవాజ్మయ పోషకులుగానుండిన దక్షిణదేశ నాయక రాజులు స్వతంత్రులైరి. వీరు మొదట విజయనగర సామ్రాజ్యాలచే బ్రతినిధులుగా సంపాదించిన తెలుగునాయకులు. వీరిపాలనకాలములో ఐమిశ్ దేశమునకు తెలుగు తెగ లనేకములు వలస పోయినట్లుల సానికచరిత్రలవలన కలియుచున్నది. ఈతెలుగునాయకులు ఆంధ్రవాఙ్మయపక్షపాతులై చెలరేని సాయమొనర్చిరి. తిరుచునాపల్లి, పుదుక్కోటల రాజులగు తొండవన వంశజులు తమిళులైనను తెలుగు కవితాకుమారికి వశులై సారస్వతాంబుధి నోలాడిరి. ఈకాలమున తంజావూరు, మగర, తిరుచునాపల్లి, పుదుక్కోట లాంధ్రవాఙ్మయమునకు విద్యాస్థానములై విలసిల్లినవని చెప్పవలయును. విజయనగర రాజులతో బ్రబంధయుగ మంతరించినది. ఈయుగమున నాటకములు, వచనకావ్యములు విరివిగా వర్ణివృద్ధిలోనికి వచ్చినవి. కావున నీయుగమును 'నాటక వచనకావ్యయుగ' మనిగాని, దక్షిణదేశమున నీకాలమునం దాంధ్రవాఙ్మయ మభివృద్ధిబొందుటవలన 'దక్షిణదేశ ఆంధ్రవాఙ్మయయుగ' (౧౬౦౦-౧౭౦౦) మనిగాని పిలువవచ్చును. ఇది ప్రబంధ అధునాతనయుగములకు సంధియుగము.

పైన పేర్కొనబడిన విద్యాస్థానములలో తంజావూరును క్రీ. శ. ౧౫౩౫ - ౧౬౭౫ వరకు నాంధ్రనాయకులు పరిపాలించిరి. వీరి తరువాత తంజావూరునందు క్రీ. శ. ౧౭౦౦ వరకును మహారాష్ట్రులు తమపరిపాలనమును నెలకొల్పి యాంధ్రభాషను బోషించి మహాయశస్సును గడించిరి. అన్యదేశీయులైనను వీరు శిల్పమునకు నాదేశమున పారంపర్యముగా వచ్చు నాంధ్రసారస్వతమునకు జేయుత నిచ్చిరి. దక్షిణసాహిత్యమున వీరిపరిపాలనాకాలమున గట్టబడిన దేవాలయములు ప్రాచీనహైందవ చిత్రకళానైపుణ్యమును, శిల్పనైపుణ్యమును జాటుచున్నవి.

వీ రాంధ్రవాఙ్మయమును బోషించుటలో న్యూల వంశవృక్ష మీక్రింద పొందుపరచిన నాంధ్రనాయకుల యడుగుబాడలబట్టి నడబడుచున్నది. ఇది. ఆంధ్రసారస్వతమును బోషించిన యన్య నా వంశవృక్షము రాబర్డు సూయల్ 'Lists of Antiquities — Part, ii' దేశీయులలో నగ్రస్థానము వీరికే జెంగవలసియున్నది. పాఠకుల సౌకర్యార్థమై నీరాజ నమసరించి యాయబడినది.

తంజావూరు

మహారాష్ట్రనాయకుల వంశవృక్షము

* ఈమధ్య ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వారిచే ముద్రింపబడిన తంజావూరు శరభోజీసర్వస్వతీమహల్ నందలి యాంధ్రతాళపత్రగ్రంథములపట్టికలో అమరసింహుఁడు

‘ఇది వాళసంహారాధ్యక్ష భోజన ప్రతాపసింహరాజ పూర్వపుణ్య పరిపాకస్య రూప యామునాంబికా గర్భకుక్తి మాత్రైకాయమానామరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితంబై న’ యని యుండుటచే వైపట్టికయందు మాపబడినది తప్పగా దోచుచున్నది.

ఏకోజీ (1)

(శ్రీ. శ. ౧౬౭౪ - ౧౬౮౪)

శ్రుతపతి శివాజీమహారాజ తమ్ముడగు నీతడు తంజావూరు ప్రధమ మహారాష్ట్ర పరిపాలకుడు. ఇతడు తంజావూరిని శ్రీ. శ. ౧౬౭౪ లో ముట్టడించెను. ఇతడు నాయకరాజ్య విచ్ఛేదమునకై బద్ధకంకలుడైన విజాపూర సుల్తానుచే పంపబడిన సేనానాయకుడైనట్లు శాసనప్రమాణములు గలవని కురుగంటి సీతారామయ్యగారి తంజావూరి యాంధ్రనాయకుల చరిత్రవలన తెలియుచున్నది. కాని ‘ఏకోజీ’ తంజావూరి ఆంధ్రనాయకులలో కడపటివాడగు విజయరాఘవుని ప్రేరణమున తంజావూరుమును ప్రవేశించి యాతని మరణానంతరము బలవంతుడై సింహాసన మధిష్ఠించెనని శ్రీయుత జయంతి రామయ్య పంతులవారు నుడువుచున్నారు.1 తన రాజ్యకాలము సంతయు రాజ్యసుస్థాపనార్థమే వినియోగించిన యీరాజన్యనకు సారస్వతసేవకు గాలము కరవయ్యెను. అందువలన నతని కాలమున సంస్కృతివాఙ్మయముగాని, తెలుగువాఙ్మయముగాని, దేవిధమున పోషకత్వమును బడసినట్లు కన్పింపదు. శత్రురాజులతో సమరములనల్ప రాజ్యస్థాపన మొనర్చుమహారాజుల రాజ్యకాలములో వాఙ్మయపోషణ మరుదు.

ప్రతాపసింహునకు కుమారుని కుమారుడుగా జెప్పబడియున్నది. కాని అమరసింహుడు ప్రతాపసింహునికుమారుడే యనుట సమంజసము. అమరసింహుని యాస్థానకవీయగు మాతృభూకుడు తాను రచించిన పారిజాతాపహరణ నాటకమునందు (తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయ తాళపత్రగ్రంథముల పట్టిక, నెం. ౫౪౩.)

1. J. A. H. R. S, Vol. II, page. 178,

శాహజీ

(శ్రీ. శ. ౧౬౮౪ - ౧౭౧౧)

ఏకోజీ మహారాజు పరిపాలనానంతరము ఆతని జ్యేష్ఠపుత్రుడగు శాహజీ సింహాసన మలంకరించెను. తండ్రిరాజ్యమును సుస్థిరతర మొనర్చి స్వర్ణోక్త ప్రస్థాన మొనర్చుటచే నీ రాజన్యనకు సారస్వతసేవ యొనర్చుటకు తగినంత విశ్రాంతి దొరకినది. ఇతడు దేవభాష, యాంధ్రముల రెంటును అసమాన పాండిత్యము గడించిన కవి రాజన్యడు. ఇతని యాస్థానకవి యగు విచిత్రరాయావతంస కవి యీతనిని ‘సరసాహితీలక్షణవిభు’ డని పొగడియున్నాడు. తానే తన ‘విష్ణుపల్లకి సేవాప్రబంధ’ మను నాటకమున తన్నుగూర్చి ‘కవిత సంగీత తాన శృతి స్వరస్థాన రాగాంగ గాన క్రియాస్థాయి గమక ప్రబంధ ధాతు గాయనగణితతానద్ధర్మాహకుండు’ (2)నని చెప్పకొని యున్నాడు. కాని యితనికి కవితాకళ, గానకళలందు పాండితి యపారమని తెలియుచున్నది. స్వయముగా తాను కవీయగుటయే గాక తనయాస్థానమునం దనేక కవులకు గాయకులకు పోషణము కల్పించెను. ఈత డనేక కృతులకు భర్తయు కర్తయు నగుటయేగాక కృతులలో నాయకుడుగూడ నై యున్నాడు. ఇత డిట్లు భాష కపారసేవ యొనర్చి తన నామమునకు వాఙ్మయచరిత్రయందు చిరస్థాయిత్వము కల్పించుకొని యున్నాడు. ఇతనికి గానకళాభిరుచి మెండు.

త్యాగరాజ స్వామివారి వంశకర్తలలో నొకడగు వెంగనార్యుడను గాయకశిరోమణి యీతని యాస్థాన మలంకరించెను.2 శాహజీ మహారాజు సంస్కృతమునం దసమాన ప్రతిభావంతుడై ‘చంద్రశేఖర విలాస’మును రసవత్కావ్యమును రచించెను. శాహజీ యాస్థాన మలంకరించిన సంస్కృతకవులలో నీలకంఠ దీక్షితుని తమ్ముడగు అతిరాత్రయాజి యొకడు.

2. మార్తాండకుల శాహమహీపాలనభిను క్తిరీకెక్కినవాడు గిరిరాజునకవి సంగీతకళ రహస్యము గన్నవాడు వెంగనార్యుండు వివేకధనుండు.

(Saraswati Mahal Telugu Manuscripts catalogue: Page, no. 124.)

ఇతడు కవితారచనలో నుండుడు. సర్వస్వ తండ్రిడు. ఇతడు మృదుమధుర పదభూయిష్ట మగు ‘మముద్వతీ పరిణయ’ మను నై నంకముల రూపకమును రచించెను. సంస్కృత వాఙ్మయమునగల చింతపువలలో నగ్రస్థానము వహింపదగిన ‘సర్వవిజయ’ మను గ్రంథము నల్ల దీక్షితకవితే శాహజీ మహారాజు కోరికపై రచింపబడినది. శాహజీ మహారాజు పరిపాలన కాలమున ఆతనినేకావ్యనాయకునిగా నొనర్చి రచించిన కావ్యపరంపర బహుళము. అట్టి వానిలో సంస్కృతమునందు చొక్కనాధ కవితే రచింపబడిన ‘కాంతిమతీ పరిణయ’మును రూపక మొకటి. అయ్యవా లనబడు శ్రీధర వెంకటేశ్వరకవిపండితుని శాహారాజాష్ట పదియు, గంగాధరపండితుని భోజన వంశ వలియు, లక్ష్మణకవి శాహారాజ సభాసంగోవర్ధ నియు వైరకమునకు జెందిన గ్రంథములు. తంజావూరి మహారాష్ట్ర నాయకచరిత్ర వ్రాయదలచుకున్న సరిత్రకారుల కిట్టిగ్రంథములు గుఱ్ఱాధారములు.

ఇతని కాలమున సంస్కృతముకన్న హెచ్చు తెలుగువాఙ్మయ మభివృద్ధి జెందినట్లు కాన్పించును. ఇత డాంధ్రవాఙ్మయమునందలి బహునాటకములకు కర్త. తంజావూరు విజయరాఘవుని కాలమునందువలెనే యీతనికాలమున హెచ్చు యగ్రగానములు, నాటకములు, దండకములు, కొరవంలు వ్రాయబడినట్లు కన్పించుచున్నది. ఆంధ్రనాయకులగు రఘునాథ, విజయరాఘవనాయకుల కాలమునండి వచ్చు నాటకములతో బాటు తాను కొన్ని నాటకముల రచించినను, నితరకవులను బ్రోత్సహించి గానచే గచి యింపజేసియు, రంగస్థలముపై వేషముల వేయించి నటింపజేసియు ప్రజల నానందాన్ని నోలాడించెను. ఇతనికాలమున రచింపబడిన పద్యకావ్యములు కన్పింపవు. ఇతనికాలమున తిమ్మయద్విపదమహాభారతము, శిరుగ వ్రాయంపబడినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ గ్రంథమేగాక తనకుగూర్చు వ్రాయంప

3. ఆనంభుసమ్మతికి శాహావనిసతికి నింబాజి వ్రాయించె నిఖిలాగ్రవిత్తి కంభాధియగుచుండు నట్టి భారతము నీటలాక్షపదనద్దు నిహితప్రసన్న పటుచిహ్నుడైన కుఱ్ఱయంపులచేత.

బడినవియు, క్రిమిదష్టమై శిలత్వ మనుభవించుచున్నవియు నగు గ్రంథపరంపర నుద్ధరించెను.

శాహమహారాజు 'శృంగారంబున పొంగారు' 'గంగాసార్వత్రిసంవాద'ను నాటకమును రచించెను. ఇందలి కథావస్తువు, 'సర్వేశ్వరుడు గంగతో వనమున విహరించువేళ నారదుడు వచ్చి గంగను స్తుతించి పార్వతిని నిందించినసమయమున పార్వతిసఖి దానిని విని దేవికి తెలియజేయుట; ఆ సమయమున సవతులపోరాటము; ఈశ్వరుడు వారి కయ్యమును నూచ్చు నొకతెను శరీరమున, మరియొకతెను శరీరమున ధరించుట.' ఈతని నాటకరాజము లీతనిపాండిత్యమును వెల్లడిజేయుచున్నవి. సహజవర్ణనలు, పాత్రోచితభావలు, జాతీయములు — ముఖ్యముగా జీవన్మృత్యు లీ నాటకములకు తెట్టనిశ్చంగారములు. ఇతడు 'గిరీత విలాస' నును మరియొక నాటకమును రచించెను. ఇతడు వ్రాసిన నాటకములలో మేలు బంటియని పొగడదగినది 'త్యాగరాజునిద చిత్రప్రబంధనాటకము'. ఈనాటకమున మహారాజు అష్టాదశవర్ణనలు నినుమడింపజేసి ప్రబంధత్వము కల్పించెను. తనపాండిత్యప్రకర్షను వెల్లడియునట్లుటకై యీ నాటకమును సంస్కృతపదధూయముగా రచించి నాటకములన్న పండితుల కాహుదమును రగుల్కొల్పెను. తనకవితాశక్తి బోధించి యీనాటకమున కవి సంస్కృతము, మహారాష్ట్రము, తెలుగు భాషలకు సమ్మేళనము కల్పించెను. ఈ నాటకమునందలి పాత్రలు పై మూడుభాషలలోను ప్రసంగింతురు. ఈ నాటకమునకు చేతుకులు కట్టుటగాని నిరక్షురులు కారు. పండితపామర జనానందముగా నాటకముల రచియింపగల యొకవిరాజన్యుడు ద్రౌపదీకళ్యాణమును రచించెను. నటరాజుని నీత్యరునియొద్ద చెంచు మొదలగు నాట్యకర్తలు తమనటనా కాళలమును జూపి బిరుదులను బడయుట కథావస్తువుగాగల 'పంచరత్నప్రబంధ'నును నాటకమును శాహమహారాజు కొలదికాలములో రచించితినిని చెప్పకొనెను. ఇతడు తనపార్వతీ

పరిణయ'నును నాటకమున నాటకమునుజేప భాషాదియుతముగా విస్తరింతునని నెఱ్ఱెను. కాబట్టి శాహమహారాజుకు నాటకమున్న కట్టి యిప్రాయము గలదో తేటతెల్లమునుచున్నది. నాటకమున పాత్రోచితభావ, జేపము లేకపోయినచో నది దృశ్యకావ్య మనించు కొనడుగదా! అనగా శాహమహారాజు నాటకము తెట్లు వ్రాయవలయునో, యెట్లు వ్రాసిన ప్రజలహృదయము రంజిల్లునో తెలియవచ్చునట.

శాహమహారాజు రచించిన నాటకములలో ఖిలమైపోయినవి పోగా తంజావూరు వాఙ్మయసర్వస్వ మనిపించుకొనిన సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయమున వ్రాతప్రతులుగా మిగిలియున్నవానిలో పక్షిశ్యాణనాటకము, రుక్మిణీసత్యభాషా సంవాదము, వల్లీకళ్యాణము (కుమారస్వామి వల్లజేవుల వివాహము), విఘ్నేశ్వరకల్యాణము, శంకరవల్లి నేనా ప్రబంధము, సతీదానమారము, సతీసతీదాన విలాసము, సీతాకల్యాణము, రామపట్టాభిషేకము, జలక్రీడలు, కంసవధ, సరస్వతీవిలాసము, శిశువురందరము, శాంతాకల్యాణము, విష్ణువల్లి నేనా ప్రబంధము లనునాటకములు కొన్ని. వై నాటకము లన్నిటిలో సరస్వతీకల్యాణం ద్రుత్వమునగూర్చి కొంచెముగా జెప్పవలసియున్నది. గ్రంథమున శేషాచలపతి రచించె ననియు, గ్రంథాంతమున శాహమహారాజు రచించె ననియు జెప్పబడియున్నది. సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయము కేట్లాగు సంపాదకులు గ్రంథ మంతయు శేషాచలపతి వ్రాసినదేగాని కారణాంతరమువలన మహారాజు హెచ్చుభాగమును వ్రాయుట వలననో యేమో శాహమహారాజు చేరనే చెల్లుబడియగుచున్నదని చెప్పబూనిరి. కాని యంతకన్న శేషాచలపతి గ్రంథమును కొంత వరకు రచించి సస్వర్గమున కేగినదెనుక కొరవడినయధికభాగమును శాహమహారాజు పూరించుటచే నాగ్రంథము అతనిచేరుననే చెల్లుబడియగుచున్నదినుట సమంజసముగా నోచుచున్నది.

శాహమహారాజు తెనుగున రచించిన గ్రంథము లన్నియు నాటకములే. కొన్నిటికి నాటకము లనియు, కొన్నిటికి ప్రబంధము లనియు చేరుపెట్టి చెండవరకమువనియందు సంస్కృత పదజాలము, సంగీతాస్త్ర పాండితీ ప్రకర్ష చూపించెను. ప్రబంధకల్పనా

కథాయనుమాన్త నాథారముగా గొని భర్తనల కల్పించి ప్రఖ్యాతఇతివృత్తములనే నాటకములుగా నొనర్చి వానికి ప్రబంధత్వ మారోపించి నాటకములయొడ పండితులకు గల గౌరవ గుఱును పెంచుచుండెను. ప్రబంధములకు మిగిలిన చెండవరగతి 'నాటకము'లు పామర జనవేద్యములు. సంస్కృతవాద్యయమునందు వలెనే తెలుగువాద్యయమునందును శాహమహారాజును నాయకుని జేసి రచించిన గ్రంథము లనేకములు గలవు. ఇట్టిగ్రంథము లన్నియు నాతని పరిపాలనాకాలముననే రచింపబడిన వనుట యుక్తము. అట్టివానిలో శాహజీసాహిత్యము, శాహజీయము, శాహజీ పంథకములు ముఖ్యములు.

శాహమహారాజు నాస్థానము నలంకరించిన తెలుగుకవులలో ప్రముఖున సేగొస దగినవాడు గిరిరాజుకవి. ఇతడు అనిర్వాచ్యమగు నోంకారమును నాదబ్రహ్మోపాసకుడై గానామృతమును విశ్వముపై నొలికించి బ్రహ్మానందమును గలుగజేసిన త్యాగరాజస్వామికి తాతగారు. ఈతడు వాదవిజయము, సర్వాంగసుందర విలాసములను నాటకముల రచించి శాహమహారాజున కంకితముచేసెను. ఇతడు శాహేంద్రచరిత్రమును యక్షగానముగ రచించెను. అందలి గద్యలో

'కండచిక్కెరలీల కల్పించి రుచుల,
గండుమీరిన యక్షగానంబు మిగుల
గరిమను గిరిరాజుకవి రచియించె'

అని చెప్పకొనియున్నాడు. ఈతని కవిత సహజమాధుర్యమును పొందియున్నది. ఇతని వర్ణనలు సహజములు. ఇతడు నాటకములందు హెచ్చుగా ప్రబంధపు పోకడల పోయెను. 'కొరవంజి'ని వ్రాసిన తెలుగు

5. కొరవంజిశబ్దము దేశ్యము - ఎఱుక నాడు, ఎఱుకది, సోది యని యర్థము. ఈ కవితావిభాగము (Poetic form)నకు ముఖ్య లక్షణము నాయకీవిరహము, ఎఱుకది సోది జెప్పట, తరువాత నాయకీనాయకుల వివాహము. ఇందు కవి ప్రాచీనాంగ్లనాటకములందలి ప్రస్తావన (Prologue) వలె కథావస్తువును దివ్యోక్తముగా మొదట నూచించును. ఉదా:

4. తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయ పట్టికయందు లేనిగ్రంథములకు మాత్రమే యిచట నాధారములు చూపబడును. మిగిలిన గ్రంథము లాపట్టికలోనివే.

[illegible]

తానా కేసును గూర్చి సభ సమయం వచ్చిన కవులలో నెరిరాజుకు చెందిన కేసు నమోదుననాడు విజయరాజుగారు ప్రతిపక్షం వేసిన సభ్యులు అందుకు బాధ్యతను త్రాడుగా బాధ్యత వ్రేతకు అంతు వన గిరిరాజు కవిరాజుడు యిది చెప్పి కొనియింపుట అన సభ్యుని నెరిరాజుకు భక్తుడని తెలియించుచు విజయరాజు తెనుగున ఆభివ్యయ దర్శనమున నాట్యకాస్త్రమున రచించి శింషోనియగుచున్నానని నానికంకితమిచ్చెను. బాలకుని చూచి ముగియక కవివరేణ్యుడు తెనుగు రామాయణము కోరిక పై పంచకన్యా పరిణయమును నాటకమును గవించితిని చెప్పు

శ్రీమతేమల్యుడై చెలువొందునట్టి
భోసలమలకానాథాపాలుమీద
చెన్నుగా మోహితనిల్చియు రాజ
కన్నైకావని సరికాంటలు గొలువ
గరిమనగిరుత మున కవలిత వచ్చుటయు
నెటుకత వచ్చి తా నెఱుకఁజెప్పటయు
గురుకుగాతాపే యగుగానియుండుటయు
అనియెడి రాజమహానాథా వంశి

కొనెను. నామరూపే సామయోగం నాంధ్రభాష
 మలోన్మాదయమగ్నిమగ్నా తోరెనట. కాబట్టి
 యోగము మరల యితర భాషలతోగూడ కవిత
 జెప్పగలవాడని యూహించుట కవకాశము
 కలుగుచున్నది. కానానందాచార్యరాజ్యకాల
 మనసే ప్రాచీనభాషావేదము వినినవాడుక
 ముగము కర్తయన బాగుకవి నుచ్చిన్నుడను
 నొక కవయిత్రునివలన నన్నింటిగూడెను. పై
 బాలకవియు, నీ బాలకవి నుచ్చిన్నుయు నొక
 జెమోయని తలచుట కవకాశము కలుగు
 చున్నది గాని నొక్క కెందుని చెప్పటకు తగి
 చంతి యాధాను కలెను కేట. బాలకవి
 నుచ్చిన్ను శ్రీరాజప్రసాదాచార్యుని రామరంగ
 మన ప్రాకృత దెన్నుకలుగా ప్రసాదానని
 చెప్పకొనను. కాబట్టి వాడుక నుచ్చిన్నుల
 లోనే జేరుకొన్నవాడెన్ను నుండు. ప్రామాణ్య
 పతి యను మరల మొకని ప్రామాణ్యరాజు
 పిలాధానుని వాడుక నను నించు. ఇతడు
 తన వాడుకను ప్రాకృతము నుచ్చిన్నములను
 గునని చెప్పుచున్నాడు. ఇతని బాంకిటీ
 ప్రకృత నీరుగనామయని రామరాజరాజు
 ప్రకృతయొ చెప్పవచ్చును.

३३३

(1. 5. 02000 - 2/5)

[illegible]

విప్రునివేదాని అయి పేరు స్థితిని అది వానిని
తత్వంగాను స్వభావమును కాక
వారిని జేలియించుచు వే. బ్రాహ్మణ రా
స్వామి వాకావచ్చియును అన నుచునున్న
వసు కామక్కుసానిరచియును.

'మొక్కెద' అనే పదమును,
 'మొక్కెద' అని గ్రహించుకొని మోసం చేశారు.
 'మొక్కెద' పదమును విడిచి,
 'మొక్కెద' అని గ్రహించుకొని మోసం చేశారు.

అని ప్రార్థించినందున. తత్ఫలంగా నాకు మిక్కిలి సుఖప్రసూత బిడ్డలవాడైనానని తెలుసు పోయి ప్రార్థనావిధి తప్పు కలదు. నామగ్నములందు వలచునున్నట్లు చేశావ్యయి. బిడ్డను పోల తగా నాడు. పరిశీలించినానుకలదు. అందు జన్మించిన తత్ఫలంగా నాకు కల, నాద బ్రహ్మాత్మగూడ. పునరుత్పత్తి శక్తియు లేదు. తత్ఫలంగా నా పునర్జన్మము సుఖముగాను, సర్వవిద్యమందుకలదుగాను, పుష్కలముగాను, కన్నడము, మరాఠీ, సంస్కృత, తెలుగు మొదలగు ప్రసిద్ధ భాషలందు కలదు తత్ఫలంగా నాకు నానాభాషా నామస్మరణ. ఈ భాషాత్మకమైన భాషా భాషా విశ్లేషణకై సంతతిపాలనముననుసారావ్యభిజ్ఞ (Lingua franca, గా నున్నది. తెలుగులోను పునరుత్పత్తి శక్తిగానూ కృతగానూ ప్రసాదించినందున పునరుత్పత్తి శక్తిని నిత్యముగాను పునరుత్పత్తిచేసి, భక్తి, భావము, పునరుత్పత్తి, పునరుత్పత్తి మొదలగు గూఢ పునరుత్పత్తి పునరుత్పత్తి ఇతనికప్పులు అనుభవ్యముగా నున్నవి. ఇతనికప్పులయందు కావ్యమును నీతి విమర్శ (Criticism of life) నీతివిమర్శ మందును. ఇతడు తన పితృతండ్రినికావ్యమున కావ్యమున కీ భాషలందును నీతివిమర్శ లకు పండితుని హక్కును ప్రార్థించినాడు. పండితుని హక్కును పండితుని హక్కును, పండితుని హక్కును హక్కులందును తత్ఫలంగానాకు కలదు (కీ. క. రా. ౧౬) హక్కును కలదు మనము తనపాపపరిశోధనకై పండితుని హక్కును.

7. 'నాకానరిత్రము' - పో. శే. శ్యామప్రసాద,
మద్రాసు (1907)

8 Andhra Patrika, 22nd May, 1937.

తెలుగునామోరాలు
(ప్ర. ౩. ౧౩౨౩ - ౩౩)

ఇతడు సంస్కృత ఆధ్యాత్మికములు
రెంటియందును నాంశిత్యముకలవాడు, కవి,
సంగీతశాస్త్రజ్ఞుడు. ఇతడు సంస్కృతమున
‘సంగీతసారామృతము’ను దాక్షిణాత్య సంగీత
శాస్త్రగ్రంథ మొకటి వ్రాయించెను. ఇది కర్ణా
టజన్యరాగపద్ధతుల వివరించుగ్రంథము. ఇది
సంగీతశాస్త్రములకు పాత్యముగ గ్రంథము.
ఈతని గృహమాయాదు ‘ఘనశ్యామపరికి
త్యుడు’ భవద్దాత యుక్తి రామచరితమునకు
‘ప్రహ్లాదప్రతిమ’ నును వ్యాఖ్యానమును వ్రాసిం
చెను. ఇతడు ‘కుమార విజయ’మును మరియొక
సంస్కృతకావ్యమునుగూడ వ్రాయించెను.
ఘనశ్యామపరికితని వ్యాఖ్యానము, కుమార
విజయకావ్యము సంస్కృతభాషాభిజ్ఞుల మె
వ్వవలెనని. ఇతని గౌరవాన మలంకరించిన
వారిలో సుందరి, కమల యశుకవయస్కులు
ముఖ్యులు. ఈ సంస్కృతి సున మంచి
ప్రవేశమును సంపాదించి సంస్కృత వాఙ్మ
యమునందలి నిష్కలభంగిక యనునాటక
మునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసినది.

కుశలజమహారాజు తెలుగున ‘శివకామ
సుందరీపరిణయ’మును నాటకమును వ్రాసి
ప్రదర్శించెను. ఈనాటకము మహా
రాజు పాండితీని, గానకళాభిజ్ఞతను వెల్లడి
జేయుచున్నది.

ఏకోక

(ప్ర. ౩. ౧౩౩౧ - ౧౩౪౧)

ఇతడు తెలుగున రామాయణము సుందర
కాండమును ద్వీపదగా వ్రాయించెను. విఘ్నే
శ్వర కల్యాణమునుగూడ నాటకముగా వ్రా
యించెను. ఏకోకీ ఈగ్రంథమును రాజ్యము
నకు వచ్చినచనుక వ్రాయించెనో, లేక తండ్రి
జీవితకాలముననే వ్రాయించెనో నిర్ణయంప
వలసియున్నది. అనేకపాపపరి హార
ముగా సుందరకాండ పారాయణమొనర్చు
టాచారముగా నున్నది. సంస్కృతసుందర
కాండమును పారాయణ మొనర్పలేనివాగ
లకు ఈ మహారాజు గానయోగ్యమును నీద్వీ

9. See the famous introduc-
tion of Kane to Uttararamacharitra.

10. Quarterly Journal of the
Mythic Society, July-October, 1985.

నాగపూజ (అమరావతి) — చిత్రకారుడు : కె. నేలగోపాల

పని సుందరమును చియించి యుండునని తలపవచ్చును. ఇతని జీవితకాలమున తల్లి రాజ్యమొనర్చుచున్నట్లు తెలియుటచే నీకడ రాజవంశముగా నున్నట్లెంచవలయును.

శాహమహారాజు
(క్రీ. శ. ౧౭౪౧ - ౪౯)

వీక్షణి తరువాత నీతనికుమారుడగు శాహమహారాజు క్రీ. శ. ౧౭౪౧ నుండి ౧౭౪౯ వరకు రాజ్యపాలన మొనర్చినవెనుక నాతని పదభ్రష్టుని గావించి యాతని సవతితమ్ముడగు ప్రతాపసింహుడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈశాహమహారాజు కాలమునగల వాఙ్మయ వికాసమును తెలిసికొనుట కేమియు వాధాగములు లేవు.

ప్రతాపసింహుడు
(క్రీ. శ. ౧౭౪౯ - ౬౪)

ఈరాజవంశము విషయములుగై రాజకార్యములందు మనస్సుపెట్టలేదు. కాని కవులను, ముఖ్యముగా కామకళ నెఱింగినవారలను పోషించినట్లు కన్పించును. ఇతనివిషయంబులను సహింపజాలని 'వాంచేశ్వరు'డను సంస్కృతకవి యన్యపదేశముగ 'యూషిక్ శతకము'ను రచించి యీరాజవంశముని బుద్ధి మార్పుటకు బ్రయత్నించెను. వాంచేశ్వరుడు రాజుగారి గృహమాత్యుడు, విద్యవేత్త. తెలుగున రాధికాసాంత్యములేక ఇరావరణయమును రచించిన ముద్దుపళ్ళని ప్రతాపసింహుని యొంపుడుకత్తియే. ఈమెతండ్రి ముత్యాలు, తల్లి పోతి. ముద్దుపళ్ళని తనకావ్య గద్యమున 'శృంగారరసప్రధాన సంగీత సాహిత్య భరతశాస్త్రాది విద్యాపాఠంగత తిరుమల తాతాచార్య పాదారవింద చోళసింహాస నాధ్యక్ష ప్రతాపసింహ బహుకృతానేక చామికరాంబరాభరణ' యని చెప్పకొని యున్నది. సంగీతసాహిత్యముల, భరత శాస్త్రమున మంచిపాండిత్య ముండుటవలననే రాజమనసును మారగొనగలిగినది. మారగొనినంతనే యూరకొనక శృంగారరస ప్రధానునిగా నొనర్చగలిగినది. పళ్ళనిగ్రంథమున సంస్కృతాంధ్రసాహిత్య మున్నది. రాధికాసాంత్యమును పళ్ళని రచించెనా, లేక నురువగు వీరరాఘవదేశికులు రచించినా యనుసంశయము మొదట సి. పి. బ్రౌన్

దొవ్వారికి కలిగినది¹¹. పళ్ళని మహారాష్ట్రీవని నగా కన్పించుటవలన నామె వ్రాసియుండునని నా యాహుతి. కాని పళ్ళనితల్లిదండ్రులు లనుజుట్టి చూచినచో నామె యాంధ్రదేశస్త్రిగనే కన్పించుచున్నది. ఆంధ్రమున కొంత భాగమును, సంస్కృత పదభూయిష్టముగా కొంతభాగమును రచించియుండుటచే సంస్కృత మున్నభాగము వీరరాఘవాచార్యులు వ్రాసెననియు, తెలుగుభాగము పళ్ళని వ్రాసియుండుననియు దొవ్వారాహుతికొనుటలో తప్పున్నట్లు కన్పించదు. అట్లు సమర్థించుటయే సమంజసమని నాయభిప్రాయము.

పళ్ళనిరాధికాసాంత్యమును సంభోగశృంగార రసప్రధానము. ఇందు పళ్ళని స్త్రీజను స్వాభావికమున సిగ్గును విడనాడి శృంగారమును పచ్చిపచ్చిగా వర్ణించినది. ప్రబంధ కవులను సంభోగశృంగారమును విరివిగానే వర్ణించిరిగాని దానిని శైలికాశీన్యతవలనో, వ్యంగ్య ప్రాధాన్యతవలనో కప్పివుచ్చుచు వచ్చిరి. 'ఈకావ్యము మృదుపదభూయిష్టమై సరసంపుటలైన కాకరమై యున్నను, (గ్రంథకర్త) కథాంతమువరకును ఆలముగలాటను వర్ణించుట, వివిధగతుల విస్తరించుట మొదలగు

శృంగారవర్ణనలయందే తన సౌభాగ్యతనమును గనబఱచెను. ఆమె కావ్యలక్షణములను లక్ష్యములేయక కొంతుకొనకు లేక రసంపుటెంపును సాంపుగా గూర్చదలచి కృషిని బాగులబుంగును జేసెనన్న సర్వసామాన్యవిమర్శననుకు నులే యెనది. గాని ఈమెగొనవహిత్రి మైగ్రంథమును రచించెనన్న మన్నన మడిసిందిలేదు. కవనము రసవంతమైనది. సహితీయము. స్త్రీహస్తము మాత్రము కవనమున కన్పించును. శృంగార రసవర్ణనలందు తిమ్మన పెద్దనల శృంగారాభిభావకలు, పోకడలు కలవు. నానీకి సంగీత ప్రావీణ్యము కలదన్నమాట యొప్పుకొనక తప్పదు. పళ్ళని రాధికాసాంత్యమును గ్రంథముగాక సప్తశ్లోకమున రచించినది(3)-12 ఇది యరవభాషయందు గోదావరీ నానగులు ధరించిన మాడుకొడుక్కనాన్నిగడగు నుంటి నట్లుగా వాడబడుచున్న తిగుబ్బా వంశపాటికు తెలుగునీతి. ఇందు పదిపాటలు మాత్రమే యున్నవి. కాని యరవపాటయందు(3) ఇరువదిపాటలు కన్పించుచున్నవి. ప్రతాపసింహుని కోరికపై నెల్లూరి శివరామకవి యామకానిధియను రచితాస్త్రమును రచించి మహారాజున కంకిత మిచ్చెను.

కామకళకే ప్రాధాన్యమిచ్చిన యీ గామస్యని పరిపాలనమున కవులనేతలు గొలుచుకొని లేకపోయినను గ్రంథములు రచించిరి. అట్లు వారిలో వేర్వేరు మహిమలు గాఢువాచార్యులు. ఇతడు ముద్దుపళ్ళని, ఇతడు నలచరిత్ర విష్ణుభక్త చరిత్ర అను రెండు ద్వంద్వ గ్రంథములు రచించెను. ఇతడు వ్యక్తమై పండితవంశజుడు. తనప్రతాపసింహ పండితసంగీతాదికళలయందు దనవద్యులై మెలగొని చెప్పకొనెను. ఇతని యింటనేగు నక్రతుని వారు. రాఘవాచార్యులు తనతాత సక్రతుని విహరండుని చెప్పియున్నాడు. ఈ చక్రపురము ప్రస్తుతము చక్రపల్లియని నొనవబడుచున్నది. ఇది తంజావూరుజిల్లా హావనాశమున తాలూకాయందున్నది. ఈ గ్రామము నందు చక్రపల్లివా రనేకు లున్నారు. వీరి కులగురువులుగా ప్రస్తుతమును కందాళవాగే యున్నారు. ఇచ్చటి చక్రతునివారు రాఘవా

11. "An amatory poem written by Palani.....It does not seem probable that the lady herself composed the whole poem, parts of which display much learning. Her name and the other names she introduces as her relations appear to be Maharatta, utterly different from Telugu appellations. Her tutor Vira Raghavachari probably assisted her, but the composition in other parts evinces a female hand and it may be observed that she uses only the changing metres, those being the easiest and loosest rhymes such as, అభింశయతి and పమయోనీభేదయతి etc."

C. P. Brown's Note on Radhika Santwana. —(Madras Oriental Manuscripts Library Catalogue, Vol II, pt. II page. 988)

12. Madras Oriental Manuscripts Library Catalogue, Vol. II, Part. III, No 221 (c).

తంజావూరు మహా ఆంధ్రవాఙ్మయకులు. ఆంధ్రవాఙ్మయము

చాన్య దేశికకవి తమవంశమువా డనియు, తమవంశము పండితవంశ మనియు సగౌరవముగా చెప్పకొనుచున్నారు. వావిళ్ల వాచచ్చి వేయించిన రాఘవాచార్యుని 'నలచరిత్ర'నును గ్రంథమునకు కడపవాస్తవ్యులన బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగా రుపోద్ఘాతమును చేయించిరి. అందు బ్రహ్మశ్రీ శర్మగారు 'ఇతడు దత్తమండలమున ప్రచారమందున్న మాటలను వాడుటవలనను, ఇతని యింటికిఁ బేరు గలవారను, ఇతని గురువంశజులను జెప్పెరుండుట వలనను నీమహాకవి దత్తమండలవాసి యని యెఱుఁగుండైనను దత్తక యొప్పకొను నని వ్రాసెయున్నారు. కాని యితనివంశజులు 'చక్రపురము'నందున్నారని రాఘవాచార్యులు పేర్కొనుటవలనను, ఇతనివంశజులు దత్తమండలమునకున్న తంజావూరుజిల్లా పాపనాశనము తాలూకాయందు పేచ్చుగ కన్పించుటవలనను, అదియునుగాక రాఘవాచార్యులు 'మాయావాడు', 'మావంశము లోని నా'నని సగౌరవముగా చక్రపురిలోని చక్రపురివారు పేర్కొనుటవలనను నే నీతని నివాసస్థానము తంజావూరుమండలముగాని చక్రమండలము కావలదని తలచుచున్నాను. బ్రహ్మశ్రీ శర్మగారుమానెన యాధారములలో చక్రపురి గురువులనుగూర్చి ముచ్చటించుపదమున్నది. కాని కవి గురువంశమునుబట్టి కవిదేశమును నిర్ణయింపజాలము. అదియునుగాక కందాళవారు రామేశ్వరము మొదలుకొని గోదావరివరకు గల దేశములో ననేక స్తన్నవకుటుంబములకు గురువులుగా కన్పించుచున్నారు. తాళ్ల పాకవారును అట్టివారే. కాబట్టి కందాళవారినిబట్టి రాఘవాచార్యుని నివాసస్థానమును మనము నిర్ణయింపజాలము. బ్రహ్మశ్రీ శర్మగారు రాఘవాచార్యులు నలచరిత్రమున దత్తమండలపు మాండలికపదముల నుపయోగించి యున్నాడని వ్రాసిరి. కాని నలచరిత్రమునందుగాని, విష్ణుభక్త చరిత్రమునందుగాని దత్తమండలములోని ప్రత్యేకపదము లున్నట్లు కనుపించవు. అట్టిమాట లన్నియు పూర్వకవులు ప్రయోగించినవే. అదియునుగాక రాఘవాచార్యుడు తన నలచరిత్రమున కందాళ దొడ్డయాచార్యుని ప్రస్తుతించెను. ఈ దొడ్డయాచార్యుని ప్రస్తుతించిన కవు లందఱును తమిళదేశమునందలి యాంధ్రకవులే గాని యాంధ్రదేశమునందలి యాంధ్రకవులుగా కన్పించరు. కాబట్టి రాఘవాచార్యునినివాసస్థానము తంజా

వూరు వాపనాశనము తాలూకా యని తేటతెల్లమయినది. రాఘవాచార్యుని బాల్యము నంతయు తన జన్మకాలమున చక్రపురమునందే గడిపి తరువాతకాలమున తంజావూరును ప్రవేశించి తనవాంఛితప్రకృతి వలనను, సంగీత శాస్త్రప్రభావమువలనను ముద్దుపశనిని శిష్యులాలిగా బంధించుకొనినను, సుద్దుపశని రాధికా సాంత్యమునందలి సంస్కృతిపద భావూత్వమువలనను రాఘవాచార్యుని సహాయములకమే. ఇతనికి వ్యవహారికత్యమున్న నల్లనపై బండి. తిరుపత్తివ్రాంతమునా పుట్టుచలన తాళ్ల పాకవారి అష్టమగిక్ కల్యాణమునందలి పదము లనేకము లీతని విష్ణుభక్త చరిత్రమున¹³ గన్పట్టుచున్నవి. ఇతనికిన్నయు నిర్దుష్టము; అలంకారయుతము. కొన్నిపాటి దోషములున్నను త్రోసివేయదగినవి. ఇతను తనద్యిపదకావ్యములను కవిపామరజనద్యములుగా నొనర్చెను. పొల్లూరి సోమనాథ, రంగనాథాదు లెట్లు 'ద్యిపదకావ్యము ముదికాంత విశ్లికంత' యను వైచ్యభావమును నోగొట్టి కీర్తిప్రాశస్త్యాలతో యితడు నట్లే తనకావ్యమును నవనవభరితముగ, ప్రబంధలక్షణములకు లోటులేకుండ నన్నివర్ణనల జక్కగ కేసి మృదుమధురములగు పదములతో బ్రాహ్మపాకంబున చెప్పించెను. ఇతడు తన నలచరిత్రమున పుజారసక్తివలన గలుగునట్లుములు, వ్యసనాధిలాసవలన గలుగునీడులు, బాధితత్వము మొదలగు విషయములను జక్కగ పామరజనదేద్యములుగా చెప్పించెను.

తుళ్లజమహారాజు
(క్రీ. శ. ౧౭౬౫-౭౭)

ఇతనిరాజ్యకాలమున సంస్కృతమున 'రామచంద్రశేఖరకవి' యనునతడు 'కళావతి నందక' మను కావ్యమును రచించెను. తుళ్లజమహారాజు సాహిత్యవేత్తగా కన్పించుచున్నాడు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున దీతనికాలమున ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినకవు లిరువురే కన్పింట్లున్నారు. అందు 'ఆంధ్రకాళిదాసు', 'అశ్వనవకాళిదాసు' అను బిరుదుల బొందిన ఆలూరి కుప్పనకవి యొకడు. ఇతడు

13. ఆంధ్రసాహిత్య పరిమత్పత్రిక, సం. 4, పుట. 3౨౦.
చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము, నెం. ౧౧౮౨.

సకాంధ్రకాళిదాసమీసదమునుకులజమహారాజుచ్చిసట్లుగా చెప్పినందున¹⁴ ఇతడు బహుకావ్యకర్త. కాని యితని ఆచార్యవిజయ, పార్థసారథివిజయములు¹⁵ తప్ప మిగిలిన కావ్యములను ముఖ్యాగ్రహాంధ్రసాంస్యత వేర్వేరుల లభింపలేదు. ఇత డాచార్యవిజయమున తాను రచించిన యితరగ్రంథములను గూర్చి క్రిందివిధముగా చెప్పకొనియున్నాడు:

సీ. నీల పంచనవస్తలిపురాణము తెలు
గించితి వారూధి కవిత మెరయి
బాగు రామాయణభాగవతంబులు,
యక్షగానము కేసి తద్దుర్యుగము
గంమొప్ప పరమభాగవతచరిత్రయు
కృతియొనర్చితివి యున్నతిదలిచ్చి
దెలివొందు నిందుమతీపరిణయనామ
కృతి విరచించితి వతులగరిమ

గీ. (?)గురులలోజ్వలనరణి హరిక,
భాగుభాగినికావ్య ముదాఁగజితి
గా రచించితి వెనలేని గద్దపద్యలక్షతుల,
లెక్కింప దజమె తత్కృతులు జగతి.

సతనికావ్యములనలనే యీ నాయకుల పరిపాలనమున రచియింపబడిన గ్రంథములు అనేకము. లింతవరకును దృష్టిపథగోచరము కాకున్నవి. ఆలూరి కుప్పనకర్తృత్వమున 'పార్థసారథివిజయ'మును నొకతాళపత్రగ్రంథము మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునందున్నది. కుప్పనకవి యాచార్యవిజయమున 'అనంతానందగిరి గురుచనా విశేషంబు నానీర్చినంత తెనుగుగా విశదంబు చేయంబూని' యని చెప్పియున్నాడు. ఇందు పేర్కొనబడిన అనంతగిరి సంస్కృత శంకరవిజయకర్త కావలయును. ఈసంస్కృత శంకరవిజయము కొలదికాలముక్రిందట ఆంధ్రసాహిత్యపరిమత్తువారిచే సంపాదించబడినట్లు

14. ఘనదేవుడు తుళ్లజేంద్రుడు దయ
సనగ నీ కాంధ్రకాళిదాసాస్థి, మ
న్ననగా నొసంగెనట నీ
యనుపమసాహిత్యమున కహా యెన గలదే?

—(ఆంధ్రకవులచరిత్ర, మూడవభాగము.
కేజి, ౧౭౧).

15. Madras Oriental Library Catalogue, Vol. II, pt. ii. Page, 684.

తెలియుచున్నది. 16. ఈ కంఠాపకావ్యమును
యొకటి చెప్పి ప్రజలతోరికై వ్రాసియు
చితిని తెచ్చుకొనియున్నాడు. ఇంకొకవంతు
ప్రబంధముల కవిత్వాభివృద్ధి గల్గి
యొచ్చును.

ఇక కంఠాపకావ్యము కన్నా రంగ
అలారి కుప్పవకవి తనవద్ద
రంగ సద్గురు పాదావించి భజనాచార్యుల
ద్వీపాసాని చెప్పకొనుటచే తన తన
దని చెబుచున్నాడు. ఇతడు గొప్ప
కవి. సర్వస్వతంత్రుడు. కుప్పవకవి రంగకవిని
ప్రస్తుతించుచు,

నీ. భావరీ కేవిప్రవర్తననివ్వ ని
త్యుగ వలెను నాస్థానవాటి
నాణీమహాటి కవ్యాని యనుకులు
గరియించునట్టి ముత్యములచాలు
కావడ కేమధిస్వామిచేతోపి
యమరన చిత్తునింపాసనంబు
పలుకులవలన కేభావజ్ఞుని గృహంబు
నెట్టుగా వసించు పుట్టినిల్లు

గీ. నలవచలువకు నెవ్వ డెన్న దనువు
డట్టి కస్తూరి రంగార్యు చచిలదైర్య
నార్యమతవర్య మధురవర్య నెంచి
ప్రబులిగావించు పలుమారు ప్రస్తుతించు

అని చెప్పియున్నాడు. రంగకవి గొప్ప
లక్షణవేత్త. రంగకవి తనయానంద రంగ
రాట్నందమునీతితో 'జనుర్విధాంధ్రకవితా
సర్వజ్ఞ గ్రంథశోధన ధీసంయుతుడ' ననియు,
'భావగర్భపదపద్యాని ప్రబంధానుబంధ' ననియు
చెప్పకొనియున్నాడు. ఇతడు
లక్షణమాదామణియను నామాంతరమున 'ఆ
నందరంగరాట్నందమును, 'కృష్ణార్జునసంవాద'
మను నైదాశ్యాసముల రసవత్కావ్యమును
రచించెను. ఆకాలమున పాండిత్యమున
కస్తూరి రంగకవిని మించినవాడు లేడు. రంగ
కవి ఆనందరంగరాట్నందమును శ్రావించునట్లు
చను దూక్షితు ద్విభాషి(Translator)గా
నుండి పునుచ్చేరియందు నివాస మేర్పరచు
కొనిన యానందరంగపిళ్లై కంకితమిచ్చెను. 17.
ఇతడు తనసంగీతగ్రంథము నం దనేక

కవులను, వారిప్రయోగములను దేర్చి
యొన్నాడు. ఇతడు పాంచుభుంటునని దేరు
మరియు శబ్దకోశము నొకదానిని రచించెను.
ఇది తాత్పర్యకవారి వేంకటేశ్వరాంధ్రము
చనుకరించినట్లు కన్పించును. ఆయాపదముల
కానిభుంటువునందుగల పర్యాయపదములనె
దించుచు నుంచెను. కాని వేంకటేశ్వరాం
ధ్రముకన్న రంగకవిసంబనిభుంటువు కొంత
విభులుగానూ, ముగింత ప్రాథమ్యముగాను,
మిగుల సులభముగాను చూపట్టుచున్నది.
ఇందు ప్రయోగసిద్ధిములుగాక వ్యవహారక
తరణ్యములగు పెక్కు శబ్దములు కన్పించు
చున్నవి. కస్తూరి రంగకవి తా 'సుమామహా
శృంగ కరుణాకటాక్షలబ్ధ సాహితీవిభిన్న' నని
చెప్పకొనియున్నాడు. ఇతడు కంకట
కృష్ణార్జుని పుత్రుడు; శ్రీవత్సగోత్రుడు;
ఆర్యలకమ్మనియోగి.

అమరసింహుడు

(శ్రీ. శ. ౧౭౮౫ - ౯౮)

ఇతనికాలమున మాతృభూతమను తెలుగు
కవి పారిశ్రామికపరచునను నాటకమును
రచించెను. ఇతడు కాంక్షిల్యగోత్రుడు. ఈ
నాటకమున కవి తన్నుగూర్చి 'మాతృభూతి
స్వామి మహితకటాక్ష చాతుర్య పరిలబ్ధ సరస
సాహిత్య, సంగీత మధుర వాగ్ధరి గల్లువాడ,
శృంగారరసము తెలిసిన మేలువాడ' నని వ్రాసి
కొనియున్నాడు. గవ్యయందు 'సుధాసాగ
సంసిత చితుర్విధ కవితా నిర్వాహకుడ'నని
చెప్పకొనినాడు. ఇతడు తననాటకమును ప్ర
బంధిధారణి గానయోగ్యముగా నొనర్చును.
మాతృభూతకవిరండితేరు రంగకవి. ఇత డే
గ్రంథములు వ్రాసినో యెఱుకపడకున్నది.
ఇతడు కస్తూరి రంగకవిమాత్రము కాడు. వారి
గోత్రమును వీరిగోత్రమును భేదించినవి.

శరభాజీ

(శ్రీ. శ. ౧౭౯౦ - ౧౮౩౨)

ఇతనికాలమున కవులపోషణ మెట్లుం
డెనో తెలియరాదు. కాని తంజావూరు సర
స్వతీ మహల్ గ్రంథాలయమును చక్కబరచి
తాళపత్రగ్రంథములకు ననేక ప్రతుల వ్రా
యించి భద్రపరచించెను. ఇతడు తాళపత్ర
గ్రంథములను తిరుగ వ్రాయించి భద్రపరచించు
టకుగాను వరాహపుయ్యదీక్షితులను పోలు

వారును నియమించునట్లు. ఇతడు నేనివాని
ప్రయోగమును. అందువలననే భావరీ కేవి
ననే తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథాల
యము కేంగినబడుచున్నది.

నివాజీ

(శ్రీ. శ. ౧౮౩౩ - ౪౪)

ఈరాజయ్యడు తెలుగు 'అన్నపూర్ణ'ను
జయమను నాటకమును రచించెను. దానిని
'సకలవిద్యా ప్రణిఘటై న భుగ్గొంగుల వాని'
శాలలందు నడియింపవలెను నుల నట్లుగా నని
గ్రంథావతానికలో చెప్పకొని గొన్నాడు.
ఇందు లెఱబ్రతమునందు కొంత భాగము
పూర్వ వివాహాంతరము నుండి గానము
బడినది. ఇతని గానానుకవి రంగకవియై
ఇతడు భవహరి గానమును నాటకము నొకటిగా
నిని రచించెను. అందునందు 'శ్రీ కృష్ణ'
మహిమలని తెలుగునని లంకావర్ణనాన్ని
యని వ్రాసకొని యుండుటవలన దానిని
కొంతమంది సంస్కృత కవులుగాని
పోషించినట్లు గోత్రకమునొచ్చును.

ఈ మహారాష్ట్రీ నాయకుల పరిచయము
మున సేనాపతి లక్ష్మణు నొకప్పుడు గానము
లై వర్తించిరి. అట్టిగానిలో భాగము
కడు. ఇత డే మహారాష్ట్రీ నాయకుల సేనా
పతియై ప్రత్యేకముగా తలచును. ఇతడు
కలిగిరి యను కవిని పోషించి గూర్చి
చిరిత్రమును సేకాడ. మహారాష్ట్రీయను
గున ద్విసంకాత్యమున నడియింపనీ నును. ఈ
కలిగిరి కనుక భావరీకాలమున భావరీ
ప్రేరికవి వంశము.

మహారాష్ట్రీ నాయకుల కాలమున 'అనిన
ఆంధ్రవాక్యమును వింగళవంశము మున్న
నచో వీరికాలమున 'నాటక వంశమును'
వచ్చుగా నభివృద్ధి జేసినట్లు కన్పించును.
ఈ నాటకములు సంస్కృతమునను నం
దని నాటకములతో నేటికీ భాగమున
సర్వస్వతంత్రములైనవి. ప్రబంధ
కలో శ్రీముత చింతా గీతముగాగు యాగ
గానము లనుగీత క్రింద ఆంధ్ర నాటకముల
యభివృద్ధిగూర్చి విభులుగా నుచ్చించు
న్నారు. ఆంగ్ల నాటకములు గ్రీకునాటకమున
రక్తము లేకుండా సర్వస్వతంత్రములు.

18. J. A. H. R. S, Vol. II, pts,
3 & 4, p. 173.

16. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుత్రిక, Vol.
III, P, 20.
17. చూడుడు: ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు
త్పత్రిక. సం, VIII. "ఆనందరంగపిళ్లై".

ఆంధ్రావనీ!

రాల (Operas)నుండి పుట్టిపట్టుగా నాంధ్ర నాటకములతోలుబొమ్మలాటనుండిపుట్టినవి.

మహారాష్ట్ర లవ్యవేశియులైనను ఆంధ్ర భాషను గొనివించి పోషించినను తెలుగుభాష నేనెంతెంతవంటి దగులదేగాక నానిగిగల శ్రవణశేయమున శబ్దమాన్యులు (Euphony) ఏ యితర దాక్షిణాత్యభాష

లకు లేకపోవుటయే విశిష్టతరణము. కావుననే కర్ణాటాధిపతియగు కృష్ణరామలు 'దేశ భాషలందు తెలుగు లెస్స'యని పొగడియున్నాడు.

జనని సమస్తభాషలకు సంస్కృతభాష భగవాంతునివనఁ ఘనలలితార్థగౌరవని

భాసిలెనుం గభిరమ్య మంతకున్ గనుననఁ జాతరీజమున

కంటెను గోనులపత్రభ్రష్టులొ ఛరమ్మగుప్పలవాణ్ణినన బాలరసానియ గాంపు నింపదే.

(ప్రేమర్యత పురాణార్త)

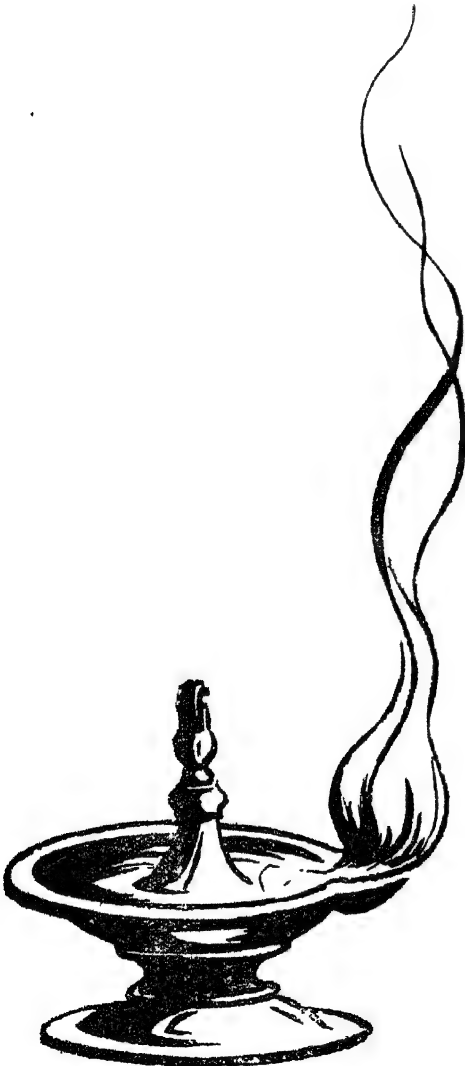
ఆంధ్రావనీ!

బొడ్డు బాపిరాజు

తల్లీ! ఆంధ్రపురంధ్ర! యిప్పటికి మూతల్వడ్డ నేత్రమ్ములు త్సుల్లాంభోజము లయ్యె; నీ వనగ నేమో యెంచుకోలేని యీ యుల్ల మ్మితకు తల్లడిల్లినది; నీ యూహాతిపాతాకృతుల్ తెల్లంబైనవి నేటి కీజడుని బుద్ధిన్, ప్రేమవారాన్నిధీ!

తెనుగుండేశము పుట్టినిల్లు, గురులున్ దిద్దించినా రోనమాల్ తెనుగుంబానను, ఈశ్వర మిది తల్లీ! పుష్టిజేకొన్న నీ తెనుగుంబంటల, చుట్టప్రక్కములు నీ తెన్లుల్, నమస్తంబు నీ తెనుగేయంచు నెరింగితిన్ గతవరాధీనద్రవస్థితిన్!

నిలువన్ నీడయు కూడుగూడ కరవౌ నిర్భాగ్యదేశీయమూ ర్తులకంతమ్మున నీదువేదన, వెతల్ దోగాడు నాచూపులన్ చెలువు బాసిన నీముఖమ్ము గనుపించెన్! సత్య, మిన్నాళ్లకుం చెలిసెన్ నీ కలరూప మెల్లయు! నమస్తే అస్మదాంధ్రావనీ!

ఆంధ్రసూత్రకారులు బోధాయన, ఆపస్తంబులు

గొప్పాచారి వేంకటాచలదాసువరావు

ఆంధ్రులు బహు ప్రాచీనులు. భారతదేశపు నాగరికతలో వేమి, భరత ఖండపు సర్వంకష కృషిలో వేమి ఆంధ్రులు నిర్వహించినది విశేషాంశము కాని స్వల్పమాత్రము కాదు. మొదట సింధుజాతులలో పరిగణింపబడినను, వేదవాఙ్మయమున ఆంధ్రునకు కల స్థానము గొప్పది. ఆకాలపు ఆంధ్రులు తత్త్వ వివేచనమునందును, విజ్ఞానమునందును, కళలయందును, బాహుబలమునందును, శౌర్యధైర్యములయందును ఆర్థిక వాణిజ్యవ్యవస్థలయందును ఒకరికి తీసిపోని దిట్టలని చరిత్ర వేనోళ్ల ఘోషించుచున్నది.

ప్రాచీనాంధ్రనాగరికతాస్వరూపము చక్కగా తెలిసికొనుటకు మనము ప్రాచీనాంధ్రముపేసత్తములైన బోధాయన, ఆపస్తంబులు చేసిన మహత్కార్యములు కొన్నింటిని స్మరింపవలెను. బోధాయనడు ఆంధ్రముఖలలో చాల ప్రాచీనుడు. ఆపస్తంబుడు ఆంధ్ర నాగరికతాప్రపంచమున నఖండ తేజముతో నిరుపమానముగా వెలుగు చున్న దివ్యజ్యోతి. అయిన నేమి? దివాంధములవలె నేటి తెనుగువా రావంక చూడ నైన చూడనేరకున్నారు. ఆనాటి ఆంధ్రుల నాగరికతయు, సర్వంకషకృషియు వారు రచించిన కల్పసూత్రములలో మూర్తీభవించి

యున్న వనుట సత్యము. ఆ మహాసీయులనుగూర్చియు, నాగిమగి శిల్పదుగ్రంథములను గూర్చియు తెలిసికొని మేలొందటంలో ఆంధ్రేశ్వరులకు గల శ్రద్ధలో సహస్రాంశమైనను తెలుగు వారికి వేదకదా! అని కరనివృత్తియు కల్గుచున్నది. బోధాయనసూత్రములను వియన్నానగరవాస్తవ్యులైన

హుల్త్స్ దొరగారు ౧౮౮౪-వ సంవత్సరములో జర్మనీదేశపు లీప్జిగ్ పురమున ప్రకటించిరి. ఇంగ్లండులో మాక్సు ముల్లర్ దొరవారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన 'సేక్రెడ్ బుక్స్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్' (Sacred Books of the East) అను ప్రాక్షేప వివిత్రగ్రంథమాలికలో ౨-వ సగపు టముగా జార్జి బుష్లర్ దొరగారు ఆపస్తంబధర్మసూత్రములు ఇంగ్లీషు లోనికి అనువదించి ప్రకటించినారు. ఆ గ్రంథమాలికలోనే ౧౪-వ సంపు

టములో బోధాయనసూత్రములు ఇంగ్లీషున ప్రకటింపబడినవి. ఇటీవల ౧౯౧౯-వ సంవత్సరములో లక్నోపురి (Lucknow)యందు నవ కిశోరి ముద్రణాలయమున చతుర్వేది ద్వారా ప్రాసాదశర్మగారి సంపాదకత్వమున హిందీభాషలో ప్రకటింపబడుచున్న భాగతీయ

ధిలో ఆపస్తంబుని గూర్చి మంచి వ్యాసము ప్రకటింపబడినది. మన తెనుగుదేశములో మన జాతీయోద్ధారకులలో నగ్రగణ్యుడైన ఆపస్తంబుని పేరు నేయివంగలో కాదు— పదివేలమందిలో నొకని కైన వెలియునో లేదో అని సాశయము కలుగుచున్నది.

అనకు ఆమూల్యమైన సేవ చేసి ధన్యులైన మహాసీయులను ఏ దేశముమఱచిపోవునో, ఏజాతి శాసనదుర్భరించిన మహాపురుషులను స్మరింపదో ఆ దేశమునకును, జాతికిని మోక్షములే దను గొప్ప సత్యమునకు నేటి ఆంధ్రులే ప్రబలిధర్షణము.

ఇకవైన మన ఆస్ట్రోగోమహాసీయులను కొందరిని స్మరించి వారొసరించిన ఘనకార్యములను జ్ఞించుకొందము.

౧. బోధాయనడు
ఇతనికి బోధాయన డని పేరు కలదు. బోధాయన డని వాడుక కలదు. ఆంధ్రముఖలలో నితడు

మిక్కిలి ప్రాచీనుడు. కల్పసూత్ర కారులలో నితడు ప్రథముడు. అది కాలములలో నాలుగువేదములు, బ్రాహ్మణములు పూర్తిగా చదువు కొనుటకు నలుబదియేనిమిది సంవత్సరములకాలము పట్టెడిది. గర్భాష్టమమున నుపనయనమై రౌ సంవత్సరములు అధ్యయనముచేయునరికి ఏబదియైదు సంవత్సరములు నిండెడివి. ఈనాడు మనవారు ఉద్యోగమునుండి విరమించు సీ వయస్సు వఱకును ఒక్కొక్కడు విద్యార్థిగానే ఉండిపోవుట ఆ కాలపువారికి కష్టమైనది. కనుక వేదసారము, ధర్మసారము, కర్మకాండసారము సులభముగా తెలిసికొని అనుష్ఠించుటకు సులభరచనలు — Made easy గ్రంథములు - అవసరమైనవి. అప్పుడే కల్పసూత్రములు రచింపబడినవి. “మాత్ర లాభా — పుత్ర లాభా” అని ఒక్క అక్షరము, ఒక్క స్వరము (one syllable) తగినచో పుత్రలాభమైనంత సంతోషము పొందుచు సూత్రకారు లతి సంగ్రహశీలములు (Very brief)గా సీసూత్రములను రచించిరి. కొంచెము అక్షరములుగల రచనములో వి శే షార్థ ము ఇమిడియుండునట్లు మిక్కిలి నేపుతో ఈ సూత్రములు రచింపబడినవి. ఈ సూత్రరచన మనవా రొనరించిన ఘనకార్యములలో నొకటి యని భావింపవచ్చును. “సంగ్రహశీలతయే చ మ త్కార చనమునకు ఆత్మ” (Brevity is the soul of wit) అను సత్యమును ఇటీవలకదా ఇంగ్లీషువారు తెలిసికొనిరి ?

బోధాయనుడు తూర్పుసముద్ర తీరమున నాంధ్రదేశములో నెక్కడనో నివసించుచుండెను. అతడు డినస్థల మిది యని నిర్ణయించుట సాధ్యము కాలేదు. అతనికాలము నాటికి సంఘములోనున్న గృహస్థులేదోయొకవిధమున పుత్రులను బడయనిశ్చయమున ఉర్ధ్వలోకగతులను, పిండోదకక్రియలును ఉండవని భయపడుచుండిరి. అప్పటికి దేశము విరివియెక్కువ ; జనసంఖ్య తక్కువ. తమ వంశము నిలిపి, తమ యనంతరము ఆస్తుల ననుభవించు పిల్లల కొఱకు ఆనాటిగృహస్థులతియాతుర పడుచుండిరి. స్వభార్యయందు ఔరస పుత్రభాగ్యము పడయలేని గృహస్థులు దేవరన్యాయమున తేత్రజులను పుట్టించుకొనుచుండిరి. ఒకస్త్రీ ఒకరింటి కొడలైనపుడును, ఆమె భర్తవలన సంతానము బడయజాలనపుడును ఆయింట నితరపురుషులచే ఆమె గర్భలాభమును పొందవచ్చునను దేవరన్యాయమునుబట్టియే వ్యాసుడు ధృతరాష్ట్ర పాండురాజులను పుట్టించెను. ఔరసపుత్రులు లేనపుడు పాండవులవంటి తేత్రజులను, కర్ణుని వంటి కన్యకాపుత్రులను (కానీనులను) - ఈ మొదలగు దళవిధపుత్రులను బోధాయను డంగీకరించెను. ఆనాటి సంఘమునకు ఆ ధర్మము వర్తించెను.

కాని క్రమముగా నట్టి దేవరన్యాయమువలన ననవ్యాకరమగు పరిస్థితు లేర్పడుచుండెను. “ఒకమార్తైన నొకటియు, మరొక్కమార్తైన

మరొకటియునా?” అని స్త్రీపురుషు లింటింటను కామతృప్తులై యథేచ్ఛగా వర్తింపజొచ్చిరి. పెక్కుగృహములు ప్రత్యక్షనరకములాయనిపించునంతటి దుస్థితి యేర్పడి సంఘమంతయు రోతపుట్టించెను.

౨. ఆపస్తంబుడు

ఆకాలమున నాంధ్రదేశమున నాపస్తంబు డుద్భవించెను. ఆమహా నీయుడు గొప్ప సంస్కర్త. ధర్మశాస్త్ర రచయిత. మహామేధావి. ప్రాచీనకాలపు రేఖాగణితశాస్త్రజ్ఞులలో (Geometricians) ప్రథమ స్థాన మందినాడు. అతి పవిత్రమూర్తి. దోషభూయిష్టమైన సంఘమును అగ్నిహోత్రునివలె సంస్కరించి పాపముల నూది దహించివైచినాడు. వింధ్యవర్షత్రణేణికి దక్షిణముననున్న దక్షిణాధమున గల ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్ణాట, ద్రవిడదేశములలో ద్వీజకోటులలో నూటికి తొంబదిమంది ఆపస్తంబ సూత్రులే! అనగా తాము చేయు సమస్తకర్మలను, తా మొనరించు జీవితధర్మములను ఆపస్తంబుడు రచించిన సూత్రముల ననుసరించి నడుపుకొనువా రని అర్థము. యజ్ఞయాగములు చేయునపుడు వారు చెప్పకొను సూత్రములు ఆపస్తంబరచితములైన శ్రౌతసూత్రములు. నామకరణ, చౌల, ఉపనయన, వివాహ, గర్భాధానాది శుభకార్యములలో పురోహితు లేకరువుపట్టినవి ఆపస్తంబకృత గృహ్యసూత్రములే.

ధర్మసూత్రములు

ఆపస్తంబకృతములైన ధర్మసూత్రములనునుసరించి మనుస్మృతి,

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి రచించబడినవి¹. అందు యాజ్ఞవల్క్యస్మృతికి విజ్ఞానేశ్వరయోగి రచించిన మితాక్షరన్యాయమే వారసత్వాన్ని తగువులలో నేటికిని మన న్యాయస్థానముల (Law Courts) లో హిందూధర్మశాస్త్ర (Hindu law) మననోపచయి చెల్లుబాడకలిగియున్నది. ఆపస్తంబుడు బ్రహ్మచర్యధర్మములను చక్కగా శాసించి చిన్ననాడే బాలురు అహంకారము నిర్మూలించుకొని, ఇంద్రియనిగ్రహము పొందుటకు క్రమశిక్ష సూచించినాడు (చూ : ధర్మసూత్రము, I. ౧-౨-౧౯) :

“అథ బ్రహ్మచర్యవిధి రాచార్యాధీనస్యా దస్యత్ర పతనీయేభ్యోః, హితకారీ, గురో రక్రతిలోమయాన్ వాచా ఒథా ఒజసశ్శాసనానానా దేశ్యం భుంజీతి తథా త్మారలవణ మధుమాంసాన్యాది వాస్యా వ్యగంధనేవీ మైథునం న చరే దుత్పన్నశ్లాఘేంఽగాని సప్రత్యక్షయానాపుశ్లాఘమాన స్సాన్నియా ద్యది స్నాయాద్దండవల్లవేజ్జటిల శిఖాజటోవావాపయే...”

1. See Max Muller's letter to W. H. Morley who published it in his Digest of Indian Cases 1850 : “What I consider to be the sources of మానవధర్మశాస్త్ర — are the Sutras. I have taken ఆపస్తంబశాస్త్ర — I find these Sutras contain generally almost all the same words which have been brought into vogue by the compiler of metrical మనస్మృతి, యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి” etc.

నిష్క్యడు గురువు నెడల విధేయుడై మెలగినలెను. కులభ్రష్ట హేతువులైన పాపకార్యములు గురువు చేయుమన్నను చేయనక్కరలేదు. గురువు గారికి హతకరమైన పనులు చేయవలెను. గురువాక్యములు ఆత్మపింపరాదు. గురునిదిగువ కూర్చొని వలెను. యజ్ఞ పితృకార్యములలో భోజనమునకు పోకూడదు. ఉష్ణ, కారము, తేనె, సారాయి, మాంసము మొదలగువానిని వర్జించవలెను. పగలు నిద్రింపకూడదు. గంధాదులు శరీరమునకు పూసుకోకూడదు. స్త్రీసంభోగము చేయరాదు. తన శరీర మలంకరించుకోకూడదు. వేడినీళ్లతో స్నానము చేయరాదు. శరీరము మలినమైన పుడు గురువుగారికి కనబడకుండు మృత్తికాజలములచే శుద్ధిచేసికోవలెను. సీతల్లో ఆటలాడకనే స్నానము చేయవలెను. ఈదునపుడు కట్టవలె తేలి ఈదవలెను. తల ముడి వేసికోవలెను.

మఱియు నిట్లు చెప్పబడినది :

అన్యత్తదర్శ్యే సభా సప్రమాజశ్చాగంతోఒజసవాదశీలో రహస్యీలో గురో రుదాచారే వ్యకతా పైవ్విరికర్మాణి స్త్రీభి ర్యావదర్శనంభావే. మృదుశాంతో దాంతో హ్రీమాన్ దృఢధృతిరగ్లాంసురక్రోధనోససూయు స్సర్వం లాభమహరన్ గురవే సాయంప్రాతరమత్రేణ భిక్షా చర్యంచరే ... (I. ౧-3-౧౧-౨౫).

బ్రహ్మచారి సత్త్వము చూడరాదు. జూనముజుగు సభలకు సమాజములకు పోకూడదు. వేడు

కలకును, పండుగలకును పోగూడదు. జనసమూహములలోనికి పోరాదు. సొల్లుపెనంగములు చేయరాదు. గురుసమీపముందు స్వప్నమానంద కరములైన కార్యములు చేయకూడదు. ఎంతవఱకు అవసరమో అంతవఱకేకాని స్త్రీలతో అనవసరసంభాషణ చేయరాదు. బ్రహ్మచారి ఊమాశీలుడై ఇంద్రియనిగ్రహము కలిగి స్వధర్మ నిర్వహణమునందు వినువులేక పట్టదలతో పనిచేయుచు ముగ్ధుడై యుండవలెను. క్రోధము వర్జించి అసూయ పెరిపొంది ఆర్థవముకలవాడై కార్యశాస్త్రగుడు యుండవలెను. ఉదయమును సాయంత్రమును భిక్షార్థము పోయి తాను తెచ్చినదంతయు గురు సమర్పణ చేయవలెను.

బ్రహ్మచర్యధర్మములనే కాను నాటిసంఘమును నీడించుచున్న దురాచారములను మనోనిస్కర్షయగు నాపస్తంబుడు ఈదిగుడు వాక్యరత్నములలో బలముగా ఖండించి సంఘమును, గౌరవాభ్యుజ్జీవనమును సవిప్రసంభ్రముగా చేసి ఆంధ్రజాతి భ్రష్టముకాకుండు సంగఁగించినాడు. చూడుము: (ఆ. ధర్మసూత్రములు—II. ౧౧-౨2-3).

- “కులాయహి స్త్రీ ప్రసక్తయశ్చ త్యుపదేశంతి
- ౪. త దింద్రయదృశ్యో ద్యి ప్రతిపన్నం
- ౫. అవభిష్టంహి పరత్వం ప్రాణే
- ౬. తద్వ్యతిక్రమే ఖలు పునరుభయోర్మరకః

2. నియమారంభణో హి వర్షి
యాసభ్యదయపవ మారంభణా దప
త్యాత్ .”

“కన్యకునివాహనముచేయునపుడు
వగునకేకాక, ఆమె వరుని కుటుం
బమువారికందఱుకును ఇయ్యబడినది.
కనుక భర్తవలన సంతానప్రాప్తిలేని
భార్య అతనిసోదరులవలన నియోగ
సద్ధతిచే పిల్లలను కననచ్చు” నందు
గు. “ఆ నియోగము సంతాన
ప్రాప్తితో నాగక స్త్రీపురుషుల
ఇంద్రియదౌర్బల్యముచే ప్రమాద
కర మగుచున్నది. కన్య భర్త
కొఱకే ఇయ్యబడినది. దేవరులైనను,
ఇతరులైనను ఒకనిభార్యకు పరపురు
షులే అగుదురు. పరపురుషదూషిత
యైన భార్యచే ఆదంతుల కిరువుర
కును మహాపాపము కలుగుచున్నది.
కులపాలికల నన్యపురుష రేతో
దూషితలం జేసి బడిసిన సంతానము
వలన కలుగు పుణ్యముకంటె సంతా
నమును బడయక సధర్మిణియై పాతి
వ్రత్యమును పాలించిన భార్యకును
ఆమె భర్తకును అధికపుణ్యము
లభించును. గృహమును సంఘ
మును సరకములు కాక పవిత్రములై
నిలుచును” అని యీవిధముగా
చక్కగా శాసించి పవిత్రగార్హస్థ్య
జీనమును, ఆంధ్రసంఘజీవనమును
శుచిమంతములుగాను, పుణ్యవంత
ములుగాను చేయుటకు ఆమహా
మహాడు ఎంత ధైర్య మవలంబించి
పట్టుదలతో సనిచేసెనో మన
మూహించజాలము.

బలవంతులును, ధనవంతులును
నగు ఇంగ్లీషు మద్యవిక్రేతలకు జడిసి
ఇంగ్లండుప్రభుత్వమువారు మద్య

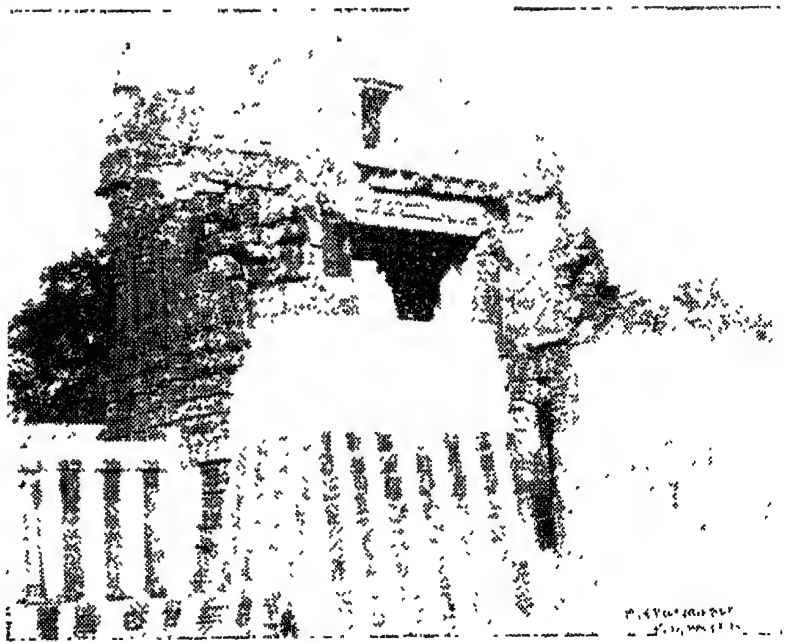
పానముచే సంఘమునకు ప్రాప్తించు
చున్న మోరవిషత్తును నిర్మూలించు
శాసనమును నిర్మించి సకత్తు లగు
చున్నారు. ఇది నేటికథ.

నాడు దక్షిణాపధరాజ్యములలో
విషయలంఘనలైన స్త్రీపురుషులలో
నీ ప్రచండశాసనమును అమలులో
నికి పెచ్చుటలో ఆధర్మకర్త ఎట్టి
యిక్కట్టులకు లోనయ్యెనో తెలి
యదు. కాని ఆపవిత్రోజ్జ్వల
మూర్తి యీ మహత్తరసంస్కార
మును జయప్రదముగా సాధించిన
మాట నిజము.

వశిష్టపుత్రుడైన శక్తిమహాముని
శిష్యులలో నొకడు కాలదమను
డను వైశ్యుడట! అతడే ఉత్తర
జన్మమున నాపస్తంబుడై పుట్టె
నట! ఆపస్తంబునిభార్య అక్షనూత్ర;
కుమారుడు కర్మి. ఈ వివరములు

వామనపురాణమువలనను, పురాణ
సారసంగ్రహము వలనను తెలియు
చున్నది.

ఆపస్తంబు కనునది పౌరుషనామ
ము. అతడొకసారి చిర్రానుష్య
మైనచోట నేదో పని చేయుచుండగా
నపవిత్రు లెవరో దోషకృష్ణులతో
నతనిని చూచుచుండిరట. అది కని
పెట్టి ఆతడు తనచుట్టును స్వల్ప జల్లె
నట. వెంటనే అప్పుడుగుట్టులును,
నిలినెడతొన రెల్లుగడ్డియు లేచిపోయె
నట! అందుచే నితడు వాండ్రకు
కనపడలేదట! జలప్రోక్షణచే రెల్లు
పుట్టించుకొని దోషదృష్టుల సరిహ
రించుటచేత నితనికి ఆపస్తంబు డని
పౌరుషనామము కలిగెనని పలువురు
చెప్పుదురు. జలమును స్తంభింప
జేయుటచే నితడు ఆపస్తంభు డయ్యె
నని యొకరు వ్రాసిరి. కాని

తాడివర్తి శ్రీ రామలింగేశ్వరాలయ ముఖద్వారము

అశేష గ్రంథశాలములో అతనిపేరు ఆపస్తంబు డనియే యుండుటచే నది యే సరియైన రూపమని పండితులు తలచుచున్నారు.

ఎన్నో సామ్రాజ్యములు తల యెత్తినవి, షడిపోయినవి. రాజ్యము లెన్నో పుట్టినవి; గట్టినవి. కాని ఆపస్తంబునిచే సంస్కరింపబడి శాసింపబడిన మన సంఘజీవనము, పవిత్రవంతుముగ చేయబడిన మన గార్హస్థ్య జీవనముమాత్రము పరిశుద్ధమై నేటికిని చక్కగా నిలిచియున్నది. మహానాగరకుల మని విజ్ఞువీగు నమెరికా యూరపు ఖండముల దేశములలోను సంఘములలోను గల వారి నాదర్శములుగా నెంచుకొని బానిసలై అనుకరించు మన దేశస్థులలోను స్వచ్ఛమైన సంఘజీవనమును, గార్హస్థ్యజీవనమును గలవని ఎన్నదగిన వెన్ని యుండును? ఇటీవల ఆనాగరకతాప్రసాదమును కొని వచ్చుచున్న గాలి ఇటు బలముగా విసురుచున్నది. ఆదెబ్బ తగులకుండ దేశమును, సంఘమును సంరక్షించు కొను భారము మనపై నున్నది.

శేఖాగణితవిషయము, శుల్బసూత్రములు

శుల్బ మనగా త్రాడు; కొల త్రాడు (Measuring tape). శేఖా నిర్మాణము, చతురస్ర నిర్మాణము, మండల నిర్మాణము మొదలు రాజసూయాశ్వమేధాదులైన మహాయాగములు జరుపుటకు వలయు వేదీ విహారములను చితులను నిర్మించుటకు మార్గములను సరిగా బోధించు శాస్త్ర మవసర మయ్యెను. ఆ శాస్త్రమే శుల్బసూత్రములలో వివ

రింపబడినది. శుల్బసూత్రములు కల్ప సూత్రములలో కడపటి భాగము. శుల్బసూత్రకారులలో ప్రథముడు బోధాయనుడు; ప్రథమగణ్యు డాపస్తంబుడు. నేటి ఇంగ్లీషు శేఖాగణితము నందు (Geometry) వివరింపబడిన శేఖాధర్మములు, తేత్రధర్మములును వేదయుగమునాడే రచింపబడిన శుల్బసూత్రములలో సవిస్తారముగా కలవు. చతురస్ర నిర్మాణము (Construction of squares), మండల నిర్మాణము (Construction of circles), చతురస్రమునకు సమమైన మండలము (Circle equal in area to a square), మండలమునకు సమమైన చతురస్రము (Square equal in area to a circle) నిర్మించవలసిన విధానములు మొదలగునవి శుల్బసూత్రములలో చమత్కారముగా వర్ణింపబడినవి. ఈ సూత్రరచనము నందు ఆపస్తంబుడు చూపిన కౌశలము అద్భుతావహము. ౧౮౭౫-వ సంవత్సరములో డాక్టరు థీబూగారు కలకత్తాలో ప్రకటింపబడు బెంగాలు ఏషియాటిక్ సొసైటీ పత్రిక (Journal of the Asiatic Society of Bengal) లోను, కాశీపట్టణమున ప్రకటింపబడు పండిత (Pandit) పత్రికలోను ఈశుల్బసూత్రములను గూర్చి చక్కని వ్యాసములు వ్రాసినారు.

ఈ సూత్రములు ఎవరును నెనుగున ప్రకటించలేదు. ఆపస్తంబు

1. అందుకగు వ్యయము భరించి పుణ్యాగృహంబున లెవరైన లెనుగున ప్రకటింపదలచినపక్షమున నందుకు సంబంధించిన గ్రంథశాలము నేను ఇయ్యగలను. ఆ వివరముల నివట వ్రాయుటకు అవకాశము లేదు; వ్రాయను.

శుల్బసూత్రముల వ్రాతప్రతులు శ్రీఛరవస్తువారి గ్రంథాలయమునుండి నేను ఎత్తి వ్రాసుకొనియున్నాను.

భాగవతమునందు “ఘనసింహంబులకీర్తి నీచమృగముల్ గైకొన్న చందంబునన్” అని చెప్పినట్లు ఆంధ్రశుల్బసూత్రకారులకీర్తి వైవారహించుకొనిపోవుటయు, బెంగళనని మనముకూడ తల లూపుటయు మాత్రము సత్యప్రియులకు దుఃఖదాయకము కాక పోదు. ఒక్క అంశముమాత్రము వ్రాయకుండుట మన ఆంధ్రుల సర్వంకషకృషి పివరణసందర్భమున ద్రోహ మగునని అదిమాత్రము వ్రాయుచున్నాను.

సమ చతురస్రము (Square), దీర్ఘచతురస్రము (Rectangle) అనబడు వాని తేత్రధర్మములను నిర్ణయించుపట్టున వాని అక్షణగుణధర్మములను (the properties of the diagonal) కూడ అపస్తంబుడు చక్కగా వివరించుచున్నాడు.

సమ చతురస్రము (Square).—దీని నాలుగుప్రక్కలును సమానమైన నిడివి కలిగియుండును; నాలుగుకోణములు సమములు — సరికోణములు (right angles). చతురస్రపు కోణములలో ఒకమూలనుండి ఎదుటి మూలకు గీయబడిన సూటి శేఖ (Diagonal) కు “అక్షణయారజు” వని పేరిడిరి. దీనినే తరువాతి గణకులు “కర్ణము” అనిరి (దీని కింగ్లీషు పేరు Hypotenuse).

సూత్రము:

“సమచతురస్ర స్యాక్షణయారజుర్దివస్తావతీం భూమిం కరోతి”

ఒక సమచతురస్రముయొక్క అక్షణరేఖపై నిర్మింపబడిన చతురస్రము మొదటి చతురస్రముయొక్క భూమికంటె రెండింతల భూమికల దగును. భూమి అనగా త్షేత్రము. ఇంగ్లీషులో ఏరియా (Area) అనునదియే భూమి. ఈ సూత్రము ఇంగ్లీషులో ఇట్లు చెప్పవచ్చును:—

The square on the diagonal of a square has an area double that of the original square.

సూత్రము :

దీర్ఘ స్యా త్త ణ యా ర జ్ఞః పార్శ్వమాసీ, తిర్యక్మాసీ చ యత్స్పృశగ్భూతే కురుత స్తదు భియం కరోతి.

దీర్ఘచతురస్రముయొక్క అక్షణయారజ్ఞువుపై నిర్మింపబడిన చతురస్రము దానికి ప్రక్కను క్రిందనుగల రేఖలపై నిర్మింపబడిన చతురస్రములు రెండింటి మొత్తమంత భూమి కల దగును.

దీర్ఘచతురస్రమధ్యను గీసిన అక్షణయారజ్ఞువువలన రెండు సమాన త్రిభుజములు ఏర్పడును. అవి రెండును సరికొణములు గలవే అగును. కాబట్టి సరికొణముగల త్రిభుజకర్ణముపై నిర్మింపబడిన చతురస్రము శక్తిగన రెండు ప్రక్కలపై నిర్మింపబడిన చతురస్రములభూమి మొత్తమునకు సరిపోవును.

The square on the hypotenuse of a right angled triangle is equal to the sum of the squares on the other two sides.

ఈ సూత్రము త్రికోణగణితమునకు పునాది (basis of the Trigonometrical Science).

ఇట్టి త్రిభుజములు శుల్బసూత్రములో వెక్కు లన్నవి.

సూత్రము:

త్రిక చతుష్కయో;

ద్వాదశిక పంచికయో; పంచదశికాష్టికయో; సప్తక చతుర్వింశికయో; ద్వాదశిక పంచత్రింశికయో; పంచదశిక షట్త్రింశికయో; ఇత్యేతా సూపలభిః”

$$(3 \times 3) + (4 \times 4) = (5 \times 5) = 25$$

$$3^2 + 4^2 = 5^2 = 25$$

$$5^2 + 12^2 = 13^2 = 169$$

$$12^2 + 16^2 = 20^2 = 400$$

$$16^2 + 30^2 = 34^2 = 1156$$

$$30^2 + 36^2 = 42^2 = 1764$$

ఇది వైతాగరస్ సూత్రము (Pythagorus theorem) అని యూరపుఖండము వారు చెప్పుచున్నారు. వైతాగరస్ అనునతడు క్రీస్తుపూర్వము ఆరువందలసంవత్సరములక్రిందట నుండెనని చెప్పుదురు. గ్రీకులకు ఈ సూత్రము మప్పినది, రేఖాగణితము బోధించినది వైతాగరస్ కావచ్చును. కాని ఈ వైతాగరస్ ఎక్కడివాడు? గ్రీకు లెవరు? ఈ వైతాగరసునకు ఈ సూత్రములు ఎక్కడనుండి వచ్చెను? వైతాగరస్ తనశిష్యులకు కఠినమైన బ్రహ్మచర్యవిధులను, ఐదుసంవత్సరములు హానమును, రేఖాగణితశుద్ధతులను, జన్మాంతరప్రాప్తిని (Transmigration of souls) బోధించెను. అవి యన్నియు నాతడెక్కడ తెలిసికొనెను? అని యోచింపవలసియున్నది. ఆపస్తం

బునికాలముకూడ మనము స్పష్టముగా తెలిసికోవలెను.

ఆపస్తంబుడు బుద్ధునికి పూర్వుడు. బుద్ధుడు క్రీ. పూ. అయిదవశతాబ్దివాడని నేడు బడులలో చెప్పవచ్చునది సత్యముకాదు. బుద్ధుడు కలియుగము ఆరంభమైనపిమ్మట వేయిసంవత్సరములనాటివాడని మహాభారత తాత్పర్యనిర్ణయమునందు చెప్పబడినది. విష్ణుపురాణరాజవంశావళిని మధించి లెక్కించి చూడగా ఈ యంశము స్థిరపడుచున్నది. కావున బుద్ధుడిప్పటికి నాలుగువేలసంవత్సరములకు ముందుండినవాడు. ఆపస్తంబుడు నాలుగువేల అయిదువందల సంవత్సరములక్రిందట నుండెనని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును. అతడు కృష్ణానదీతీరమున నాంధ్ర సామ్రాజ్య మున్నతదశలో నుండి నపు డుండెడివాడని చరిత్రకారు లూహించుచున్నారు. గౌతమ బుద్ధుడు బౌద్ధమతస్థాపన కావించిన పిమ్మట బౌద్ధగురువులును, భిక్షువులును (Buddhist Missionaries) నానాదేశములకు వెడలి బౌద్ధధర్మములను బోధించుచు ప్రచారము చేయుచువచ్చిరి.

మగధదేశములో రాజవిప్లవాది రాజకీయ హేతువులచేతను, మరి కొన్ని హేతువులచేతను రాజగృహప్రాంత గృహకులును, మాగధీయులలో నొక తెగవారును పరదేశములకు వెడలిరి. మొదట వారందరును నేటి బీహారురాష్ట్రము వాసులే. బీహారుదేశమునందు మోదుగచెట్లధికము. కావున నా

దేశమునకు ఓలాశదేశముని తొలి పేరు కలదు. ఓలాశదేశస్థులు పెలాస్సీ లనబడిరి. వారే గ్రీకుల పూర్వులు. రాజగృహవాసులే గృహకులు—సిమ్మట గ్రీకులైరి. మాగధీయులతెగ మకిడొనియనులు (Macedonians) అయిరి. అలెగ్జాండరు మగధదేశమును జయించవలెననెడి కాంతకు మూలకారణము అది తనపూర్వులదేశ మగుటయే. ఈ యంశము లన్నియు ‘గ్రీస్ లో హిందూదేశము’(India in Greece) అను గ్రంథమునందు ఎడ్వర్డు పోకోక్ అనునతనిచే వ్రాయబడినవే కాని క్రొత్తవి కావు. మహంజోదారో ప్రాంతములు త్రవ్వటచే బయల్పడిన చరిత్రవిశేషములు వై యంశములను స్థిరపఱచుచున్నవి. హిందూదేశమునుండి వలసలకు వ్యాపారములకు వెడలిన జాతులవలననే ఇచ్చటి నాగరకత ఇతరదేశములకు వ్యాపించెనని నిర్దిష్టమైనట్లు ఫాదరు హెరాస్

దొర గారు మొన్న నేక దామద్రాసుయానివర్సిటీలో ఉపన్యాసమిచ్చినారు! ఇట్లనుండి ఆపస్తంబ విరచితములైన బ్రహ్మచర్యధర్మములను, రేఖాగణితసూత్రములను, సాంఖ్యయోగప్రసిద్ధములైన జన్మ పరంపరాసూత్రములను గ్రహించుకొని విజ్ఞానవ్యాప్తికై పరదేశముల బోయిన బౌద్ధగురువు వైతాగరస్ అయ్యెనని పోకోక్ పండితుడు వచించుచున్నాడు. బౌద్ధగురున్,—బుధగురున్—పుధగురున్,—వైతాగరస్ అయ్యె ననియు పోకోక్ పండితుడు వ్యుత్పత్తి తెలుపుచున్నాడు. ఈ “వైతాగరస్” అనబడు బౌద్ధభిక్షువు బ్రహ్మచర్యధర్మములను, రేఖాగణితసూత్రములను, జన్మపరంపరాసూత్రములను ఇక్కడ భరతఖండమున గ్రహించినట్లు పాశ్చాత్యుల పరిశోధనలే స్థాపించినట్లు ఆర్. సి. దత్తుగారు ‘హిందూదేశసభ్యతాచరిత్రము’(History of Indian civili-

sation) అను గ్రంథములో స్పష్టముగా వ్రాసియున్నారు.

రేఖాగణితము సిమ్మట గ్రీసుదేశములో వృద్ధిచెందినది. రేఖాగణితము సభ్యసింహనివారికి ప్లేటో విద్యాపరిషత్తులో ప్రవేశమే లేదు. “Those that do not know Geometry have no admission here” అని పెద్ద యక్షరములతో వ్రాయుచి ప్లేటో తన పరిషత్తు ద్వారముకడ కట్టించెనట. ఈ రేఖాగణితశాస్త్రమూలము లెక్కడివి? ఆంధ్ర శుల్బసూత్రకామిలైన బోధాయనాపస్తంబుల గ్రంథములలోనివే కదా? ఈ యంశములెరుగని పాశ్చాత్యులతోపాటు మనముకూడ ఈ రేఖాగణిత మూలసూత్రములను వైతాగరస్ సూత్రములని చెప్పకొనుట తగునా? ఇంకను తగునా అని నా ప్రశ్న.

A vertical sequence of four illustrations showing the evolution of a vehicle. At the top is a horse-drawn stagecoach. Below it is a stagecoach with a motor. The third illustration is a motor bus. At the bottom is a modern pickup truck. The illustrations are arranged vertically, showing the progression of automotive technology over time.

မိမိတို့ အားလုံး အားလုံး အားလုံး!

[illegible]

వదనాదు నివేశనము—3 స్థానములు, ముక్తములు—
 తోడు చుక్క స్థానములు, 4 నిశంపములు, 5 నిశంపములు, నిలగ
 క్రాసు, గామగూడు క్రాసు, రిహా మో: నిగూ: 9 నా: 10
 మూలము—నాల్గవము స్థానము, స్వ: 10 ముక్తము—
 క్రియ నైవింతో చేయబడినది. కేవలము 1/2 బాగు కేవలము
 40,000 కాదుల వారు. (మొత్తము) బహు ముక్తములు
 బాగు: పాదలకు ఇచ్చియు చుకొనినది.

ప్రతిభావాక్యమునకు నుండు విశేష ప్రదర్శించు పోయెను.

Sole Distributors:—

RANE (Madras) Ltd.,
Mount Road, MADRAS.

EMPIRE OF INDIA

LIFE ASSURANCE CO., LTD.

ESTABLISHED 1897.

Extracts from the Annual Report for the year ending 28th February, 1937.

NEW ASSURANCES	....	....	Rs. 1,86,69,000
Assurances in force	....	....	Rs. 12,82,88,000
Income	....	....	Rs. 81,34,000
Claims	.... { By Maturity	....	Rs. 25,14,000
	.... { By Death	....	Rs. 11,56,000
ASSETS	....	4,87,27,000	

WANTED AGENTS.

It will be comparatively easy to secure business for a well-established Popular Life Office, with economical management, sound investments and low premiums. An Agency of the "EMPIRE OF INDIA" combines sound business with steady income. Applications for Agency are solicited from active and influential persons of the locality.

For particulars please apply to:—

BRANCH SECRETARY

**Empire of India Life Assurance
Co., Ltd.**

11 FIRST LINE BEACH,

MADRAS.

మార్షల్ సన్సు అండ్ కో. (ఇండియా) లిమిటెడ్, ఇంజనీర్స్ 9, సెకండ్ లైన్ బీబి, మదరాసు.

సోల్ యేజెంట్స్

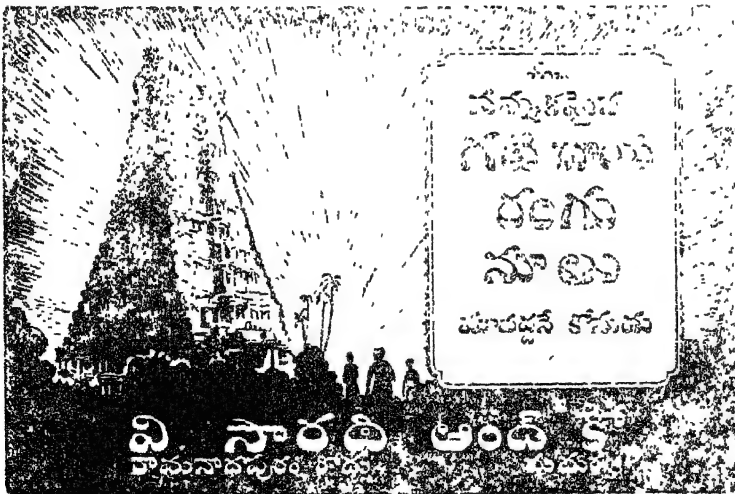
- మార్షల్ — టీం అండ్ సెలెక్షన్ కోల్డ్.
- గ్రిన్స్ — అనివార్యమైన పెంటింగ్ కోల్డ్ సూయే పంపులు.
- లైసెన్స్ కాంట్రీట్ కంపెనీవారి — కాంట్రీట్ మిక్స్డ్ పంపులు, పైలెట్స్, సెక్షన్ సెక్షన్లు వగైరా.
- పూల్స్ — టెక్నికల్ యెంట్రీస్ కోల్డ్ వగైరా.
- ట్రైన్స్ — సెక్షన్ల కోల్డ్.
- బాక్స్ — ట్రైన్స్ కోల్డ్.
- బ్రూక్స్ — ట్రైన్స్ కోల్డ్.
- బ్లాక్ మన్సు — ఫోటోలు కోల్డ్.
- రోడ్ ట్రాన్స్ — అయిత్ యెక్స్ పెల్లరులు రిఫైనింగ్ స్టాంపులు.
- రాబిట్ సన్సు — ఫోటో కోల్డ్ మిషన్లు.
- జే అండ్ యి హోల్ — సెక్షన్లు, రిఫైనింగ్ స్టాంపులు.
- రాబిట్ కోల్డ్ — సెక్షన్లు.
- యునో కంపెనీ — కాఫీ గ్రయింగ్ కోల్డ్.
- జెర్ — లూబ్రికేటింగ్ ఆయిల్స్.
- బ్రాడ్ ఫోర్డ్ — లాండ్ మెషిన్.
- జేపీ పాక్సుమన్ — సెక్షన్ ఆయిల్ యెక్షన్లు.
- తామన్ డబ్బు. వార్డు — క్రొత్త, పాత మెషిన్లు.
- యింగ్స్ డిలింగ్ అండ్ యెక్విప్ మెంట్ కంపెనీ — బావుల బోరింగ్ స్టాంపులు.

విశ్వం
చు - ను.

"A - 10765 - 19000"

107 1978-1979, 1980-1981.

చివరకు ముఖ్యమంత్రిగారి ఆదేశములను అనుసరించి పనిచేయుచున్నామని తెలియజేసింది.

of the
for 1944
labels
"BABY"
"CHITRALEKA"

క్రాంతి-1/11, మంగళవారం, చార్జ్ టుడే, మద్రాసు.

రాష్ట్ర గానము

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి

పాటలీపుత్రమ్ముకోటకొమ్మలమీఁదఁ చెలుఁగుజేండాలు నర్తించునాఁడు
 ఢిల్లీశు నెదిరి చెండిన తెల్లువిలుకాండ్రు నవలక్ష లోరుగల్ గవియునాఁడు
 రాచూరుకదనమం దేచి “తల్ తల్”మంచుఁ చెలుఁగుజోదులకత్తి తిరుగునాఁడు
 అల వోళ్ పాండ్యసీమలఁ చెల్లునరకార్ల సనుపు సూయాణమై ప్రాఁకునాఁడు

చూచి సంతోషభారంబు మోచి శిరము
 నూచు భాగ్యమ్మునకు నింత నోచలేక
 యేల పుట్టితి నిపు డిసీ! యేటి బ్రదుకు?
 కటకటా! దాఁటిపోయె బంగారుయుగము.

మంటికుండయు నుల్కమంచం బెఱుంగక చందవోల్పురము పెంపొందునాఁడు
 కొల్లకొల్లగ మోటుఁగల్గి రేవునఁ బిసాళించు కస్తూరిని దించునాఁడు
 రతినాల ముత్యాల రాసులు వోసి రాయలరాచవీటిలో నమ్మునాఁడు
 మంచుండెరల సీసడించు సెల్లాలు బందరుదుకాణములందు మెఱయునాఁడు

అందచందమ్ములకు దీవులైన తెలుఁగు
 సతులు పన్నీటికలయంపి చల్లునాఁడు
 సీవీలాసంబు నిండిన తీవి గాంచి
 పొంగలేనైతి నక్కటా! పురుటిగడ్డ!

౧. జన్మభూమి.

కలము ఖడ్గము పట్టఁగలనేర్పు వడసిన రెడ్డినాగమ్మ నీబిడ్డయటవె?
 జగమగంటిమి నాంధ్రజగతిఁ బాలించిన గరిత రుద్రమ్మ నీకన్నెయటవె?
 గండికోటను మల్కదండుపై దూకిన గోవిందమాంబ నీకూతురటవె?
 మాసంబుకై నిజప్రాణంబు బలియిచ్చు మల్లాంబ నీదుకొమార్తయటవె?

వీఁగివచ్చిన హృదయేశు వెక్కిరించి
 పోరి కంపినతరుణి నీపుత్రియటవె?
 ఎంతతేజస్వినివి తల్లి! యెఱుకలేక
 నీమహత్త్వంబు తెలియంగలేముగాని.

చెలువమ్ము నెగఁజమ్ము జిలుఁగుతెల్లులతోడఁ బెన్నగట్టునఁ గృతుల్ పెరుఁగునాఁడు
 మందారమకరందమాధుర్యధుర్యమై యోరుగంటఁ గవిత్య మూరునాఁడు

ఆంధ్ర ప్రతిక బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

ధాటీనమాటీకనాటోపమునఁ గొండవీటిలోఁ గావ్యముల్ వెడలునాఁడు
క్రొంగ్రొత్తరుచులపొంగులఁ దుంగభద్రతో వియ్యమై కబ్బముల్ వెలయునాఁడు

ప్రతిపదమ్మున రసచమత్కృతులు పెల్లి
వొడువఁ దంజాపురిన్ గైత నడచునాఁడు
తల్లి ! నీభువనైకసౌందర్యరేఖ
కాంచనైతిఁ గదా ! కంటికటపు దీప.

తనవిద్యచే లోకమున కొజ్జయైన నాగార్జునార్యుండు నాయన్న యనుచు
తనదానధారచేఁ చెనుఁగుగడ్డను ముంచు భాస్కరమంత్రి నాబంధు ననుచు
తనప్రజ్ఞచే మన్నుమిను గుప్పిటం బట్టు ప్రగడ తిమ్మరుసు నాభ్రాత యనుచు
తనగీతిచే జగమ్మునకు జీవమువోయు త్యాగయ్య నాదు సోదరుఁ డటంచు

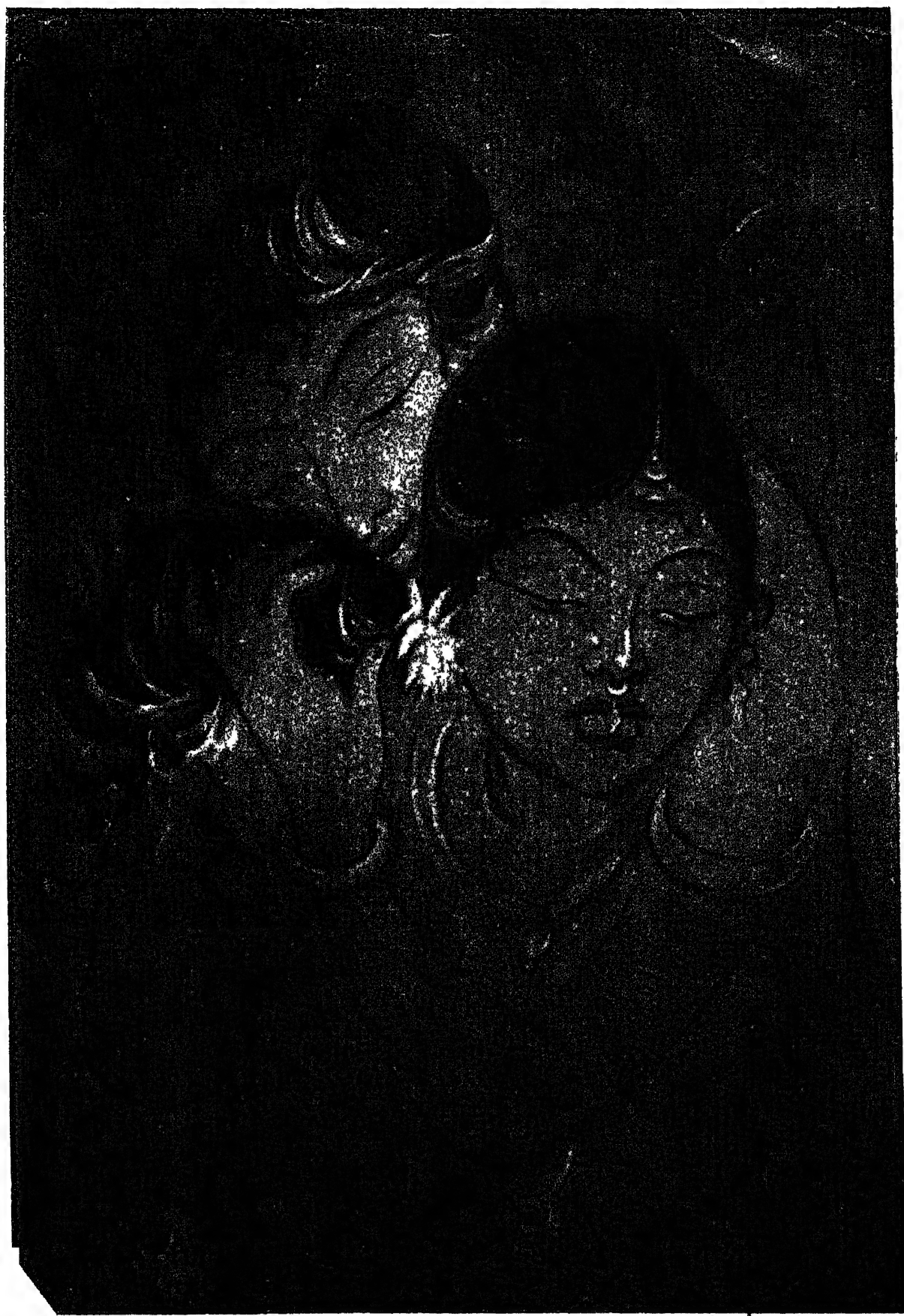
విశ్వరంగమ్ముపై తొమ్మువిఱిచి నిలిచి
లీలమైఁ బల్కుహక్కు నాకే లభించె
ధన్యతాభాజనంబుగదా ! మదీయ
జీవితం బని నమ్మదశ్రీ భజంతు.

ఏతాదృగ్విభవాభిరామ మగు నాయీదేశ మాశాతటీ
మాతంగప్రమదావిశాలకటసీమానిర్గళద్ వేణికా
ప్రీతేందిందిరగీతకీర్తినిధియై పెంపొంది నేఁ డక్కటా !
రీతిక, బ్రాక్షనవర్ణనీయగరిమా రేఖారమన్ గోల్పడెన్.

“ఆలస్యా దమృతం విష ” మ్మనెడు పల్కాలించి మేలెంచి ని
ర్వేలోత్సాహముఁ బెంచి సంశయతమోవిచ్చిత్తి గావించి దీ
తాలక్ష్మీవశులై పురాండ్రమహిమాసంపత్తి నార్జించి సు
శ్రీ లాలిత్యము నిచ్చి తల్లిఋణమున్ జెల్లింపుడి సోదరుల్ !

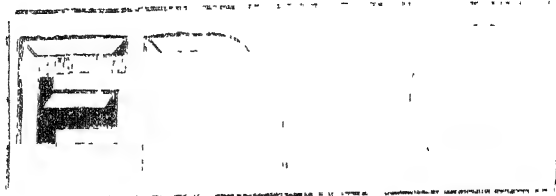
తమిళకర్ణాటబంధము లూడ్చి తెల్లనీమను స్వతంత్రమ్ముగా మార్పువఱకు
రాష్ట్రనిర్మాణకార్యము నివార్య మటంచు మప్పవారికి బుద్ధి సెప్పవఱకు
బడ్డెమాగాణమం దొదిగి పేర్వాసిన తెలుఁగుఖండము నెల్లఁ జెచ్చువఱకు
బల్లారిలో నాండ్రభాగ మంతయుఁ జీల్చి తెలుఁగురాజ్యమ్ములోఁ గలుపువఱకు

ఇదియు నదియని లెక్కింపనేల ? యావ
దాండ్రవిషయమ్ము నొక్కరాజ్యమ్ముఁ జేసి
పట్టిజయభేరిపై చెబ్బ గొట్టువఱకుఁ.
దెలుఁగు పసిపాపకైన నిద్రింపఁదగునె ?

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అంబేద్కర్ జయంతి సందర్భంగా ప్రచురించిన ప్రత్యేక పేజీ

అంబేద్కర్ జయంతి

అంబేద్కర్ జయంతి సందర్భంగా ప్రచురించిన ప్రత్యేక పేజీ

7 నె, 8 నె మొదలై అంబేద్కర్ జయంతి సందర్భంగా ప్రచురించిన ప్రత్యేక పేజీ

అంబేద్కర్ జయంతి సందర్భంగా ప్రచురించిన ప్రత్యేక పేజీ

అంబేద్కర్ జయంతి సందర్భంగా ప్రచురించిన ప్రత్యేక పేజీ

నోటి మాటలతో చెప్పుకుండగనే ఇవి ఈ మిషను ప్రాశస్త్యమునా
వెల్లడించి నిరూపించుచున్నవి.

THE SOUND PRODUCTS Co.,

162, Mount Road,
MADRAS.

7, Brigade Road,
BANGALORE Cantt.

Head Office:—BOMBAY.

Branches at Calcutta & Delhi.

అంధకారమున నున్నది

ఇప్పుడు ఆంధ్ర సేకముతో బయట ప్రదర్శనగా ప్రదర్శింపబడుచున్నది

ఆరోరా వారి తియ్యతమ మైన తెలుగు టాకీ

విప్లవ రాత్రి

కస్తూరి నరసింహారావు,

కావ్యములు

రచయిత

అంధకారమున నున్నది, అంధకారమున నున్నది, అంధకారమున నున్నది.

ఈ సంగతులను పట్టికలో చూడండి. ఇంకా చూడండి.

విడుదలకు సిద్ధము. గమనించు ఫిలిములు—

తెలుగు :

హిందీ, ఉరుదూ :

మక్కిశేక్ : అంధకారమున నున్నది,
విప్లవ రాత్రి

అంధకారమున నున్నది— కోకిలి పాట,
సోపానము

సోపానము
సోపానము

శ్రీ శంకర : అంధకారము— కీ. ఆ. పా.
నాథ శాస్త్రి (నాథ శాస్త్రి)

ఇది పాటలతో
ప్రదర్శనము
హిందీ : అంధకారము
విప్లవ రాత్రి
అంధకారము (హిందీ, అంగ్లీషు)
అంధకారమున నున్నది
అంధకారము
అంధకారము
అంధకారము

ONE FATAL NIGHT

అరవము :

(భయంకర రాత్రి)

సక్కుమంతులు

సోపానము

అంధకారము

DISTRIBUTORS :-

AURORA FILM CORPORATION,

66, Armenian Street, G. T. MADRAS.

SECRET

[illegible]

శ్రీ రవీంద్రాని

సెం. నం. 2-8-0

1000 2000 3000 4000 5000 6000 7000 8000 9000 10000

000 000 2.5 11

30 దినముల మందు వల గు. 15-0-0.

1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 2690 2691 2692 2693 2694 2695 2696 2697 2698 2699 2700 2701 2702 2703 2704 2705 2706 2707 2708 2709 2710 2711 2712 2713 2714 2715 2716 2717 2718 2719 2720 2721 2722 2723 2724 2725 2726 2727 2728 2729 2730 2731 2732 2733 2734 2735 2736 2737 2738 2739 2740

తేదీ: 1-2 మ, 30 0.0.

ఆయుర్వేద నియమా (గిట్టేడు) పాఠాన్ని.

రాష్ట్ర గానము

పొలివోవలేదు తెల్లులపరాక్రమరేఖ మన “టంగుటూరి”లో మల్లడించె
నడలలే దాంధ్రవిజ్ఞానతేజఃపుంజ మది రామలింగార్యు నాశ్రయించె
చెదరిపోలే దాంధ్రశేముషీనంపత్తి పట్టాభినచివుకేల్ పట్టుకొనియె
నీటువోలే దాంధ్రవీరదాతృత్వంబు నాగేశ్వరునిలోఁ బెనంగియుండె

తఱిగిపోలేదు తెలుఁగుకైతలపనందు
కులుకుచున్నది చెళపిళ్లకలమునందు
నిస్సృహ హేతు వించుకేనియును లేదు
సోదరా ! లెమ్ము సీహక్కు లాదుకొమ్ము.

ఆచక్రవాళమ్ము నాంధ్రజాతీయతామధురసారభ్యముల్ మలయుఁగాత
బిగువెక్కి నేల నాలుగుచెఱంగులయందుఁ చెలుఁగురాచటికంబు వెలయుఁగాత
లక్ష్మీనరస్వతీలలనానివాసమై యాంధ్రదేశమ్ము పేరందుఁగాత
విశ్వమోహనకళావీధియై తెల్లుల శిల్పవిన్యాసంబు చెలఁగుఁగాత

రసికలోకమ్మునకు విందు లొనఁగి పొనఁగి
దేశికవితాలతాంగి వర్ధిల్లుఁగాత
తెనుఁగుజనయిత్రి పచ్చతోరణముతోడ
నిత్యకల్యాణరాశియై నెగడుఁగాత.

“గీతం బూనితి నాంధ్రరాష్ట్రమును సాధింతున్ దక్షిణక్రియా
రక్షన్ జేసెద నెట్టికష్ట మయినన్ రానిమ్ము కానిమ్ము మా
శృతోఁజీయశ ముద్ధరింతు” నని భక్తిన్ గంకణం బూను సీ
కక్షయ్యం బగు నేర్లగడ్డ శివరామా ! చల్లపల్లిశ్వరా !

ప్రాకటగీతఁ బూని పలుబాముల కోర్చి గడించె మొన్నఁ బ
ర్లాకిమిడిప్రభుండు నిజరాష్ట్రము; సీవు త్రిలింగరాజ్యల
క్ష్మీకమసీయవైభవ విశిష్టమహోత్సవ మూలకారణ
(శ్రీ) కృతకృత్యతం గని ప్రసిద్ధి వహించఁగదయ్య భూవరా !

ఆంధ్రదేశమున ఇత్తడి పాత్రల పరిశ్రమ

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు

ఆంధ్రులలో ఇత్తడిపాత్రల వాడుకపెచ్చు. అగుటనే ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ ఆంధ్రదేశమున ఇంచుమించు అన్నిజిల్లాలయందును కానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్రదేశమునందలి గృహపరిశ్రమలలో ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమకు ప్రముఖస్థానము గలదు. అయినను అది పొందవలసినంత అభివృద్ధిని సొందుట లేదు. అరవదేశము నుండి వచ్చు ఇత్తడిపాత్రలపోటీ మన దేశమునందలి ఈ పరిశ్రమ అభివృద్ధికి కొంత అడ్డంకిగా ఉన్నది. కొంచెము శ్రద్ధ చూపుచో అరవదేశము నుండి విశేషముగ వచ్చుచున్న ఇత్తడిపాత్రలు మొదలైనవి మనదేశము నందే తయారుచేసికొనవచ్చును. ఈ విషయము మననాయకుల దృష్టికి ఇంకను తగలవలసియున్నది. ఈలోగా మనము తెనుగుదేశపు వివిధములగు జిల్లాలలో ఈ పరిశ్రమ ఎక్కడ ఎట్లు నడుచుచున్నదో ఒకపరి పరికింతము.

విశాఖపట్టణము జిల్లా

ఇత్తడిపరిశ్రమ ఈ జిల్లాలో పలుతావులయందున్నది. అందు వీరవిల్లి తాలూకాలోని కోటపాడు, పార్వతీపురము తాలూకాలోని పార్వతీపురము, బాబ్బిలి తాలూకాలోని బాబ్బిలి, అనకాపల్లి తాలూకాలోని అనకాపల్లి, సర్వసిద్ధి తాలూకాలోని సోమలింగపాలెము పేర్కొనదగినవి. కోటపాడులో నూరు విశ్వప్రభావ్యాకుటుంబములు ఈ పరిశ్రమలో తగిలియున్నవి. ఇచ్చట ఇరు

వదిమైదు కాఘానాలు (శాలలు) ఉన్నవి. పార్వతీపురమున ఇరువది కుటుంబములును, బాబ్బిలిలో నూరు కుటుంబములును, అనకాపల్లిలో అగు వదికుటుంబములును, సోమలింగపాలెములో ముప్పదిరెండు కుటుంబములును ఈ పరిశ్రమ సాగించుచున్నవి. బిందెలు, గంగాళములు, గుండిగెలు, తప్పేలాలు, సాదాచెంబులు, మరచెంబులు ఇక్కడచేయబడు ఇత్తడిపాత్రలలో ముఖ్యములైనవి. పనివాళ్లు సాధారణముగ రోజుకు పది గంటలు పనిచేయుదురు. ఇత్తడిరేకులు రాజమండ్రి, కాకినాడ, పెద్దాపురము, అనకాపల్లి, విజయనగరములనుండి తెప్పించబడుచున్నవి. పాతఇత్తడి కరగించుటయు కలదు.

పాతఇత్తడి పాత్రల అడుగులకు నావబడుచున్నది. విజయనగరము, మిడుగులనంసానములకు చెంగిని దిసిని వల్లి, గిరిసింగి, వేలగపూడి గ్రామములనుండి బాగు వచ్చుచున్నది. వెలిగారము, తగరము మున్నగువి ఆయాతావులయందలి కొట్లమీదనే దొరుకును. విశాఖపట్టణముజిల్లాలోని పాత్రలను అచ్చటి మామూలాలుగానే కాక మద్రాసునరకుగల అన్ని పెద్దపట్టణములలోని వర్తకులును సరివిగ కొనెదరు. కోటపాడు, అనకాపల్లి, సోమలింగపాలెములందలి వర్తకుకు గిరాకీ పెచ్చు. కోటపాడుపాత్రలకు మంచిపేర్కొని గలదు. కోటపాడులోని ఒక్కొక్కశాలలో ఏడాదికి నాలుగుది ముగ్గుల తూకమునరకు పలుపాత్రలును, బాబ్బిలి అనకాపల్లిలో ఏడాదికి రెండేసివేల ముగ్గులు ఇత్తడిపాత్రలును, సోమలింగపాలెములో ఏడాదికి పందొండువందల ముగ్గులు ఇత్తడిపాత్రలును సాగుచున్నవి.

తూర్పుగోదావరి జిల్లా

ఈజిల్లాలో రాజమండ్రి, పెద్దాపురము, జగన్నాథపురములు యొగగు ఇత్తడిరేకులలో పాత్రలను చేయు పరిశ్రమ ఉన్నది. పెద్దాపురములో ఇత్తడిపనిచేయువారు కంసాలి, సాలి కులములకు చెందిన వారైయున్నారు. వలయుపెట్టుబడి అంతయు దిదాగు గుగు పెద్దకోమట్లు పెట్టుచున్నారు. జగన్నాథపురములో పది పద్మసాలి కుటుంబములు ఈ పరిశ్రమలో తగిలి

యున్నది. ఇక్కడచేయు పాత్రలలో బిందెలు, చేటలు, చెంబులు ముఖ్యములు. సాలి, పద్మసాలి పనివాళ్లు బట్టలనేతలో కిట్టుబాటు కాక ఈ పరిశ్రమ అవలంబించిరిని చెప్పవలసియున్నది.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లా

ఈ జిల్లాలో తమిళనాడుకాలోని అజ్జరము, నరసాపురము తాలూకాలోని పాలకొల్లు, భీమనరముతాలూకాలోని విస్సాకోడేరు గ్రామములందు ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ సాగుచున్నది. ఈ మూడు గ్రామములలో అజ్జరమున ఈ పరిశ్రమ సిస్తారము. ఇత్తడిపనివారు ఇంట సుమారు నాలుగువందల మంది గలరు. అందు వందమంది మూత్రము బాలురు. మిగిలినవారు అందరును పెద్దవాగే. వీరు అందరును పెద్ద, తాపు, కంచర, చాకలి, ఈడిగ, కైకాబుట్టల కులములకు చెందినవారు. ఊరిలో ఇత్తడివ్యాపారము చేయు దుకాణములు ఐదు గలవు. ఇత్తడిరేకులు మదరాసు నుండి తెప్పించబడును. పాత ఇత్తడి కరిగించి పోకపోయిటయు గలదు. గిన్నెలవట్టులకు పోకగేకును, పైభాగమునకు గేకు ఇత్తడిని సాధారణముగ వాడుదురు. బిందెలు, గుండిగేలు, తప్పేలాలు ఇక్కడ చేయబడు ఇత్తడిపాత్రలలో ముఖ్యమైనవి. కావలసిన బొగ్గు, ఆప్రాంతమున తుమ్మచెట్లు కాల్చియు, నిడదవోలు కొవ్వూరు తాలూకానందుండి తెప్పించియు వ్యవహరించుచున్నారు. ఏడాదికి ఇక్కడి ఇత్తడిపరుకులో ఒక

లక్ష ఇరువదియైదువేల రూపాయల వ్యాపారము సాగుచున్నది. రాజమండ్రి, అమలాపురము, శివకోడు మున్నగు తావులయందలి తూర్పు గోదావరిజిల్లా వర్తకులును, పాలకొల్లు, ఆకువీడు, భీమవరము, ఏలూరు మున్నగు తావులయందలి పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా వర్తకులును, బెజవాడ, రమణక్కపేట మున్నగు తావులయందలి కృష్ణాజిల్లా వర్తకులును అజ్జరపు ఇత్తడిపరుకుకు ప్రధానమైన కొనుగోలుదారులు. నవంబరు నెలనుంచి జూన్ వరకును అమ్మకము చురుకుగా నుండును. వాసకాలము మూడు మాసములును ఇత్తడిపని చురుకుగా నుండదు. అప్పుడు ఊర్పురోజు లగుటచే ఈ పనివాళ్లు అందరును పొలమునకు లకు పోవుదురు. ఈ పనివాళ్లలో పలువురకు సొంతఇంట్లు లేవు. వారిలో పలువురు ఋణాభారముచేత క్రుంగిపోవుచున్నారు. పాలకొల్లులో ముప్పది కంచరకుటుంబములు ఇత్తడి పని చేయుచున్నవి. ఇత్తడిరేకులు ఇక్కడకూడమాహుతారు లే తెప్పించి యిత్తురు. పాత ఇత్తడి కరుగుటయు కలదు. బిందెలు, చెంబులు, పెద్దగరిటెలు మొదలగునవే కాకుండ పాలకొల్లు ఇత్తడిపనివాళ్లు ఇత్తడి దీపస్తంభములను విరివిగ చేయుదురు. ఈ దీపపుసెమ్మెలు ఈ ప్రాంతము నందలి సంతలలోను, తీర్థములలోను హెచ్చుగ వెలపోవును. ఏడాదికి పాతికవేల రూపాయలకుపైగా ఇచ్చుట దీపపుసెమ్మెల వ్యాపారము నడుచుచున్నది. మిగిలినపాత్రలు

నెలకు నూరుమణుగుల తూకము వరకు అమ్మక మగుచుండును. పాలకొల్లుసంత ప్రసిద్ధమైనది. ఇక్కడ కూడ పనివాళ్లకు ఏడాదిపొడుగున పని ఉండుటలేదు. విస్సాకోడేరులో సుమారు పదునారు విశ్వబ్రాహ్మణ కుటుంబములు ఈ పరిశ్రమలో పిగిలియున్నవి. ఇచ్చట చేయబడునరకు చుట్టూట్ల గ్రామములందును, పాలకొల్లు సంతలోను అమ్మక మగుచుండును.

కృష్ణా జిల్లా

ఈ జిల్లాయందలి నూజివీడు డివిజన్ లోని రమణక్కపేట ఇత్తడిపరిశ్రమకు ప్రసిద్ధికెక్కినది. రమణక్కపేట నూజివీటికి ఎనిమిదిమైళ్ల ఉత్తరమున ఉన్నది. ౧౯౨౯ నాటికి ఇచ్చటి పనివారిసంఖ్య ౧౩౦ మంది. అందు ౧౦౦ గురు పురుషులు; ౩౦ మంది బాలురు. పెక్కుమంది కంచరకులమునకు చెందినవారు. పెక్కుబడి ఆంధ్రయు అచటి కోమట్లదే. మద్రాసు, బెజవాడ, ఏలూరునగరములనుంచి ఇత్తడిరేకు తెప్పించి కోమట్లు పనివాళ్లకు ఇత్తురు. పాత ఇత్తడి కరుగుటయు కలదు. చేయువస్తువులలో ముఖ్యమైనవి చెంబులు, పట్లములు, బిందెలు. పాత ఇత్తడి కరుగుటలో నగు తరుగు అంశయు పనివాడు కట్టుకొనవలసినదే. మూసలు చెన్నపట్టణమునుండి తెప్పించి కోమట్లు పనివాళ్లకు అమ్ముదురు. బొగ్గు దగ్గర ఉన్న దిగవల్లి, కొండపర్వకొండల నుండి, అశ్రువానుండి సరఫరాయగును. పని ఉండినదో ఒక్క అమావాస్యనాడుతప్ప ఇక ఎవ్వ

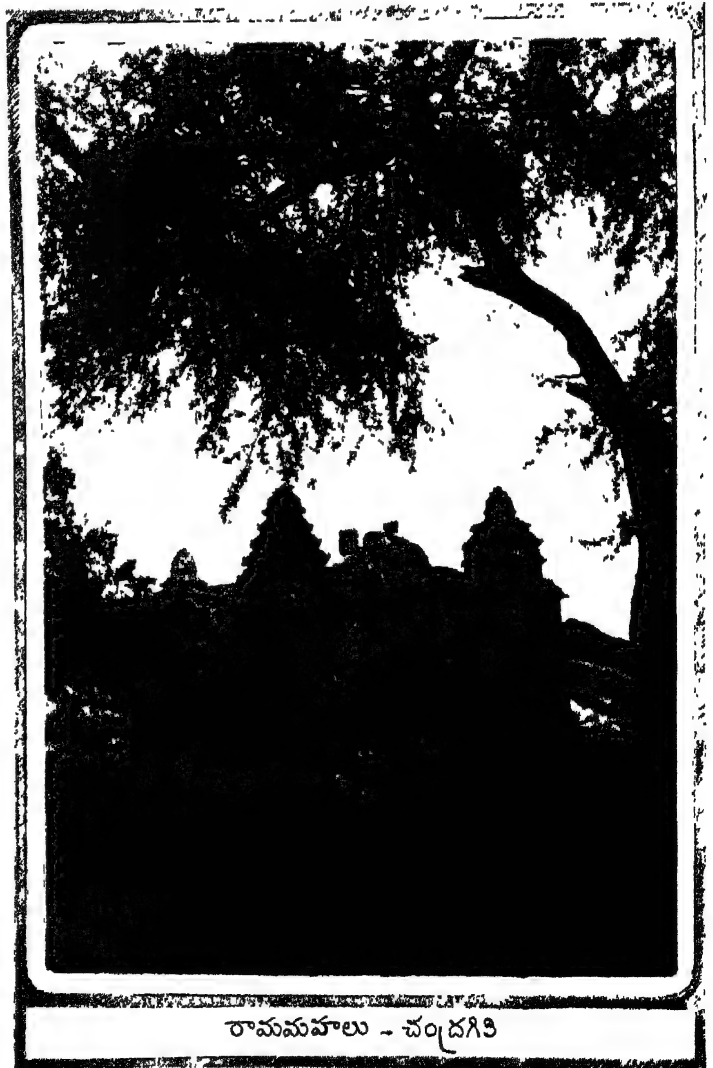
డును పనిమానరు. ఏడాదిపండుగ పెళ్లి న పడునైదు దినములవరకు పని ప్రారంభింపరు. తయారైన పాత్రలను పనివాళ్లే అమ్మవలసిన అవసరము లేదు. తయారైన పాత్రలను కోమట్లు తీసికొని కృష్ణ, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలలోని పల్లెలలో విక్రయింతురు. రమణక్కపేట ఇత్తడి నరకుకు నైజామురాజ్యమున చెలామణి హెచ్చు. రమణక్కపేటయందలి కోమట్లు పనివాళ్లకు ఏడాది పొడుగున పని ఈయలేకపోవుచున్నారు. సగటున ఆరుమొదలు ఎనిమిది మాసములుమాత్రమే పని ఉండును. నైత్రముమొదలు ఆశ్వయుజమువఱకు ఈపాత్రల అమ్మకము చురుకుగా నుండును. మిగిలిన కాలమునందు పని వారు ఖాళీగా నుందురు. అందుకొందరు నరకు అమ్ముటకు పోవుటయు గలదు. ఏడాదికి ఇచ్చట అరువదివేలరూపాయల విలువగల పాత్రలవ్యాపారము సాగుచున్నది. కృష్ణా జిల్లాలో తిరువూరుడివిజనుకు చెందిన చిన్నంపేటలోకూడ ఇత్తడిపాత్రలు చేయుదురు.

గుంటూరు జిల్లా

గుంటూరుజిల్లాలో ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ పల్నాటి తాలూకాలోని దుర్గిలోమాత్రమే యున్నది. ఇచట ఇత్తడితో పాత్రలనేకాక వాహనములను చేయుటకూడ గలదు. ౧౯౨౯ నాటికి ఈ గ్రామమున ఇత్తడిపనివాళ్లు ఐదుగురే యున్నారు. ఐదుగురును విశ్వకర్మకులజులే. వీరు రోజుకు ఎనిమిదిమొదలు పదిగంటల వరకు పని చేయుదురు. అవసర

మగువో ఒకరికి ఒకరు పనిలో చేదోడు అగుచుందురు. వాహనములు గజము ఎత్తు, గజము వెడల్పు ఉండుట గలదు. ఇత్తడిరేకులు నరసారావుపేటనుండి తెప్పించుకొందురు. బాగు అడిగొప్పల అగ్రహారము నుండి వచ్చును. బస్తా బాగువెల పండ్రెండు అణాలు. ఇక్కడ చేయబడు ఇత్తడిపాత్రలలో బిందెలు, తప్పేలాలు, గరిటెలు, దీపస్తంభములు ముఖ్యములు. బిందెలు మొద

లైనవానికి మట్టుకుమాత్రము పోతరేకు ఉపయోగించి వైన సాదాగేకు వాడుదురు. ఈవ్యాపారము సాహుకారులచేతిలో బకలేదు. పనివాళ్లే స్వయముగ నిర్వహించుకొనుచున్నారు. దుర్గికి చుట్టుపట్ల, పది, పదునైదు మైళ్ల దూరమునుండి వచ్చుచుండు ఆర్థకులు నిర్వహించుచుదురు. ఏడాదికి వేయిరూపాయల విలువగల సామగ్రిమాత్రమే ఇచట శయారగుచున్నది.

రామమహాలు - చంద్రగిరి

యెల్లప్పుడు

తిలక్

మిస్టర్

యింగువనే ఉపయోగించుడు

అన్ని చోట్ల దొరుకును

గోపాలీ ఛాంబ్స్ అండ్ కో.,

నెం. 198, గోవిందప్పనాయక్ వీధి, జి. టి., మద్రాసు.

ఇండియా సూపరు హైరులు, టూ బులు

ఇవి అన్ని నైజులలోను మిక్కిలి సహాయ
మైన ధరలకు మా వద్ద దొరకును. ఈ టైరులు
ను ప్రసిద్ధమై బహుకాలము పనిచేయుటవలన,
అందఱును వాడుటవలన వాటియొక్క మహా
త్వమైన గుణమును చాటించి ప్రసిద్ధికెక్కి-
యున్నవి.

၎င်း၏ အကျဉ်းချုပ်—

ఘనంధను కంపెని,

1.11, హూంట్సుగోడు, మద్రాసు.

శైలిభోను నెం. 8244.

శ్రీ రంగం

దర్శనీయమైన బలవర్తకాహారము

ప్రతిమంత్రి ముఖ్యోత్తరమును చదివిన పిమ్మట ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకముగా నున్న
 పక్షమున నున్న వారును ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకముగా నున్న వారును ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకముగా నున్న
 పక్షమున నున్న వారును ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకముగా నున్న వారును ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకముగా నున్న

[illegible]

$\frac{1}{2}$ 12 0. 1 1 - 9 - 0

మీ సభ్యులందరినీ ఆహ్వానించుచు వచ్చి వీరిని కలవలసి.

బెజనాడ—చంద్రగూళ్ళేశ్వర్ అండు కో.

మచిలీపట్నం—కె. వి. మాణిక్యరావు.

నెలూరు—ఆర్కన్ ఫార్మసి.

నెనాలి—శ్రీ కృష్ణ భాగ్య స్థాయి.

కానినాడ—లక్ష్మీనారాయణ అండు కో.

లేనియెడల రాజధాని ఏజంటువద్ద నొగతును.

విశాఖపట్నం—నీలం ఆంధ్రా క్ష.

బరంపురం--రెవెన్యూ నాగూరు జిల్లా.

జగ్గయ్య పేట— గాంధీ మెడికల్ స్టోరు.

సంద్యాల.—రాజవేద్యముబ్బరాయుడుశేట్టి.

రాజమండ్రి—కళ్యాణదాస్ అండు కో.

దామోదర్ అందు కో., 78, పైబాబుల్ గోడ,
మద్రాసు.

హంబే మూచుయల్ లైఫ్ అసూరన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

స్థాపితము : 1871

67 నంబు లనాటి పురాతనసంస్థ.

హెడ్ క్వార్టర్లు : హైదరాబాద్.

ప్రస్తుతమున్న హైందవభీమాసంస్థలలో నిదియే పురాతనపుది.

ప్రత్యేక విశేషములు

నూటికి నూరు పాళ్లు హైందవసంస్థ. కేవలము హిందూసహకారము కలదు.

నీనిలో వారాధారులు లేరు. లాభమంతయు పాలిసి హోల్డ్లకే వంచి

యిచ్చి నిడును. ప్రీమియములు పెరిగి చాల తక్కువ. బోసములు

అధికము. అధికముగా ప్రీమియములు చెల్లింప నలసి

అనసరము లేకుండు శాశ్వత దౌర్బల్యసౌకర్యములు

గలవు. ఆకస్మిక ప్రమాదములకు భీమా. సాలీసా

ఒకసారి చెల్లిండు ప్రీమియములలో నూటికి

2½ వంతున తగ్గింపబడును. క్లెయిములు

అతి తీవ్రము కాదు లో

పరిష్కరింపబడును.

1937 సంవత్సరము

ప్రీమియములు

2 వార్షికములు

రెండు.

ప్రీమియములు

నూరుకు

1000

5 వార్షికము

10 వార్షికము

21 వార్షికము

21 వార్షికము

ప్రీమియములు

ప్రీమియములు

ప్రీమియములు

ప్రీమియములు

వివరములకు:—

యస్.వి. రామస్వామి అండ్ బ్రదర్సు,

మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీ, తిరువాన్కూరు, కొచ్చిన్ సంగ్రహములకు చీఫ్ యేజెంట్లు,

11, లింగిచ్చెట్టి పేట, శి. టి. మద్రాసు.

కేటి వైట్ రోజు తలసూనె (పెట్టె) నెం. 777 ప్రతిమూలము.

K. T. WHITE ROSE HAIR OIL

వెండ్రుక లూడిపోవుట ముప్పి, నూతన అంగమును గూర్చును.

హిందూ దేశములో ఉన్న ప్రజలమందఱు, నూతనతలములు అభ్యర్థింపింజ్ఞానం చుటకు ప్రత్యేక పాఠము మనవలయును. కావున మీరు వాడవలసినది కేటి వైట్ రోజు తలసూనె నెం. 777 అని విశదముచు చల్లగా నుంచుటయే కాక, తలనొప్పి చున్నగు బాధలు రాకుండుకాపాడును. మీరు కొనుపప్పుడు సీసామీద 777 నెం. (రిప్టెరు) ప్రేమకాగ్ని గమనింపును. సీసా వెల రు. 0-14-0 లు. పోస్ట్ పేజీ.

కేటి ఆటో రోజు (రిప్టెరు)

K. T. OTTOROSE

ఇది అమూల్యమైన నానకలది. గులాబుపువ్వుల సారముతో తయారుచేయబడినది. దీని వాడన క్రొత్తగా పుష్పించిన గులాబుపూవుల వాసము లి అతిసున్నోహరముగా నుండును.

1 డౌబు సీసా రు. 1-12-0 లు.

1 డౌబు సీసా రు. 1-0-0

పోస్ట్ పేజీ.

సోత్ దేవజంట్లు :- ది కతియవార్ ప్రెడింగ్ కంపెనీ,

కేట్ వాడి - మెయిక్ రోడు, బొంబాయి 4.

రాజవైద్య - హనుమానులు, కవిరత్న గారి,

అభ్యర్థిపతిహతలు :- శ్రీ పురుషులకుండు ధానునమ్మము నిస్సత్తున, బుహినత నివారణమువును. 60 మాత్రల సీసా వెల రు. 0-10-0

ఆశ్రేయలవణము :- అశీర్లము, అగ్నిసూంద్యము, పులిరేపులు కూలలు, గుండెలలోమంట, మలబద్ధము నివారణమువును.

4 డౌబు సీసా వెల రు. 1-0-0 వి. పి. గుర్తులు వేగు (ప్రస్తుతము మద్రాసు పబ్లికేషన్స్ కమిషను మెంబరుగు రావుబహదూరు యస్. నరసింహము పంతులు వి. సి. వి. యల్. గారు ఏప్రి 10-3-1929 క వ్రాసిన గాథిసోయము)

“రాజవైద్య, హనుమాని చివరికంటివహుమానులు కవిరత్న గారివలన అత్తిలిగ్రామములో ఉపింపబడిన ఆయుర్వేదమందిరమున తయారుచేయబడు ‘అభ్యర్థిపతిహతలు,’ ‘ఆశ్రేయలవణము’ నాడు కచేయుటకు నాకు సావకాశము కల్గుచువచ్చినది. ఈ ఔషధములు మాట్టుంబములో నొకరివలన నాడుక చేయబడియున్నవి. వాటివలన కలిగిన అదృశ్యమగుణములను వెల్లడిపరుచుటకు నాకానందముగనుచున్నది. ఇందువలన యీ మందిరమున తయారుచేయబడు ఔషధములు నమ్మకమైనవనియు శాస్త్రీయమైనవనియు నాకు నమ్మకము కల్గినది. ఈ కవిరత్న గారి రాకస్థితి సేర్పాటుచేసి శాశ్వత కాతాదార్శ సేర్పాటుచేయుచున్నాడు. ఈ యేర్పాటు చాల సులువైనదైయున్నది. ఇందుకు కావలసినది క్యాటలాగుగల ప్రకారము రు. 11-4-0 లు కిమ్మకుగల ఔషధములు తీసుకొని పదిరూపాయల డ్రైనింగుట హత్రీమే అయియున్నది. ఈస్థితి నకు జయముకలుగుగాక.”

ఆయుర్వేదమందిరము, అత్తిలి, ప. గో. పల్లి.

ప్రీమ్ ఇంజన్ డ్రైవింగ్

ఆయిల్ ఇంజన్ డ్రైవింగ్

మెకానిక్స్ గైడ్

ఇది మూడును ఆంగ్లంల మన్ననబడిన ‘మెకానిక్స్ ఇంజనీరింగు తెలుగుపుస్తకములు. ఒక్కొక్కటి వెల రు. 2. వెంటటి సంధాన ఇంజను డ్రైవింగులకు, ఆయిల్ మెన్ లకు, స్ప్రేయింగులకు, ఇంజన్ ఫిట్టింగులకు ఉపయోగము. ‘మెకానిక్స్ గైడ్’ ఫిట్టింగులకు, టర్నింగులకు, డ్రైవింగులకు, మెకానిక్స్ లకు, ఇంజనీరింగు విద్యార్థులకు చాల సహాయకారి. గవర్నమెంటు పరీక్షలకు పోవువారికి తప్పక ఉండవలసినవి. క్యాటలాగు ఉచితము.

“మోటారు మాన్యులు.”

వెల రు. 2-8-0

కోట యజ్ఞ రామశర్మ,

మెకానిక్ ఇంజనీరు, (ఆ. బి. వి. ప.)

చింతగుంటపాలెం, బందరు. (కృష్ణా జిల్లా.)

MASULPATAM.

మీ రెల్ల వప్పు ని రీక్షించు నెయిగాల్

ఈసంవత్సరపు సుప్రసిద్ధ పాత్రధారణము నెయిగాల్ — నెయిగాల్ పిక్చర్లను శాఖనము కలిగింపడు. గతసంవత్సరమును, అంతకుముందు సంవత్సరములలోను “మైదాన్ ఫిలింస్ బ్యాంక్” లో ప్రధమస్థాన మాక్రమించి యియ్యోడునుడ అతని ప్రధమస్థాన మలంకరింప నున్నాడు.

అతనికి అవకాశము కలిగించిన పాత్రధారణము — కథ, నటీనటులు — ప్రాడక్షన్ - వగైరా లిచట గలవు. అది

న్యూ థియేటర్
లిమిటెడ్
(కలకత్తా) వారి

ధార్మిక - మాత

(లేక మాతృభూమి మదర్ - యే - పాటాన్)

నెయిగాల్తోడి నటీనటువర్గము : ఉమా, కమలేష్వరమారి, నవాబ్, డే, జగదీస్, వగైరా.

భారతదేశపు నాగర్లు, వైశ్యులు, సోలములు ముదలయిన ప్రాచీనవాసులకు సంబంధించిన చరిత్ర కథలు చూపించు.

ప్రేక్షకుల, కేసేరమున్ : నిటీన్ బోస్ (జాపూర్, ప్రెసిడెంటులను నమ్రోసినవారి).

విడుదల చేయు వాగు :

1. దేవజాన్
2. ధోవహాం
3. మిల్లినర్
4. మాయ
5. ప్రెసిడెంటు
- వగైరాలను

{ విడుదలచేసిన }

CALCUTTA FILM EXCHANGE
50, Armenian Street, Madras.

THE INDUSTRIAL & COMMERCIAL ASSURANCE Co., Ltd.

ది ఇండస్ట్రియల్ అండ్ ప్రాడెన్సియల్
అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

(హెడ్ ఆఫీసు, బొంబాయి.)

31—12—1932
తేదిన డిక్లేరు చేయబడిన
బోనసు.

యావద్దీనిత పాలిసీలకు రూ. 1000 లకు 22½ శాతం.
యెంజోమెంటు పాలిసీలకు రూ. 1000 లకు రూ. 18 లు శాతం.

31-12-1937 వాల్ట్యుయేషనునందు ఇంకను యెక్కువ బోనసు రావచ్చునని తోచుచున్నది.

1936 సంవత్సరములో కొత్త వ్యాపారము 92,00,000 లకు మించినది.

ముఖ్య విషయములు :—

తక్కువ ప్రీమియములు

యెక్కువ బోనసులు

అధికముగా చార్జీ లేకయే శాశ్వత దౌర్బల్య సౌకర్యములు గూర్చినా చేరబడును.

“యెక్స్-టెంజెంట్ ఇన్సూరెన్సు” సౌకర్యములు కలవు.

క్లెయిముకాగితములు దాఖలు చేయబడిన 30 దినములలోనే లెక్లెయిములు పరిష్కరింపబడును.

ప్రీల జీవితములకు, భార్యా భర్తల సమస్త జీవిత ఎలిసీలు లంగీకరింపబడును.

అన్ని చోట్ల సరసమైన పద్ధతులమీద పని చేయుటకు హాజరై యున్నాం.

CHATHURBHUJDAS NARAINIDAS & Co., Ltd.

LOCAL MANAGERS,

99, Armenian St.

G. T. MADRAS.

లో క ల మే నే జ ర్లు

చతుర్భుజదాస్ నారాయన్ దాస్ అండ్ కో., లిమిటెడ్.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద వైద్యశాల

చింతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు, తూర్పు గోదావరి జిల్లా.

అనేక విద్యవైద్యసభలయందు స్వర్ణ పతకములను, ఉత్తమతరగతి యోగ్యతా పత్రములను బహుమానములను పొందిన "వైద్యరాజ" ద్విభాష్యం వేంకటేశ్వర్లు అండ్ సన్ వారిచే శాస్త్రీయముగ సిద్ధపరుపబడినది వ్యాపకములు.

వసంత కుసుమాకరము.

మధుమేహము, అతిమూత్రము, రాచకురుపులు, శుక్ర నష్టము, తెల్లకుసుమ, ముగ్ధాగ్రులు జీర్ణించుటచే కలుగు సకల మూత్రసాళి వ్యాగులకు రాక్షాపగము. ఘటము 1-కి రు. 20-0-0

సిద్ధమకర్షణజము.

ఇందు బంగాళకలను. పూచీయిచ్చెదము.

జగత్ప్రసిద్ధమున బలవర్ధకౌషధము. గర్భతీగము, వీర్యవోషము, నపుంసకత్వము, గుయ, బలహీనత మొదలగు దీర్ఘ వ్యాగులకు దివ్య మగము. ఘటము 1-కి రు 24-0-0. 60 మాత్రలు రు 10-0-0.

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాస్త్రీవిరాసరము చ్యవన ప్రాశము

శయనోనులకు అమృతోపచూనములగు దివ్యమగములు. తయ, శ్వాసకాశము, ఉబ్బసము, కఫముతో కలసి గర్భము పడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశల్యము, పృథ్వయ శార్పల్యము, దీర్ఘ కాలమునుండి బాధింపు మొదలగు మొదలగునవి జయించును. రెండుబోషధములు కలిపి నేర్పించవలెను. నెలకు రు 13-12-0

స్వర్ణకర్పూర రసము.

చిరకాలాగ్నిహీను, కడుపుబ్బరగు, ప్రేమలగుట, శూల, గుల్మము, యగ్ధ్యోగ్నిహీనవృద్ధులు, మొదలగునానిని జయించును. అగ్ని గర్భవృద్ధులగు నెరింగిలెయును. బలవర్ధకము, ఘటము రు 4-0-0.

రసరాజరసము.

అశేకలక్షణములతోగల సోష్ఠిగిగూ లునుబాధ్యుని నివర్తించు కేయ మభ్యోషము. ఘటము రు 10-0-0

ప్రదరారి లోహము.

స్త్రీల తెల్లనముమగ్ధాగులకు దివ్యమగము. తెలుపు, ఎరపు, ససుపు, నలుపుగుండుగుల కుసుములు నివారించును. కుక్షిశూల, కటి శూల, హిహూల, సర్వాంగశూలు నివర్తించును. 40 మా 3-0-0.

సంపూర్ణకాంచనరసం.

సంవత్సరములకొలది శరీర మన బిర్నించి నానావిధ వికారము లను గలిగించు ప్రాతశగలనానాచేయు పరమామగము. వ్యాధిని పూర్తిగా నిర్మూలించుచేయుటయేగాక కామకుతూహలమును, కాంతిని, పుష్టిని, బలమును కలుగ చేయును. 30 మాత్రలు 5-0-0

ఋతుశూల సంహరి.

గర్భగతిమగు గాలముచేతను ముగ్ధాగ్రులు బిర్నించుట చేతను మరియే యితర కారణములవలనను గలుగు ఋతుశూలము నివర్తించుచేసి గర్భోత్పత్తినిహింప గలుగజేయును. 18 మా 2-0-0

రత్న పురుష లేహ్యము.

బీజాపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, లేక బలహీనులుగ నుండువారల కును, వ్యవసాయము చేయులేనివారలకును పెద్దటానికొ. హోటలు భోజనము కానేరేచిరువులవలన జీగించు విద్యాగులకు అశుభము వంటిది. పక్షనష్టమునుకట్టిబలు గును ఉత్సాహమును కల్పించును. 40 మా రు 2-8-0

శుక్ర సంచీననీపటి.

తరుచు విద్యాగులలో బిర్నించియుండు శుక్రనష్టము, మూత్ర స్థలములు, స్వస్థస్థలములు, దానివలనలగు మహిమత తొలగించును. పక్షములేదు. 30 మాత్రలు రు 1-0-0

ప్రణామిలు:— 1. అశీనాస, 2. రాజమండ్ర, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. ముని, 9. రామదండ్రపురం, 10. గుంటూరు, 11. జెజవాడ, 12. పాలకొల్లు, 13. బంగరూ.

236 కౌషధములు గలవు. కేటలాగు ఉచితము.

ప్రభుత్వ

మీ కిదివర కెన్నడును ఆశాభంగము కలిగింపని స్టూడియో !
భారతదేశపు సినిమాచరిత్రయందు ద్రవ్యార్జనలో వేరొందిన
యీ గొప్ప టాకీలను పరికింపుడు

మొదటిది

అమృతమంథన్

తరువాత

అమర్ జ్యోతి

ఇపుడు

తుకారాం
అన్ యెక్ స్పెక్టేడ్

నటీనటులు:

శాంతా ఆప్టె, వాసంతి, డేటే.

ప్రదర్శింపబడిన స్థలములందెల్లను క్రొత్తరికార్డులను కలుగజేసిన ఫిలిం

ప్రభుత్వ వారి

హిందూదేశము ను రూతలూగించిన మొట్టమొదటి సైరెంటు
యిపుడు టాకీగా వచ్చుచున్న

గో పా ల కృష్ణ

రాధపాత్రధరించిన శాంత ఆప్టెతో త్వరలో విడుదలకానున్నది.

For Bookings Apply to:—**FAMOUS PICTURES**

95, Kiliary Road, Bangalore City.

Phone-2158.

Gram: "FAMOUSFILM"

నెల్లూరు జిల్లా

నెల్లూరుపట్టణమున ఇత్తడితో బించెలు, జోడుతవలాలు, చెంబాలు, బోగాలు చేయబడుచున్నవి. ఇత్తడిపనిలో చేయితిరిగి మొదలియారు ఒకడు ఏబదిసంవత్సరముల క్రితము నెల్లూరు వచ్చి ఈ పరిశ్రమ ప్రారంభించెను. పేదకాపులు కొందరు అతనివద్ద కూలికి కుదిరిరి. పని బాగుగ నేర్చుకొని కాలక్రమమున ఈ కాపులు సొంతముగ కార్ఖానాలను పెట్టిరి. ప్రస్తుతము ఈ పరిశ్రమలో ఇచ్చట చాదాపు నాలుగువందల మంది పనివాళ్లు ఉన్నారు. వీరందఱును వన్నెకాపులనబడు అగ్నికుల క్షత్రియులై యున్నారు. ఇత్తడి గోకులు మద్రాసునుండి తెప్పించబడుచున్నవి. బొగ్గు హూఘానీతాలూకాలోని ఫార్వెయిక్లట్రాక్టరు సరఫరా చేయుచున్నారు. నెలకు ఐదువేల రూపాయల విలువగల ఇత్తడిపాత్రల వ్యాపారము ఇచ్చట సాగుచున్నది. తంజావూరు, తిరుచనాపల్లి, నెలము, దక్షిణ ఆర్కాటుజిల్లాలనుండి వచ్చు ఇత్తడినరకుపోటీ ఇచ్చట సౌచ్చుగ నుండుటచే నెల్లూరులో ఈ పరిశ్రమ క్రమాభివృద్ధి నందుట లేదు.

చిత్తూరు జిల్లా

హిందూదేశమునందలి వివిధ ప్రాంతములనుండి అనుదినము పలువురు యాత్రికులను ఆకర్షించుచు గొప్పయంత్రాస్తుల మగుటతోబాటు పస్తువిక్రయమునకు అనువైన స్థలము కూడ వైయుండు తిరుపతి ఈ జిల్లాయందే ఉండుటచే ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ ఇక్కడ ఇతరజిల్లాలలో

కంటె హెచ్చు. తిరుపతిలో ఇత్తడి పాత్రలుచేయు కర్మాగారములు పండ్రెండు ఉన్నవి. ఒక్కొక్కదానిలో ముగ్గురు లేక నలుగురు పనివాళ్లు ఉండురు. పనివాళ్లలో చాలమంది మహమ్మదీయులో, కంసాలులో, బలిజలో అయిఉండురు. పెట్టుబడి అంతయు తిరుపతిలోని ఐదారుగురు వర్తకులది. పనివాళ్లకు ఇత్తడిలేకు ఇచ్చి తయారైనపాత్రలు తీసుకుని నిర్ణయము ప్రకారము కూలి యిత్తురు. నంటగిన్నెలు, కేరియర్లు, నీటిబించెలు, చెంబాలు, అడుక్కులు మున్నగునవి తఱుచుగా చేయబడువస్తువులు. వర్తకుడు ఇత్తడితరగును కట్టుకొనడు. దాని నష్టమునుకూడ పనివాడు భరింపవలసినదే. పని సంవత్సరము పొడుగునను ఉండును. కాని తిరుపతిలో విశేషప్రజా నాకర్షించు బ్రహ్మాత్మవము ప్రతిసంవత్సరము సెప్టెంబరునెలలో జరుగును కావున జూలై, ఆగష్టు, సెప్టెంబరుమాసములందు పని రద్దీగా నుండును. సాధారణముగ ప్రతినెలలోను మూడువందల మణుగుల తూకమువరకుగల పలు రకముల ఇత్తడిపాత్రలు తయారు చేయబడి అమ్మబడును.

కడప జిల్లా

ఈజిల్లాలో ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ ఇటీవల అభివృద్ధిచెందినది. ప్రొద్దుటూరుతాలూకాలోని పని పెంటగ్రామము ఇత్తడిపరిశ్రమకు పేరుమోసినది. పనిపెంట జనాభా ౪,౩౬౦. ప్రొద్దుటూరుకు పదునైదు మైళ్లదూరమునను, కడపకు ఇరువది

మైదు మైళ్లదూరమునను నల్లమల లదరిని ఉన్నది. ఈ గ్రామమునందలి ముసల్మానులును, మహారాష్ట్రులును ఇత్తడిపరిశ్రమలో నేర్పరులై యున్నారు. వైశ్యుల పెట్టుబడితో ఈ పరిశ్రమ నడుపబడుచున్నది. ఇత్తడి రేకులు కొత్తవి మద్రాసునుండి తెప్పించబడును. పాతఇత్తడి కొనికరగించి గోతపోసి పాత్రలు చేయుటయు కలదు. ఇందుకు వలయు మూసలు చెన్నపట్టణమునుండి తెప్పించెదరు. బొగ్గు సరఫరామాత్రము తృప్తికరముగ లేను. పనివాళ్లకు పని బాగుగ ఉండు వేసవిలో బొగ్గు సరఫరా సరిగ కాదు. నగరలో అడవి ఉన్నను కాల్చినబొగ్గును ఆర్పుటకు తగినసీరు లేక బొగ్గుతయారు కష్టముగా నుండును. ఉదయగిరి, సంబ్యాల, ఒంగోలు మొదలగుతావుల నుండి వర్తకులు వచ్చి, ఈపాత్రలను తీసికొనివెల్లి మారుబేరమునకు విక్రయింతురు. పనివాళ్లకు సంవత్సరము పొడుగున పనిఉండదు. ఆరుమాసములుమత్రము పని ఉండును. ౧౯౨౭ నాటికి ఈ పనివాళ్లసంఖ్య ౨౬౦ గా ఉండెను. ఏడాదికి రెండు లక్షలరూపాయల విలువగలపని సాగుచున్నది. ఏటికి ఏడాది పని ఉండుచో ౬ లక్షలరూపాయల విలువగలపని వరకు చేయవచ్చునని అంచనా వేయబడుచున్నది. ఆషాఢ, శ్రావణ, భాద్రపదమాసములలో ఈ పాత్రల విక్రయము విస్తారము. ఇచ్చట చేయబడిన పాత్రలు గట్టితనమునకు పేరు మోసినవి.

కర్నూలు జిల్లా

ఈ జిల్లాయందలి పత్తికొండ తాలూకాలోని దేవనకొండలో ఇత్తడితో చిన్నచిన్న దేవతావిగ్రహములను చేయుచుండువారె. ఆవి తీర్థములందును, సంతలయందును విరివిగా అమ్ముడుపోవుచుండునవి. ముఖ్యముగ బల్లారిజిల్లాలోని ఆదోని తాలూకాలోని మంత్రాలయ మలో వీనివిడుదల విశేషమై యుండునది. వెండి బంగారుపనులు చేయువారే

అప్పుడు ఈ పనినికూడ చేయువారిని. ఇటీవల వారు నశించిరి. వారితో ఈ పరిశ్రమయు నశించినది.

ఇతర వృంతములు

అనంతపురముజిల్లాలో ఈ పరిశ్రమ తక్కువ యని చెప్పవచ్చును. బల్లారిజిల్లాలోని వాలేహళ్లలో బండి యెద్దల మేడలలో కట్టు ఇస్త్రాచిగంట

లు చేయుదురు. తెలంగాణమునందలి పల్నాటి, సిద్దిపేట, ధామాయనూపేట, లింగంపేట, పానుగల్లు, నింపిరిపల్లి, మోబిల్లి మున్నగు తొట్టయందు ఇస్త్రాచిపాత్రలు కట్టెను గొనుట అందు ముఖ్యముగ పానుగల్లు ఇస్త్రాచి బిందెలు అనుమునకు వెలగి. నవగి నది.

1. హైదరాబాద్ చాంబర్స్ ప్రెస్సు వారు ప్రచురించిన 'Preliminary Report on the Cottage Industries of the Madras Presidency' అను గ్రంథము ననుసరించి వ్రాయబడినది.

తెలంగాణము

శీషాద్రి రమణకవులు

నాణెందైన మెఱుంగుకబ్బములతో నవ్యాకృతుల్ వాఙ్మయః
శ్రేణిం దీర్చిన సత్కవీశ్వరులకున్ సేవాప్రదేశంబు, గీ
ర్వాణాంధ్రాదిమకావ్యరత్ననికురంబనన్యందనంబై తెలం
గాణం బప్పుడు నిప్పు డుల్లసిలుటల్ కొతూహలం బూన్పెడిక.

కార్యకార్యవిధిజ్ఞుడై శివమతాఖ్యాసంబులన్ రేణుకా
చార్యుం డిందె రచించె, జైనకవిరాట్సరస్వతప్రక్రియా
వార్యప్రాభవ మిందె చెన్నలరె; విద్వన్మౌళి సింగావసీ
సర్వజ్ఞాంకున కిద్దియే భవన మీఠ్మభాగ్య మెన్నం దగున్.

కమ్మనితెల్లుబాస కొక కమ్మదనంబును గూర్చి కావ్య రత్నమ్ముగ నాంధ్రభాగవత కల్పన జేసిన పోతరాజు మా బమ్మెరవాసి, యందుగల పచ్చికచేలను బోతరాట్టదాం కమ్ములు నేడు కన్నడునుగా ; పరిశోధకభావదృష్టికిన్.

రాణిమై కీర్తి పారముగన్న రుద్రదేవీమణి మా కులవృద్ధురాలు,
సాహిత్యవిద్యాప్రసాదప్రదాత విఖ్యానాథసుకవి మా యనుగుసఖుండు
వ్యాఖ్యాతృమణి జగద్వంద్యుండు మల్లినాథాగ్రణి మాకు విద్యాగురుండు
సర్వజ్ఞసింగమత్మావతి సాహిత్యభూమి వై నేయు మా పొలముకాపు

అద్వితీయాద్యశిల్పరత్నాకరంబు
ఓరుగలుపురి మాకు విహారభూమి
రాణమీలు తెలంగాణ రత్నగర్భ
మిన్నగా మమ్ము గడుపార గన్నతల్లి.

కూలిన పూర్వదేవాలయంబులనుండి చిలునవ్వు వెలయుచే శిల్పులక్కి
తాళపత్రగ్రంథతనినుండి వృద్ధసువాసిని భారతి పాడుచుండె
శిథిలదుర్గాంతరసీమలనుండి తక్కిర్చికన్యక భావగీతి వినిచె
చిరపరాధీ విశీష్టాంధ్రహృదయంబు పూర్వవైభవ మెంచి పొంగిపోయె

ఈశుభావహావేళ సహిసపూర్వ
గౌరవంబుల బడయఁగాఁ గాంత నేసి
ఆంధ్రశత్రుండు లోలోన సలరఁజేయ
సరుగుచెందు, త్రిలింగదేశాంధ్రులార !

కవిరాజేంద్రుల కీర్తికామినియు విఖ్యాతాత్ముల భూపతుల్
భూవి గల్పించిన శౌర్యలక్ష్మియు నభోభూభాగవర్యంతమున్
గవితాసూసమరందధారలు తెలంగాణంబుపై జిల్కఁగా
ననలోకించుచు మోద మొందుటకు మే మధ్వింతు మెల్లనస్పృహన్.

పల్లెటూరు కొండ - కొండవైపు చిత్రము

పల్లెటూరు రాజమహాలాల్లో చిత్రము

ఆభరణములను

కొనుటయందు నిజముగా

ఇంద్రజాల మేదియు లేదు.

మోహన్ దేవ్ శిక్షణ.

ఏ నా దుకాణములైనా విమలము, నీతి, కేయలములు
మధ్యస్థము, విశ్వాసము, సుఖములు, సుఖములు, కౌముదము
యన్యోన్యముగా నుండును.

అద్భుతమైన పనితీరు.

మోహన్ దేవ్ లావాడేపేలు జరిపినచో

అది సులభముగాను

నమ్మకముగాను నుండును

సురాజ్ మల్లు

“మీ విశ్వాసమునకు పాత్రమైన
సగలవర్తకులు”

డైమండ్ మర్చంట్స్

313, యెస్ స్ట్రీట్

మదరాసు

1895 నుండి, అనగా 40 రేంజులపైగా, ఇండియాలోను, బర్మాలోను, దానికి
సాటిలేని పేరుప్రఖ్యాతులు కలవు—వారి ఒకే ధరపద్ధతి—అందరికీ ఒకే నిష్ఠితమైన
గురీడు—మిశ్రమ నాకర్షించగలదు. నాణ్యతనుబట్టి, తృప్తిలోను వారి గ్యారంటీ
ధీరపడుచున్నది. మీ ప్రక్కయింటివాడంటే చెల్లించుచున్నానో మీరునూడ అంతే
యిచ్చుచున్నాను. కాబట్టి మీరు పోస్ట్ ప్యాంట్ గాని, స్వయముగాగాని నమ్మకముగా
లావాడేపేలు జరుపవచ్చును.

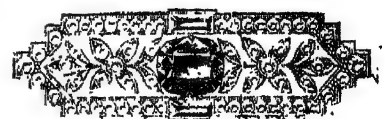
పోస్టుద్వారా

ఆర్డరు చేయుడు

పోస్ట్ ఆర్డర్లు నమ్మకముగాను,

బాగుగాను అమ్ము

జరిగింపడును.

కొత్తకల్పనలు.

359, కాల్బాడేమోడ్

బొంబాయి

134, ముగల్ స్ట్రీట్

రంగూన్

రిజిస్టర్డ్ నెం.

1506

?

అశోకా సుగంధ పక్వ-పాడి

రిజిస్టర్డ్ నెం.

1506

?

అశోకా శుభ్రత పాక్కుతూ

Regd No.

1506

?

ASOKA SCENTED BETELNUT POWDER

रिजिस्टर नंबर.

1506

?

अशोका सुपारीका चुरा

మాన్యుఫ్యాక్చరర్:—

యం. కే. కృష్ణ చౌట్టి,

కోయంబూర్, మద్రాసు.

మద్రాసు హోల్ సేల్ డిలర్స్:—

వి. కనకయ్య చౌట్టి అండ్ కంపెనీ,

నైనియప్ప నాయక్ వీధి, టి. టి. మదరాసు.

మీ జీవితమును, ఆస్తిని

జూపిటర్ జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ

లిమిటెడ్ లో భీమా చేయుదు

(స్థాపితము 1919)

<p>అన్ని తరగతుల భీమావ్యాపారము సరసమైన పద్ధతులలో చేయబడును</p>	<p>17 యేండ్ల అను భవముచేతను అన్ని విధములైన అవాంత రములచేతను పరిశీలపబడినది</p>	<p>కంపెనీ అన్ని క్లెయి ములను శీఘ్రముగ పరిష్కరించి యెక్కువ పలుకుబడిని సంపాదించుచున్నది</p>
---	---	---

ఇండియా బర్మా సిలోనులందు ముఖ్యమైన అన్ని వ్యాపార స్థలములలోను మంచి నమ్మకములైన యేజంట్లు గలరు. లండన్ ఆమెరికాలయందు ఆఫీసులుకలిగి కంపెనీవారు క్లెయిములను పరిష్కరించుటకు ప్రపంచమంతటను యేజంట్లను నియమించి యున్నారు.

ఒకకోటి యెనుబదిఅయిదు లక్షల రూప్యములకు వైగా నెక్యూరిటీ కలదు

ఈ కంపెనీ యేజెన్సీ కడులాభకరమైనది

అగ్నిప్రమాదము, భీమాభీమా వ్యాపారములకు స్పెషల్ యేజెన్సీ పరతులకు వ్రాయుడు :

The Honorable MR.

Narayandas Girdhardas
LOCAL MANAGERS

99 Armenian Street, MADRAS.

నారాయణదాస్ గిర్ధర్ దాస్

నారాయణదాస్ గిర్ధర్ దాస్

స్థానిక మేనేజర్లు

99, ఆర్మీనియన్ పేజి, మద్రాసు.

Phone 3732.

Codes: "BENTLEY'S."

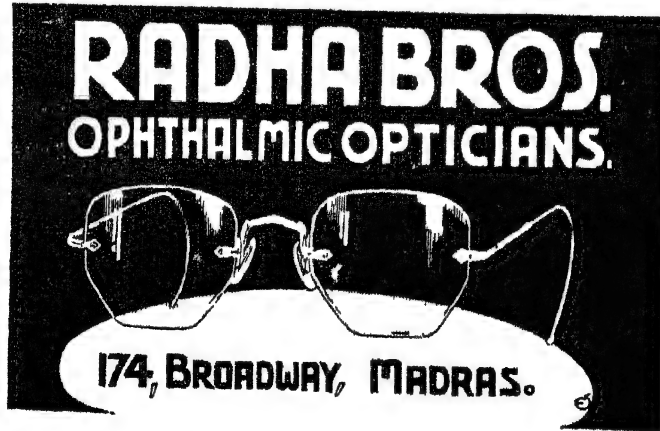
HIGH CLASS VIOLINS, BEST STRINGS & OTHER ACCESSORIES.

2, BROADWAY, MADRAS.

గొప్పరకము ఫిడెల్టి, ప్రేమ్మైస్ తీగలు, యుంగ్ అతర్నింగ్ గుంటులు

2 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

ప్యారంభకులకు వనికవచ్చు ఫిడెల్ట్ల "స్ట్రైన్జెలలోను
మిక్కిలి సరస్వమైన ధరలకు దొరుకును.

నమ్మకమైనవి, షరీక్షచేసి ప్రశంసించబడిన గొప్పరకము ప్రేములు కలవి.

విద్యార్థులకు తగ్గింపురేట్లు.

26 సంవత్సరములనుండి నాణ్యదనమునకు పేరొందియున్నాము.

మహారాజులు, హైకోర్టుజడ్జీలు, గాక్షరులు మున్నగువారిచే ఆపరింపబడుచున్న కంపెనీ.

రాధా బ్రదర్స్, 174 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

బలము ప్రసన్నత

బహుభాష్యలో సర్వజనులకు ఆరోగ్య ప్రసన్నతల విశేష కరుణయు

భారతీయ

బలమును, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
బలమును, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
బలమును, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట

ప్రసన్నత

ప్రసన్నతను, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
ప్రసన్నతను, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
ప్రసన్నతను, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట

జీవాత్మము

నమ ఆరాధనము.

జీవాత్మమును సర్వజనుల బలముగా
నిరూపించుట, ఆత్మజ్ఞానము
ప్రసన్నతను, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
జీవాత్మమును సర్వజనుల బలముగా
నిరూపించుట, ఆత్మజ్ఞానము
ప్రసన్నతను, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట

బాలభాగ్యము

బాలభాగ్యమును, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
బాలభాగ్యమును, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట
యొక్క మార్గము
బాలభాగ్యమును, ఆరోగ్యమును
సంపాదించుట

ఈ పుస్తకమును ప్రసిద్ధిచేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నాము

1898 నుంచి మొదలు ప్రస్తుత వరకు ప్రచురించుచున్నాము

ఆయుర్వేదాశ్రమం,

నాగార్జునాచార్యుల వద్ద, మద్రాసు.

బాగుగా జరిగే : పరిశు

మితవ్యయమునకు

నమ్మకమునకు

యెలిక్కు బల్బులను

కొనుడు.

1,000 గంటలకు

గ్యారంటీ యివ్వబడును.

R. M. S. & CO., ELECTRICAL ENGINEERS,

55/57, Rattan Bazar, Madras.

మోటార్ వాహనము

మోటార్ జనరేటర్లు వగైరా

మోటార్ పంపులు

సీలింగ్ ట్యాంక్ టేబిల్ ఫ్యాబ్రికేషన్

టవర్ హెడ్లైన్—

పరికరములను

యె. వి. రామానుజం శెట్టి

అందు కంపెనీ.

(Rstd. 1863)

12, బ్రాజ్స్,

మదరాసు.

ఒంటినాళము తోటాతుపాకి

హెచ్. & ఆర్. న్యూ. 45/- న్యూ. 50/-

రెండునాళము తోటాతుపాకి న్యూ. 65/-

రెండునాళము కేపు తుపాకి న్యూ. 35/-

ఇంగ్లీషు తోటాలు నూరు న్యూ. 10-0-0.

క్యాట్రగు ఉచితము.

మంచి గ్యారంటీతో రిపేరు చేయుదుము.

ద్వాదశలవణవైద్యము రు 1-0-0

ఇందు 12 రుచుభిక్షములతో ప్రసాదమువైద్యము
తనగింట తాను కుడుచుకొనవచ్చును. గిన్ని? ప్రీతి, పసికల్లులు, పప్పులు, సేమించేను, మోతాదు ఎక్కువ సర్కులైనను, ఒక రుగ్గమునకు ఒక మూడు వాడినను ప్రమాదము కలుగదు. నీసా 1-0-0. 0-1-3 మాత్రమే.

నూత్రేండ్లు జీవించు విధానము రు 0-8 0

హోమోపతి సమస్తైద్యశాస్త్రము రు 0-8-0

వలగనవారు:—

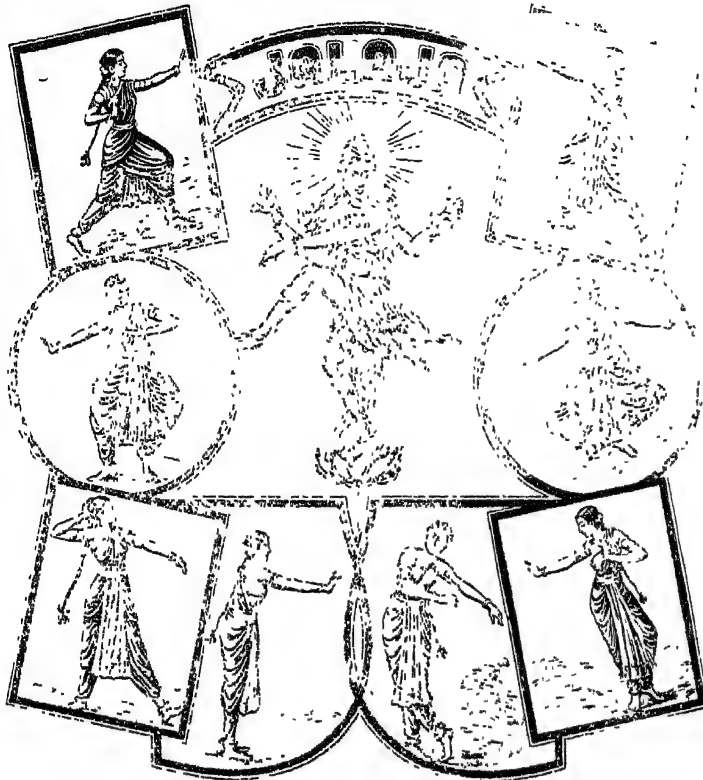
హోమామోపతి మెడికల్ హాల్,

డాక్టరు పి. యల్. నారాయణరావు,

రింతాడ కోటపాడుబాబు.

నాడవరం (S. O) విశాఖపట్నం.

టర్నికోరియన్ కళాప్రాశస్త్యము

రిన్ సెన్ యేటర్ నారి నొట్ట
మొదటి నాన్యూరత్ మొస తమిళ
చిత్రము.
నాన్యూరత్ నొట్ట గానము
నొట్టయ సామ్య సమ్యేకనము
ఆటపాటలతో ప్రదీపించుట చూడ
గలరు.

సాగర్న విజయ ఫలితము

“జలజా” తేక “గోరి ఆఫ్ డ్యాన్సు”

శ్రీమతి వరలక్ష్మి
భరతనాట్యమున పేరుప్రఖ్యాతులు బహుళముగా
జ్ఞాపకార్థము నటించినది.
శ్రీమతి భానుమతి
(శ్రీమతి వరలక్ష్మితోడి నటనగాలు)
యింకను ప్రసిద్ధులైన యితరనటీ బృందము

దైరక్ష్మిచేసినది
ఆర్. ఆర్. గౌతం, బి. ఏ.
జి. కే. శేషగిరి, బి. ఏ.
మ్యూజిక డైరెక్టరు
ఏ. యన్. కల్యాణసుందరం, యం. ఎ.

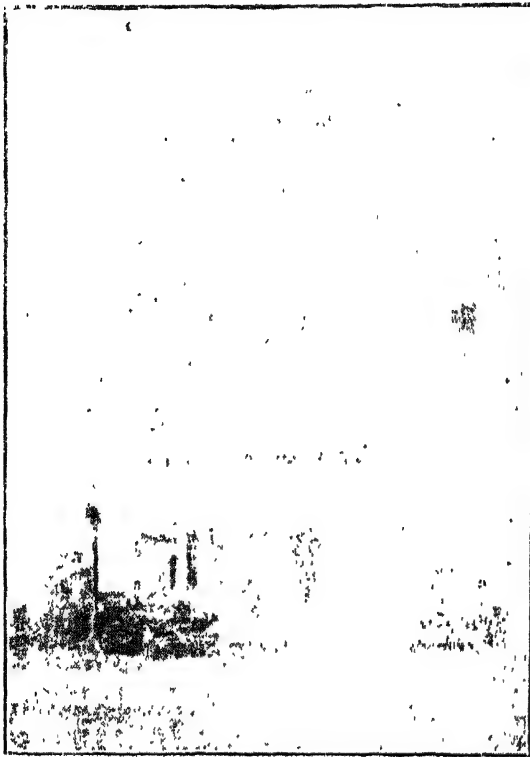
For Bookings apply to

GENERAL FILM DISTRIBUTING Co.,

48, Armenian Street,
Tel. Address : “GENFILMS”

G. T, MR
Telephone 424

మీరు మద్రాసుకు వచ్చినప్పుడు

కనులకు యిరువైపు స్థల

ముందు చూచెదరు.

అంతా నన్ను అపరిచితము

ముందుగా నువ్వంటి

వృత్తి కొనుగోలుదారునకు

లాభకరముగానుండు

స్థలము కలదు.

ది వెల్ పా వ్

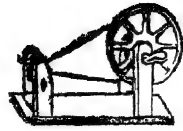
సిల్క్లు, నూలు, యింకా అనేకర సామగ్రి
ములలో శ్రేష్ఠమైనవాటిని కొనగోరువారు
మామూలుగా వచ్చుచుండు స్థలము.

తేలిక ఖరీదులో గొప్ప విలువగలిగిన సరకులు దొరుకు సరియైన దుకాణము.

ఈ పాపును మీరు తప్పక దర్శించవలెను.

KEWALRAM CHELLARAM
KEWALRAM'S

9-13, Rattan Bazar, Madras.

ఆచంట లక్ష్మీనరసింహము

ఉద్యమ ప్రారంభము

భారతమాతృ గర్భస్థితి ముక్తామణియు, సారథిపామూర్తి యు, ఆ నే తు హి మా చల పృథ్విని మకుటరహిత సార్వభౌముడను, అనాధ దీనజన బాంధవుడును, దిగంతవిశ్రాంత యశోవిఖ్యాతుడను, నవయుగ ప్రవక్తయు నగు గాంధీమహాశును యీ దేశరాజకీయ, ఆర్థికపారితోష్యమును, ఆజ్ఞానమును పోద్రోసి టకు చేయుచున్న కృషిలో ౧౯౨౧-వ సంవత్సరమున స్థాపించిన యుద్యమములలో ఖాదీ యుద్యమము మొదటిది. చరఖా యాయన జీవనాడి; ఆయన బహిఃప్రాణము (రోజుకు ౨౦౦ గజముల నూలు వడుకనిది నిద్రపోనను ఆయన వ్రతమును, ప్రపంచ విఖ్యాతమైన ౨౧ రోజుల యుపవాసమునందు సైత మీదీక్ష నాయన ఎటుల సాగించినదియు లోక మెరింగినదియే). ఆయన హైందవజాతికి ప్రసాదించిన మహాత్మర వరములలో నిది ప్రథమ గణ్యము; అన్నాశురులగు కోట్లకొలది భారతీయ దరిద్రవారాణ్యులకు తారకము. సర్వమత సఖ్యమునకు పునాది; జాతీయ పునర్నిర్మాణ పాదమునకు మూల స్తంభము; గ్రామ పరిశ్రమ లన్నిటికిని జీవగర్భ.

శాంతిమాతయైన చరఖా పునరుద్ధరణ మును గూర్చియు, దాని భవిష్యత్తును గూర్చియు జెప్పవలసిన గాంధీజీ సగర్వముగా నది తన కమరత్వ మొక గలదనియు, “చరఖా ప్రాపంచిక జాతులనడుమను శాంతిసామరస్యములను పెంపొందించి, స్వయంకృపిణి దారి చూపును. భావిసంతతులవారు, రాజకీయ, సాంఘికములందు నే నొనర్చిన పెక్కిమార్పులకు నన్ను నిందింపవచ్చును. కాని చరఖా యుద్ధరణమునకుమాత్ర మభినందించకపో” గను ధీరవిశ్వాసము కలదనియు ప్రకటించెను.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరము నుండియు. నీ పరిశ్రమ యాంధ్రదేశమున దినదినాభివృద్ధిని గాంచుచున్నది. ౧౯౨౧ నుండి ౧౯౨౫ వరకు జరిగిన యభివృద్ధిని తెలుపునాధారములు లేకపోవుటచే, యీ రాష్ట్రమునకు ప్రతినిధి సంస్థ యగు ఆంధ్ర చరఖా సంఘమేర్పడిన ౧౯౨౬-వ సంవత్సరమునుండి

యిప్పటివరకును — ౧౨ సంవత్సరములుగా నీ యుద్యమము పొందిన అభివృద్ధి, పరిణామములను గురించి సంగ్రహముగా నిట వ్రాయబూనితిని.

నైజాము రాజ్యమునందలి తెలంగాణ ముతో కలిసి, ౧౦౫ వేల చతురపుమైళ్ళ విస్తీర్ణమును, ౨ కోట్లపై చిలుకు జనాభాయు కలిగిన రాష్ట్రమున వ్యాపించిన యీ పరిశ్రమనుగూర్చిన పూర్తివివరములు తెలుపబూనుట అసాధ్యమైనను తొలుతటినుండియు నీ యుద్యమముతోగల సంబంధమునుబట్టి యిందులకు సాహసించితిని. (ఇటు చరఖాసంఘముయొక్కయు, తిదను బంధ సంస్థలయొక్కయు వివరములుమాత్రమే తెలుపవలెనది.)

ఖాదీబోర్డులు

ఈ కాలమున ప్రజలకు దానధర్మరూపమునగాక తగిన పెట్టుబడితో ప్రతిఫలమిచ్చు వృత్తిని చూపుట లాభకరమును విశ్వాసముతో మహాత్మాజీ కాంగ్రెసు ఆస్పర్యమున వనూలు పరచిన నిధినుండి యీ యుద్యమమును ప్రారంభించెను. దేశమంతటను ఖాదీబోర్డు లేర్పడి, ౧౯౨౫సంవత్సరమువరకును, ఖాదీకార్యక్రమమును సాగించెను. కాని యీ కార్యక్రమమును తీవ్రతరముగా నొనర్చుటకును, రాజకీయ ప్రాబల్యమునుండి తప్పించి, సర్వమత, పక్షాభిమానపాత్రముగా నొనర్చుటకును దీర్ఘదర్శియగు మహాత్మాజీ సంకల్పించి, కాంగ్రెసు తీర్మానానుసారము అఖిలభారత చరఖా సంఘమును వేరుగా సృష్టించి, దానికి కంటకల నిధి నొసంగెను. (ఖాదీబోర్డులు గద్దు పరిచి, పరిపాలనను చరఖాసంఘమున కప్పగించెను.)

ఖాదీ యుద్యమము కాంగ్రెసునుండి వేరుపడుటవలన, నది యెంత త్వరితగతినీ వివిధరాష్ట్రములలో వృద్ధిచెంది నదియు, ౧౯౩౦-౧౯౩౨ సంవత్సరపు సత్యాగ్రహదినములలో ప్రభుత్వమువారి యుద్యమమును రాజకీయములతో నంటగట్టి, ఎక్కు అర్థి నెన్నుల ఫాలుజేయ యత్నించి విఫలమైనదియు గనుగొనినవారికి మహాత్ముని దీర్ఘదర్శిత్యము

బోధపడగలదు. ఆ సమయమున ప్రభుత్వము వారి రాష్ట్రమున, శాతవి సత్యాగ్రహ శ్రమమువంటి సంస్థలను పాడుచేసెయు, ప్రజలకు భీతి గల్పించియు, ఖాదీప్రచారకులను నెన్నాడియు నెన్నో యాటంకములు కలిగించిరి. కాని యీ యుద్యమమునకు మాత్రము హానియొనర్ప శక్తులు కాలేదు. నేను అట్టి ప్రభుత్వము మారి యీ పరిశ్రమను గుర్తించి, యిందు పనిచేయువారికి సహాయ మొసంగుటకుగాను యీ సంవత్సరము ౨ లక్షల విగాళ మొసంగుట భావ్యభివృద్ధిపాచకమై, కాలపరిణామమును దెలుపుచున్నది. ముస్లిం దునైత మీవిధానము సాగించబడి, మహాత్ముని కృషి యనతికాలమున సాఫల్యము కాగలదను నాశ వాడముచున్నది.

ఖాదీపరిశ్రమ కవకాశములు

ఈ పరిశ్రమను సాగించుటకు మనరాష్ట్రమున గల యవకాశము లపారములు. కావలసినంత ప్రత్తి పండుచున్నది. గ్రామములందు వేలకు వేలు సజీవములును, పటిష్ఠములునగు చరఖాలును, చాలినన్ని మగ్గములును కలవు. ఈ వృత్తికి సంబంధించిన పనివారందరును దేశమున విరివిగా నున్నారు.

సంతోషకరముగు మరొకవిశేషమేమన, యీరాష్ట్రము పంజాబు, రాజస్థానువంటి రాష్ట్రములవలె నేయొకమాదిరి గుడ్డనోగాక శ్రీమంతులకు, మగ్గము తరగతివారికి, నిరుపేదలకు కావలసిన సన్న దుహలములు, పట్టు సరిగెరకములు, సాదారకములు, ముదుగురకములు వగైరా సమస్తవిధములైన గుడ్డలను ఉత్పత్తిచేయుచున్నది. ౮ సంవత్సరముండి ౨౦౦ల సంవత్సరవరకు వస్త్రము లీరాష్ట్రమున తయారగుచున్నవి. భారతవర్షవాసు లందరిని దిగ్భీమ నొందించు రింగుమల్లిన్లు, గ్లాసు మల్లిన్లు మనమే తయారు చేయగలిగియుండుట మహాదృష్టము. ఈ వస్త్రములకొరకు యితర రాష్ట్రీయు లందరును ఆంధ్రులకు కేలుమోడ్చువలసినదే! అటులనే యీ రాష్ట్రపు మొదటి రకము సన్న బట్టయు పితాపుర యుత్పత్తియు కూడ ప్రశస్తిగడించినవి.

ఆంధ్ర చరఖాసంఘము

అఖిలభారత చరఖాసంఘము యొక్క ఆంధ్రశాఖ ౧-౩-౨౬ తేదీని నుంటూరునందు ప్రారంభించబడెను. ఈసంస్థకు ప్రారంభము నుండియు దేశసేవాధునికులగు శ్రీకొండా వెంకటప్పయ్యపంతులుగారు ఏజంటుగాను, త్యాగధనులగు శ్రీ గొల్లపూడి సీతారామ శాస్త్రిగారు గౌరవ కార్యదర్శిగాను యుండి ౩ సంవత్సరములు ఘనమున కృషియొనర్చి యుండిరి. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరము నుండియు నీసంస్థకు ఆంధ్రనాయక మణియు, నిర్మాణ క్రియాదక్షులునగు భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య పంతులుగారు గౌరవ కార్యదర్శిగాను, వారికి తోడునీడయై నిరంతరము ఖాదీయభివృద్ధికిని, శ్రేయ కళాలాభివృద్ధి మనకును కృషిసల్పుచున్న శ్రీమహారి నారాయణమూర్తిగారు కార్యదర్శిగాను ఉండి యిప్పటికిని వారే దానిని నడపుచున్నారు. వీరి కాలముననే ఖాదీయద్యమము పెక్కు విఘ్నములను గడచి, నలుదెసల బ్రాకి, ప్రభుత్వ దరణకు బాత్రుమై, సర్వత్రముఖమైన యభివృద్ధిని గాంచుచుండుటచే ఓరు సార్థకజన్మ లని చెప్పవచ్చును. శ్రీ డాక్టరుగారు బహు కార్య నిమగ్నులయ్యును, యీ యుద్యమ నిర్వహణము నెడ చూపుచున్న శ్రద్ధకు గాంచిన వా రెల్లరును నివ్వెరపడగలరు. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరమునుండియు నీ సంఘ కార్యచరణ కలంకారీ, అద్దకము పరిశ్రమల కాట పట్టును, చరిత్రాత్మకమునగు మచిలీపట్టణము నకు మార్చబడి, ప్రస్తుతము విశాలమైన స్వంత భవనము కలిగియున్నది.

ఈ సంఘమునకు ఖాదీబోర్డునుండి మార్చబడిన మొత్తము రు. ౯౦,౦౯౬-౩-౩ లును, నాగులాపల్లి టౌనునివారణిని బాపకు రు. ౯౦౪౨-౧౫-౩ లును మూలధనముగా నీయబడెను.

అతివిశాలమగు నీరాష్ట్రమున కీపెట్టుబడి చాల దని నాయకు లొత్తిడిచేయ, బాపుశీ శరీరశ్లేషమును, శ్రమను లెక్కించక ౧౯౨౯-వ సంవత్సరములో మిక్కిలి యుష్మమాసములగు ఏప్రిలు, మేమాసములందు ఆంధ్రదేశసంచార మొనర్చి, పెక్కు పట్టణములను, ౩౧౫ పల్లెలను సందర్శించి ఖాదీ నిధికిగాను రు. ౨,౭౬,౦౦౦ విరాళములు వసూలుపరచి, అందుండి ఆంధ్ర చరఖా సంఘమునకు రు. ౧౫౬,౦౦౦ ల

నిచ్చెను. మరియు నీరాష్ట్రమున ఖాదీ పని సాగించుటకుగాను కీ. శ్రీ. డాక్టరు బ్రహ్మ జోషుల సుబ్రహ్మణ్యంగారికి ౨౦ వేలును, సి. వి. రంగం శ్రేషిగారికి వేయిరూపాయ లును, కర్నూలు స్వదేశీస్తోర్సు తరపున వైద్యనాథయ్యగారికి వేయిరూపాయలును అప్పగా నిచ్చిరి.

చరఖాసంఘం ఉత్పత్తిస్థానములు

౧. శ్రీకామేశం సన్న కేంద్రము:—ప్రస్తుతము యీ సంఘముతరపున ౮ వుత్పత్తిస్థానములు పనిచేయుచున్నవి. వీనిలో ౨ నాలుగు ఉత్పత్తికేంద్రములు (అమృతలూరు, కురుమద్దాలి)ను, మిగతవి నాలుగు వస్త్రపులులనుపూడతయారుచేయునవియు నై యున్నవి. వీనిలో ముఖ్యతమమగు శ్రీకామేశంకేంద్రము విశాఖపట్నం జిల్లాలో నున్నది. యీ కేంద్రముక్రింద పనిచేయు గ్రామములు విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలకు చేరియున్నవి.

చరిత్రాత్మకములగు సన్న మిట్టలు పూర్వము డక్కాలోను, ఆంధ్రదేశమున నీ ప్రాంతములలోను తయారయ్యెడివి. ఏకామిట్టల దొర్నాగృహశ్రమన క్షణప కేషముల్లనను ౧౪౦ ద్రులయదృష్ట్యేను మంచిదనుటచే నీ ప్రాంతమునమాత్ర మా కృషి ప్రార్థనగా చావసేదు. (౧౫౦ సంవత్సరములనాటి పట్టుకొలి సన్న చీరయొకటి ఆంధ్రచరఖాసంఘమువారి యధీనమున నున్నది.) ఆచటి శ్రీమంతుల యభిమాన, ప్రోత్సాహములవల్ల ౧౯౨౧-వ సంవత్సరమునకు బూర్వము కొలదిమంది యీ వృత్తివల్ల విందుచుండిరి.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరములో ఆంధ్రదేశసంచరమున మహాత్మాజీ యొక్కగు పొంతుగు సన్నతానును బహుమాన మీయగా, నాయన మిక్కిలి యబ్బురపడి, దానిని ఖద్దరని నమ్మజాలక, వాస్తవము తెలిసికొనిరమ్మని దేవదాసుగాంధీ నీప్రాంతములకు బంపెను. దేవదాసుగాంధీ గ్రామములకు బోయి, యచటి ప్రజ లెటుల పత్తిని మన్నితముగా విడదీసి, స్వయముగా పట్టి, ఏకుకొని, యత్యధున్నమైన సన్న నూలు వడుకుచున్నదియు, ఆ గాలితంతువులను నిపుణులైన యచటి సేతగాండ్లెటుల చిత్రవిచిత్రములైన, మేలిరకముల యంచులతో నేయుచున్నదియు కన్నారగాంచి, బాపుతే కెరింప ఆయన ఈ వుత్పత్తి నాటి

ర్వదించెను. అప్పటినుండియు, ప్రతికొంగ్రెసు ప్రఖ్యాత ప్రవక్తనలులోను యీ ప్రాంతపువడుకు, సేతపొట్టులనూ ఆ స్వనింబబటయూ, నాగు వేలకొలది ప్రజలనుయోగుల తమకదా వైశద్యమును నటించి, ఆంధ్రనాయక గుంజెర్రి, ప్రతిపలు వాణ్ణింబులయు జరుగుచున్నది.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరమునుండి ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమువరకు నీ ప్రాంతముల బ్రయతేటు వచ్చునో న్యాపార మునగ్గుచుండిరి. క్రమము ౧ రాష్ట్రముంతటిచుండినగా, బరగాష్ట్రముల నుండియు నా నూత్న ప్తికి గిగాడి నొచ్చుగానే వచ్చును బాధలుల కాంచి, యెందునకు గడలనుండే నారి ప్రవృత్తిలు లన్నిటిని రద్దుపరచి, ౧౯౨౯-వ సంవత్సరము నుండిగను చరఖాసంఘము ద్యమముగా ననుసరింపజే ప్రయత్నించుచును సాగించెను.

౧౯౧౯-వ సంవత్సరమున నీసకొన్న యంకెలనుబట్టి యచటి (౨౫ సంబరనుండి ౬౦ సంబరవరకు) నుమనూలు వసకునారు ౪,౩౨౭ గురనినగా, వారి గ్రామములు ౧౧౬ నియు, పట్టుకొలినూలు (౪౦ సంబరనుండి ౨౦౦ సంబర వరకు) వకునూని సంఖ్య ౧౫౭౦ మంది యనియు, వారు నివసించు గ్రామములు ౨౬ నియు తెలిగించుచున్నది. వారముల కొక సారి శ్రీకామేశం, బుడిది, బొంతుగు, నింతా, గింజిపగు గ్రామములలో జరుగు సంవత్సరం నీనాలు యుబడుచుండును.

ఈ కేంద్రమున విశాఖకు వస్త్రపులు, ప్రియమైనను చాల నొచ్చునున్న క గువను నునే బాధదాయకములు. ఇదిగదిని లక్షిసన్నములోరింనును ముత్రమే తయారయ్యెడిది. (ఒకవుంగరముద్యారా ౫౪౪ వస్త్రపు ౧౬ గ. లపాడవుగల సన్నతాను దూర్పు కీలరును. ౪౪ రకం వస్త్రపులుగ ర గజం ౧-౭౩-౧౨-౧౦) ప్రస్తుతం పైవానిని మించిన నాణ్యములొ గ్గాను ముట్టనును తయారగుచున్నవి. వీనిధగ ౧౧-౭౪-౮-౧౦. యీ కేంద్రము ప్రస్తుతము పొలుకు బకరూపాయల గునుత్పత్తిని చేయుచు, యింకను అభివృద్ధి కవకాశములు కలిగియున్నది. ప్రస్తుత మిచటి యుత్పత్తిని బొంబాయి, గుజరాతురాష్ట్రీయు లెక్కువగా కొనుచున్నారు.

ఆంధ్ర రాష్ట్రము : ఖాదీవర్గము

ఆంధ్ర దేశపు మహారాజులు, జమీందార్లు, శ్రీమంతులు యీ పరిశ్రమను ప్రోత్సహించి, వృద్ధి నొందింతురు గాక!

౨. పురిటిగడ్డ, ఘంటశాల, గూడవలి కేంద్రములు:— వీనిలో మొదటి రెండును కృష్ణా మండలమునను, చూడవడి గుంటూరుమండలముననుగల మొదటిరకం సన్నబట్టను తహసీల్దార్లు చేయు కేంద్రములు. ఇచట తహసీల్దార్లవస్త్రములు ౨౦-౩౦ సంబర్ల సన్నము గలిగి, మధ్య మకరగతివారికి అందుబాటుగా నుండును. ఈ ౩ కేంద్రములును ప్రస్తుత మొకలక్షరూపాయల యుత్పత్తిని గలిగి, యభివృద్ధి కవకాశములు కలిగియున్నవి.

౩. కందుహరు కేంద్రము:— నెల్లూరు మండలమున మెట్టప్రదేశములగు కందుహరు, కనిగిరి తాలూకాలయం దీ కేంద్రము ౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున తొలుత కీ. శే. ఆచంట సత్యనారాయణగారిచే స్థాపించబడినది. ఆంధ్ర మాత యనునవిడ్డలలో నొకఁడు నాకర్మ వీరును త్యాగసమైతను, ధన, మనఃప్రాణములను ఖాదీనేతకై యర్పించి ఈ కేంద్రమును స్థాపించి, యద్వితీయమున కృషి నొనర్చి, ౧౯౨౬-వ సంవత్సరమున సచటనే కీర్తిశేషుడయ్యెను. ఆత్యభివృద్ధి నొనర్చిన యీయజ్ఞాతేవీరుని కృషి కీ కేంద్రమే నేతపజీవస్వారక చిహ్నమై యొప్పుచున్నది. ఇచటయుత్పత్తి ౧౨-౨౦ సంబర్లమధ్యమండి, రెండువరకును గుడ్డయని వ్యవహరింపబడుచున్నామంతటను మంచిపేరు కలిగియున్నది. ప్రస్తుత మిచట సాలుకు ౪౦,౫౦ నేలరూపాయల ఖాదీ యుత్పత్తి యగుచున్నది. పేదనారగు నేలకొలది వడుకు వీరుడు నేతకుటుంబములను, సమృద్ధియగు పత్తిపంటయొ కలిగి యీ ప్రాంతము ఖాదీ యభివృద్ధి కపారావకాశములు కలిగియున్నది.

మరియు నిచటనుండియే రాష్ట్రములోని సన్నఖాదీ యుత్పత్తికి వలయు చక్కని ౧౦,౦౦౦ మణులమాది ప్రతివత్సరమును ఎగుమతి యగుచున్నది.

ఇచమాదిరి గుడ్డ సుత్పత్తిచేయు గురవారెడ్డి పాలెమును మరొక కేంద్రము ఒంగోలు తాలూకాలో నున్నది.

చరఖాసంఘ వస్త్రాలయములు

ముఖ్యపట్టణములగు మద్రాసు, నెల్లూరు, బెజవాడ, గుడివాడ, బందరు, కాకినాడ,

విశాఖపట్నం, మెలియాపుట్టి, శ్రీకాకుళము లలో నీసంస్థితరపున వస్త్రాలయములు పనిచేయుచున్నవి. మైనతెలిసిన వుత్పత్తిస్థానములలో మాడ విక్రయములు జరుపుదురు.

వ జె సి లు

ఈసంఘమునకు చెందిన వస్త్రాలయములు లేని పట్టణములలోను, పల్లెలలోను ఖాదీని విక్రయించుటకై యీ సంఘముతరపున రూ. ౨ లక్షల వస్త్రాలయములు పనిచేయుచున్నవి.

ప్రయివేటు సంస్థలు

మొదటినుండియు నీరాష్ట్రమున చరఖాసంఘము ప్రయివేటుసంస్థలు ప్రోత్సహించి యుండుటచే వీరియభివృద్ధి బాగుగానే యున్నది. వీరు దామాషాను చరఖాసంఘము కంటె రెట్టింపు వుత్పత్తి, విక్రయములు కలిగి యున్నారు. ఇటీవల మహాత్మాజీ నూతన కార్యక్రమ ములులోనికి వచ్చినపిమ్మట వీరిలో చాలామంది చరఖాసంఘముతో సమానముగా నిలువలేకపోవుటచే గ్రహపత్రములు వదలుకొని వెనుకకు జారుచున్నారు. ప్రస్తుత మున్నవారిలో చాలమంది, వుద్ధము ప్రారంభమునుండియు నున్నవారగుటచే చరఖాసంఘముతో బాటు కష్టనిష్ఠులగుట కొరచి తుదివరకు నిలువజేదరని నమ్మకవచ్చును.

౧౯౩౩-వ సంవత్సరమునందు నేయబడిన లెక్కలనుబట్టి, ప్రయివేటుదారు లీ పరిశ్రమ యందు శిల్పాలవాసీగా నీదిగువ విధమున పెట్టుబడి పెట్టియున్నారు.

చిత్తూరు జిల్లా	౧,౫౦౦
కర్నూలు	౩,౦౦౦
(ఇటీవల నీజిల్లాలో మరి పెట్టుబడి పెరిగెను)	
తూర్పుగోదావరి	౩౦,౦౦౦
ప. గోదావరి	౫,౦౦౦
కృష్ణా	౧౪,౫౦౦
గుంటూరు	౮౬,౦౦౦
నెల్లూరు	౨౧,౦౦౦
ఆనంతపురం	౮,౫౦౦
బళ్లారి	౧,౫౦౦
నైజాము	౩౬,౫౦౦

మొత్తం ౨,౨౦,౦౦౦

వీరిలో గుంటూరుజిల్లా ఖిద్దరు సంఘము వారు ముఖ్యులు. వీరు గుంటూరుమండల మంతటను వుత్పత్తి, విక్రయశాలల నేర్పరచి, సాలుకు లక్షరూపాయల వ్యాపారమును చేయుచున్నారు. ప్రస్తుతిము వీరికి గ్రహపత్రము లేదు.

కీ. శే. గాక్షురు బ్రహ్మజోష్యుల స్వబహ్మిణ్యంగారు సీతానగరమునను, సీతాపురం లోను వుత్పత్తిస్థానముల నేర్పరచి, ఖాదీ యుద్ధమాభివృద్ధికొరకు చాల కృషి చేసి యుండిరి. వారు దివంగతులగుటచే ప్రస్తుత మా కేంద్రములు చరఖాసంఘము క్రిందకు రానున్నవి.

ప్రస్తుతము పనిచేయుచున్న గ్రహపత్ర సంస్థలలో ముఖ్యులను, వారు పనిచేయుచున్న కేంద్రములను దిగువ తెలుపుచున్నాను.

1. తుని కేంద్రము.
  - ౧. రాపర్తి జగన్నాథంగారు.
  - ౨. కాపుల తమ్మిరాజుగారు.
  - ౩. తినుట వెంకట పెద్దిరాజుగారు.
2. సీతాపురం కేంద్రం.
  - ౧. తినుట వెంకట పెద్ది రాజుగారు.
  - ౨. మల్లాల వెంకట గోపాలరావుగారు.
  - ౩. గౌతమీ సత్యాగ్రహశ్రమం — తూ. గోదావరి జిల్లా
3. చేబ్రోలు కేంద్రము.
  - ౧. మల్లాది రాఘవయ్యగారు.
4. రేపల్లె కేంద్రము.
  - ౧. రావు వెంకయ్యగారు.
  - గుంటూరు జిల్లా
5. వీరన కనుపూరు.
  - ౧. పోలవరపు గోవిందరావుగారు.
  - నెల్లూరు జిల్లా.
6. తాడిపత్రి.
  - ౧. ఎమ్. వీరభద్రరావుగారు.
  - ౨. రాయలసీమ ఖిద్దరుసంఘము.

వీనిలో కట్టకడపటిదగు రాయలసీమ ఖిద్దరు సంఘము శ్రీమూల లక్ష్మీనారాయణగారి సంగినరు. ౧౫,౦౦౦ల పెట్టుబడితో ఇటీవలనే ప్రారంభమైనది. ఈసంస్థ యచిరకాలముననే కాఖోపఖాలుగా రాయలసీమ యంతటను వ్యాపించి, యితర మండలములకు తమవుత్పత్తిని బంపి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ కేతయతోడ్పడుగాక!

కలంకారీ, అద్దకం పరిశ్రమలకు
ఖాదీ సహాయం

చరఖాసంఘ కేంద్రసానమును, కేంద్ర వస్త్రాలయమును అద్దకములకు అనాది ప్రసిద్ధి గల బండరునకు మార్చబడుటచే, ౧౯౨౯-వ సంవత్సరమునుండియు వివిధరకముల చీరలు, చీటీలు, రంగురంగుల దుప్పట్లు, శాల్వలు మున్నగు ఆకర్షణతమలగు అద్దకములు వేయ బడి, ఖాదీ యీ రాష్ట్రమునను, యితర రాష్ట్రములలోను హెచ్చుగా బ్రచారమున చున్నది. ముఖ్యముగా నీపట్టణమునకును, ప్రాంతమునకును ప్రఖ్యాతి నార్జించినట్టియు, నలెగ్గాండరు సమ్రాట్టుచేతను, మొగలు పాదు షాలచేతను మిగుల నాదరించబడి, పాశ్చాత్య దేశములకును, యిటీవలివరకు విస్తారముగా పర్షియాకును ఎగుమతియగుచు, నొకనాడు ౩౦౦౦ కుటుంబముల కియొక్క పట్టణము ననే పని యీయగలిగి నేడు శిథిలావస్థకు వచ్చిన కలంకారీ పరిశ్రమను ఖాదీ యుద్ధ

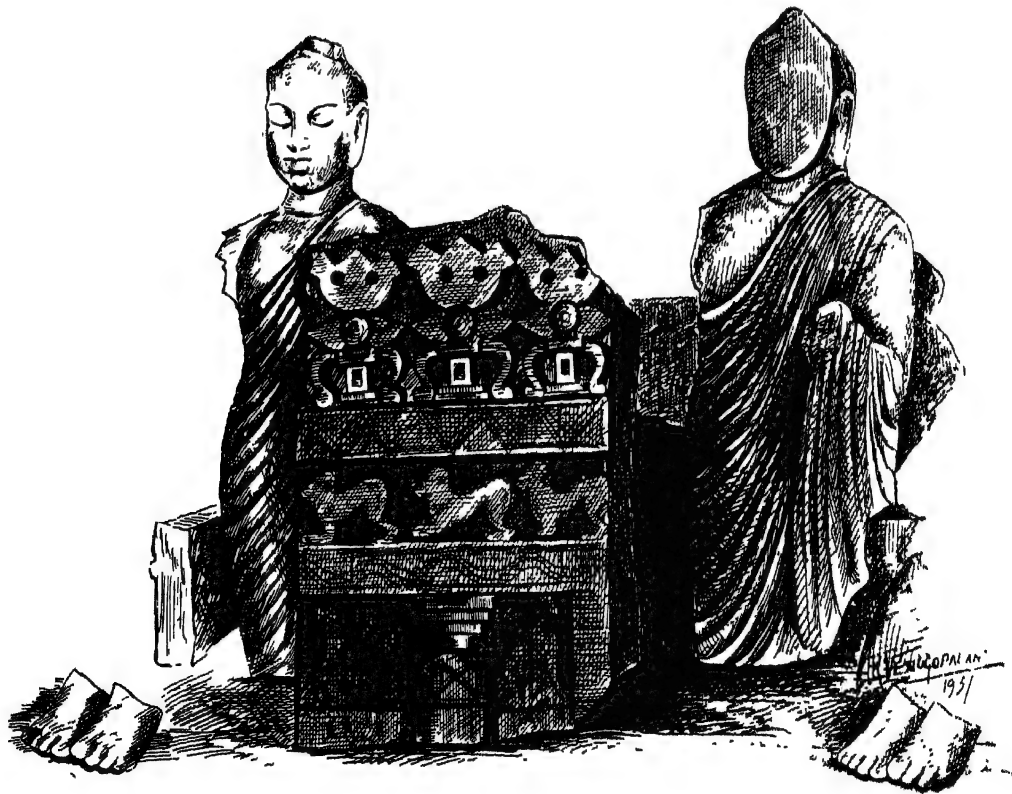
రించినది. నేడు ఖాదీమీద పలురకముల కలం కారీ దుప్పట్లు, టేబిలుగుడ్డలు, డోయర్ల ములు తగురై, పెక్కు ప్రదర్శనములంగుచు, కళాభిజ్ఞులగు విదేశీయులచేతను ప్రశంసల నొందుచున్నవి. ఈ విషయమున మిగుల కృషి చేసిన చరఖాసంఘ కార్యదర్శి గారగు శ్రీ నారాయణమూర్తిగా గెంతయు నభివంద నీయులు.

మరియు నీసంఘము హరిజనులచే నాంధ్ర జాతీయ కళాశాలయందు నేయించుచున్న ఖాదీ తివాసులును, ప్రాకులు వగైరా కుట్ట బడిన వస్తువులును ప్రజాసారాగమును బొంద నవి.

ఆర్థిక దుస్థితియందు నైతులకు
ఖాదీసహాయము

దేశము నావరించిన ఆర్థికదుస్థితివలన మి గతవ్యాపారము లన్నిటివలెనే ఖాదీవిక్రయ ములుకూడ చాలవరకు తగ్గిపోయినవి. తాను పండించు వస్తువు లన్నిటికిని ధరలుపడిపోయి

పన్నులు చెల్లించితేక మంగుచున్నట్లే నుండుట మిక్కిల సహాయకారిగా నుండుటకు చరఖా సంఘమునకు హెచ్చుపట్టు తీ చేయ బిలుగాక పోయియు, జగిసిన స్వల్పపనితోనే అది రైతుకు కొంతవరకు ముఖ్య గూర్వవలెనది. ఈసమయమున రాష్ట్రచాలనమున కలగాటుపడిన గృహిణులు, బాలవృద్ధులు సంతప్తగులు పోవు గునను నూలుపడికి, తిరుగుటుంబములను పోయివస్త్రములు కొనవలెన నేయించుకొని యు, మిగతనూలును విక్రయించుగాక చ్చి. గూడాయనునో పన్నులు చెల్లించుటకును, కుటుంబగుర్తులనుసంఘటకును గూడనోప్పడిన. ఇందులను నివర్తనముగా పోషకోల సంఘములోని ఒక గ్రామమును గూడవచ్చును. నాగరికతకు, వరిసంబంధ ప్రసక్తిగాను మిగతాతలూకావగు రాష్ట్రపరిశ్రమ ప్రవేశించుని కొరగానున దుస్థితిలో నుండుటచుండు, ప్ర గ్రామములలోను నన్ని, బంగారు చెల్లించుకొనుచు, తిండికి, బట్టకు కూటు

బుద్ధుని శిలావిగ్రహము (అమరావతి)

ఆంధ్ర రాష్ట్రము : ఖాదీ పరిశ్రమ

లేకుండా జీవనము చేయగలుగుట ఖాదీ మాహా త్యయము గాక వేరేమి ?

ఖాదీ ద్వారా హరిజన సేవ

ఈ యుద్ధమును దరిద్రనారాయణులందరికిని, ముఖ్యముగా సంఘగుర్ణయును పాలై యాధునికీకరించుచున్న హరిజనులకును తోడ్పడే సమర్థమైయున్నది. పూర్వము హరిజనులకుం బయులలో సన్ననినూలు వడుకగలుగువారు పెక్కుమంది యుండిరిని "మాటనూలు సన్నము, గట్టియని తలపాగల వుపయోగించువా" గని నేటికిని జనులయందు వాడుకలో నున్ననానుడి సవసరించి తెలియుచున్నది. (అటులనే మాదిగలలోకూడ సన్ననూలు వడుకువారు కొందరు నేటికిని కందు మాటుప్రాంతములలో నున్నారు.) కాని దౌర్భాగ్యవశమన నిటవల వీరిలో యీ కౌశలము నశించుటచే, తిరిగి యీ కుటుంబము లందు చిరఖాను ప్రవేశపెట్టె యత్నములు జరుగుచున్నవి. ప్రస్తుతము చిరఖాసంఘ వివిధశాఖలలోను ౧౦౦ మంది హరిజనులు మాత్రము వడుకుచున్నారు.

ఈ కుటుంబములలో నేతవృత్తి యింకను సజీవమైయుండుట గొప్పవిశేషము. చిరఖా సంఘము తరపున కందుకూరు, సురవారెడ్డి పాలెములలోను, ఆంధ్రజాతీయకళాశాల లోను సుమారు ౧౨౦ మంది హరిజన నేత గాండ్రులు, కార్యాలయమున యిగవురు హరిజన నౌకర్లును బనిచేయుచున్నారు. వీరిసంఖ్య యింకను త్వరలో పెరుగునూచన లున్నవి.

ఘంటసాల నారాయణమూర్తి, పువ్వాడ సత్యనారాయణగార్లను యిగువురు ప్రయివేలు శిష్యులవర్తకులు సుమారు ౨౦ మంది హరి జననేతగాండ్రుకు బని యిచ్చుచున్నారు.

ఖాదీ ధరలు, నాణ్యములలో నభివృద్ధి

స్థానంభములలోకంటె యిప్పుడు తయారగు నన్నిరకములలోను పుంజుములు తరుచు చేయబడి, ఖాదీ నాణ్యములలో చాలాయభివృద్ధిచెందెను. ఖాదీధరలు ౧౯౨౭-వ సంవత్సరమున సాచారకములలో ౧౧-౩౦-౦ వంతునను, శ్రీకాకుళంరకములకు ౧౧-౩౦-౦

నుండి ౦-౪-౦ వంతునను తగ్గించబడెను. మరల ౧౯౨౮-వ సంవత్సరములలో నొకసారి యు, ౧౯౩౩-వ సంవత్సరములలో ౨ సార్లును సుమారు ౧౧-౩౦-౦ వంతున తగ్గించబడెను. ఇటీవలనుమాత్రాక్షీ నూతనవిధానముననుసరించి వడుకుపాలి పెంచుటచే ధరలు ౧౧-౩౦-౦ నుండి ౧-౧-౦ వరకు పెంచబడెను. అయినను ౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున ౧౧-౩౦-౦ ధరగలగుడ్డ ౧౯౨౭ లో ౧౧-౩౦-౦ లకును, నేడు ౦-౯-౯ లకును తగ్గినదన నీచో పుగా నెంతకృషి జరిగినదియు, ధర లెంతతగ్గినదియు సులభముగా గ్రహించవచ్చును. మన ఖాదీ యిప్పటికిని తిరుగ్రూరుఖాదీకంటె ౧౧-౩౦-౦-౯, ౦-౧-౦ చవుక.

ప్రక్కపట్టిక యంకెలనుబట్టి ఖాదీపరిశ్రమ యీవత్సరములలో ౧౬౬౦ మందివీరునువారికి, ౧,౭౨, ౬౧౬ మంది వడుకువారికి, ౯౪౭౦ మంది నేతగాండ్రుకు నాశ్రయమిచ్చె ననియు, దామాషాను ౫౦౦ గ్రాములలో, నాలుకు ౧౫౦ మంది విడుదలవారు, ౨౦,౦౦౦ మంది వడుకువారు, ౧౦౦౦ మంది నేతగాండ్రు పని చేయుచున్నారనియు గ్రహించగలము. వీరి కీయబడిన మజూరిలను ప్రక్కపుటలోని పట్టిక తెలుపుచున్నది.

డాక్టరు పట్టాభిగారు తెలిపినటుల "ఖాదీ దేశీయుల జాతీయభిమానమును, పుద్గమ తీవ్రతను తెలుపు బరూమిటరు"గా నున్నట్లు పై యంకెలనుబట్టి మనము గ్రహించగలము. దామాషాను నాలుకు ౫ లక్షల ఖాదీ యుత్పత్తియై విక్రయమగుచున్నది.

గాంధీజీ సత్యాగ్రహమును సాగించిన ౧౯౩౦, ౧౯౩౨ సంవత్సరములలో ఖాదీ పుత్పత్తి విక్రయము లత్యధికముగాను, ౧౯౩౬ లో అత్యల్పముగాను కౌన్పించుచున్నవి. ౧౯౩౬ లో పుత్పత్తి విక్రయములు తగ్గుటకు నూతనవిధాన మమలులోనికి వచ్చుటయు, ధరలు పెరుగుటయుకూ కారణములై యున్నవి. ౧౯౩౨కు యీవల పుత్పత్తి విక్రయము లుత్తగ్గుటకు దేశమునావరించిన ఆర్థికదుస్థితియు, జాతీయోద్యమమాంద్యమును ముఖ్యకారణములు. గతవత్సరము కౌంగ్రెసు ప్రభుత్వ మేర్పడి, జాతీయశక్తులు విజృంభించవారంభించుటచే (ఈ అంకెలు యింకను అసంపూర్ణములు) అమ్మకములు పెట్టించెనవి. రోజుకు రోజు యీ యుద్ధమును నవనవోత్సాహ

ఖాదీ పరిశ్రమయందు నిమగ్నులై యున్నవారియు,

వారి కీయబడిన మజూరిలయు అంకెలు

చిరఖాసంఘం లేక ధృవపత్ర సంస్థలు	సం రం	గ్రామముల సంఖ్య	విడుదలవారు	వడుకువారు	నేతగాండ్రు
చిరఖాసంఘం	1927	—	26	2,378	255
"	1928	609	3౯9	16,౯29	1032
"	1929	674	436	20,716	1246
"	1930	687	428	20,779	11౯2
"	1931	873	74	14,308	5౯8
ధృ. సంస్థలు	"	441	95	19,559	1833
చిరఖాసంఘం	1932	357	—	2౯,000	2400
ధృ. సంస్థలు	"	500	—	—	—
చిరఖాసంఘం	1933	827	౬0	11,366 - 1౯0	488 - 10
ధృ. సంస్థలు	"	50౦	84	41,౯49	1098 - 25
చిరఖాసంఘం	1934	456	60	14,985	౬64
ధృ. సంస్థలు	"	122	48	6,231	5౯4
చిరఖాసంఘం	1935	288	—	—	—
ధృ. సంస్థలు	"	186	—	—	—
మొత్తం			1660	1,72,616	9,470

ఆంధ్ర సత్రిక బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

సంవత్సరం	చరఖాసంఘం లేక ధృ.సంస్థలు	ఏకడుహాలి	వడుకుహాలి	నేతహాలి	చలవహాలి	కుట్టుహాలి	మొత్తం సంవత్సరములో యిచ్చినహాలి
1927	ధృవపత్రసంస్థలు చరఖాసంఘం	4,046	1,74,648	1,46,703	—	—	3,25,396 48,002
1930	{ ,, ధృ.సంస్థలు	{ 1,387 14,911	{ 1,08,015 1,04,364	{ 1,21,042 1,64,011	{ — —	{ — —	{ — —
1931	{ చరఖాసంఘం ధృ.సంస్థలు	{ 9,286 18,828	{ — 78,326	{ — 1,18,499	{ — —	{ — —	{ — —
1932	{ చరఖాసంఘం ధృ.సంస్థలు	{ 3,076 17,881	{ 42,005 1,24,893	{ 80,916 1,96,251	{ 2040 —	{ 2,145 —	{ — —
1933	{ చరఖాసంఘం ధృ.సంస్థలు	{ 1,818 —	{ 71,178 93,438	{ 82,235 89,824	{ 1521 —	{ 4,286 —	{ — —
1934	{ చరఖాసంఘం ధృ.సంస్థలు	{ 2,430 4,500	{ 56,218 95,139	{ 49,130 62,449	{ 2,203 —	{ 5,629 —	{ — —
1935	{ చరఖాసంఘం ధృ.సంస్థలు	{ 2,590 —	{ 53,672 —	{ 47,905 —	{ 24,84 —	{ 4,196 —	{ — —
1936	{ చరఖాసంఘం ధృ.సంస్థలు	{ — —	{ 26,768 32,706	{ 18,671 27,125	{ — —	{ — —	{ — —
నెరళి మొత్తం		80,446	11,87,210	8,208	16,256	25,97,819	

అసంపూర్ణము లగు నీ యంకెలను బట్టియైనను, సాలుకు 3 1/4 లక్షల ధనప్రవాహము పట్టణములనుండి గ్రామములకు ముగిసిన మనము గ్రహించగలము.

ముతో పరుగులువారును, పూర్వపు ఆభివృద్ధి నొంద యత్నించుచున్నది. ప్రస్తుతము భారతదేశమున ఖాదీయుత్పత్తిరాష్ట్రములలో నీయాంధ్రరాష్ట్రము నాలుగవస్థాన మాక్రమించుచున్నది. ఆంధ్రసోదరులయభిమాన ప్రోత్సహముల నవ్వారిగ గాంచి, నూతనతన రమున నీపరిశ్రమ గతవత్సరముల రికార్డుల నన్నిటిని తలదన్నీ యత్యుత్పాదనము పొంద నున్నది.

నూతన కార్యక్రమము

౧౯౩౫-వ సం॥ రమునుండియు, మహా తుగ్గుడు చరఖాసంఘదృష్టిని వ్యాపారము నుండి స్వయంపోషకవిధానమువకును, పట్టణములనుండి పల్లెటవసు, పట్టణవాసులనుండి జానపదులవంకకును మరలెను; ఇరఖాసంఘ ఆదర్శము వ్యాపారదృష్టితో వుత్పత్తి, విక్రయములు జరుపుటేగాక దేశీయలయందు స్వయంపోషకవిధానము వృద్ధియగునట్లును, ఏ రాష్ట్రమున తయారైన ఖాదీ యారాష్ట్రముననే ఖర్చుగునట్లును చూచుటగా నుండు వలెనని స్పష్టపరచెను. మరియు, తరతరములనుండి యమలులో నున్నను, ప్రస్తుత

మున్న వడుకుహాలి భుక్తికి చాలని దగుటచే రా గంటలకృషికి కనీసం ౧-౩-౧ లం.పెవల నని, యీ పరిశ్రమయందు పాల్గొనువా రందరు ఖాదీనే గరించునట్లు చూడవలెనని యీ

రాష్ట్రద్యోగము. ఈ విధానము వలన ఏకైకపు గ్రామస్థులను ఖాదీ గ్రామముల వృద్ధిచేసే ను, రెండవపు కొలదిగా ధనమును గురుకు పేతను యీ గురుద్యమమునందు నున్నవట్లు

రాష్ట్రములోని ఖాదీ వుత్పత్తి విక్రయముగా సంక్షిప్త

సంవత్సరం	మొత్తం వుత్పత్తి	మొత్తం విక్రయం
1926	3,50,100	5,19,110
1927	3,70,292	6,07,898
1928	3,92,987	3,74,120
1929	3,40,215	4,17,715
1930	7,99,780	8,06,889
1931	8,89,826	7,96,623
1932	7,60,978	5,88,749
1933	7,60,963	4,47,714
1934	4,09,396	4,04,740
1935	3,41,366	4,07,565
1936	2,41,361	1,87,445
1937	2,54,074	3,59,882

మొత్తం వుత్పత్తి ౯8,17,318 మొత్తం అమ్మకం ౯9,18,1౯0
అంకెలు అసంపూర్ణములు.

ఆంధ్ర రాష్ట్రము: ఖాదీహాశ్రమ

వము కలుగునని వర్కరులెల్లరును భయపడిరి. కాని యమోఘసంకల్పుడగు మహాత్మాశీ యుద్దేశించినప్రకార మీ విధానము నిర్విఘ్నముగా సాగుచున్నది. ఖాదీ ధారణమువలని లాభములను గ్రహించిన గ్రామీణులు దానిని సంతోషముతో ధరించుచున్నారు. తాత్కాలికముగా తగినను ఖాదీయమృకములు ప్రస్తుతము యథాశీతికి వచ్చినవి.

ప్రభుత్వసహాయము

కాంగ్రెసుప్రభుత్వమునా కి సంవత్సర మొసంగినవిరాళమును, నూలు వడుకువారికి వార గకి ౦-౦-౩ చొప్పునను, నేతగాండ్రకు గ గకి ౦-౦-౯ చొప్పునను పంచిపెట్టుట ద్వారాను, నూతన రాట్నపరికరములను, ఏకుడు బద్దలను తక్కువ ఖరీదులకు అందచేయుట చేతను యీపరిశ్రమయందున్న పనివారందరును అపూర్వోత్సాహంతో పనిచేయుచున్నారు. త్వరలో యింకను వేలకొలదిమంది కొత్తవారు వడుకుటకును, ఖాదీని నేయుటకును పూనుకొనగలరు. ఖాదీ వుత్పత్తి, విక్రయము లీ వత్సరము అపూర్వముగా పెరుగుట నిశ్చయము. అశ్వత్థమ గ్రామోద్ధరణ కార్యమును నీ పద్ధతిని ప్రభుత్వమువారు యింకను సాగించి, గ్రామములం దీ పరిశ్రమ

స్థావర మేర్పరచుకొనునట్లు తోడ్పడుదురని, మరియు ఖాదీసంస్థలు వుత్పత్తికాలమున విక్రయము లండమిచే దూది నూలు నిలువచేయుటకు, హెచ్చు వుత్పత్తి చేయుచుటకు వీలుగాకుండ నున్న యిబ్బందులను తగిన ఆర్థిక తోడ్పాటు చూసి తీర్చెదరని ఆశించుచున్నాను.

మఱియు మైసూగు, బరోడా సంస్థానముల మాదిరిగా నీ వికాలరాష్ట్రమున గల రాజులు, మహారాజులు, జమీందార్లు తమ ప్రాంతములలో నీ పరిశ్రమను బ్రవేశపెట్టి, కడుపునింపె తిండియు, కట్ట బట్టయు లేక అల్లాడు తోడి దేశీయసాదరుల కాధారము చూపవలెనని విన్నవించుచున్నాను.

ఖాదీధరల పంపకము: విజ్ఞప్తి

విదేశీ, మిల్లువస్త్రములకంటె ఖాదీ కొంచెము ప్రీయమైనను, ఖాదీకై వెచ్చించు ప్రతిరూపాయయు ఎట్లు వ్యయముచున్నదో యీదిగువ యంకెలనుబట్టి గమనించినవారు యితర వస్త్రములను ధరించనొల్లరు.

పత్తిపంపించు రైసుకు ౦-౩-౯
పత్తిపట్టునానికి ౧-౦-౬
ఏకుడు మనిషికి ౦-౧-౯

వసుకు నామెకు ౦-౩-౯
నేతగానికి ౦-౪-౯
చాకలికి ౦-౦-౬
అమృతపుదారుకు ౦-౧-౦

వెరసి ౧-౦-౦

ఈ విధముగా మనము వెచ్చించు ప్రతి పైసయు నీ దేశముననే నిలుపు భాగ్యులక్ష్మి యగు ఖాదీని గూర్చి గాంధీజీ లంకామైత్ర యాత్రసందర్భమున నుడివిన వాక్యముల నుదాహరించి ఈ వ్యాసముచు ముగింతును:

“నా దేశమున అరాన్నము భుజించువారును, నోజునకు అర్థలూట యన్నము లభించనివారును కొట్లకొలది యున్నాగు. మీరు శ్రమపడి మా గ్రామములను దర్శించునెడల, అచట మీకు అర్థభోజనులై, కళాకాంతులులేక వెల్వెలబారు మొగములతోడి జీవచ్ఛవములు కాన్పింతురు. ఇట్టి ప్రజలతోహాసిన నేటి భారతవర్షము ప్రపంచమునకు కళంకదాయకము. ఇట్టి యన్యాలకు చేతినిండ పనికల్పించి ఆహారమొసగి, జీవనప్రసార మొసగునెడల నా దేశము ప్రపంచమునకు తోడ్పడగలదు.”

ఆంగ్రెసోదరు లీ సందేశ పరమార్థమును గుర్తించి, ఖాదీ పర్యతోముఖాభివృద్ధిని గాంచునట్లు కృషిసల్పుట కర్తవ్యము.

జన్మభూమి

గుఱ్ఱప్పడియ ఆంజనేయులు

ఇలువేల్పుగా నిల్చె నేపుణ్యసీమలో హరిహరస్వామి, శేషాద్రిజాని;
నాయకప్రౌఢిఁ గన్నాఁ డేధరిత్రీపై విష్ణుదేవుఁడు, విశ్వపేశ్వవహుఁడు;
కాపురంబుగ నెందుఁ గాపుండు ముమ్మూలఁ బాలితాంతర్వాణి, తూలపాణి;
ప్రవహించు నేదివ్యపథి సప్తశాఖలై చదలేటియమృతంబు సంతతంబు

మిత్తి నెచ్చోటఁ గొనగోట నెత్తివైచుఁ
గొండనెత్తాల తరులతాగుల్మతతులు;
పూత కమ్మహితాంధ్రభూమాత కాత్మ
జలము మనుజులలోఁ గృతాంధులము మేము.

కనకసానువుతోడఁ గచ్చెఁ బూనిన మేటి వింధ్యాచలేంద్రంబు పెల్లెగొడుగు;
మస్తకస్యస్తరామఁదాబ్జరేణువు దక్షిణాపథము కుదనపుగడ్డె;
సస్యజీవనలు కృష్ణాగౌతమీముఖ్య పుణ్యాఁగానభిల్ మలసరాలు;
లేయెండతాల్పుతోల్లిటి ముద్దుఁ గొను నంగజలధిరాజము వన్నె లోలుకు నలున;

సిరి కిరవు; మద్రపురమాళి చరణవీరి
భారతోర్వివిభాగముల్ బంధుకోరి,
కర్ణచారిణి చల్లని కడుపుతోడు
ఎల్లజగముల మాతల్లి కెవ్వ రీడు ?

తీర్చి దిద్దినది వైదికరంగవల్లులు తనవల్కుఁగిలుగుముత్యానితోడ
నిండించినది ఖండఖండంతరద్రోణిఁ దనకళావిజ్ఞానధనముతోడ
వెలయించినది నదీవిభుముంగురులపెంపుఁ దననావికాలతాగ్రతములతోడ
కావించినది పాలగచ్చు దిగుహలలోఁ దన సద్యశస్సుధాద్రవముతోడ

నమ్మహాదేవి యలఁతియే ? యద్రగహ్వా
రాంతరాత్యంతదంతురితాళిలాండ
శిల్పిచతురాస్య జనయిత్తి, సిద్ధగాత్తి
హార్దసముపేత, అస్మదీయాంధ్రమాత.

ఆజగదేకవంద్య మృదులాంకమునక బసిపాపనై, యని
ర్వాఱజనుఖానుభూతి యుగపంక్తి నిమేషములట్లు పుత్తు; లే
జాజుల తోడికోడలగు జానుదెనుంగునఁ బల్కరించి, యీ
భూజగమెల్ల ముంతు నవమోహనమోద పయోధివీచిక.

ఆరసి కన్నులకా దెలుచినప్పుడె దప్పికదీటుఁ దత్ప్రయో
ధారలఁ గ్రోలి, ప్రాకులిడి, తల్లిశరీరమునకా దదీయవి
స్తారదయాప్రసాదమున సారెకు వర్ధిలుచున్నవాఁడ ; న
క్కారదోక్కారగణ్య కథికంబగు దైవము మాకుఁ గల్గునే ?

పుప్పొడులు గావు పచ్చకప్పురము గాదు
గందవాడి కాదు, కాదు చొక్కపు జవాది
తనువు సోకిన సురభిలోత్సాహ మొదవు
జన్మభూరేణువుల మంత్రశక్తియేమొ ?

తన్నినను ద్రవ్వినను బ్రశాంతము వహించుఁ,
గోరి ప్రజనెల్లఁ దలనిడికొనుచుఁ బ్రోచు
నెఱుఁగ దలనట నిసుమంతయేని, జన్మ
దాతికన్నను మాజన్మదాతి మిన్న.

తన చిన్నారి యనుంగుబిడ్డలనిమిత్తానకా మదీయాంబ వె
చ్చని కన్నీటఁ గపోలరక్తిమము హెచ్చక, ముష్కరప్రాత్యచ
క్రనితాంతోద్ధతిఁ గాలలీలఁ ద్రిజగత్కల్యాణదంబా పురా
తనశోభకా బెడవాసెనయ్యె ! “ మసిపాతక గట్టు మాణిక్యమై ”.

కూలిన కోటలు, నేలకు
ప్రాలిన ఖిల్లాలు, పాడువడిన సగరముల్
ప్రమోలఁ గనుపట్టువేళ ని
రాలంబనవీధులందు మాన్పడిపోదుక.

ధాత లిశించినాఁడో ! మసతాతలు తామె బిగించినారో ! కా
ల్పేతులఁ గట్టివైచిన విసీ ! కొఱమాలిన దాన్యపాశముల్,
శీతలమయ్యె రక్త ; మవశిష్టము జీవకణము ; కాని మ
న్మాతృసదానుచింతనమె మాయెద వైద్యుతవాహి యయ్యెడిక.

తమసర్వస్వము దేశమాతృచరణద్వంద్వైక్యపూజాసమ
ర్థము గావించిన రాణ్మహేంద్రులు, సుధీరత్నంబు, లాచార్యస
త్త్వము లీనాఁడును మన్మనోనభసి నుద్యత్తారలై యాత్మతే
జములకా జీల్చుచున్నవా రిదె నిరుత్సాహంధకారచ్ఛటక.

పాలించి రొకనాఁడు పాటలీపురహస్తిశైలమధ్యక్షోణి శౌర్య మెనఁగ
మరలించి రొకనాఁడు మాద్యద్విప్రోదగ్రహరభూషణాహిసీ ప్రళయరేఖ

ఆంధ్ర వ త్రి క - బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

చెక్కించి రొకనాఁడు శ్రీజయస్తంభంబు లఖలదిక్కుల సువర్ణాక్షరముల
పలికించి రొకనాఁడు ప్రస్తుతుల్ గంధర్వసీమంతిసీవిషంచికలమీద

ఆంధ్రభూపుత్రులు మదీయాగ్రజన్ము
లమ్మహాత్ముల భవ్యరక్తాగ్నిశకల
మారిపోలేదు, నిపుఱునఁ గూరి మరగి
యున్న దీగుండెలోఁ జూచుకొన్న నిపుడు.

దాతృత్వప్రథముల్, మహాధనులు, విద్వాంసుల్, కపింద్రుల్, ధరా
నేతల్, సీతకళాయుగధరులు, మన్నీ లాంధ్రు లున్నారు మ
ద్యాతల్; మాతకు లే దయో! తుదకుఁ జింతాకంతయున్ నేవ్చు — ని
ర్భూతంబై యిది ప్రీల్చుచున్నది మనఃకాయంబు లశ్రాంతమున్.

అన్నదమ్ముల కయ్యంబు లంతరించి
స్వీయరాష్ట్రంబు గ్రమ్మరఁ జేతి కొదవి,
దాన్య ముడినోయి, మా కన్నతల్లిమైన
తెలుఁగునాడున కేనాఁడు దిగులు తీటు?

ద్రవిడ కేరళ మహారాష్ట్ర బేహారాదు లంతంత నిలిచి జోహారు లిడఁగ
నిజకిరీటచ్ఛాయ సీరాకరము దాఁటి బ్రహ్మభూములకు శోభను ఘటింప
చలువచూపుల వింత చెలువంబు లభినవకేదారపటలితోఁ గ్రీడ నల్సి
విశ్వమోహనరూపవిక్రాంతి భూగోళపటదర్పణంబునఁ బ్రతిఫలించు.

నర్భకుల కెల్ల నుల్లాస మతిశయిల్ల
నాత్మసామ్రాజ్యవిజయసింహాసనమున
వేగఁ బట్టాభిషిక్తవై వెలయు మమ్మ!
జన్మభూమి! ననుస్కారశతము సీకు.

ప్రగపట్టిన పన్నగిలా ఆ లోయలోనికి చొచ్చుకపోయాను.

ప్రతివంకరూ ప్రత్యక్షమైన ప్రకృతి దృశ్యసౌందర్యం మహాకావ్యంలో పుటలు తిప్పినప్పటి రసానుభూతిలా గున్నది.

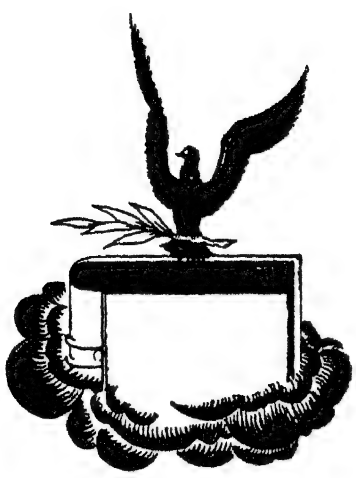
నాలుగు మెలికలు. ఒక్కొక్క మెలిక మూడువందల ధనువులు. అర్ధాశుస్వారూపమైన ఎప్పటికప్పుడు ఆఖరులా వోచిన ఆ మెలికలో రెండుచైపులా నదీదేవత సంతరించిన నలభై నిలువుల యెత్తు నల్ల రాతిగోడలు. చెట్లు దట్టంగా పెరిగిన కొండచరియలు, వాటిపై నీలాలశిఖరాలు. కారుగున్నల్లా, భయంకరమైన ఖడ్గమృగాలల్లా పశివున్న నల్ల రాతి బండల్లో ముప్పైధనువుల వెడల్పున రాగమాలికలు వాడుకుంటూ భోగీర ప్రవహిస్తున్నది.

పారిజాతవనాలు, అడవిమల్లెలు, ఇప్ప చెట్లు, చీకటిమానులు, నల్లమగ్గులు, రెనులు ఆ కొండచరియల్నుండా నిండి ఉన్నవి.

దురాన్నుంది ఘంటానాదాలు, భిట్టల మంత్రస్వనాలు తుమ్మెదల ఝంకారాలతో, పక్షుల కలహాశితాలతో కలిసి వినవస్తూన్నవి.

విహారానికి వచ్చిన మృగినై ఆ లోయ చొచ్చుకుపోతిని. మావాండ్లు వెనకనే నెమ్మదిగా వస్తూ ఉండిరి. "అమ్మాయి! ఒంటరిగా ముందు వెళ్లిపోకమ్మా!" అని మా అమ్మ అన్నమాట ఎక్కడో దూరాన్ని వినబడింది. ఒకమలుపు మళ్లించి. ఎట్టయెడట దివ్యదర్శనం.

భోగీర ఉత్తరవాహిని అయిన అర్ధచంద్రాకారంలో నదికి ఇరవై ధనువులయొస్తైన రూపై త్తిన మంత్రస్వదర్శనంలా గుహలు, చైత్యాలు, విహారాలు ఒక శిల్పమాలిక, దూరాన్నుంచి కళ్లలో ఇంద్రగనువులాడుతూన్నవి. స్తంభాల శిల్పవిన్నాణము, చిత్రకాశలం, విగ్రహాల సుసౌష్ఠవమూర్తిత్వము, ఆహారే! భిట్టల కాశేయ కాశ్మీర కుసుమవర్ణ వికాసము, విద్యాగ్ధుల ధవళవర్ణ భాతవిలాసము, నాగగుల జానపదుల వివిధవర్ణ నివీరవిచిత్రత్వము—ఒక్క పెద్ద చిత్రంలా ప్రత్యక్షమైంది.

భోగీరలోయ

అడవి బాపిరాజు

కళ్లు మూసుకొని తథాగతుని ధ్యానించుకొన్నాను. భోగీరాశ్రమ మహాపరిషత్తు సంఘారామానికి స్వాధ్యయంలో చేయైతి జోహారు లభించుకొన్నాను.

నీళ్లకు నదిలోకి దిగేవాళ్లు, రంగురంగుల కలకాలసు భుజాలమీద అలంకరించుకొని మెల్లైక్కివాళ్లు, యోషలు, పురుషులు, బాలికలు, భిట్టలు; ఒకసారి భానాలు హృదయాన్ని నింపివేస్తుండగా, ఒకసారి భానాలులేని నైతన్యరహితహృదయం కలదాన్ని అవుతూ ఆహూతిని, వైకుంఠి విద్యార్థులు, భిక్షుకులు నాకేసి లేరిపార చూస్తున్నది నేను గమనించనేలేదు. ఆ ప్రశమదర్శన మహూర్తము పరమపూజ్యమైంది.

ఆ పవిత్రప్రదేశంలో అడుగుపెట్టి అపక్రూతి మ్రోయించలేదుగదా నేను? ఏవో కిగ్గ అలుముకుపోయింది.

మా గురువులు శిష్యార్థులు. ఆయన మోము హిమాలయశిఖరంలా కాంతిపూరితమైంది. ఆయన సాధారణంగా మాట్లాడరు. అనే నాలుగుముక్కలూ నూక్తాలై, నూత్రాలై ప్రత్యక్షమవుతూఉంటవి.

చిన్నతనాన్నుంచి చిత్రలేఖనాది కళలంటే చెలిమికత్తెల్లా ఆడుకొంటూ ఉన్న

నన్ను ఆ ఉత్కృష్టవిద్యలో. సంపూర్ణ యోగనిష్ఠాపరిపూర్ణను చేయడానికై మాళివ మహారాజ్యభార ధారంధుర్బులైన మాతండ్రి గారు, మహామంతులు ఆనందమనువులవారు నన్ను ఈ ఆశ్రమానికి ఒక్క పవిత్రముహూర్తాన పంపించినారు. మా కుటుంబం అంతా వచ్చి మా నాయనగారు ఇదివరకే నిర్మించిన గుహాచైత్యాన్ని అలంకరించిన ఆజ్ఞ యిచ్చినారు. అలంకారాదికాలన్నీ పూర్తికాగానే మహాత్మవంతో ఆశ్రమాచార్యులకు సమర్పించాలని మా నాన్నగారి సంకల్పము.

ఆ గుహాచైత్యానికి ప్రాంగణమంటపము పూర్తి అయ్యింది. స్తంభాలు, శిల్పాలు, విగ్రహాలు, భిట్టలు నివసించడానికి లోని గదులు, శిలాతీర్థాలు, ద్వారశిల్పాలంతారాలు, గర్భగృహశిల్పాలు, తథాగత గంభీర శిల్పమూర్తి, ఆసనము, ఛత్రము, తోరణాలు, ధర్మసక్రము-అన్నీ పూర్తిఅయ్యాయి. వివిధ దేశాలనుంచి శిల్పము, చిత్రలేఖనము నేర్పుకోవచ్చిన శిష్యులు, పనివాండ్రు చిత్రలేఖనాలంకారము పూర్తిచేస్తున్నారు.

మహాశిల్పి, చిత్రభవననిర్మాణ కళాకాశలి మా గురువులున్నా తమ శిష్యులతోపాటు మగ్గుమండప మంతా జాతకగాఢలు, అలంకారచిత్రములు వేస్తున్నారు.

ఒకచోట చిత్రకల్పన ఒక శిష్యుడు వ్రాసి గురువులకు చూపిస్తున్నాడు. గురువులు దానిని సవరించి వేయవలసిన వర్ణాలు చెప్పి వేరొక చోటకు వెళ్తారు. వర్ణాలు పూర్తిచేసి వేరొక శిష్యుడు నివేదించును. గురువులు రంగుల పాత్రలలో తూలికలు ముంచి చిత్రాన్ని తప్ప దిద్దుతున్నారు. గురువులే వేరొకచోరూపకల్పన కల్పించి నలువురు శిష్యులచే వర్ణాలు నింపించుతున్నారు. చిత్రకల్పన, రూపసృష్టి వర్ణికాల్పము అంతా మా గురువులే కొన్నిచోట్ల సంకల్పించి అద్భుత భావాత్మక కళాచైదగ్ధ్యము ప్రత్యక్షము చేస్తున్నారు. దినముదినయూ ఆ విచిత్రోత్సవము సందర్భిస్తూ గుండెలు నృత్యాలు సల్పుచుగ్గ నై పోతూఉంటిని. నా కళ్లు అరమూ

తలు దాల్చినై; నాయవ్యసము పొంగి దిశ
లంటినది. నా అంగుళులు విధాతృస్వజనా
భావాలై కల్పనకై యోగగీష్ఠ వహింప
ఉన్ముఖాలైనవి.

ఆజ్ఞకై గురువులకడ మోకరిల్లినాను.

౨

ఎవరో బాలిక నా యెదుట మోకరిం
చింది. ఆ మూర్తి వస్త్రాడన్నదని గ్రహించి
డంతోనే కన్నులు చటుక్కున మూసుకు
న్నాను.

“ఎవ రీమె?”

ఆమెతోమాడా వచ్చిన ఒక వృద్ధ—

“స్వామీ, ఈ బాలిక మాశవప్రభుని
మేనమరదులవారున్న, మాశవదేశానికి ముఖ్య

మంత్రులున్న అయిన ఆనందవసువులవారి
ఏకతనయ. చిన్నతనాన్నుంచీ చిత్రలేఖన
ములో మంచి చాతుర్య మలవరచుకొన్నది.
ఐనా ఆమె శక్తికి తగిన గురువులు లభించక
పోవటంచేత విద్య వృద్ధిపొందినది కాదు.
జనదేవుని ధర్మప్రచారంలా, తమ కీర్తిన్నీ
లోకాల్ని ఆవరిస్తూ వుండటంచేత తమ పాద
సన్నిధిని శుశ్రూష చేయటానికిని మా అమ్మ
యిగారు వచ్చారు. చిత్రవిద్యద్వారా నిర్వాణ
మార్గాన్న స్వేషించటానికి మా అమ్మాయిగారికి
దీక్ష యివ్వవలసినదని ఆనందవసువులనారు
నూ, మేమునూ ప్రార్థిస్తూన్నాము.”

“ఎవరయ్యా! అక్కడ? ఈ పితాచాలని
నాదగ్గర కెవరయ్యా వదిలిపెట్టింది? గురు
ద్రోహం తలపెట్టిన పాపాత్ములైన శిష్యు లెవ
రయ్యా వారు?” అని పెద్ద గొంతుకతో
అరచినాను.

ఆ వృద్ధ అంటేట “అమ్మాయిగారు! లెండి
పోదాము” అనుచుండ, నేను చెంగన ఆమె
పైనుండి దాటి ఏడేని గొణుగుకొంటూ వెళ్లి
పోయినాను. నాసీరాశ్రమ సంఘాచార్యులైన
సత్యశిల శిష్యాచార్యులకడకు చేరుకొన్నాను.
సత్యశిలాచార్యులు నూరేండ్లవృద్ధు. సత్య
శాస్త్రసంపన్నుడు. ఇంతైనా వీడిపోని శక్తి
సంపన్నుడైన ఆ మహాస్మృతు నన్ను ప్రక్క
నున్న కుశాసని గుహన అధివసంప కీసి, “తండ్రి!
ఏమంత తొందరపాటుతో వస్తూన్నావు?”
అని ప్రశ్నించాడు.

పవిత్రులైన ఆచార్యులనిరి మావాలకు
నమస్కరించి “భయంకరమైన ఒక విషయం
చూచి తమకు నెప్పవలచుకొన్నాను. ఈ
ఆశ్రమానికి ప్రస్తుతం నేను వచ్చినప్పటిను
నాకు రెండు వివితంబొంది ఆశ్రమాన్ని
కొన్ని తరుణాల్లో మసగిచేసి, ఈను కల్పాంతా

లోటస్ మహల్ - హంపి

పరమశ్రమణకుడు నాకు ప్రసాదించిన ఈ నా కొద్దిదగ్గ సంఘానికి, లోకానికి అర్పించాలని ఈ సంఘారామం ప్రవేశించాను.

“అవును, ఆ ఆశకులకు భంగం ఏమి వచ్చింది తండ్రి?”

“ఒక బాలికకు నేను చిత్రవిద్య నేర్పాలట, స్వామీ!”

“మాశవ మహామంత్రి ఆనందవసువు పాప మెరగని తన కుమార్తెకు నీచేత విద్య నేర్పించాలని ఆశించి తథాగతుని పాదంబ్రాల ఆశ్రయిస్తున్నాడు, బాబూ!”

“నా నియమానికి వ్యతిరేకం గదా, ఆచార్యుడేనా!”

“అంత కఠిననియమం ఎందుకు పూనానో నేను తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నం చేయలేదు. నిన్ను అడగలేదు. పురుషునికి బద్ధశత్రువు కాదగిన అవమానం స్త్రీ ఏమి చెయ్యగలదు, తండ్రి? పురుషుని ఉత్తమశక్తిని పైకి విజృంభింపచేయడానికి స్త్రీయు నూనూ, స్త్రీయుక్కు పవిత్రశక్తిని తేజవిల్ల జేయడానికి పురుషునున్న ఉద్బుధించారు. పవిత్రులయిన నాగార్జునాచార్యులవారి ఉపదేశం అట్టిదే; తథాగతుని పరిత్రేకము అదే!”

“ఆలాగయితే భిక్షుక, భిక్షుణీ దీక్ష లేందుకు గురుడేనా?”

“ఓయి వెట్టివాడా! దీక్షలేనిదే నిర్వాణ మార్గం ఎట్లా అన్వేషిస్తావు? ప్రాపంచికమారుడైన ప్రాపంచికాతీతమైన ధర్మాన్ని అన్వేషించాలి. ఆ దీక్షలో, ఆ తపస్సులో స్త్రీ పురుషుల శక్తికొకటై అడ్డం రాకూడదు; అంటే, స్త్రీపై పురుషునికాంక్ష, పురుషునిపై స్త్రీకి వాంఛా పోవాలి అంతవరకు ప్రపంచంలో ఉండి శివభక్తులై ధర్మమార్గావలంబకులై చివరకు ప్రపంచం వీడి నిర్వాణార్హులు కావాలి.”

“ప్రసూ! నాగార్జునాచార్యుడేవులు నివసించిన పరిత్రసంఘారామం ఉన్న శ్రీపర్వత పురం కృష్ణాతీరాన్ని ఉన్నది.”

“అవును, ధాన్యకటక నగరానికి ఎగువను”.

“అక్కడ ఒక శిల్పి ఆంధ్ర బ్రాహ్మణుడు యువకుడు ఉండేవాడు. ఆతడు సాంఖ్య యన సగోత్రుడు. ఇత్యోకుమహాప్రభుల ఆస్థానశిల్పి.”

“బాధదీక్ష వహించినవాడా?”

“బుద్ధదేవుని విష్ణుని తొమ్మిదవ అవతారమని నమ్మినవాడు. శిల్పకర్మకళ్యాణ మోక్షం దూరకాలాన్ని సంకల్పం కలవాడు. సాందర్య తత్వోపాసి.”

“బుద్ధుడే పరమావతారం. ఆతని పూర్వ అవతారాలలో ఒకటి విష్ణు అవతారం.”

“ఆ శిల్పికి వసంతపుష్పాల సౌరభము, నీలకాశము, మేఘాల నీలితానులు, చిరుగాలిలో పుట్టిన చిన్న కెరటాలమీద ప్రసరించి తళుకుమనే చంద్రికరణాలు, సెలయేటి పతనాల తుంపురులు, ఇంద్రధనస్సు అందులు, లేజిహసల ముడ్రాలు, సుందరీమణుల అపాంగ వీక్షణాలు పులకరాలు కలుగజేసి ఆతన్ని శ్వేతతారాదేవి పాదాలకడ మోకరిల్ల జేసేవి.”

“ఇంత నశ్వరమైన సౌందర్యాన్నా ఆతను ఆరాధించినది?”

“ప్రసూ! సంఘారామంలో, రాజప్రాసాదాలలో ఆతనూ, ఆతని శిష్యులూ సృష్టించిన శిల్పాలూ, చిత్రలేఖనాలూ, ఆయానగరాలలో ఆతడు నిర్మించిన భవనాలూ, స్థూపాలూ లోకమోహనమై వెలిగాయి.”

“పరమదేవుడైన మహాశ్రమణకునికి గొప్ప భక్తుడే.”

“చిత్రం! ఆతడు ఇత్యోకు రాజకుమారి నోకరైసు ప్రేమించాడు. ఆమె ఆతని దివ్య ప్రేమను గౌరవించి తిరిగి ప్రేమించినట్లు అభి నయించింది.”

“ప్రేమించనేలేదా ఏమిటి?”

“స్వామీ! ఆమె శక్తిహృదయ, వృథాడంబరం కలిగిన విచిత్రస్వరూపమైన మాన్యశీమాతంవంటిది. ఆతని ప్రేమ లోకాల నావరించింది. ఆమె అంతకన్న అనంతమైన ప్రేమలో ఆతన్ని ముంచినట్లున్నట్లు నటించింది.”

“ఏ మానెట్టి ఆ బాలికకు?”

“స్వామీ! స్త్రీ హృదయం ఎవ్వరు ఎరుగ గలదు? రాజబంధునైన ఆమె తండ్రిని ఆమె పాణిగ్రహణానికై ఆ శిల్పి యాచించాడు. తండ్రి సంతోషముతో అనుమతి యిచ్చాడు. కాని కపటనటనానటి, కల్పితహృదయ యైన ఆ బాలిక ‘నే నేమిటి! ఈతనిని పెండ్లి చేశోవట మేమిటని వెడనవు

నవ్వించి. ఆశిల్పి హృదయంలో చీకటి ఆవరించుకుంది. భయంకరమైన తుపానుమబ్బులు పట్టించి. దావాసలం అశవుల్ని మండించి నవ్వుడు ఉద్బుధించేపాగా ఆతని జీవితం క్రమ్మి వేసింది. ఆతనికి వైవం లేదా, బుద్ధుడు లేదా, ధర్మం లేదు, ప్రేమ లేదు.”

“ఎంత వెట్టివాడై పోయినాడు!”

“వెట్టివాడుకాదు స్వామీ! సర్వజ్ఞానయానశించిపోయిన పిచ్చివాడయిపోయాడు. ఆతని జీవితంలోని దుర్భర విషాదము హాలాపాలమై సమస్త భువనాలూ దహించటానికి బయలుదేరి నట్లయింది. దేశాలు తిరిగితిరిగి ఈ ఆశ్రమానికి చేరుకొన్నాడు.”

“ఓయి వెట్టిబాలుడా! యితవిషాదగాథా నీది? అందుకనా స్త్రీలోకంమీద నీకింత కోపము?”

“కోపముకాదు, భయము స్వామీ! తమ పాదసన్నిధి చేరుకుని కొంత ఊరట పొంది జగద్గురునైన పరమశ్రమణకుని అవతార మార్జునైన మీకు నానేవ అర్పించి భౌతిక వాసనలనుండి దూరమై నిర్వాణానికి అర్హత సంపాదించుకోవటానికి దీక్షవహించాను. నేను పూనిన ప్రశిష్టలు తమకు నివేదించి శిల్పకళా దీక్షకు పూనితిని. ఈ విషాదచరిత్రుణ్ణి ఒక బాలికకు గురువు కమ్మని ఆజ్ఞాపించటం నా మోక్షానికి నన్ను మారంచేయటం అని మనవి చేశాంటూన్నాను.”

“బాబూ! బుద్ధదేవుని పరమకరుణచేత అనన్యమైన మానవసేవ నాకు లభించింది. లోకాన్ని శంతరించటానికి పూనుకొన్న నాకు మానవహృదయం పూర్తిగ తెలుసును. శిల్పి నైన నీ చిత్రవృత్తిలో ప్రేమనశించక లోతుల అణిగిఉన్నది. నిర్వాణపథార్థినై యున్న నీవు స్త్రీ విషయమై భయము సంపూర్ణంగా నాశనముచేసికోవలసి ఉంటుంది. స్త్రీ మాయా దేవియొక్క అంశ; ప్రజ్ఞాపరిమిత; శ్వేతతారాదేవి. ఈ బాలికకు నీవు చిత్రలేఖన విద్య నేర్పి నీతపస్సు పూర్తిచేసికో. భయపిడచము నీ హృదయాన్ని ముక్కలు చేయకుండా చూచుకో!”

మేము ఒక్క విఘటికాకాలము నిశ్చలులమై జేణువనము అను కేరగల అనుహాచైత్యం లో సంధ్యాకాలము దోరరంసుల పాకించే వరకు ధాన్యకటకపు పాలరాతి బుద్ధదేవుని

విగ్రహాలెల్లా కూర్చుండిపోయాము. నా హృదయంలో జడత్వ మావరించింది. దూరాల పుట్టి యోజనశతాలు ప్రవహించి, ప్రవహించి, ఒడ్డుకు చేరి విరిగిపోయే కెరటంలా నా ఆలోచనలు వికలాలు అయిపోయినవి.

3

శోకాన్ని ప్రియనామలైన మాచిత్రా చార్మ్యులు విసవిసల్లిపోవడంతోనే అక్కడ ఆగలేక పరుగిడిపోయాను. నా హృదయం పన్నిగా మృత్యుయపాత్రలా భిన్నమైపోయినది. దానీజనము ఆశ్చర్యంపడుతూఉండగా, తల్లి నెలనెలపోతూ ఉండగా విసవిస నడిచి 'మాకోవమహారాజవిహార' గుహలోనికి పరు విడిపోయి మంచముపై నాథునిచే నిరసంప బసిన ఉమాదేవి చేతిలోని పూలదండలా ఒళ్లుతప్పి పడిపోయాను.

నాకు మెలకువ వచ్చేటప్పటికి విహార మంతా చీకటిలో ఉన్నది. ఎక్కడో రెండు నేతిడిపాలు మినుకు మినుకుమంటూ మినుగురులులా ఉన్నవి. ఆ చీకట్లలోంచి గుహలోని స్త్రీపురుషచిత్రమండల మంతా నా నైవే కరుణాహాసావలంకనములతో పరికిలిస్తున్నది. నామంచానికి దగ్గరగా మహాగురువు సత్యశిలభిక్షాచార్యులవారు కాలాతీతమైన స్వరూపంతో, పరమదయను ప్రసరించే ఐస్నెలులు నింపే చూపులతో, ఆ ముదుసలి పెడవుల వరపూరితమైన నవ్వుల వెలిగిపోతూ ఉండగా చూస్తూఉన్నారు.

మత్తు నెమ్మది నెమ్మదిగా విడిపోయి బుద్ధి నిర్మలమై లోకజ్ఞానము వచ్చి చటాలన లేచి నిలుచుంటిని. పరిబోయిన నన్ను మా వృద్ధ దాసి అలమిపట్టుకొని "ఆచార్యులవారికి నమస్కారము చేయుము తల్లీ" అని ఉపదేశించినది.

ఆ వృద్ధాచార్యుల పాదాలకడ మోకరిల్లి పోయినాను.

"అమ్మాయీ! నీదీక్షకు చాలా సంతోషము. ఎందు కమ్మా! శిల్పమంటే నీకింత మమకారము?"

"స్వామీ!..."

"ఊరేడ్లి చెప్పమ్మా, తల్లీ! తొందర లేదు."

దానీజనము భక్తితో కొనివచ్చి అర్పించిన పీఠముపై శాంతపవిత్రులైన ఆ వృద్ధ భిక్షులు అధివసించినారు. ఆయనకడనే తల వంచి కూర్చున్నాను.

నా గొంతుకలోనుండి వినీవినంబవని స్వరముమాత్రమే ప్రవహించినది.

"స్వామీ! చిత్రకళ నేర్చుకొనినాను నా జన్మం వృథా! నా పూజ నుసి అయిపోతుంది. నే నింక తీరని యీ గాఢపవిత్ర వాంఛను భరించునూ లేను; తోలివేయనూ లేను."

"అదేమిటమ్మా వెట్టిబాలికా! ఇంక నీకు చిత్రకళ నేర్చేవారే లేరూ?"

నేను చటాలన లేచి కూచున్నాను. "స్వామీ! నేను అందరి చిత్రలేఖనానామ ర్థ్యమూ పరికిలించినాను. ప్రజ్వరహితల దగ్గర ఆభ్యాసము ఉన్న విద్య కొంచెమూ నశింపజేసుకొడానికేగాదా?"

"సరే నమ్మా! శోకాన్ని ప్రియశిల్ప చార్మ్యులవారిని నీకు చిత్రవిద్య నేర్పడానికి ఒప్పించాను. కాని వారు కొన్ని నియమాలు కోరారు. వారు చిత్రస్థా ఉంటే ననకమంచి చూచి నేర్చుకోవాలట; ఎదురుజవహాడదు. వారు లేనప్పుడే గోడలపై చిత్రలేఖనము కల్పించాలట. అది వారు తర్వాత దిద్దగలరు. ఫలకాలపై రచించిన నీచిత్రాల్ని వారికడకు నేవకులచేత పంపిస్తే వారు సరిచూడగలరు..."

"స్వామీ! ఏలాంటి నియమము కాసించినా సరే, నాకు చిత్రవిద్య ప్రసాదిస్తే చాలు. నేను ధన్యురాలిని; నా జన్మం అంతా తరించింది."

కులపతి సత్యశిలాచార్యులు వృద్ధత్వము లోమాగా కాంటిపిడని తనకన్నులతో నవ్వు కొంటూ వెళ్లిపోయారు.

ఈవరము నా కేలా ప్రసాదంపబడింది! ఎంతటి ఆపూర్వసంఘటన! ఈభిక్షును పూవు మధువును దామకొని సంభావించినట్లు ఎంత పూజంపగలనో! తీగలలో స్వరాలు చేరినట్లు, వసంతంలో సౌరభాలు పూదవుకు పోయినట్లు నాలో ఈశిల్పవిద్య హత్తుకు పోవాలిగాక!

4

తర్వరలో కథను మూర్తం చూసి నాకడ ఈ విచిత్రకథిని చిత్రవిద్యను అభ్యసించ

దీక్ష వహించింది ఆబాలిక. ఆమె కేగు కల్వారమాలయట. విహలు హృదయాలలో దామకొన్న ఈపాపజన్మలకు, మారసినాని ఆయుధాలకు చిక్కని పేర్లుమాత్రం పెట్టాగు వెట్టివాల్లయిన పురుషులు. అనిదేవుడు స్త్రీ తత్వంలో కాలు ఎంకుకుమలిపించేశాడెక్క! బుద్ధనేవునికి పవిత్రమైన ఆనలక్షణాల గుహ తపస్సులో జరిగిన పరీక్ష నాకు ఎన్ని సంవత్సరాలు జరుగునందో.

ఆ బాలిక రచించే చిత్రాలన్నీ ప్రశంసించుచున్నది. వర్ణజానము బాగానే తెలుసు. ఆపవాళ్లు రేఖాపై పుణ్యం ఎలా సంపాదించుకోగలరు చెప్పి. ఈ చిన్నది చీల్చిన రేఖలు ప్రవహింపజేస్తోవుంది. ఎక్కడో తివ్యవస్తూ ఉన్నది, నిజమే. కొంచెరువిద్యాధ్యులు ఇన్ని సంవత్సరాలు నేర్చుకుంటూ గూడా ఇవట్టి? రేఖాశక్తి అలవడజేసుకోలేకుండా ఉన్నారు. ఆమెకుంచెలు ఆమె కట్టుకుంటుంటుంది. విచిత్రమే. అతిలలితానైన పేర్లలో ఇక్కడ ఉండదుకదా! ఈ బాలికనేళ్లు పురుషుని వేళ్ల ఉంటవేమో. ఆ బాలికే పురుషుని ఉంటుండేమో. మెరుసులా వచ్చి నానాగ వాలినప్పుడు అస్పష్టంగా పోయింది. నా కొమ్మరి ఆయాసము నుంచెరిగి గుంపే. ఖీ! ఈ స్త్రీ నాచుకపితాదినీ ఎంగుకు పులిపోయి కొంటున్నానో.

ఆమెరచించిన చిత్రాలు సవరించడం నా కాంగోష్ట్యం ఎంతోనే పీయమైన సమయం వేధించింది. నేను స్పృహింప సంకల్పించిన శిల్పాలుగాని, చిత్రాలుగాని నా హృదయాలలోనే ఇంకిపోయినవి. శిలుబామ్మగారా ఎగో దిద్దేవాణ్ణి. లోలోన మనస్యపుజ్యంగం బాధించే వాడిలా చిక్కిపోయినానట. నమ్మకంగా చేతులకు 2 జాకు ప్రారంభిస్తుంటే నన్నభయము అంకురించింది. ముప్పది పేర్లలో నడుమూ ఉన్న నా జననత్యాలు నాకు ముగ మైపోతున్నవి. తప్పనిదిగా విద్యాధ్యులకు విద్య నేర్పడం ఎల్లాగో పట్టుకున్నాను. తక్కినకాలాలు మా విహారగుహలో అంతకు కందరంలో ఆ కతిసలలాపకవై పంపకొని ఉండవేమే తప్ప అడవులలోనికి విహారానికి వెళ్లలేకపోయేవాడిను.

ఒకరోజున కల్వారమాల దరించిన చిత్రము సవరించడానికి మాళవ మంత్రిగారి విహారానికి పోయినాను. నేను రచించిన బోధనకున్ని

ప్రక్కనే ఒక్క బాలికామూర్తిచిత్రాన్ని చూచినాను. ఎవరు చిత్రించినారు ఆ బొమ్మను? ఎందుకు చిత్రించినారు? నా ఆజ్ఞలేనిదే ఏ మూర్తిని చిత్రించ సాహించాడు? ఆ విగ్రహము విస్తరించుచు నావైపు చూస్తూ ఉన్నది. గాలిసీలుస్తున్నట్లే ఉన్నది. కొంచెము సంప్రదాయ విరుద్ధముగా ఉన్నది. సమభంగకృతిని త్రిభంగమూర్తికడ కల్పించుట అపక్రతిభూయిష్టము.

ఇంతలో ఆ విగ్రహమూ కదిలి నెమ్మదిగా చేతులు జోడించి తలవంచుకొన్నది. అది మామూరికల్పన కాదు; ప్రాణపూరితమైన బాలికామూర్తి. నాగుండె ముడుచుకొని పోయింది, విస్ఫూరితమైపోయింది. మహానేగాన భేరిభాంకారాలు వాయించ నారంభించింది. వైతన్య రహితుడనై అట్లనే నిలుచుండిపోతిని.

ఆ సౌందర్యము అతాకికము. ఆ మెముఖాన నిశ్శలత్వము, ప్రజ్ఞాపరిమితత్వము, శాంతి, నిర్భయకోమలకాంతి, అత్యంత నిగూఢసత్యము తాంషవమాడుచున్నది. స్త్రీముఖము చూడనన్న వా ప్రశ్నిన నశ్చేట్లు సుడిగుండాలలో మునిగిపోయినది.

“నువ్వు నేనబాలికనా?” అని గబగబ ముంగురు బోయి ఆమెను ప్రశ్నించాను.

“సర్వ!... నేను — కల్పారమాలు — మాశ్వమంత్రి — కుమార్తెను —”

“నా శిష్యునా? హా, హా, హా, హా.....” అని వదనవృద్ధ నవ్వుతూ చివలున పసక్కి

తిరిగి ఆ అవధులలోకి మహావేగాన నల్లిపోయినాను. నా హృదయతారాల కాదు చీకట్లు కానట్టి, కలుసుకొనట్టి సూర్యమేదో ఆవరించుకుంది. నా ఒళ్లు కంపించింది. నేను భరించలేని భయంకరానందము పరవళ్లుకట్టి నన్ను ముంచి సుళ్లలో తిప్పి అతిలోకులకు లాగి, ఎక్కడకో విసిరికొట్టింది.

భయంకరమృగాలు ఆ అవధులలో నంచరించుతూ ఉంటున్నమాట మనచిహ్నియినేనే నిశాచరమైన వ్యాఘ్రమువలె ఆచెట్లు

నీవల్లో పసికొంటిని. రాత్రుల్లా మారాన, తోడేళ్లు, చిరుతలు అరుస్తూఉన్న విషయమే గ్రహించలేదు.

నాకు పెనుభూతాలు కనబడలేదు; పాములుబులు వినబడలేదు. విషపుకెట్టు

టపడ్డాను. నేడు మళ్ళీ ఈ విషప్రయోగం ఏ మహత్తరకారణంచేతి నన్ను తాకిందో! అమిత జాగ్రత్తతో గమనిస్తూవున్న నాదీక్ష, కర్మశూన్యాల పాలబడి కటికినేలబడిన మట్టి బొమ్మలా ముక్కలు ముక్కలైపోయింది.

యొక్క లేత ఆకు ఎంతో కొమల సుందరమై ఉన్నప్పటికీ, అది విషపూరితమే అయినట్లు, సౌందర్యం పుంశీభవించిన స్త్రీ మూర్తులన్నీ విషపూరితలే. ఈ విషము నేవించిన్నీ దహించబడకుండా జీవదేవుని కరుణవల్ల ఒకనాడు బయ

(“ఏమిటనుకొన్నాను చిత్రించుకొంటున్నది” - పుట 65)

ప్రసంగానికి దూరంగా వుండిగదా అని ఈ సంఘారామానికి చేరాను. ప్రపంచమే నన్ను తరుముకుని తరుముకుని ఇంద్రజిత్తు తరుముకు వెళ్లిన బ్రహ్మహత్యాపాతకంలా నన్ను వెంటబడింది. ఏనాటి ప్రారబ్ధ మిది?

అబాలిక ఎంత నిర్మలచరిత్రం నటిస్తూ వుంది! అతి నిర్మలమైన నీళ్లు కలిగిన కాసారంలాంటి హృదయం కలిగిన మనిషిలా ఉంది. ఆమె దివ్యసౌందర్యాన్ని రసపూర్ణమైన కళాస్వరూపంలోనికి దింపటానికి సమయాలు పాటింప నవసరంలేని దివ్యచిత్రమూర్తి త్వలా ఉన్నది. ఇంత అందము విషపూరితమై ఉండగలదా? ఆ ఇష్టానుకూలక మాత్రం సౌందర్యవతి కాదా? చలించిన ఈ నామనస్సును కట్టివేయటానికి తపస్సులో నామనస్సును పవిత్రం చేసికోవాలి.

ఇంతటి తూర్పుదెసను ఎత్తికీరలు సాగినవి. ఏలాగో ఆశ్రమానికి చేరుకొన్నాను. ఈ బాలికకు ఇంక విద్యకొప్పకుండా ఉండటానికి వీలులేదు. సత్యశిలాచార్యులవారి ఆజ్ఞ అనుగుణమేయును. ఈ దివ్యవృద్ధుడు తన ఆజ్ఞతో నన్ను కట్టివేసినాడు. అబాలికకు చదువుచెప్పమని నన్ను ఒప్పించే సందర్భంలో ఏవో విచిత్రమైన — భావగర్భితమైన మాటలన్నారు. ఆయనమాటల మోటులు: సత్యస్వరూపములు. ఇప్పుడు జరిగినదంతా వారికి నిశేధించి వారి గూఢకాసుసారంగా నడుచుకోవటమే నాధర్మం అని నిశ్చయించుకొన్నాను.

దర్శించిన మరుక్షణంలో సత్యశిలగారి చార్యులవారు చిరునవ్వు నవ్వుతూ నన్ను హర్షించుకుని పైకచేసి, “నాయనా! నీలోకి భవపరిణతి అనన్యమయ్యే ధర్మసమయం వచ్చింది. నీసంఘసేవ సంపూర్ణత తాల్చుచి...”

“స్వామి! నేను అవమానం పొందటమే ధర్మసేవా? కేశాకోశమే ఎరగని తమమాట ఈ రోజున ఈలాగున చిరునవ్వులతో నిండియున్నదేమి? అది నాకర్థ మనుకొని నేను ఊరడిలాలిగాక!”

“ఓయీ! సౌందర్యతత్వోపాసీ! నీచిత్రలేఖన విద్యలో ఒక్కచిన్నదోష మున్నదని నీవు గ్రహించలేదు. కరుణ నీవిగహలలో మూర్తింపలేదు. సంప్రదాయజనితాలై, మూర్తిలో రూపకల్పనలో ఏమాత్రమూ లోటులేనిచిత్రా

లను ఎన్ని కల్పించినా, వాటిలో కరుణ తొణికిసలాడటం లేదు. తండ్రి! కరుణనశించిపోయిన మరుధూమియైన నీ ప్రజ్ఞ “ఏకోరసకరుణఏవ” అనేమాట మరచిపోయింది. నీబోధసత్త్వల చూపుల్లో కర్మశత్రవం ఉన్నది. యోగం ఉన్నది. బుద్ధుడు పరమకరుణామూర్తి తండ్రి! అహింసాపూర్ణవతారము. చేతిముద్రలలో, భంగిమలలో, వివిధస్వరూపములైన దృష్టులలో సంపూర్ణసత్యమైన దివ్యత్వం లేదు. ప్రాపంచికరూపమైన దివ్యత్వమే కరుణ. ఈ సుక్కలు నేనన్నానని విమోచపడకు. కొరత వడిన నీపూజ పరిపూర్తి చెందవద్దా?”

మరిన్నీ కలవరంలోపడి మావిహారం ఎలాగో చేరుకొని విహారములోని దివ్యభిక్షువిగ్రహంమొల నాతల వాల్చి కాంతిక్రయించిచాను. ఘటికలు జరిగిపోయినవి. వరములా నామాధ్యమనాకు గోచరిస్తూ ప్రత్యక్షమైంది. “నాబోమృత్యులో కర్మశత్రవ మున్నదా, ప్రభూ? ఇన్ని సంవత్సరాలూ నాతపస్సులో చంద్రగ్రహణలా అసంపూర్ణత్వం వరించుకొనే వుందా?”

“నీనియమాలని భగవంతుని కర్పించి మానవ శిలమందు విశ్వాసంతో చిత్రకళాదీగ్గ వెరపవయ్యా” అని నాకు పరమగురుని ఆనీశం వినబడినట్లయింది.

౫

నన్ను చూస్తూనే మాగురుదేవులు, తాను తానానట్లు “నువ్వు సేవకాలికనా?” అని ప్రశ్నించినప్పుడు ఏవో నిర్వచించబాలని ఆనందంతో పొణికిపాడుకొను. సామాన్యమైన మూర్తి నా అనన్యమైన ఏవో జలుగుతో మహాసౌందర్య మూర్తిలా తోస్తాడు. ఉత్తమశిల్పిమూర్తిలక్షణాలు ఆయనలో కొరతవడినా కొరత వడినట్లే వుండవు. ఆరావడం వచ్చి నాబుజులు చేతులతో నడివిపట్టి ఇటు అటు వూపి ‘ఏల ఈతట్టిదం చేశావని నన్ను శిక్షిస్తే, నాజన్మ పవిత్రమైందని హాసించుకొనేదాన్ని. ఆక్షణంలో ఆయన దివ్యుడే అయిపోయినాడు. ఆయనశేవునన్నే దోచిచిత్రక్షిప్తకర్తగాచేసింది. ఇంతలో ఆయన మటుమాయమై పోయినాడు. నాతప్పిదానికి నివృత్తి ఉన్నదా? ఈసత్పురుషునితపస్సు భంగంచేయటాని కుష్టవించిన పాపినా నేను? పవిత్రమైన ఆయన నియమానికి భంగం చేశాను. తత్ఫలితంగా, నీనియమాలూ

లేకుండా చిత్రవిద్య నేర్చుకోవటాని కందరూపావచ్చునని ఆయన ప్రకటించేశారు.

అమరునాటినుంచి ఆయన నన్ను తనకడకే నిలిపించుకొని చిత్రవిద్యలోని రహస్యాలు మహాసౌందర్యంలా ఉపదేశించ మొనలు పెట్టారు. ఆయనరూపమే మారిపోయింది. ఏవో వింతకృత్తీచేత అలుముకుపోయినాను. కొన్ని మాటలతో మాత్రమే విశేషాన్ని సృష్టించి నీవు ఆయన అనాటినుంచి ధూసేగంగో, నీయ్యని గొంతుకతో ఘటికలు ఘటికలు మాట్లాడి వారు. ఎందుకో! ఏవో ప్రశ్నలు వచ్చి వర్షముకురిపించేవారు. ఆగోష్ఠాలో నానుకలిగిన ఆనందాన్ని వర్షించలేను. ఆయనకేవల సంతతము ఉండే బుద్ధి. ఆయన పంచదారలగుఱును పువ్వుల మొగ్గులను ముట్టనట్లు ముట్టి నోళ్ల కడ్డుకొటానికి కాంగు. ఉన్నట్లుంటే నా నోటిలో వివశత్వం!

“కళానిమాళికా! నునిత్రవిద్య విధిని నేర్చుకొని ఆనెవక నీ నేమి పొందదలచుకొన్నావు?”

“బుద్ధినేవునిచిత్రిత రచించుకొంటావా నా నీచితిం సచిత్రం చేసుకోవాలన్న కోరిక నన్ను కదిల్చినేస్తోంటుంది. అంతకన్న నా నానందం పొందగూని కేవల నోవదు.”

“మానవుని దివ్యత్వ మేకటి స్వర్గానంద ము పలువడునుంటుంది. నిశ్చయమే. కాని వివాహమైనవక నీదీగ్గ ఎట్లా సాగుతుంది నునా?”

“ప్రభూ! నేను వివాహమే చేసుకొను.”

“అని అసంభవము. మీరెల్ల ఒకేగా కలిగిన మృతికో నిన్ను నిశేదిస్తారు. నీవు మహానిశిధి కావలసిన యోగ మున్నట్లుడు ఆయనగారి కట్టిదుండగలవు?”

“నాజన్మమంతా తమపాదాలదగ్గరే విద్య నేర్చుకొంటూ శుక్ర్రామచంద్రులూను!”

“ఓజతట్టిల్లా! ఆహారశక్తి సహజమైన మా మాటలు మరచిపోయినావు కావు?”

మాగురుదేవుని మాటలకు నానందం వికలమై పోయింది. నావి మాయమాట కేవలం? నాసర్వస్వము గురుదేవుని పాదాలకడ సమర్పించటానికి సిద్ధంగా లేనా?

మాగురూలో మాగురుదేవుని రచించిన బోధ సత్త్వనిప్రక్క ఆయనచేతనీ రచింప సంకల్పించాను. అచిత్రము పూర్తియైనందున

అది దివ్యభావలూరితము, చిత్రకళకు దివ్యమణి వంటిది అని గురుజేవులు, శోటికీషులు రసజ్ఞులు మెచ్చుకుంటూఉంటే నాకు సిగ్గువేసింది.

మాగురుజేవులను ఒక్కనిమేమనుమాత్రము విడిచిఉంపలేకపోయాడాన్ని. ఆయన నిజంగా జ్యోతిస్సుప్రియమే. ఆయన గుహకు పోయి శత్రువులను లుమరించడం ఎంత తోషదాయకమై ఉండేది!

ఆయనకళ్ళలో ఒకొక్కస్పడు జ్యోతిస్సు లే ఆడేది. ఒకొక్కస్పడు ఆయనమాపులు మబ్బుపొదివిన నెలబాలుని కిరణాలై మగుగు సడేది. ఆయన ఏదేని కారణాంతరమైన నాకు ఉపదేశమైన నన్ను ముట్టినప్పుడు నా గర్భరూపమూ కరిగి పుట్టనుట్టేది. అలాంటివిగ్యుత్తరాలలో ఆయనా, నేనే - లోకాలవృద్ధయం మధ్య.

౬

ఈబాలికావృద్ధయంతెప్పుడు నాకు అగ్రంకాలేదు. ఈమనీషితమే నాకు కొద్ది అయినది. ఈమె తక్కిన స్త్రీలకన్నచేరా? ఇక్కడకుంజవంశజ అయిన నాబాలిక ఆబాలిక అందము ఆమెపులి అందము. ఇది ఎన్నెల తేళు. నన్నెలలోని శిశుమనుషుమగు. పాల నెల్లువతేగ. ఈమెఅందంలో ఏమి వంక ఉన్నది? నిజముగా ఈమెపూర్వదయం పనిగొన్నది. ఏహా! కల్పాగమాలికగా ఈమె! ఈబాలిక నన్ను విడిచి ఒకరు ఉండంపడు. ఆమె స్వయంగా పదివందేని విచిత్రతనులు భోజనము కొనివచ్చేది. నాపాదధంబాపాదం పయనపడవవిననాడు ఆమె నాపాదాలపై శింధినన్నడు నాలో విద్యుల్లసితలు అలుసుకు పోయినది. ఆమెను నాకొగిలినో ఆదిమి నేయక ఏమగు నిగ్రహించుకోగలను? నేను అధాపతిమనసు కావడంలేదుగదా?

ఆమెపెదవులు జీగగ్గు నిండి అతిలలితాలైన చిగుళ్లు. ఆమెకళ్లు ఎంతచిత్రకాంక్షల్ని సేకరించుకొన్నవి! దృష్టమై కదలికలేని చగువు గీటిలో ప్రతిఫలించిన తారకాకాంక్షు లని.

ఆమెఅందము నిర్మలనీలాకాశంలో శేలి పోయే తెల్లనిపక్షి. ఆమెఅందము ఆపక్షిగంతుకలోంచి విడిపోయి ఆనీలంలో తొణికిసలాడే పూట. ఆమెఅందము పంపినపంటలోని పచ్చదనులోని పరిమళము. ఆమెఅందము నన్నెలప్రసరింపు జీడ్కలలతీసి. ఆమె! ఆ అందం నాజేహంలో, నాహృదయంలో, నా ఆత్మలో లీనంచేకొనక నాజన్మ వృథా.

ఆమె గుహలో ఒంటిగా చిత్రించుకునే కాలంలో ఆమెన, కల్లారహాలాదేవిని కలుసుకోదానికి నల్లము. గగనానూరా! అతికోమలమైన ఆమెశివితాన్ని సకలసేయదానికి నల్లే నేను అందిమయిన రక్కలతో పూలలో ఎగిరే నీతాళోకలకను పొందుండి కబళింపబోయే సుందరల్లిగా ఉన్నాను. నిత్రించుకొంటూఉన్న ఆనాటిక ప్రజ్ఞాపరిమితలా ఉన్నది.

“ఏమిటి, నువ్వీగో చిత్రించుకుంటున్నది?”

“బుద్ధదేవునికి, ఉన్న ఒక్క విస్త్రుతంగా అర్పిస్తున్న ఆపరిత్రచిత్రచిత్రము గదిస్తున్నాను.”

“ఏమిటి! నన్ను చూడనీ, ఏదో! ఎంత అనుభూతికృష్టి! బాకీకా! నీకొక ప్రశ్న అవగతము పడు. నీచిద్య పూర్తి అయినది.”

గురుదబ్బు తిన్న సువ్వగా ఆమె వణికిపోయింది. “ప్రభూ! నన్ను మీరు ప్రేమించడం లేదా? నానై నియమాలన్నీ వదులుకొని నన్ను ఆమ్రుపల్లికన్న గువ్వగాల్ని చేసి ఒక్కసారిగా నన్ను ఆవహరములేని సువ్వగా విసగిపొగ వేస్తారా?”

“నీకు ప్రేమనుసురింది ఏమితెలుసును?”

“ప్రభూ! ఆదివ్యవరము ప్రసాదించబడినప్పుడు ఏమితెలిసికోవాలి?”

“వ్యభానా! చతుర్ముఖ నన్ను ప్రేమించడం లేదా? అని ప్రశ్నిచేతాను, నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?”

“వన్నెల అంటే కలవలకు ప్రేమా? సూర్య కాంతపుష్పము సూర్యుణ్ణి కోరుతుందా? పుష్పము తేనెను కోరుతుందా? ప్రభూ! నన్ను స్వీకరించుకోండి. నేను మీ ప్రేమభిక్ష లేని నాడు హోమంలోని సునికదా!”

“నేను ముప్పదియైదు ముసలివీళ్లనాను. నువ్వు నవరూపవసంలోని సదుసేనిమిగిల్ల మిసిమిపడుచువు.”

“ప్రేమకు ఈడు ఉందా ప్రభూ?”

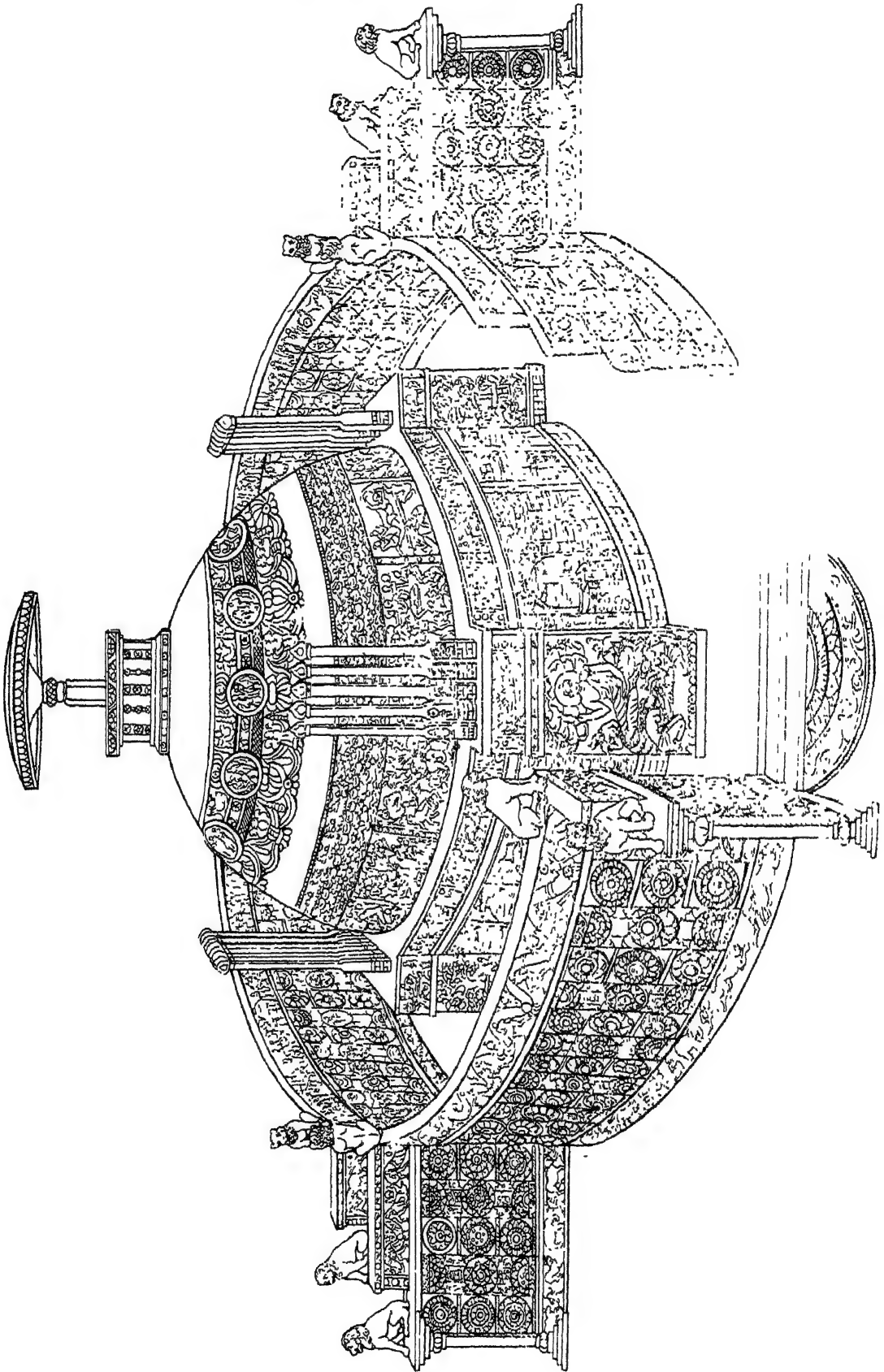
“నేను హుణం నీచోహాన్ని కోరినే నీనీలం నలిపేసికొని నా కాంక్ష తీర్చగలనా?”

“ప్రభూ! మీ ప్రేమ, మీదివ్యప్రణయము అశిష్టమైనది. నా నాశనానికి నామమ. మీకు అర్పణచేసుకొనడమే నాశివితానికి సగము మోగము. ఇదిగో నానూర్తి! నన్ను మీపూర్వదయానికి గాఢంగా గాఢంగా అదుముకోండి. నాచిద్యలు మీవి; నాకలలు మీవి; నా ఆత్మ మీది.”

నాదేహం వణికిపోయింది. ఎంతచిత్ర శివప్రవాహము! ఆమెను తనిగోవ బిగియార నానాహువులు అదిమివేసి కాగలించుకొన్నాను.

“కల్లారమాలికా! నన్ను వివాహం చేసుకోగలనా? నాజ్యోక్తికృష్టి! ఇట్లు మహాదానంద కమయంగోపమేనా నీ కళ్ళకు ఆ నాడు నన్ను గమించినాడు. నువ్వు నాలోనమే యిన్ని సంతోషాలు ఎగురుచూస్తూ ఉన్నావా? ఈ నీ చిదవ్యురూర్తి నాలోనా? ఈ అగ్నితైత్తివహము, భాగ్యమైన ఈతలకట్టు, ఈదివ్యలోచనాలు, శ్వేతతారాగీర్తిలోని కమలాలైన నీయీ పరిత్రవమేలు, నీయీ పరమ హేమకాంతీ — నాజేనా? నువ్వు నాదాననీనా? నీనప్రభూ! నీకగుణ ఇదేనా? రా! ఆశ్మేశ్వరీ, రా! మోకరిల్లు. సగము శమణకుడే మన్ని ఆశీర్వదిస్తాడు!”

“ఆప్రభునిదానపడవైన నేనున్నా మిమ్ముల్ని ఆశీర్వదిస్తున్నాను - దివ్యదంపతులైన మిమ్ము! అని సత్కర్మగా నావ్యంగుగోచరము. భేది ఆయనకడ మోకరిగిల్లుము.

మహాభారతము
(అష్టాదశాధ్యాయము)

మ హా న టు (డు

అడివి రాఘవరావు

శ్రీ కైలాస వియచ్చరన్నట శివ శ్రీ మామరుత్నాసథా
సీకమ్మన్ దొలిపెల్లు దారిగ ప్రయాణించెన్, ప్రభూ, శంకరా
మాకన్నుల్ రసనాగ్రమున్ శ్రుతియునున్ మాధుర్యసీమల్, రస
శ్రీ కేదారము మా హృదయము సమాన్విత ప్రభావమ్మునున్.

ఏకైకభంగిక లోకాదివేదాంత పరమతస్త్విప్రభావమ్ము వెలిగి
ద్వితీభంగికలలో స్త్రీపుంగుణత్రయ సవరసరత్నసౌందర్య మొలికి
జ్ఞానముద్రాహస్త సంస్థాపనమ్మునన్ బహుపతములైకభావ మూది
సవ్యాసనస్య పాదవ్యాప్తి సముపార్జిత జంగమస్థానర సంగతిగని

ఆంగ సర్వస్వసర్వస నష్టభావి
భూతి యష్టాంగనియతి సంక్లబ్ధములయి
గాంగభంగిక చంద్రికా కలితగతుల
శుభ్రతరయశోభ్యతాన్నితిశుచియు వెలిగి.

తౌర్యత్రైకశ్రుతి తారి సమ్మేళనైకము నాన మోగకారగతిగ మించి
ఆదిమధ్యాంత్య స్వరాన్వితృణారద నాదత్రయము త్రయీవాదయు నయి
రమ్యనిషాద స్వరాయితోచ్చిన్నాద మునిపత్పరిణాహమును ఘటించి
ముచభాదిపత్తన్వరవృత్తిపడంగ పట్టాప్రసాసూర్తి ప్రశస్తమునయి.

తత్త్వమనగీత గీతిక తాళగతుల
నుడుకమోతల 'సయిఉణ్ణి' లోలిపలికి
ప్రస్తరించిన తానము ప్రణయరాగ
మస్మణ మకరంద వాహిని మలకలునయి.

తాకిట తోంధదోంధి ఘృట్ట దంధిమి తక్కిట లాస్యలీల, సీ
రాకల సర్వవిద్యలు పురాసుకృతమ్ములు వైఫలించి, భూ
రీకరణాంగ హారముల రీతులు శిల్పకళాసుధల్ కడున్
వాకలుగాఁ దెనుంగుధర పండినపెన్నెల లారబోతలో.

బాధవిహారసీమ నిలబడ్డవి ప్రాద్విక చంద్రకాంత సం
బద్ధములై సమస్త కకుబంతములన్ విరళీకరించి, భా

ఆంధ్ర పత్రిక బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

స్వర్ధరికాంతిబోనివి నవద్యుతులారిచి, లేతపుచ్చెలో
బుద్ధులు పశ్చిమమ్ములగు భూములకెత్తిన వేగుజుక్కలై.

మును సహస్రపత్ర కమలము తెనుగుసిరి
గద్దెవిచ్చె వెలుగు తెల్లు ప్రొద్దుచిన్నె
బోధివృక్షమ్ము యజ్ఞ సంపుష్టపూర్ణ
సరమపల్లానిలోద్ధూత పాపపటలి.

సీమేశ నాగరాజు ధరణీభరణక్షముఁ డైన తెన్లు తేఁ
డై మహాసీయముల్ పడగ లాడిన చాయల శీతరుక్కుఁడనే
భూములు చల్లఁగా నెనఁగు భూమిక, తంతకథా విలీన
థామయ నాటకార్థములఁ దాధ్వనియించెడు నిందు నాందిగా.

భూకుంసస్థితి వామపార్శ్వమున సంపూర్ణమ్ము సమూర్తి, గో
ఖాకారధ్వని కావ్యబుద్ధగతమున్ గాంతాద్వితీయస్థితిన్
సాకారమ్ము నిరాకృతిక ప్రణతజేజుప్రార్థనై తోచిన
స్థితి కావించె వెలుగుశిల్పి తన కేళీలోలహస్తద్యుతిక.

పదభాగసంలగ్న వదనాబ్జనయనాంబుజాతముల్ ప్రణయపురాజానుమములు
నాతినమ్రభూయుగాతివైజనలీల వర్యాప్రదత్తధూపమ్ముగీళి
నగ్నికానతమధ్య నాభివలీద్వితీయామృతాగశురుచి నీపాచ్ఛసీర్ణ
మలచిన కేల్తోడ్పు తొలిప్రేమనిండిన మధుకోశవై వేద్య మధురమూర్తి

భక్తిశృంగారరసమున భావముపు
రాణదాంపత్యపూత సారభముబలము
ప్రకృతిపురుషైక్య భావనగనన్నమైన
దివ్యరేఖామహాశోభితి దిశలనిండె.

పడగెత్తి క్రొన్నాగు కడలందు పరవళ్లు వీరరసోద్ధతి పరిసరిల్లు
శిథిలాంగవిస్ఫూర్తి స్మేరాక్షియుగ్మమ్ము హాస్యాద్భుతములు ప్రోవైనయల్లు
కలకులతెలికాంతి తొలకరించినకనుల్ కరుణారసాంబుధి నడలినల్లు
ఒక్కడైగురుమూర్తిచక్కనిల్చినరేఖ అద్వంద్వరసము రూపైనయల్లు

అమృతమధుమూర్తి శిల్పి లోకైకనేత
ఆమహాత్ముని ప్రతిభలో నారితేరి
అడుగునడుగున నేమూర్తి యచ్చువడిన
కథలు నతిలోకసాందర్యనిధులు నిలిచె.

ఇంతసౌందర్యభరము మహాంశకింత
సర్వవిజ్ఞానభరము విశ్వస్రహాశ
మై పునితమై హృదికి వ్రేగై టెనుంగు
నేల సీరు గాలి వెలుగు నింగి తిన్న
యత్నిమున పెట్టు జయఘోష లంది పొంగి.

తెనుంగుముత్తైదువు తీయనిమంగళహారతి జయలక్ష్మి నలవరించి
సాహోనినాదాతి సంరంభశ్రీకృష్ణవేణీతరంగాళివీధి తిర్చి
మధ్యాహ్నశంఖాడిమధ్వనిచ్చటపటల్ జయభేరి తీవ్రమ్ము చదలనించి
అతిభంగిగతిరీతి తతవినాకవిముక్త పటునారసమ్ముల ప్రభలసని

ఫాలలోచనవహ్ని విషక్షశిక్ష
కౌప్రతాపాగ్నిశిఖల వైక్యముభజించి
ఘోంధిదంధిమిధిస్ఫుట్టల దురితగతుల
సరమమోఘావిధాతాండవమున కదల.

ఉద్ధృతశౌరతాంగన మహోద్ధతిభూములు దద్దరిల్లి, భూ
భృద్ధృతి దిద్దిరై యతిగభీరమహోర్లప తుంగవీచికా
రుద్ధదిశాంతముల్వగిలి గుర్రమహానటరాజ భావన
బద్ధమునై టెనుంగులయవహ్నిశిఖోగుతరప్రతాపమై.

శ్రీముఖశాతకణ్ణి కనుక్రేవల నిష్పకలాఢ మౌగధ
స్తోమము సీటుగాంగఁ దటితోనరిశౌర్యమహోర్లవమ్ములున్
స్తోమముమాలి మేఘములఁ జేలి ధరిత్రి సువర్ణవృష్టిగా
సీమల వైరిదుఃఖరస శీకరకల్పిత దుర్దినమ్ముగా.

గాతమీపుత్ర శ్రీశాశకద్భునిచేత త్రిపురారి తా సముద్ధృతిజ్వలించి
పీరవైర్గ్రీవ విదళనారంభమ్ము మర్త్యమహోమేధ మహిమ మెఱసి
కూకటివేళ్లతో కూలి యవనఽహ్లావత్కృతపాది దుర్వైరిబలము
మచ్చరిక్రీగంటిచిచ్చుట పాపఠేఁ జాచకోరాద్యగ్ర మంటి మండి

పూతకృష్ణానదీ పద్మజాతమండ
హాసమునవ గంగాంభోజ మందువిరిసి
అసికసారాస్త్ర కుకురాదు లఖిలభూము
లాంధ్రరాజ్య ధ్వజచ్ఛాయ హాయిగాంచె.

శ్రీపులమావిరాద్రరససిద్ధికినై జయదాము మాళవ
శ్రీఃపూర్ణ మాహుతులు చేసెను చస్తన భాస్కరాస్తమా
నాడదలో త్రిలింగ కరుణారణ దీధితి శ్రీకరమ్ముగాన్
దాడట వెల్పుటక కృతవినాశభవమ్ముల ఈశ్వరాకృతిన్.

తతవిలయప్రభూర్జిత సుధాంబుధు లల్లన నిస్తరంగకా
గతి విలయాంతతైజస వికాసము గేఖల తీరురీతి నా
తతఃటు నర్తనాంతమున తన్మయతక భవదీయమూర్తితో
చి తెలుగునేల శాంతిమెయి శ్రీఃద సుఖదమ్మునైనదిన్.

ఆమహాశంకరత్వమై యనతరించి
శ్రీ శివశ్రీమహారాజు శ్రీకరాధ్వ
రంపు ధూమమ్ము వేదనాదంపుపెల్లు
భేచరమ్ముగ చిన్మయకేళి జేల్లు.

జ్యోతిర్లింగమయస్వరూపమున విద్యుల్లేఖలం దాటి
వాతారాధ మంటినిల్పితివి దేవా! శర్వ! కృష్ణానుభా
ప్రతాపపూరతటమ్మునక ప్రణతమాశుశ్రీకరార్చావిధిక
ప్రతాపకాలము నిచ్చులుక గొలువ నాంధ్రత్మమహోన్మయస్థతిన్

తెనుగు వజ్రాలదిన్నెవేది భవదీయ
లాస్యమునకు నాంధ్రరమకల్యాణమునకు
లాస్యకల్యాణయజ్ఞవేళాప్రదీప్త
భవ్యహోమాగ్నిశిఖయ దీపాలదిన్నె.

ఆంధ్రులు - రేడియో

ఇతర దేశాలలో 'మోజు' టీరి పోయి ప్రాశంశన విషయాలు మన దేశానికి వస్తూవుంటాయి. ఇంగ్లండులో పడేండ్లకు పూర్వము ప్రబలినవి, టాకీలు, యిప్పుడు యిక్కడ ముమ్మర మగుతున్నాయి. విమానాలూ అంతే. ఇప్పుడు 'రేడియో' సంగతి అంతే. ఆ దేశాలలో రేడియో సాధారణ మయిపోయింది. ఇన్నేండ్లలో సిల్లివానికికూడా రేడియో అంటే యేమిటో, అది యెల్లా జనిచేస్తుందో, ఎప్పుడెప్పుడు వినదేశాలను విననచ్చునో తెలుసు. మనలోనో, పెద్దపెద్ద పగితు లిచ్చిన వారికికూడా యీ సంగతులు తెలియవు సరికదా, తెలుసుకోవాలనే అభిలంఘకూడా లేదు. బొంబాయి రాజధానిలో ప్రతి నేయిమగదిక నొక రేడియో సెట్టు వున్నది; మనకునుగుదేశంలో అంతకుటా ప్రోగుచేస్తే రెండు మూడు వందలైనా వున్నాయో లేవో — మూడుకోట్ల ఆంధ్రులకు! అంతవరకూ మొందుకు? తమిళదేశంలో, నొక్కతిగుచినా పల్లికల్లలోమాత్రం వున్నాయట నూటగొంబదికి పైగా. మనకంటె వారు భనవంతులూ అంటే మనము వొప్పకోము. మనకంటె వారికి యెక్కువ తెలింపు వున్నదంటే, 'ఆ! అసహాయోద్యమపు రోజులలో మనవాగే యెక్కువ త్యాగం చూపించాడు' అంటాము. ఉద్రేకసమయాలలో 'శిశుశిశు' ర్యాటాలు చేయడము ప్రశంసనీయ

మే — కాని ఉడుకు సమయాలు యెప్పుడూ వుంటాయా? శాంతిసమయాలలో చేయవలసిన నిర్మాణ కార్యక్రమము యెంతలేదు? దేశము యెన్నెన్ని విధాల వృద్ధికావాలి? ఇండియా గవర్నమెంటువారికి మాత్రము అనేకకారణాలవల్ల యీ దేశంలో రేడియోను అమితంగా ఆభివృద్ధి చెయ్యాలని దృఢసంకల్పం వున్నది. ఫిల్మ్, బొంబాయి, లాహోరు, పాపానగ, కలకత్తా, లక్నోలలో కొన్నిలక్షలు ఖర్చుపెట్టి చక్కని యేర్పాటులను చేసినారు; ప్రతిరోజూ యేదో నొకక్రాంత్యండు చూపస్తూ ముంచుజ నేస్తున్నారు. అక్కడ నుండి వారు దక్షిణాఫ్రికానికీ బాగా వారిక 'మద్రాసు'నంతా అరచాలంగే కనుపడ్డది! ఫిల్మ్లోవున్న 'మద్రాసు' వా రెవరు? బొంబాయిలో, కలకత్తాలో 'మద్రాసు'వా రెవరు? ఆఖరుకు యీ డిపార్టుమెంటు అధికారులు మద్రాసుకు వస్తే, యిక్కడ వారిని కలుసుకొని వారిని పెద్దచేసి 'మద్రాసు'వా రెవరు? — ఆంధ్రులు మాత్రం కాదు! మదరాసు రాజధానిలో రేడియోవిధానంమాట మొదట తలపెట్టినప్పుడు ఆసంగతి పేర్లలోకూడా పడింది. కాని వారిని కలుసుకొని "మద్రాసు" అంటే వొకసంస్థ కాదు; అందులో నాలుగుభాష లున్నాయి, — ముఖ్యంగా తెలుగు, అరవము; అరవవారికి ఆంధ్రులకు ఆశయాలలో హస్తీ మతకాంతరము తేడా లున్నాయి"

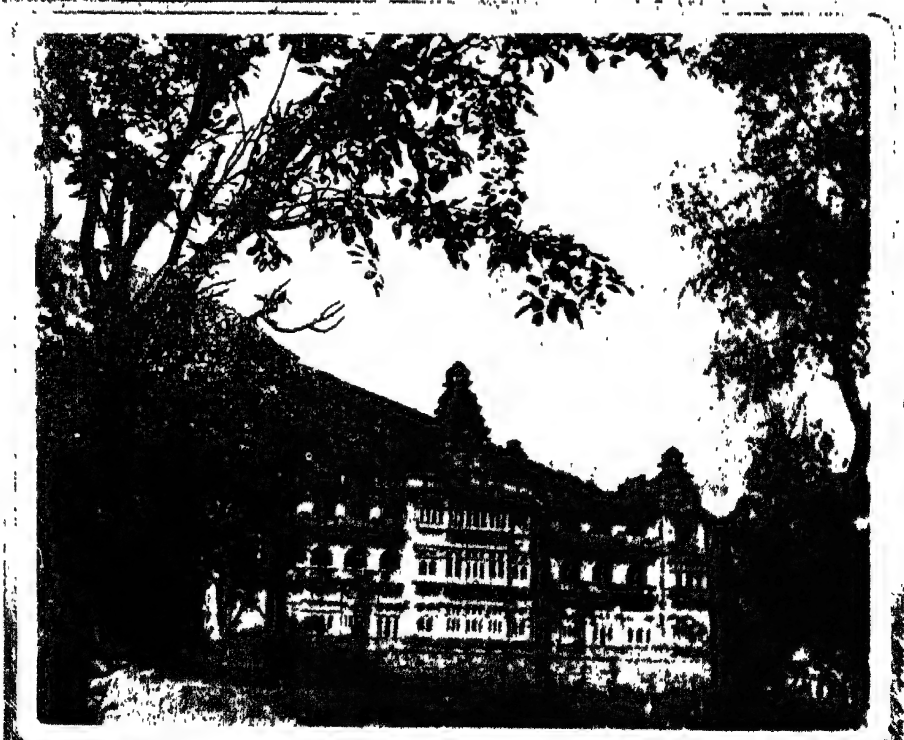
అని చెప్పిన ఆంధ్రనాయకు లేరే? అట్టిసందర్భాలలో ఫిల్మ్ వారికి మద్రాసునంతా వొకటే అనినా, బెంగాలు కంతా బెంగాలీభాషలాగ మద్రాసు కంతా భాష అరవమే అనినా వారికి తోచడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. అందుచేతనే వారు యీ రాజధానిలో రేడియోస్టేషను రోపాటుచేస్తూ మొదట మద్రాసుస్టేషను పెట్టి తదుపరి రెండు మూడు నెలలలో తిగుచినా పల్లిలో పెడితే సుదరాసు రాజధానికీ చాలు సనుకున్నామి. ఆ ప్రకారము ఏర్పాటులు జరిగిపోయినాయి. "అమ్మాయికి నగలు సరిగా పెట్టలే"నని నాగవల్లిరోజున నమ్మకుంటే లంభి మేమిటి? అయినా, మించినోలేదు. ఈ మధ్య సత్రికాముఖాన్ని కొద్దిగా ఆందోళన జరిగింది. 'ఆంధ్రులకు 'రేడియో' లేదట' అనే ఖర్చీకను వ్యాసాలు వెలువడినవి. ఈ వ్యాసాలు, యీ ఆందోళన చాలా ప్రకటనాగళరము; అపసరము. కాని, అంతకంటె ముఖ్యం రేడియో విధానంలో ఆంధ్రులు నిజమైన అభిలాష, ఆసక్తి చూపించడము. ఇప్పుడు సెట్లకలవారు వానిని నగలు పెట్టెలలాగ పూజించక ప్రపంచ మంతటనుండి వలు నడిపిస్తున్న రేడియోసమాచారాలని అంతస్తూ వుండాలి. స్నేహితులందరినీ పోతే ట్రట్టు చేసి అందరిచేత సెట్లను కొని పించాలి. ఇటలీవారు నలుబది భాషలలో 'రేడియో'చేస్తున్నారు.

ఇంగ్లండు!—జావానుండి చక్కని సంగీతం వినవస్తుంది. ఉత్తరద్రువ మండలానికి పరిశోధనల కొరకు వెళ్లిన సోవియటు శాస్త్రజ్ఞులు వారు కనిపెట్ట తూవున్న వింతలను ప్రతి పూట రేడియోద్వారా లోకానికి వెల్లడిచేశారు. వీనిని మన తెనుగు దేశంలో విని సంతోషించినవారు లేనేలేరు!

అసలు, మనకు రేడియోలో అభిలాష వున్నదో కనుగొనుట కష్టంగా ఉంది. సంగీతమా, చెప్ప నక్కరలేదు: 'త్యాగరాజు మావా' డనీ, 'మువ్వగోపాలపదాలుమా'వ నీ విర్రవీగుతాము. కాని, కాకినాడ వీధులలో సాయంత్రపు వేళ సంఘం నులున్న తావులలో నడుస్తూవుంటే 'స్థిరమైన నడవడి' 'చిదిమిన పాల్గారు'తూ వుంటుంది. ఇక విశాఖపట్నం, విజయనగరం వేపు 'సింహా ద్రి అప్పన్న' 'కొయ్యో డిపడం' వింటూ వుంటాడు. అన్నిచోట్ల బస్సుపోస్థాలు, ఎలక్ట్రను గలభాలు, డ్రామా సెట్లే. దక్షిణాదిని డ్రామా సెట్లు వున్నాయి; తక్కువరకపు పాటలూ వున్నాయి. కాని మధురలో, తంజావూరులో ప్రతియింటిలోనూ ఆడపిల్లలు "ఎందుండి వెలసితివో" అనో, "క్షీరసాగర శయనా" అనో, "బాల

కనకమయచేల" అనో ఎప్పుడూ పాడు తూవుంటారు — దివ్యంగా. కొన్ని మాటలు నారికి అర్థం కాకపోవచ్చును. ఉచ్చారణలో లోపముండవచ్చును. కాని యిప్పటి మన తక్కువ రకపు కృత్రిమ హిందూస్థానీ-తెనుగు మట్లకంటే వారిపాట వేయింతలు రసవంతముగా ఉంటుంది. మగ వారికికూడా చాలామందికి చక్కని సంగీతజ్ఞానం ఉన్నది. ఇకముందు, మన అదృష్టంవలన, తెనుగుదేశంలో రేడియోస్టేషను స్థాపితమైతే, అన్ని విధాలా అధోగతికి పాతైన మన గొప్పసంస్కృతిని (Culture) ఉద్ధరించడమే ముఖ్యమైనది. సంగీతంలో, సారస్వతంలో, రాజ్యాం

గంలో, గ్రామపారిశుధ్యంలో, ఇల్లూ ఆరోగ్యవిధానంలో, వ్యవసాయంలో, వాణిజ్యంలో, యింకానేననిపించగాలలో తెనుగు రేడియోస్టేషను చేయవలసిన పని కొంతంత ఉన్నది. కాని, అన్నిటిలోనూ ప్రజలసహాయం ఉండవలసివస్తుంది. "నా కేంద్రం" అని చెప్పించుకు తిరుగుటలో మనము నిపుణులము. లక్ష్నోలో స్టేషను సెడతారిని తెలియడంతోనే జనులు 'స్వేచ్ఛ' అని ఉత్తరాలతో ప్రభుత్వాన్ని ముందుకొన్నారు. మద్రాసులో ప్రజలనుండి స్టేషనుగోర్ఖాల్లు మునుపటివేటివారి. శమిళదేవి అంతటినూ పోయి ఉత్తరాలు వస్తున్నాయట: "మీ విధాన మేమిటి? ఎక్కడ ఉన్నా

చంద్రగిరిరాజమహాలు

తము వినవచ్చును? ఫలానా నూళ్లో
ఫలానా గాయకురాలు వున్నది.
ఆమెచేత పాడిస్తారా" అని; యింకా
ఎన్నెన్నో ప్రశ్నలు వస్తున్నాయట.
ఇక తెలిఫోను వార్తలకు తెల్పులేదు.
మచ్చుకైనా, వొక్క-కార్డయినా
ఆంధ్రదేశంనుంచి, వొక్క- ఆంధ్రుని
దగ్గరనుంచి వస్తే వొట్టట!

మరో ముఖ్యవిషయము : యీ
యేడో, వచ్చేయేడో తెనుగుదేశా
నికి రేడియోస్టేషను శాంక్షను అయి
నప్పుడు మనము ఆంధ్రవిశ్వకళాకరి
సత్తు సందర్భంలో చేసినట్లు 'మా
పూర్వో వుంచాలి', 'మాపూర్వో వుం
చాలి' అని తగాయిదాడి అసలు
కార్యాన్ని పాడుచేసుకోకూడదు.

వందలు, వేలు మైళ్లదూరంప్రస
రించే కరణాలతో పనిచేసే రేడి
యోకు దూరింతుంటూ లేదు.
స్టేషను ఆంధ్రదేశంలో ఎక్క
డున్నాననే మంచి స్పష్టతల
అందరికీ పనికి వస్తుంది. ప్రభా
త్వంవారి యితర అనుకూలా
న్ని బట్టి దేశరాజమండ్రీలోనో,

యే విశాఖపట్నంలోనో పెట్టితే బెజ
వాడ వారును, అనంతపురంవారును
కర్రపుచ్చుకోకూడదు!

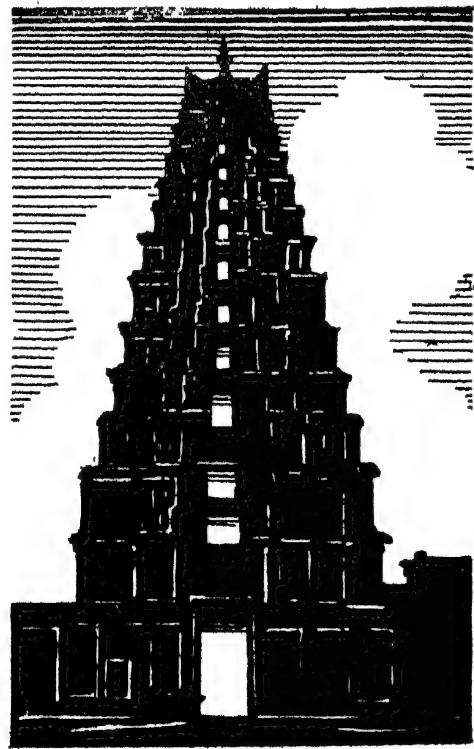
మదరాసు స్టేషనునని ప్రారంభిం
చిన కొద్దినెలలలో రాజధాని అంత
టనూ ముఖ్యగ్రామాలలో గ్రామస్థు
లందరకు పనికివచ్చే పెద్ద ఉమ్మడి
సెట్లను యీ గవర్నమెంటువారు
నెలకొల్పుతారట. తెనుగుదేశాని
కంతా వొక యేబదిసెట్లు వుండ
వచ్చును. ఇవి మహాసముద్రంలో
వానచుక్క - అనవచ్చును. అయితే,
ప్రతి పంచాయతీగోడ్డు, ప్రతి
మునిసిపాలిటీ, ప్రతి జిల్లాగోడ్డు
సెట్లను నెలకొల్పవచ్చు. సంప
న్నులు తమ సంచీలను కొంచెము

విప్పి మంచి సెట్లను కొనవలెను.
అనేకులకు రేడియోయందు ఆభిరుచి
కలిగినప్పుడు, సెట్లు విరివిగా స్థాపించి
బడినప్పుడు మనము మన జాతీయ
ప్రత్యేకతకు తగిన రీతులను ఆభి
వృద్ధి కావచ్చును. దేశమునుండి
యీ సెట్లద్వారా ప్రభుత్వమునకు
సరిమైన ఆర్జన కలిగినపుడు వారును
నిపుణులను నియమించి ఆంధ్రదేశో
ద్ధరణకు సాయపడుదురు. కాని
అన్నిటికంటే ముఖ్యము యీవిధాన
మందు మనవారు ఎడతెగని శ్రద్ధ
చూపించి యేయే గూర్గాలలో
మార్పులు కలిగితే యీ పథానము
పూర్తిగా పనికివచ్చునో సమయాను
కూలముగా వైవారికి తెలియజేయ

వలెను. ఆందోళన చాలా
అవసరము.

అన్ని విషయాలలోనూ ఆం
ధ్రులు మేలుకోవాలి. మనకో
సము, మన ప్రజకోసము మన
ము జీవితంలో నిజమైన శ్రద్ధ
చూపించాలి!

(రేడియో)

ఆంధ్ర

ప్రబోధము

దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రి

సోదరరాష్ట్రీయులు మ
 ర్యాదగ భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రంబులు సం
 పాదించుకొనిరి, ఆంధ్రుండ !
 యేవీ యాభాగ్య మింతకేనియు సీకున్ ?
 లేవా వలసిన వసతులు?
 కావలసినయన్నికలవు-కార్యక్రమముకా
 త్రోవబడి నిర్వహింపఁగ
 లేవా ? లేకేమి ?-అయిన లేవ వదేమీ ?
 శకునంబుల్ కనుపించుచున్నయవి యా
 శాస్త్రంబు లిప్పటఁ ద
 ప్పక చేకూరును, దేశమాతృ పదనే
 వల్ చేసి యాంధ్రప్రభాక
 కకుబంకంబు నింపఁగాఁ దగిన న
 త్కాలంబు ప్రాప్తించె నూ
 రక యోచింపఁగ నేల ? కైకొనుము హ
 స్తస్థాపనాచార్యతన్.
 మనవేషము, మనభాషయు
 మనరాష్ట్రముమనకువలయుమనధనబలముల్
 మనకె వినియోగపడవలె
 మనముకా సరివారివలెనె మనవలెనన్నన్.
 సరివారందఱు సర్వరీతులను స్వే
 చ్చాభాగ్యముం జెంది, రీ
 శ్వరదత్తం బగు ప్రజ్ఞ కల్గియును భా
 షాదాస్యబంధంపు ము
 న్నరకం బీఁగఁగలేని కర్మ మిది య
 న్నా ! యెన్నినాల్గింక ? ల

మృగవాయిని గొని తీవు నొక్క-ముగిం గొ
 ర్వారంభపరింభివై.
 మామబాసతోన మ్రగ్గఁగొనలే నన్న
 బాధ యేమి మనకు భాష నేటి ?
 'దేశభాషలుగని తెలుగు గుఱి' న్నిది మన
 వడిన భాష మనకుం బులికలూని ?
 అన్ని మాంధ్రంబులకు నే నట్టిక మామ
 నాంధ్ర మొన్నగానుకల నట్టిక మామ
 ఆశ్మగౌరవ మొక్క-రస్యగౌరవ మున్న
 నెనరిభాషలు వాటికే హెచ్చు గాన ?
 చెల్లియుండియు నిటు జూగుచేసి యె
 మీసమేమి నాదుటతోన నిది ను
 నిప్పటికె చాలుకాల మొ పులికలైవ
 'మేలుకొనవయ్య ఆవిధ్రుండు' మేలుకనుకూ.
 అరివీరలోక నురలోక కళాగౌరవ
 దేజరిల్లిన మన తెలుగుకల్పి
 ద్రావిడ కల్పితరసితము నునరంగ
 ముం కెక్కి కులికిన తెలుగుకలంబు
 'దేవమాతృకము సవీమాతృకము నుం
 బులుపుగాంచిన మన తెలుగుచింతము
 అన్యదురూహ ముగ్రతాలోననాప్రీతి
 తేకువఁ గాంచిన తెలుగుచింతము
 మఱపు తగిలెన యేమాయి ? మనవలయున
 దలంచుకొ మొక్కపరి మేను పులికరింప
 పిటికికండ యెటుంగని వీరశేఖ
 రుండవు సీ హంధ్ర ! కార్యగోరుండవుకన్ను.

నా గార్జను నికొండ

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

అప్పటికి దాదాపుగ వీరువందల సంవత్సరములయినది జాతీయతము తనజన్మభూమియైన హిందూదేశమున అంతరించి; కాని యది దేశీయుల గౌరవాదరములకు పాత్రమై, వారి యభిమాన విశ్వాసములను చూరగొని యడ్డమాకలులేక విజృంభించిననాడు దేశమున ఆముత్యము నెలయింపజేసిన నిర్మాణములలో చాలభాగము నామమాత్రావశిష్టములయినను కొన్ని మాత్రము కాలపురుషుని ధార్మిక్త్యమున కెదురొడ్డి శానయూపిరితో నిలిచియున్నవి; మరియు ఇండియా ప్రభుత్వమువారి పురాతత్వకాఖివారు చేయుచున్నకృషికి ఫలముగ వీశిలరూపముతోనో, భగ్నాకృతులతోనో బహిర్గతములగుచున్నవి. ఈ శిల్ప శాస్త్రనిర్మాణావశేషములను, శిథిల శాస్త్రీయకృతులను చూచినను జాతీయ భీమస్వరూపుని నిలిపిననాటి యీకళానిధానముల నిండగ్రుచ్చి భ్రష్టమౌతినను మనహృదయ సీమ నూనొంపనైన సాగ్రముకాదు. బుద్ధజయంతుల నాతేత్రము తెట్టి యపూర్వ సౌందర్య విలాసములతో 'మెరసిపోయెడివో', ద్వీపాంతరములనుండి, దేశాంతరములనుండి యెంతటి ప్రజ నాగ్నించుచుండెడివో యెవ్వరికి 'దలీయును? గాలిలో పెట్టిన కర్పూరభండమువలె హరించిపోయిన ధాన్యకటకసంఘాతము జాతీయశ్రేణులు దీపాలిన్ని పూర్వజైభవము హృదయసీమ నెవకు నేతగోచరము కావించుకొనగలడు? అయినను నేడు ఈవిశిష్ట భగ్న జాతీయ నిర్మాణావశేషములవలననే హిందూదేశమున జాతీయము ముమ్మరముగ వ్యాపించిననాడు కళ యెంతటి యుచ్చదశయందుండెనో, అది యెంతయు ప్రమత్తేజికి సాదినదో, ఎంత సుందరమయినదో తెలిసికొన వీలగుచున్నది.

హిందూదేశమున జాతీయ ప్రబలితనాటి యీకళ వర్ణికాచిత్రముల రూపమునను, శిల్పచిత్రముల రూపమునను, హర్మ్యనిర్మాణముల రూపమునను రూపుకట్టుకొని వికసించినది. ఈ మూడువిధములగు జాతీయగూడ నేడు మనము ఈ దేశమున బొడగాంచవచ్చును. వైనుడివిన మాటిలోను వర్ణికాచిత్రము

లకు అజంతా, బామినిహారములు అసదృశములయిన చిత్రకాలలు. జాతీయత, సంఘారామ, గుహాలయాలు జాతీయహర్మ్య, నిర్మాణాదుల కుదాహరణములు. జాతీయమంతరించి పోవుటచేత సంఘారామములు నామమాత్రావశిష్టములయియు, గుహాలయములు 'ఘండస్ఫుటితవకర్మాది' సంస్కారములు లేక జీర్ణములయ్యు అందందు చూపట్టుచున్నవి. పురాతత్వకాఖివారి నిరంతరకృషివలన మామల సేకములు చాలచోట్లు బయలుపడినవి. జాతీయత, హర్మ్యనిర్మాణాదీకముల ననుసరించి విలసిల్లినదే జాతీయచిత్రకళ. ఆంధ్రదేశమున జాతీయకళాచిత్రకళ కుదాహరణములు మృగ్యములయినను స్తూప, గుహాలయముల భగ్నావశేషములకుమాత్రము కొంత వరకు కొంతలేదు.

బుద్ధుని సిద్ధాంతోపదేశములకును జాతీయకళకును గల సంబంధ మెంతవరకన్నది ఇంకను విమర్శనీయమైనదనను బుద్ధుని ఆహింసాతత్వమే, బుద్ధుని నీవకాగ్రహమే, బుద్ధుని పరమాశయమే జాతీయనిష్ఠాశులకు జీవగ్రహణవారి హృదయములను ద్రవీపజేసినది. ఆనాటి జాతీయచిత్రకళ తరగతి జాతీయకళగా జాలువారినది. జాతీయకళయందలి ప్రతి అంశమును ఉదాత్తవస్తు సమందితము; ప్రసన్నకళా లలితము; కరుణాసాత్మకము; త్యాగగత విశిష్టము. బుద్ధుడు మార్గదర్శించిన కరుణాస్వరూపము. బుద్ధుని పురాతన, అధునాతన చరితము ప్రతిదియు, ప్రతివాక్కును దివ్యసందేశ గర్భితమయినది. దుఃఖానల సంతప్తమయిన లోకమునకు అది చల్లని యమృతనీచనమయి, దానికి సౌఖ్యాంధప్రదమయిన చందనశైతల్య మొడగూర్చి, దానిని సాకినది. దానంజీసియే చంద్రునిమట్టు పరివేషమువలె బుద్ధుని చాట్టు జాతీయ పరిధివీరినది.

చారిత్రకపురుషులందరివలెనే బుద్ధుడును ఒక చారిత్రక వ్యక్తియే యైనను బుద్ధసందేశముగమును, భక్తిభావవిప్రమయిన భక్తలోకము ఆపరమకారుణికమార్తికి అతిమానుషశక్తులను బ్రసాదించి, యాతనికి దేవతాసంహాసనము నొసంగి దివ్యరాజ్యమున

కాతనికి పట్టముకట్టినది. బుద్ధునిజన్మము, బుద్ధుని విద్యాభ్యసనము, బుద్ధుని వివాహము బుద్ధుని భోగము, బుద్ధుని త్యాగము — అన్నియు ఆలోకము దృష్టిలో ఆత్మదృఢతగాధలై, పారానికేశోభ నేకరించుకొని, దివ్యత్వముతో మెరసిపోయినవి. బుద్ధునిగాథలు — పూర్వజన్మములకు సంబంధించినవియు, ఈ జన్మమునకు సంబంధించినవియు — అంతములైనవి. నీకటిలో తెదవులాడుకొనుచు యాత్రసాగించు అంధలోకము హృదయమును బుద్ధుడు ప్రేషపరిచినట్లు ఎవ్వరును చేయలేదన్న అది సత్యమారము కానేరదు.

కాని జాతీయ దేశమున బాగుగ వ్యాపించినది బుద్ధుడు ప్రసాదించిన వెనుకనే. మార్మసంకళా ఉయిన అశోకుడు దశదిశలకు బుద్ధసందేశమును వినిపింప మతబోధకులను బంపినాడు. అశోకవర్ధనుని యభిమాన, ఆదరములవలన అంతవరకు మగగహస్థులు చాటకుండా ఒక స్థానికమతసంప్రదాయముగనే యుండిపోయిన జాతీయ అంతటినుండి ప్రపంచమతమయినది. జాతీయ ఆంధ్రదేశమున బ్రవేశించినది. అశోకవర్ధనుని కాలముననే.

పూర్వ అశోకవర్ధనుని మరణానంతరమున జాతీయమగు మగగహస్థమున ఆదరప్రాప్తములున్నగిల్గినవి. అందువలన నదిరాజ్యాంతరములు చదకికొనవలసినవిచ్చినవి. ఇటువంటి స్థితిలోనే దాని కాశ్రయమిచ్చి గూదరించినవారు ఆంధ్రులు.

క్రీస్తుశకము మొదటి శతాబ్దాలలో ఆంధ్రరాజులు రాజ్యముచేయుచుండిన కాలమున జాతీయతము ఆంధ్రదేశమున విరివిగా వ్యాపించియుండెను. దానంతటి నాడు తెలుగుదేశమున జాతీయ సంఘారామములును, గుహాలయములును, స్తూపములును చాల చలసినవి. నేడు దేశమున జాతీయమంతరించిపోవుటచేత దానికి సంబంధించిన సంస్థలు నామమాత్రావశిష్టము లయినవి. అప్పటి నిర్మాణములు జనుల యనాదరమునకు పాలయి జీర్ణములై శిథిలత్వము నొందినవి. దానంతటి నాడు జాతీయమునకు పుణ్యప్రదములయిన తేత్రము లేనో, మనికిపట్టులేనో నేటి కింకను

దేశపు గవర్నమెంటు పురాతత్వశాఖవారు ఈనాగార్జునునికొండ మహాచైత్యమున దొరకిన బుద్ధ ధాతువును దానము చేసినారు. ఈవిధమున ఇచ్చటికి రహస్యమే పదునారవందల సంవత్సరములకు పూర్వమే ఇత్యుక్తుభూపతుల రాజ్యకాలమున ఇచ్చటి మహాచైత్యమున నిక్షిప్తమయిన బుద్ధభగవానుని ధాతుశకలము నేటికిని సార్వాన్మూలగంధకుటీవిహారమున పదిలముగ నున్నది.

౧౯౨౭-౨౮, ౧౯౨౯-౩౦ సంవత్సరములలో ఈ ప్రాంతమున జరిగిన త్రవ్వపనివలన మూడు సంఘారామములును, ఆరు బౌద్ధాలయములును, అనేకములు స్తూపములును బయలుపడినవి. బౌద్ధభిక్షువులు వసించు ప్రదేశమును సంఘారామ మందురు. సంఘారామములు మూటిలో రెండు నల్ల రాళ్లతోడుమిదనున్నవి; మూడవది నల్లరాళ్లతోడుతు పడుమటగా దాదాపు మైలుమారమున నది కెదురుగ నున్న కొండమీద నున్నది.

ఇచ్చటి స్తూపముల నన్నిటిని ఇటికతో కట్టినారు. చాటి ముందుభాగమున వివిధములయిన శిల్పచిత్రములు చెక్కిన శిలాఫలకములనుపేర్చి సున్నముతో అతికినారు. సుందరములయిన ఇట్టి శిల్పఫలకములు వందకుపైగా దొరకినవి. ఈ ఫలకములమీది శిల్పకళ యంతయు ఇదివరలో చెప్పినట్లు అమరావతీసంప్రదాయము ననుసరించినదే. ఇట్టి శిల్పఫలకములేకాక గొప్ప చెక్కడపుపనితో ముద్దుసముట్టాట్టు శిలాస్తంభములు మొదలయినవి కూడ కొన్ని దొరకినవి. ఈ శిల్పసంపదనంతము అచ్చటనే యుంచి, దానిని భద్రపరుమట కొక చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలను గట్టుచున్నారు.

పురాతత్వశాఖవారు ఈ శిల్పకృతులను ఎంతగ భద్రపరుచుచున్నను — ఎక్కడనో మారుమూలప్రదేశమున నుండుటచేత వీనిలో కొన్నికొన్ని శిల్పఫలకములు పోవుచున్నవి. ఈఫలకములమీది శిల్పచిత్రముల సౌందర్యమును గ్రహింపగల అభిరుచి మనలో సన్నగిలుటవలనను, ఈ శిల్పముల విలువను మనము గ్రహింపజాలక పోవుటవలనను ఈ శిల్పకృతులను గొన్నిటిని మనము ఇదివరకే గోల్పోయినాము. విచేతములనుండి హిందూదేశకళాసంపదను జూడవచ్చు మూలోపియనుట, అమెరికనులు మొద

లగువారిలో, వీటిలో నొకటియైన నెట్లయినను సంగ్రహించుకొని పోవలెనని యత్నించువారును కొందఱు గలరు. ఈకారణముననే ఈ నాగార్జునునికొండ శిల్పములను గురించికాని, కళనుగురించికాని ఇంకను ఇచ్చట సరిగా ప్రకటన కాకపోయినను ఇచ్చటి శిల్పకృతులు కొన్ని అప్పుడే — ఎన్ని కట్టుదిట్టములు చేసినను, ఎంత భద్రముగ కొవలియుంచినను — ప్రాస్తుదేశమునందలి పారిస్ నగరము మ్యూజియమునకును, కొన్ని అమెరికా మ్యూజియములకును తరలిపోయినవి. ఇది చాల విచారకరమయిన విషయము. ఇట్టి శిల్పసంపద తమకు లేదని వగచి యూరోపియనులును, అమెరికనులును ఒక్కొక్క శిల్ప ఫలకమును వందలకొలది ధనము పోసి రహస్యముగ కొనుక్కొని పోవుచుండ అట్టిది పుష్కలముగ నున్న మనము దానివిలువను దెలిసికొనలేక ఆనిక్షేపమును చేతులార జార విడుచుకొనుచున్నాము. పురాతత్వశాఖవారు ఎన్ని కట్టుదిట్టములు చేసినను దేశీయులయిన ఆంగ్లంతు వీటిని గట్టిగా భద్రము చేసికొవలెనను దీక్ష, తపన లేకపోయినచో కార్యములేదు. అందువలన ఆంగ్లంతులెవరికి వారే ఈ కళానిధానమును సంతరించుకొన దీక్ష వహించవలెను; ఒక్క శిల్పకృతిపొయినను ఒక పెన్నిధానము పోయినట్లు భావింపవలెను. ముఖ్యముగా ఈ నాగార్జునుని కొండ శిల్పకళానిధానములను గాపాడుభారము ఆ పరిసరములనున్న గ్రామవాసులది. ఏశిల్ప ఖండమయిన పోయినచో వెంటనే తగుచర్య తీసికొనవలెను. ఇచ్చట బయలుపడిన శిలాఫలకములమీది చిత్రములు ఎంత అందమయినవో ఇందు ప్రకటితమయిన చిత్రముల ననుసరించి తెలిసికొనవచ్చును.

ఇందు ప్రకటించిన చిత్రము లన్నియు నాగార్జునునికొండ స్తూపములకు సంబంధించిన శిలాఫలకములమీద చెక్కినవే.

సాధారణముగ స్తూపపురాలమీద చెక్కుచిత్రములు బుద్ధుని జీవితమునకుసంబంధించిన గాథలో, బుద్ధుని పూర్వజన్మములకు సంబంధించిన గాథలో అయియుండును. బుద్ధుని పూర్వజన్మములకు సంబంధించిన గాథలోనే

జాతకకథ లందురు. ఇందు ప్రకటితము లగు చున్న చిత్రము లన్నియుమాత్రము బుద్ధుని జీవితమునకు సంబంధించినవే.

ప్రమరావతీ, నాగార్జునునికొండ స్తూపపు కళ ననుసరించియే జావా(యవద్వీపము) యందలి జగత్పసిద్ధమయిన బోరోబొడోలోని స్తూపపుకళను తీర్చినారని కళాభిజ్ఞులు చెప్పుదురు. అమరావతీ, నాగార్జునునికొండ స్తూపములయందలి బౌద్ధకళప్రాబల్య మొక బర్మాజావా మొదలయిన ప్రదేశములయందలి కళమీదనేకాక చీనాదేశపుకళమీదకూడ నుండినట్లు ఈక్రిందిపంక్తులవలన దెలియుచున్నది.

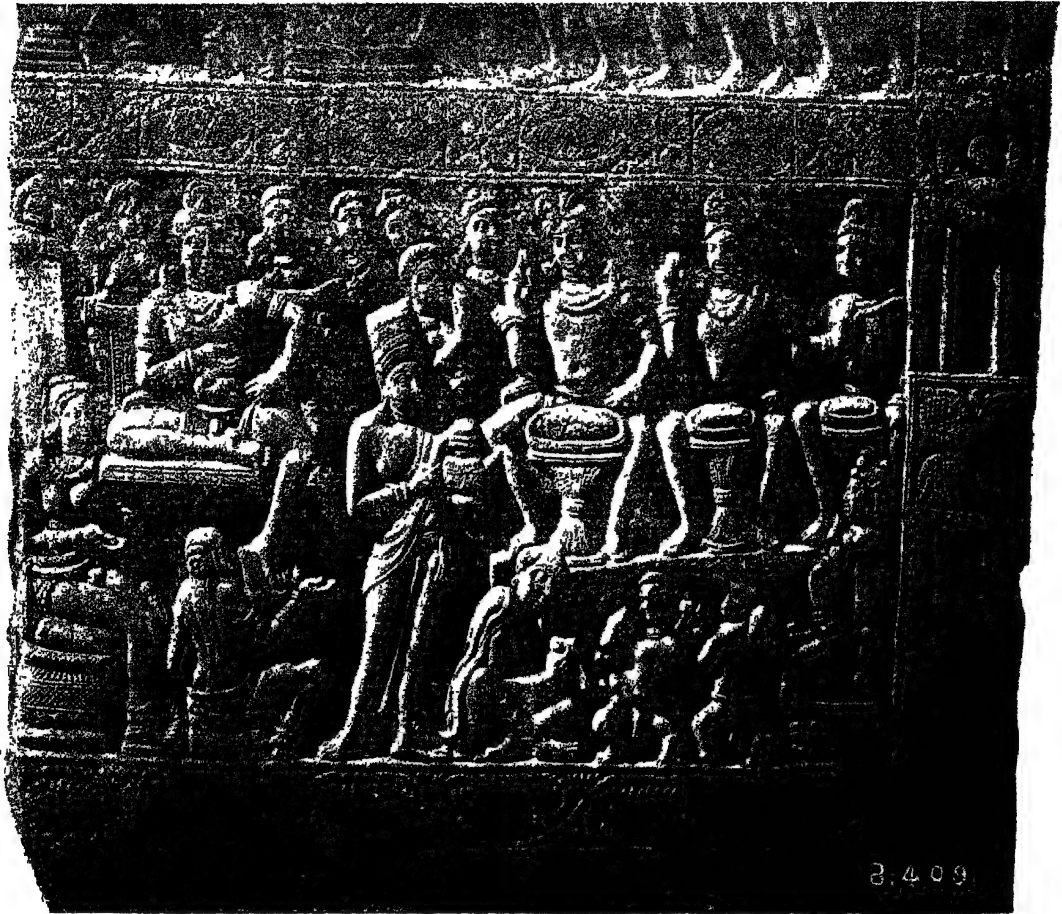
“If we turn to the sculptures from Nagarjunikonda we may observe in them essential features of style and composition which correspond to those pointed out in the reliefs from Nan-Hsiang T'ang. The Nagarjunikonda relief is composed in a similar fashion, though with greater freedom and far more movement in the figures. It is particularly interesting to us as an example of South India Sculpture of the third or fourth century presumably exercised decisive influence on the Buddhist art of Funan, from where it may have been transmitted to China in a some what modified form”

ఈవై పంక్తుల ననుసరించి బౌద్ధయుగమునాటి ఆంగ్లకళ ప్రాదేశికకళ కెట్టి విశిష్టత కలిగించినవో, దీని ప్రాబల్య మెంతవరకు ప్రాకినదో సుకరముగా గ్రహింపవచ్చును.

[వై నాగార్జునునికొండ వివరణము గవర్నమెంటు పురాతత్వ శాఖవారి నివేదిక ననుసరించి.]

చిత్రముల వివరణము

[‘ఆర్యైయోలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా, డైరెక్టరు జనరలుగారు ఈ నాగార్జునుని కొండ స్తూపపు ఛాయాచిత్రముల నిచ్చి ఓకటిని ప్రకటింప దయతో ఆనమతి యొసంగవలకు కృతజ్ఞులము. ఇందు ప్రకటితములయిన నాగార్జునుని కొండ చిత్రములకు మాతృకలు వారిచ్చిన ఛాయాచిత్రములే.]

౧. స్వప్న ఫలకథనగాథ

మొదటి చిత్రము :

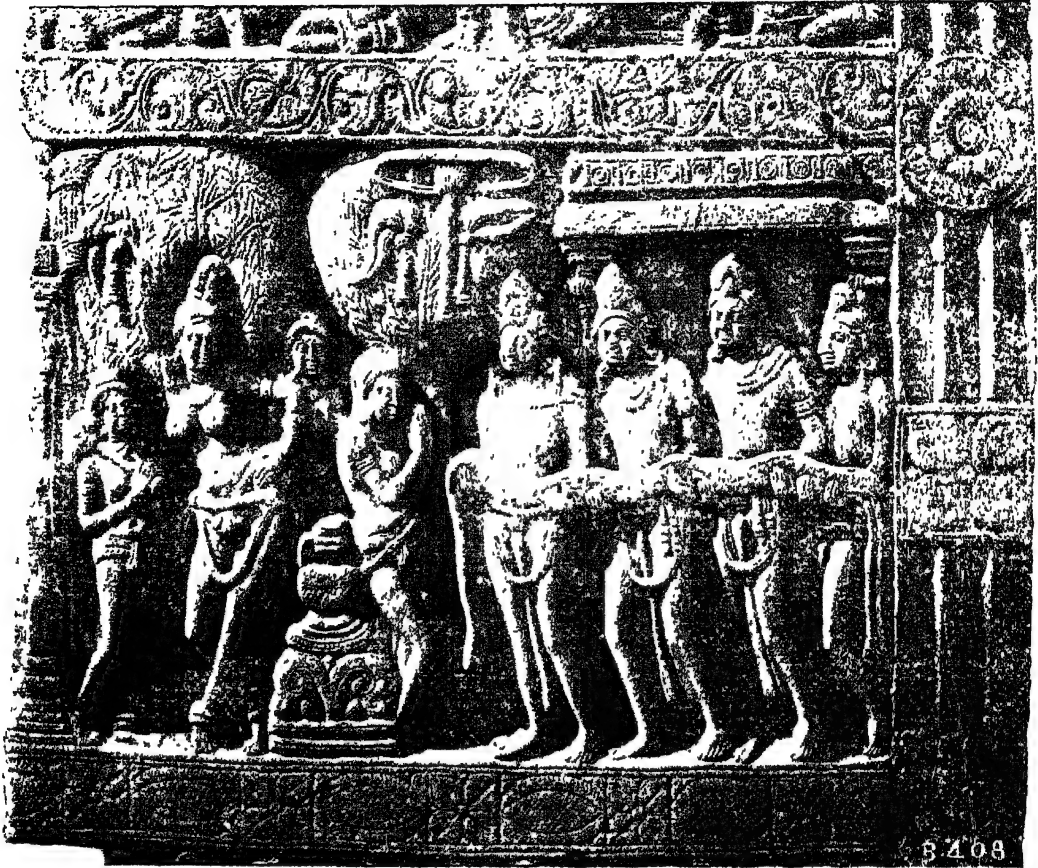
శుద్ధోదనుడు కపిలవస్తునగరము రాజధానిగా శాత్యరాజ్యము నేలుచుండినరాజు. అతని భార్య మాయాదేవి ఒకనాటిరాత్రి భవిష్యద్భుధుడు—ఇతనిని జాడలు బోధిసత్వుడందురు—ఒక తెల్లని యేనుగరూపమున దనగర్భమున బ్రవేశించినట్లు ఒకకల గనును. మరునాడుదయమున ఆమె తనభర్తకు స్వప్నవృత్తాంతము నెరిగించి దానిఫలము నెరుంగగోరును. శుద్ధోదనుడు స్వప్న ఫలదులను జెప్పగల శాస్త్రజ్ఞులను పిలువనంపించును. వారు వచ్చి మాయాదేవి గర్భము దాల్చుననియు, ఆమెకు మహారాజాధిరాజో, జగద్యధ్యక్షననివారణకారణుడయిన బుద్ధుడో యుదయించు ననియు

జోష్యము చెప్పెదురు. శుద్ధోదను డిది విని చాల సంతోషమునొంది వచ్చినవారిని జాంబూనదాంబరాభరణాదు లిచ్చి సత్కరించి వారికి విందుచేయును. ఈ విషయమును దెలుపునది ఈచిత్రము.

ఎడమవైపున సింహాసనాసీనుడయినవాడు శుద్ధోదనుడు. అతనికి చేరువ నున్నతానమున గూర్చున్నయువతి మాయాదేవి. ముగ్ధులు తోటిప్పులు విందుగుడువ గూర్చుండియున్నారు. అర్చ్యపాద్యాదు లిచ్చుచున్నవాడొక పరిచారకుడు; వెనుక నిలబడ్డవారును, శుద్ధోదనుని పాదసమీపమున గూర్చున్నదియు—పరిచారికా జనము.

రెండవ చిత్రము :

మాసపూర్తి కావచ్చినయంతట మాయాదేవి దేవదహమను గ్రామమునందలి తనపుట్టినింటికి బయలుదేరును. త్రోవలో కపిలవస్తునగరమునకు సమీపముననున్న లుంబినీవనమున ఆమె యిందుక విహరింపగోరును. అం దామె యొకప్రక్షువృక్షముక్రిందికి బోయి దాని కొమ్మ నొకదానిని పట్టుకొనియుండగా నొప్పలు ప్రారంభమయి ఆమె కీఘముగనే ఒక మగబిడ్డను కనును. ఈశిశువే బుద్ధుడు—ప్రపంచ పరివ్యాప్తమయిన మహామతమునకు స్థాపకుడు. వెంటనే లోకపాలురు వచ్చి యా బిడ్డను పాత్రిశ్లో నిడుకొని లాలింతురు. ఇది తెలుపునదే యీచిత్రము.

౨. బుద్ధుని జననము

చెట్టుకొమ్మ పట్టుకొని నిలుచున్నది మహామాయ. ఆమెకు వింజామర వేయచున్నది చెలికత్తై. కుడివైపున నిలబడిన నలుగురు లోకపాలకులు. వారు పట్టుకొన్నది పొత్తిలిగడ్డ. అంచే శిశువు ఉన్నట్లు భావన.

మొట్టమొదట బౌద్ధశిల్పులు బుద్ధునిచిత్రించువారు కారు. సర్వమునకు అతీతుడయిన బుద్ధుని చిత్రించుట ఎట్లని, అతనిని చిత్రించవలసినచిన్నచోట నాథులమును భాళిగ నుంచువారు; కాని కాలము గడచినకొలది ఈ శిల్పి సమయము మారినది. శిల్పులు బుద్ధుని యాకారమును చిత్రించజొచ్చిరి. ఆశిల్పిసమయము మారుచున్న కాలమున చిత్రించిన చిత్రము లివి. వట్టిపొత్తిలి శిశువుగ నుండిన బుద్ధునికి నూచనగ గ్రహింపవలెను. ఒకరుమణి యా పొత్తిలికి నమస్కరించు చుండుటవలన గూడ ఈ బుద్ధభావము ద్యోతక మగుచున్నది.

మూడవ చిత్రము :

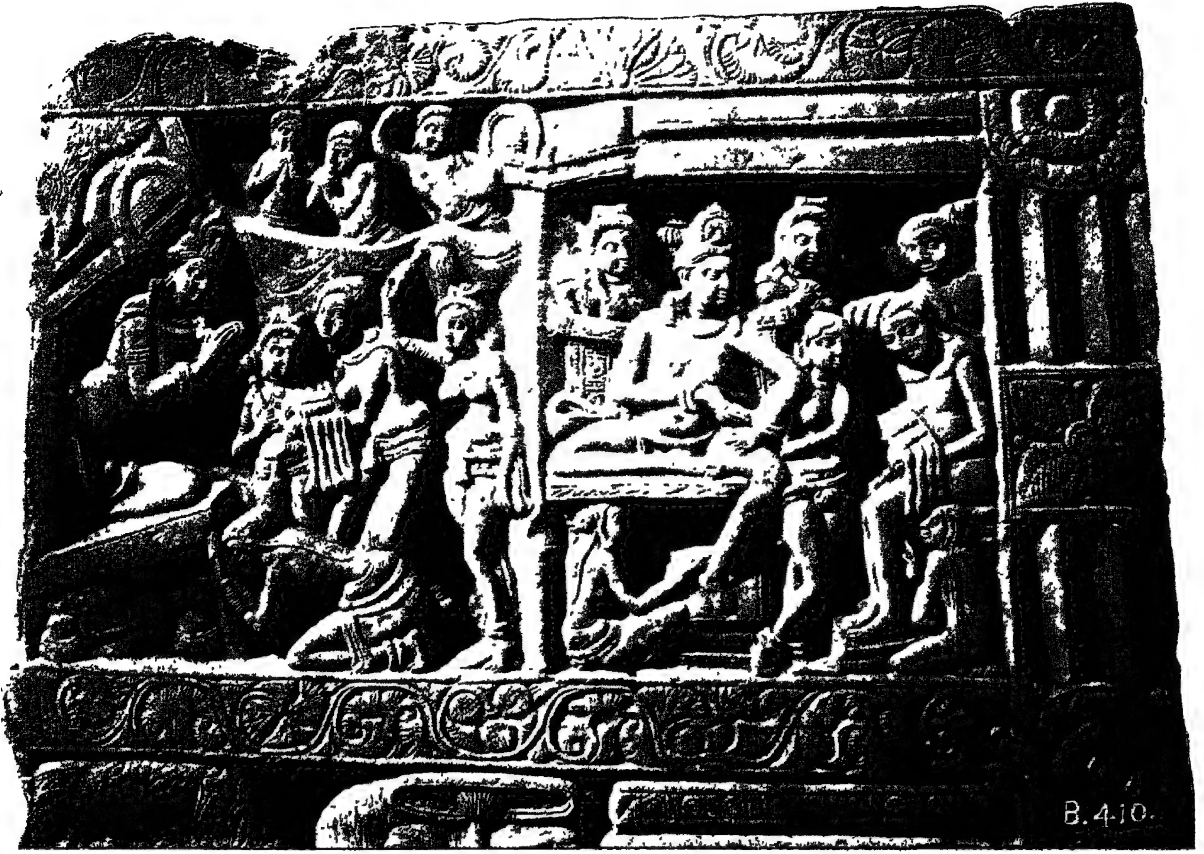
బుద్ధుడు జనించినప్పుడు అనేకములయిన వింతలు పొడమైనవి. ఈ వింతలను కనుగొన్నవాడు అసిత డనుమహాముని. అసితడు హిమవత్సర్వతీమీమ దవమాచరించుచుండగా ఈ వింతలను జూచి, దీనికి కారణము బుద్ధజననమేయని తన దివ్యదృష్టిని డెలిసికొని ఆదివ్య శిశుసందర్శనార్థము అంతరిక్షముననుండి ఎగిరి కపిలవస్తు నగరమునకు వచ్చెను. వచ్చి శుద్ధోదనుని సందర్శించి యాశిశువును జూపవేడెను. అంతఃపురముననుండి శిశువును గొనివచ్చి అసితనికి జూపుదురు. ఆశిశువుచేత అసితనికి మ్రొక్కింపకపూర్వమే యత డాశిశువునకు ప్రణమిల్లి కన్నీరువిడుచును. శుద్ధోదనుడు అందులకు కళివళిమంది, శిశువు అల్పాయుష్కుడనియా, లేక మరేకారణమున కన్నుల తడి పెట్టుకొనుచుంటిరని అసిత నడుగగా అతడిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను : 'మహారాజా! ఈశిశువు కొరకుకాదు నేను విచారించునది; నాకొరకే.

ఈ శిశువు బుద్ధుడై జగద్వ్యసననివారకుడు కాగలడు. నే నిప్పుటికే కడున్నట్లుపెడనాను. బుద్ధుడైన యీ లోకోత్తర పురుషుని ధర్మబోధ వినుటకు నేను బ్రతికియుండనుగదా యని విచారించుచున్నాను."

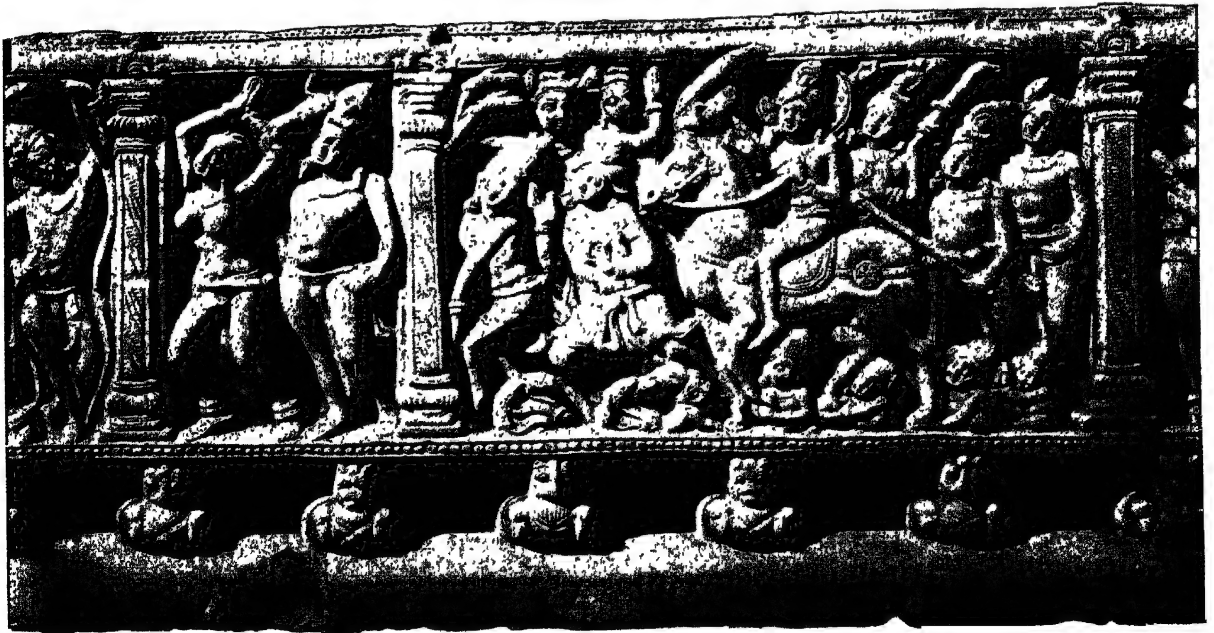
తరువాత, మ్రొక్కులు చెల్లించ నాశిశువును శుద్ధోదనాదులు తమ యిష్టదైవము నాలయమునకు గొనిపోవుదురు. ఆలయములోపల బ్రవేశించి శిశువును తమ యిష్ట దేవతకు చూపినవెంటనే ఆ విగ్రహము చైతన్యముకల్గి ఆ నిమిషమునకు సమస్కరించును.

పైని పేర్కొనినవిషయము నీ చిత్రమున చిత్రించబడినది. చిత్రమునందలి కుడివైపు అర్థభాగమున మొదటిగాఢయు, ఎడమవైపు అర్థభాగమున రెండవగాఢయు చిత్రితములయినవి. కుడివైపుచిత్రమున దిగువముల గూర్చున్నవాడు అసితడు. అతనిని ప్రశ్నించుచు సింహాసనముమీద గూర్చున్నవాడు శుద్ధో

3. అసిత దేవాలయ గాథలు

౪. మహాభినిష్క్రమణము

దనుడు. అంతఃపురముననుండి శిశువును పొత్తి
తల్లిలో గొనివచ్చి చూపుచున్నాడు. ఆ పొత్తిలి
యే శిశువునకు (బుద్ధునికి) సంకేతము. ఆ పొ
త్తిలియందలి శిశువునకు నమస్కరించు
చున్నది ఒకగరిత. షడ్బాదనాదులకు వెనుక
నున్నవారు పరిజనము.

ఎడమవైపుచిత్రమున ఒకస్త్రీ దేవతా
విగ్రహమునకు పొత్తిలి నిడికొని బుద్ధుని
చూపుచున్నది. ఆశిశువు దివ్యాంశ స్ఫురిం
చుటకై ఉభయవార్యముల నిరువురు స్త్రీలు
వింజామరలు వేయుచున్నాడు. పితరు
మందు ఒకస్త్రీ తన అభీష్టార్థక్షాంతికి ప్రణ
మిల్లుటవలన అది దేవతాసీతమని, ఆపీతము
మీది విగ్రహము దేవతయని విదితమగుచున్నది.
ఆ దేవతా విగ్రహమున కెనవ మూలగ చిత్రం
చిన హర్మ్యభాగమువలనను, దానికి ప్రక్కగ

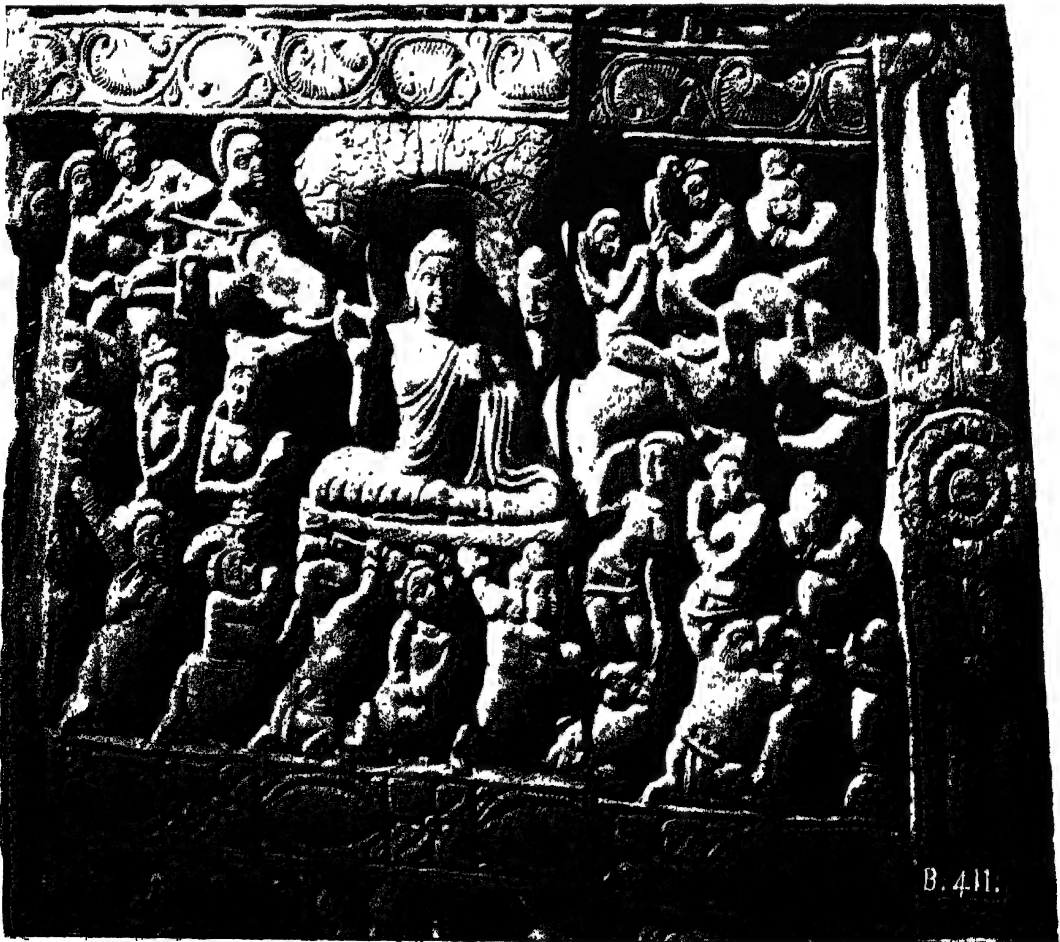
బారిసంకులు ప్రోడునట్టియు, మద్దెల వాయించు
నట్టియు వారివలనను అది యాలయమున్న విహ
యము స్ఫురించును. పితముమీదనుండి ఇంసు
క ముందునకొరిగి చేతులు జోడించుకొని నమ
స్కరించుచున్నవాడు శామ్యలయిష్టదేవము.

నాలుగవ చిత్రము :

ఇది చూడఁజూచునగుగాఢము దెలుపు
చిత్రము. శుద్ధోదమడు ఆశిశువునకు సర్వార్థ
సిద్ధివని నామకరణము చేయును. ఇతడు
బాలచంద్రునివలె దినదిన ప్రవర్ధమానుడై
యొక్కవయస్సున క్షత్రికాచిత్రవిద్యలందు బరి
పూర్ణుడయి సదునారవయోట యశోధరయను
రాజకన్యకను బరిణయమగును. శాస్త్రజ్ఞులు
చెప్పిన జ్యోత్యమును దిలంచుకొని షడ్బాదమడు
తనతనయు డెక్కడ సర్వసంగపరిత్యాగము
కావించి బుద్ధుడననోయని భయపడి యతనికి

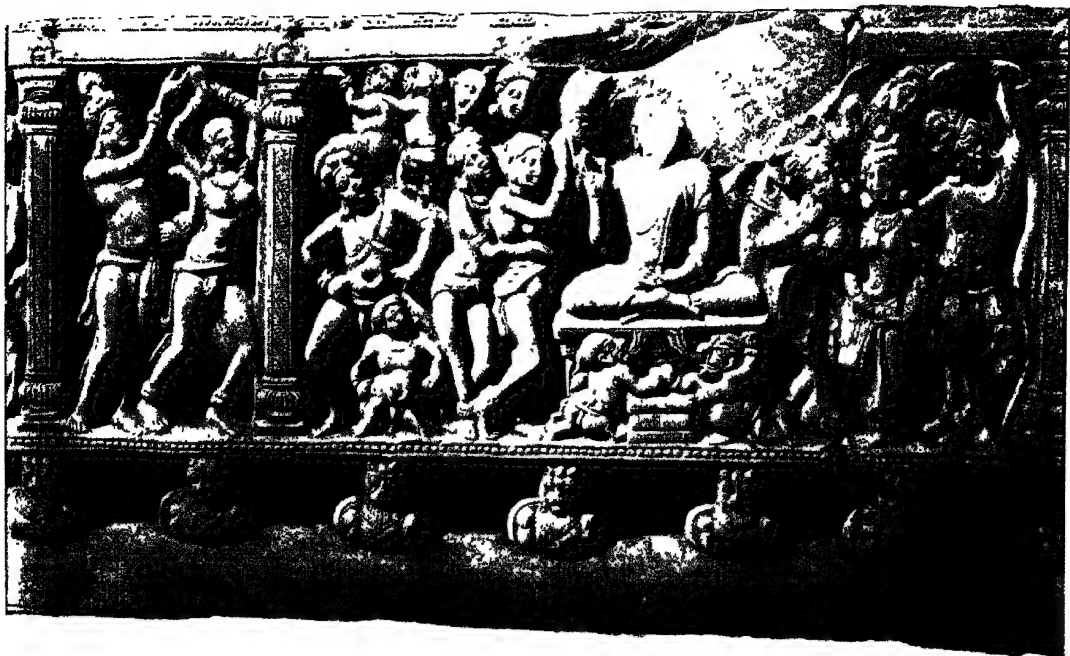
ప్రపంచముఖి మేమియు బాలియకుండునట్లు
సర్వభోగములను ఏర్పాటు కావించి యతనిని
భోగపరత్వమున జేయ బ్రయత్నించును; కాని
దైవవశమున సర్వార్థసిద్ధునికంటెబడెన నాలుగు
దృశ్యములవలన — మొదట నొకవృక్షుడు,
పిదప ఒకవ్యాధిగ్రస్తుడు, అటువెనుక నొక
శవము, పిదప నొకసన్యాసి — అతనికివిత
దృశ్యము మారి, సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి
అతడు సన్యాసము స్వీకరింపగోరును.

తనయుని తిలంపునకి కనుగొన్న షడ్బాద
మడు పురద్వారమును మూయించి కట్టుకట్టు
తెక్కువ చేయును. సర్వార్థసిద్ధుడు సర్వసంగ
పరిత్యాగముచేసి కపిలవస్తనగరము నుండి
ఉర్ధరాత్రమున అశ్వారూఢుడై బయలుదేరి
పోవునుండ ఒక దేవత వచ్చి మానియుంచిన
పురద్వారములను తెరచియుంచును. సుర్రపు

B. 411.

౩. మారధర్షణము

దెక్కలచప్పుడువిని కావలిభటులు మేల్కొం
దురని యాతులు వచ్చి సర్వార్థధు డెక్కిన
గుర్రము దెక్కలను చేతితో బట్టుకొందురు.

సర్వార్థధుని యీపురనిగమనమునే బౌద్ధులు
మహాభినిష్క్రమణ మందురు ఈవస్తువే యిం
దు చిత్రింపబడినది.

గుర్రముమీద నున్నవాడు సర్వార్థధుడు.
ఆత డెక్కిన గుర్రముజేరు కంటకము. గుర్ర
ముముందు అంగీతోడిగొని పోవువాడు

౨. ధర్మచక్రారాధనము

సర్వార్థసిద్ధుని సారథి చంపకుడు. అతనికి నమ స్కరించువారు, వింజామరలు వేయవారు దేవగణములవారు.

అయిదవ, - ఆరవ చిత్రములు :

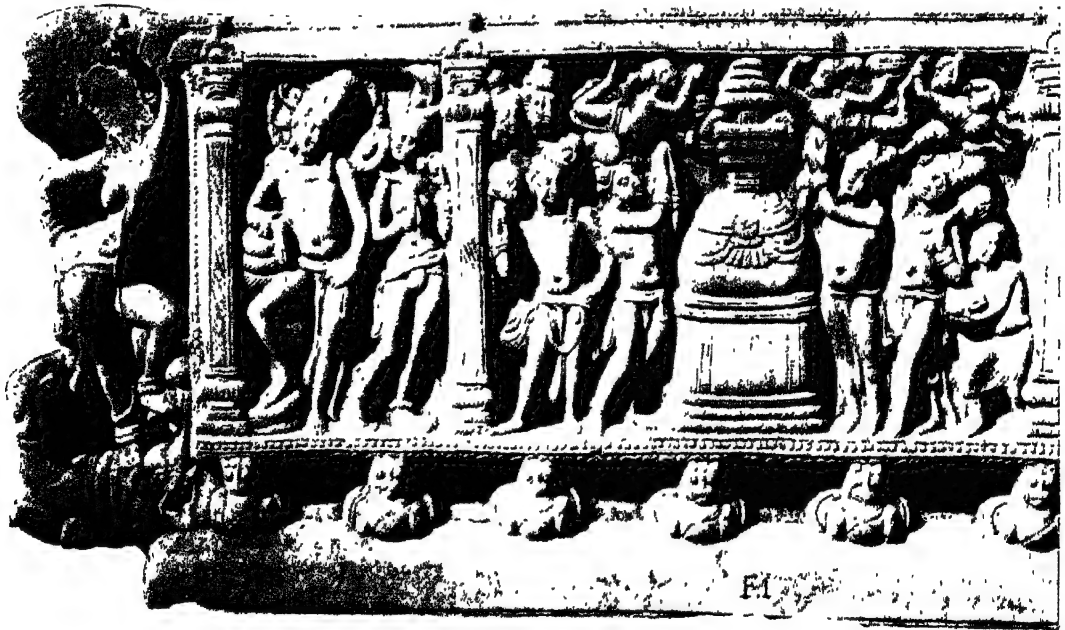
ఇవి మారధర్మ గాఢను దెలుపు చిత్రములు. మారుడు జౌద్ధులకు శనివంటివాడు. దుష్టుడు. సజ్జనులను దుష్టులమున ప్రోయటయే యతని వృత్తి. అతడు మార్తీభవించిన దగ్గరను జము. సర్వార్థసిద్ధుడు బోధివృక్షముక్రింద నాసీనుడయి 'జగత్తునందలి దుఃఖమును నివారిండు కైట్లు? సత్యపథ మేది' యని దానిని తెలిసికొన దీక్షవహించి ధ్యానయోగ ముద్రాంకితుడయి యున్నతరి, మారుడు అప్పురసలయిన తనకూతుండను ఆటపాటలచేతను,

ఏనుగ పై నెక్కి వచ్చినవాడు మారుడు. బోధివృక్షముక్రింద గూర్చుండి తపముచేయుచున్నవాడు సన్యాసము స్వీకరించిన సర్వార్థసిద్ధుడు. ఎవమవైపున ఏనుగ ప్రక్కనున్న స్త్రీలు మారునితనయులు. మారుడు కోపముతోను, చిత్తాకుతోను బుద్ధునిమీద కుంతాయుగమును విసరివైచుచున్నాడు. చేసిన తన ప్రయత్న మంతయు వ్యయగుటచే చి తమున కుడివైపుభాగమున ఏనుగ నెక్కి సర్వార్థసిద్ధునికి నమస్కరించుచు మరలిపోవుచున్నట్లు చూపబడినాడు. మిగిలినజనులు మారుని పరివారము.

రెండవచిత్రమున మారునికూతుండ్రు తమ సృతగానవిద్యలను ప్రదర్శించి బుద్ధుని తపస్సుకు భంగముకలిగింప బ్రయత్నించుచున్నా

మొదటిమారు బోధించిన యీ మతబోధకు 'ధర్మచక్రము' సాంకేతికమయినది. బుద్ధుని మొదటి బోధతో ధర్మచక్రము తిరుగుటకారంభించినది. దీనికి 'ధర్మచక్రప్రవర్తన' మని జౌద్ధుల వ్యవహారము. శిల్పమున బుద్ధుడుచేసిన యీ మొదటిమతబోధను, బుద్ధధర్మమును దెలుపుటకు 'ధర్మచక్రము'ను చిత్రించుచుందురు.

జౌద్ధమతావలంబులయిన యుపాసకులు (సర్వసంగపరిత్యాగము చేయకయే బుద్ధధర్మము నవలంబించువారు) ధర్మచక్రము నారాధించుచున్నారు. ధర్మచక్రపీఠమునకు దిగువ నుభయపార్శ్వములను, చిత్రించబడిన మృగములు మృగదావమును, ధర్మచక్రప్రవర్తన గాఢను జ్ఞప్తికొనించును.

౮. స్తూపారాధనము

విలాసములచేతను అతనితపస్సుకు భంగము కలిగించి అతని పూన్నినుండి మరలింప బంపును. కాని వారు విఫలప్రయత్న లగుదురు. పిదప మారుడు తన దుష్టుపరివారముతోపాటు యాతనిపై బాణములువేసియు, కుంతములు వైచియు నానావిధముల నాతనిని హింసించును. తుదకు తన ప్రయత్న మంతయు వ్యర్థమయిన పిదప నతడు తన పరివారముతో మరలిపోవును. ఈ గాఢయే ఈరెండు చిత్రములందును చిత్రితమయినది.

రు. మిగిలినవారు మారుని పరివారములోని వారు.

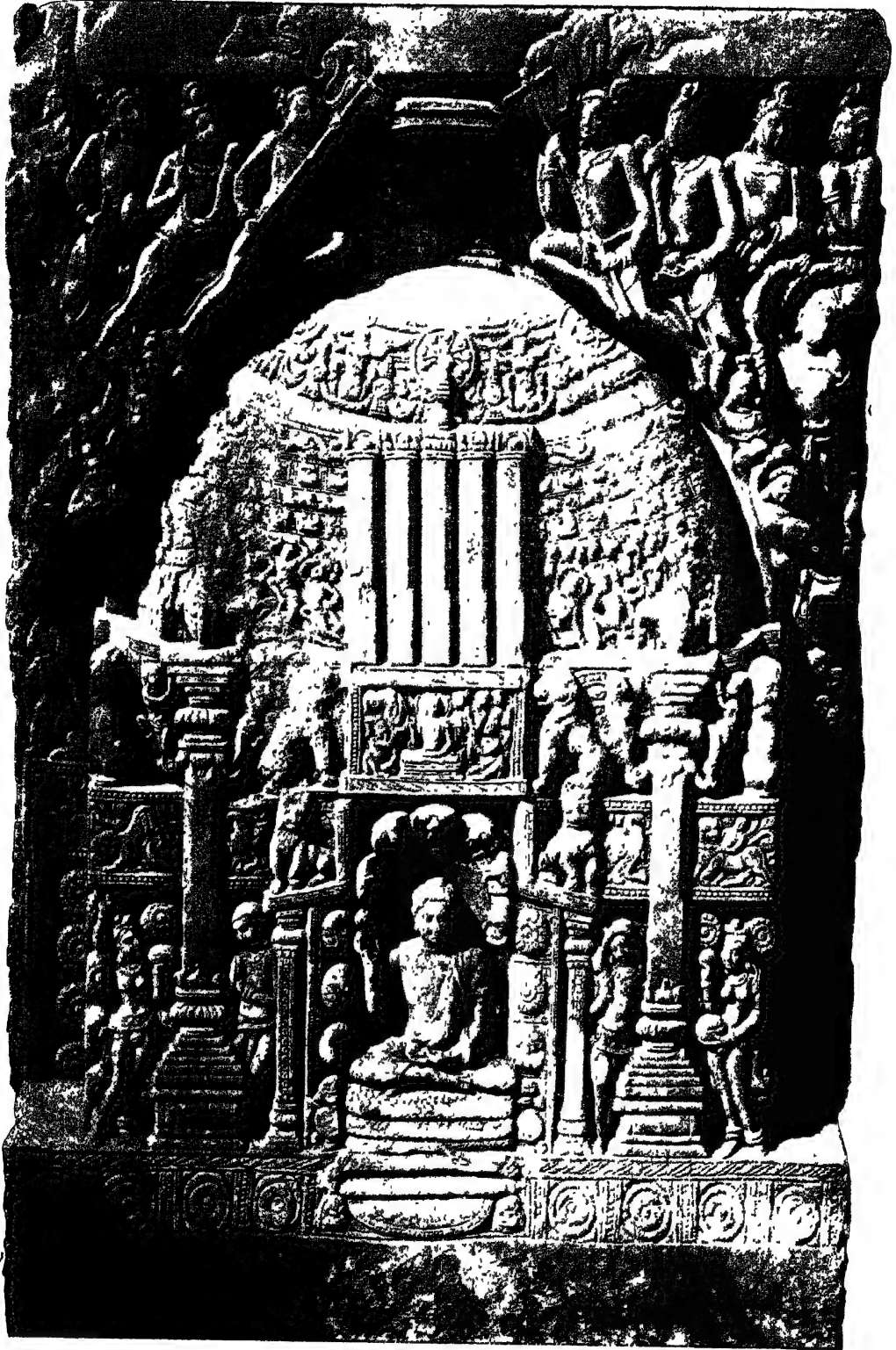
ఏడవ చిత్రము :

ధర్మచక్రారాధనము. సర్వార్థసిద్ధుడు జగద్యవనవహస్యుమును దెలిసికొని 'బోధి'త్వము నొంది బుద్ధుడయ్యెను. ఇతడు తనధర్మమును మొదటిమారు వాంఠాస్పిష్క గంగాతీరమునగల మృగదావమున కరిగి యచ్చట బోధించెను. జౌద్ధశిల్పకళలో బుద్ధుడు

ఎనిమిదవ చిత్రము :

జౌద్ధకళయందు స్తూపము బుద్ధుడు నిర్వాణము నొందెననుటకు సాంకేతికము; అనగా బుద్ధభావులు లాస్తూపాంతర్భాగమున నిక్షిప్తములైయున్నవని భావము. ఉపాసకులు స్తూపము నారాధించుచున్నారు.

మరొక్కవిషయము : బుద్ధుని జీవితగాథలను చిత్రించుటలో శిల్పి నడుమ విసోదము

౯. నాగార్జునునికొండ స్తూపపురకృతి

కొరకు స్త్రీ పురుషుల జంటలను, నాగరాజు నాడు. వాటికిని బుద్ధుని జీవితగాథలను ఏ మాత్రము సంబంధము లే దనియు, అవి కేవ

లము వినోదముకొరకే యనియు జ్ఞాపకముంచు కొనదగును.

లము వినోదముకొరకే యనియు జ్ఞాపకముంచు కొనదగును.

'తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై'

కవికొండల వేంకటరావు

తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై

పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !

పుట్టిన దిచ్చట

మెట్టే దిచ్చట

మట్టెతే మన

నాగావళిక్

తుంగభద్రకున్

మధ్యనుగల్గ

అమరలోకమున !

తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై

పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !

గోదావరియున్

గృష్ణాఁగయున్

కవలకన్నెలై

కడలిఁ దరించే

అంజ గొలువరా !

జడిమ నుడుగరా !

తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై

పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !

సింహాచలనీమాంబాధారలు

వేంకటాద్రిరమణీయదృశ్యములు

రోమాంచముగా

మేల్కొంచుమురా !

తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై

పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !

చెన్నపట్టముతో సరిపెట్టకుర

తంజావూరూ మునుపుమన దెరా

శ్రీకాకుళము సిగబంతిగను

నాట్యంబాడే తెనుఁగుతల్లి తెలి

మంజీరధ్వని తిరుమలనాయక

మందిరంబులో సందడింపవలె !

తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై

పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !

పెనుకొండయందు పూజాపున స్కారములు లేక పాడుకడిన ఒక దేవళము

* చిట్టితల్లి నృత్యము

కొండేపూడి సుబ్బరావు

సంజకాంతులు పోయి చలువవెన్నెల మిగిలే
వలపుమంటల దరిసి వాసంతములు రగిలే
సౌందర్యస్వప్నతో సకియ హృదయము విరిసె
కినరాని కనలేని కాంతిప్రకృతి మెఱసె.

తలుకువెన్నెలలోన మలయానిలములోన
ప్రసవగంధములోన మధుమాససుధలలో
తొలివలపువేడిపొంగులలోన పులకించి
ఛరవళిత నాట్యమ్ము నెఱపినది యాబాల.

చిన్నారి చిట్టి లేకన్నెవలపుల మొగ్గ
ఆ యరణ్యముమధ్య నాటపాటల నెఱప
పూవుకన్నుల విచ్చి తావిగాలుల మెచ్చి
ప్రకృతియె మనసిచ్చి ఘక్కునా నవ్వినది.
ఆవసంతుని తోట నావెన్నెలలవీట,
ఆ తెమ్మెరలబాట నా తావిపెల్లులనాట
చిట్టితల్లి పాట చిట్టితల్లియాట
లమృతమ్ము చిలికించె నానందములు నించె.

తెలినిగ్గుపాలబుగ్గలమీద సుడివడగ
నాడు పిల్లల జూచి హసించుతల్లివలె
చిట్టితల్లి ఆట సిరులు కనుగొని అడవి
వాసంతకుసుమదరహాసముల సోలినది.

చిట్టితల్లిపాడ చిట్టితల్లి యాడ
అడవితల్లికి నెంత యానందమో కాని

కుసుమపత్రము లెల్లి కోటికన్నులు కాగ
రెప్పవాల్చుక బాలనృత్యమ్ము చూచినది.

అలరువాసన విరియు నామనుల నేలలో
మిసిమివెన్నెల కురియు నిసుకపడకలమీద
తెలుగునది చిరునవ్వు నురువురాల్పెడివోట
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

రేరాణి తనకన్ను రెప్పవాల్చునివోట
ఒదిగి పిట్టలు గూళ్ల నిదురజెందనివోట
ముడుచుకొను లేమొగ్గ విడిచినవెప్పెడివోట
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

చలువవెన్నెల సొనలు జాలువారెడి నేల
కమ్మతెమ్మెరకన్నె కదలమానిన సీమ
పూవురేకుల తీయ తావు లెగసిన బయల
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

చలిరాజు చూపువెన్నెలలు ప్రాకెడునడవి
ననబోడితీయందనాలు రేగెడుత్రోవ
ఁడుచుటామని వలపు ఛరిమళించెడు వనుల
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

పుడమిపై ఆమనిగ పుష్పసాదామనిగ
చెట్టుతుదియాకుగా చిరుపూవుకేకుగా
ననితతొలివలపులో నునులేతతలపుగా
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

* "చిట్టితల్లి" పూర్వంపు తెలుగురాజు మాతురు. మానవులు నిర్మించుకున్న కృత్రిమ జీవితములో ఆమెకు సౌఖ్యము లేకపోయినది. అందుననే, ప్రకృతిసౌందర్య రామణీయకరణులు పెల్లివిరిసే అడవిలోనే చిట్టితల్లి ఆడుతూ, పాడుతూ ఉండేది. సంగీత నృత్యములు చిట్టితల్లి చిన్ననాడే అభ్యసించినది. సౌందర్యపూజ ఆమె బ్రతుకుబాట కళారాధన నిత్యకృత్యము. ఇది చిట్టితల్లి ప్రార్థికథ. ఒకనాటి పండువెన్నెల్లో భగవంతుడు పరిమళము చిమ్మే అడవిదారులలో చిట్టితల్లి నృత్యముచేస్తుంది. ఇది ప్రస్తుతకథ. కావ్యంలో ఒకభాగం,

నిదురలో కలలుగా నదిలోని అలలుగా
పెదవిపైనవ్వగా మృదులతను పువ్వగా
మెలిదిరుగువనముగ తలలూపు వనముగా
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
అందమున వ్రాలి ఆనందమున సోలుతూ
బరువుతో కదలి పెన్నురువుతో మెదలుతూ
రాసముల మలగి సువిలాసముల తొలగుతూ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
పైరగాలికి నాడి షడగెత్తుత్రాచువలె
నల్లిమబ్బుల జూచి నటియించునెమ్మివలె
చదలుపై నృత్యము సలుపుజాబిల్లివలె
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
గోదా వరీన్ కూమ్ము లొరసికొని
తేలితూలెడు తరంగాలవలె నుప్పొంగి
తమ్మికోలకులలోని తరగవలె సుడిదిరిగి
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
ఇంత యాడినగాని ఇంత పాడినగాని
పెదవిపై చిరునవ్వు చెదరిపోవక వెలుగ
కనులలో చలువలె కరిగిపోవక నిలువ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
ఆమెమధుగానము, కనుకూల మగురీతి
చలువకన్నుల వలపు తలపోత కనుపుగా
తాళలయ వణ్ణముల్ తప్పకుండగనిల్చి
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
హస్తచాలసరీతు లంద మెగజమ్మగా
మృదుపాదగతవృత్తరేఖ సొంపులుమీరి
ఒకలివంపుల పొలుపు లొయ్యారమొలుకగా
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
కనులకాటుకచేక కరిగిపోనేలేదు
వాలుజడలోపూలు వసివాడచేలేదు
చిగురుబుగ్గలకాంతి చెదరిపోనేలేదు
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
ఏదివ్యభోమినియో ఏ రసస్నాతయో
మృదుగానలీలలో మధులాస్యశృంగారో

నవకళాస్నిగ్ధసౌందర్యజీవనమందు
ధన్యమై యొకదివ్యకన్య యైనది చిట్టి.
తన మధురజీవితమ్మునె కావ్యముగ పాడి
ఆ జీవితమ్మె నాట్యమ్ముగా నాడి ఆ
మూర్తిసుప్రేమభరముగ్ధమై జగ మెల్ల
సత్కళాజీవముల వికసింపజేసినది.
ఆ కళాపూర్ణుడు, ఆ వెన్నెలల రాజు
వలపుసొంగుల నెనను షట్టజాలను లేక
ఆ సుధామధుమూర్తి నా కళాజీవికను
తనవెలుగుకొగిలు దాచికొని నవ్వికొనె.
వెన్నెలలచెఱగులో వెలుగుకొగిలిలోన
క్రొంగ్రొత్తకళ నా కుసుమకోమలగాత్ర
వెలిగి నటియింప నీ విశ్వవిశ్వము గూడ
న జీవనములోన నటియించిన ట్లయ్యె.
ఆలమున శూరకరివాలమ్మువలె మెఱసి
తలుకు లీనెడు సల్లత్రాచువలె నాడుచును
సోగగా సాగు నాజూకువాజ్ఞ కదల
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
చిత్రకారుడు ప్రేమ చిగురించుచిత్రమున
పసిడికుంచయతోడ వ్రాయు రేఖాచిత్ర
నాట్యసుందరివోలె నవనాట్యమధురిమ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
ఆర్యవిజ్ఞానమధురామృత మ్మొలుకంగ
భరతస్సతోష్ఠసప్రభవమ్ము సెలంగ
హౌందవామలకళాసౌందర్యములు పొంగ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.
చిట్టిశల్లి మృదుశ్రీగానమధురిమలు,
ఆ బాలనవ్యస్త్యశ్రీలు-సంతకము
విరిసంజ త్రోవలనె మెఱసిపోవు నటించు
కలరుతమ్ములు మోసి తొలికోయిలలుకూసె.
చిట్టితల్లి! మృదుశ్రీవిలాసార్ద్రతే
జస్విసి! నిత్యవాసంతవర్చస్విసి!
సత్కళాజీవితన్నపిత తాపస్విసి!
జీవితస్వచ్ఛసుశ్రీహాసిసి! స్వస్తి.
(“చిట్టితల్లి” కావ్యమునుండి.)

తి.సి.నాగలింగప్ప అండ్ కో.

చక్కెర అంబుగు
అంబుగు గుడ్డలు
కుప్పమాత్రం
ప్రతి పావు
లబు పక్కన
2-3
2-0

2 సం. గ్యారంటీ
బంగారు గుడ్డలు
కుప్పమాత్రం
ప్రతి పావు
లబు పక్కన
2-3
2-0

పటేల్ స్టోర్సు
సోల్ ఏజెంట్లు
మొదటి ప్రకటన

280 చాంద్ బాగ్ లోని తి.సి.నాగలింగప్ప అండ్ కో.

కొమలం:—సూదర్ ఈగాజు లెప్పుడు చేయించావమ్మా? ఆహా! ఏమి అందం! ఏమి ఉనితనం! ఏమి కాంతి! అన్ని విధాలా అసలు బాగారు నగలని పిస్తున్నాయమ్మా? ఇవెక్కడ కొన్నావో చెప్పు? నేను గూడా కొనుక్కోతాను. ఇంతకు ముందు మాయింటి ఆయన్ని తీసుకొని రమ్మంటే ఏవో ప్రకటనల్ని చూసి యేదో కంపెనీ వెళ్లి తీసుకువచ్చారు. అవి అప్పుడే నల్లబడ్డాయి.

సంవరి:—అది కాదోయ్, నాకు మా ఆయన చండుగకి ఏదో నగపెట్టానని మాటలెప్పుడు. అప్పుడు నేను మారాం చేస్తే యీ టి. సి. ఎన్. గోల్డెన్ మెటల్ గాజుల్ని చేసుకువచ్చారు. ఇవి 2 సం॥ దాకా చెక్కు చెదరకుండా వుంటాయట. ఇవి బెజవాడలోని మునిసిపల్ హైస్కూలు రోడ్డున వుండే పటేల్ స్టోర్సులో దొరుకుతాయి.

గాజుల నైజాలు.

పెద్ద నైజా గాజులు 2 ఇంచులు మొదలు పైబడినవి.
మధ్య నైజా 1 1/2 ఇంచులు మొదలు 2 ఇంచుల వరకు.
చేరీ నైజా 1 1/4 ఇంచుల లోబడినవి.
వి.సి. భువ్వూ జత మొక్కలు 6 జ్యూయెల్స్ కు 85.0-8-0.

ఏజెంట్లు:

ఎస్. ఎస్. గుప్తా,
మహేశ్వర పోస్టు,
(అనంతపురం జిల్లా.)

సోల్ ఏజెంట్లు,

పటేల్ స్టోర్సు,

మునిసిపల్ హైస్కూలు రోడ్డు, బెజవాడ.

నూతన సంస్కార బహుమానము

ఆంధ్ర టాకీస్ వారిచే చమరిమాటాకీ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ వారి సహకారంతో రాజమండ్రి శ్రీమద్గ సినిమా హాలులో ప్రాజెక్టులో తయారు చేయబడిన గొప్ప

పురాణ గాథ

డైరెక్టరు:—మీకు చిరకరిచితులును, సావిత్రి, లవకుశ, సతీ-అనసూయ, భృవ మొదలగు మేటి ఫలిముఖును తయారుచేసిన

“స. పుల్లయ్య గారే!”

అపూర్వసుందర ప్రకృతి దృశ్యములు!

ఆస్టోదకరమగు నౌకా విహారం!

అమృతము లొలుకు సంగీతం!

సరిక్రొత్త తారాచయం!

వీటితో పాటు నలురుచుల ప్రోగ్రాం.

శ్రీ సత్యనారాయణ

మరియు

చిల్లరమానరంగా కాసులశేష అన్నవరం టాపికల్
(కాపీ) (ఆంధ్రదేశములో
ప్రసిద్ధిచెందిన గొప్ప
తే. ప్రముఖులలో నొకటి.)

హైందవలోకమంతటికీ అత్యంతాదరణీయము శరమపూజ్యమునైన ఈకథ ఎట్టకేలకు ప్రప్రథమమున తెలుగుభాషలో ఫిలుమురూపము ధరించినది

మీనగరములలో అతిత్వరలో విడుదల కానున్నది
ఆబాలగోపాలముచూచి ఆనందించి ధన్యులుగండు

For booking Apply to:—

CHAMARIA TALKIE DISTRIBUTORS,

20, Vepery High Road, P. T. MADRAS.

Telephone No. 2675.

Telegram "CHAMRIA."

ఈ ప్రకటన చించి పంపినవారి అర్హులకు 25 % తగ్గించబడును
ప్రజలకు సేవచేయుటయే మా ముఖ్యోద్దేశము

మేలు రకములు !

న్యాయమైన ధరలు !!

అందమైన సులోచనములు

కంటి అద్దములకు సం

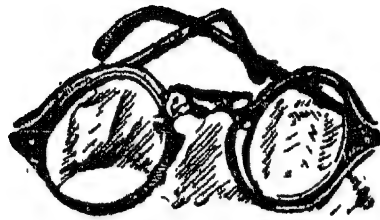
బంధించిన పరికరము

లు సుప్రసిద్ధమైన

దుకాణము వారిచే

పూచీ

యివ్వబడును.

మేలురకము సుల

నములు, కంటి అద్ద

లు ఇచ్చట దొరిక

కంటి అద్దములకు స

బంధించిన పరికరము లన్ని

మొట్టమొదట మా సహ

జించుకు. మావి న్యాయ

మైన ధరలు. ఒక

మావద్ద లావాదేవీ చే

అన్నియును విశదముప

మెసర్స్ విక్ నన్ అండ్ కో.,

కంటి అద్దముల వ్యాపారస్థులు, 173, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

బిడ్డల లివర్ అండ్ స్టీను

వ్యాధుల నివారించుటకు సిద్ధాపధము

అసలు విజయనగర ఔషధము

బాలసంజీవిని

ఆంగ్లఆయుర్వేద వైద్యశిఖామణులిప్పుడు బాలసంజీవినినే

హెచ్చుగ వాడుచుండుట దీనియొక్క ప్రాశస్త్యమునకు తార్కాణము

వివరములకు:—

డాక్టరు పిల్లాపాపయ్య పాత్రుడు బ్రదర్

98-99 బాడీసురోడు, మెలాపూరు, మదరాసు.

నవనాగరకతకునచ్చి, అభిమానపాత్రములైన వస్త్రములు . . . . .

మైనూరు సిల్కులు. మనోహరమైన యీగుడ్డలు నూటికి నూరుపాళ్లు పరిశ్రమను పట్టుతో నయాదుచేయబడినవి. వాటిని దేని కుపయోగించినను, యింతకు రెట్టింపుధరలలో కొను యితర ఏపట్టుగుడ్డలకంటెగూడ చాలకాలము నిలచును. పిటిని కొన్నచో మీరు ఒక జాతీయసంస్థకు తోడ్పడినవారగుచున్నారు. మాగుడ్డలను ఉతకవచ్చును.

మైనూరుసిల్కులు అనేకములగు రంగురంగుల డిజైనులలో దొరకుచు. నేడే వాటిని చూడుడు. జారీట్రీ, క్రెజ్-చీరలు, లేసు, బార్దరు, లేసు అల్లకము మావద్ద దొరకు విశేష లక్షణములు—

మైనూరు సిల్కు గుడ్డలు

ప్రాశస్త్యము:—

1. మద్రాసు స్వదేశీ యెంపోరియం లిమిటెడ్, 1-17-A, మాంటూరోడ్, మదరాసు. [కోడ్, బొంబాయి.
2. మైనూరుగవర్న మెంటు యిండస్ట్రీస్, ప్రాన్ స్పెక్టచేంబర్, హరకాల్.
3. మైనూరు ఆర్ట్స్ అండ్ క్రాఫ్ట్స్ డిపో, 28 సౌత్ వెలేసు, బెంగళూరు.
4. ది మైనూరుఎంపోరియం, డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ అఫీసు బిల్డింగు, బెంగళూరు సిటీ.
5. ఎం. ఎస్. తిరుమలాచార్, హోటెల్ సేల్స్ డిపో, మైనూరు బ్యాంక్ బిల్డింగు, మైనూరు.
6. జైక్రమల్ మిసిలాల్ అండ్ కో, కమర్షియల్ రోడ్, ఉదకమండలం.
7. భద్రావతీ ఐరన్ అండ్ స్టీల్ వర్క్స్ కో. ఆ. సా. లిమిటెడ్, భద్రావతీ.

గవర్న మెంటు సిల్కు వీవింగ్ ఫ్యాక్టరీ, మైనూరు.

మేలరకము కన్యలు,
ట్రాఫీలు, పతికములు
స్వీట్సుల కన్నిటికి ను: యోగకమున
క్రేస్తమైన సనితనము

జి

వీటి చాకధరికు నమ్మకమైన స్థలము

హైట్రా

ఆల్ఫార్ శెట్టి

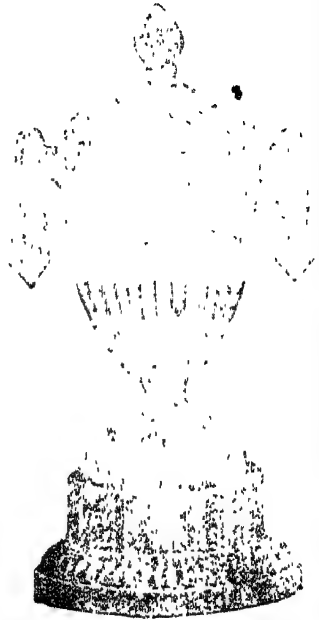
(సా ఆఫ్ కోట మునిస్పాలిటీ)

మాన్యుఫ్యాక్చరింగ్ జూయల్స్

ప్రదర్శనశాల-పెర్రు-పాపు

11, గోవిందప్పనాయక పోస్ట్,

జి. టి. మదరాసు, ఫోన్ 2605.

జిమ్మి బెంకటరమణయ్యగారి

శిశువులకు
గల్గు బల్లగడ్డ వ్యాధులకు దివ్యోషధము.

మదరాసు
మైలాపూరు

మోరాకో : కోరింత దగ్గుకు అద్భుత నివారిణి.

ది సౌత్ యిండియా కో-ఆపరేటివ్ యిన్నూరెన్సు సొసైటీ (లిమిటెడ్)

హెడ్ ఆఫీసు: చార్లర్డ్ బ్యాంక్ బిల్డింగు
పోస్టబాక్సు నెం. 182, మద్రాసు.

ప్రెసిడెంట్: ఆనంద్ బి. రామదాసుపంతులుగారు బి. ఏ. బి. ఎస్.

నిక్కువ సామర్థ్యముతో మంచి ఫిరమైన మిత వ్యయవ్యతలుపై సమర్థులైన సహకారుల
చేతులు, వ్యాపారాధ్యక్షులచేతులు కలిగి యిండియాలో నిర్వహించబడుచున్న సంస్థ.
భీమా వ్యాపారములో అన్ని విధములైన సౌకర్యము లొసంగబడును. క్రొత్తభీమా
నష్టములోని నిబంధన అన్నియు అనుష్ఠించబడుచున్నవి.

గవర్న మెంటు పరిశీలన, ఆడిటు

తక్కువ ప్రీమియములు.

గ్రామీణుల ప్రయోజనార్థము క్రొత్తభీమాచట్టము ననుసరించి ప్రత్యేక మినహాయింపు
లతో అన్ని ప్రకారములవారికి అనుకూలించునట్లు రూ. 100 మొదలు రూ. 10,000 ల
వరకు పాలిసీలు జారీచేయబడును. మొట్టమొదటి వ్యాజ్యయేషన్లోనే అద్భుతమైన
శ్రుతిముగను పొందకలిగెను.

డి క్లెరు చేసిన బోనసు

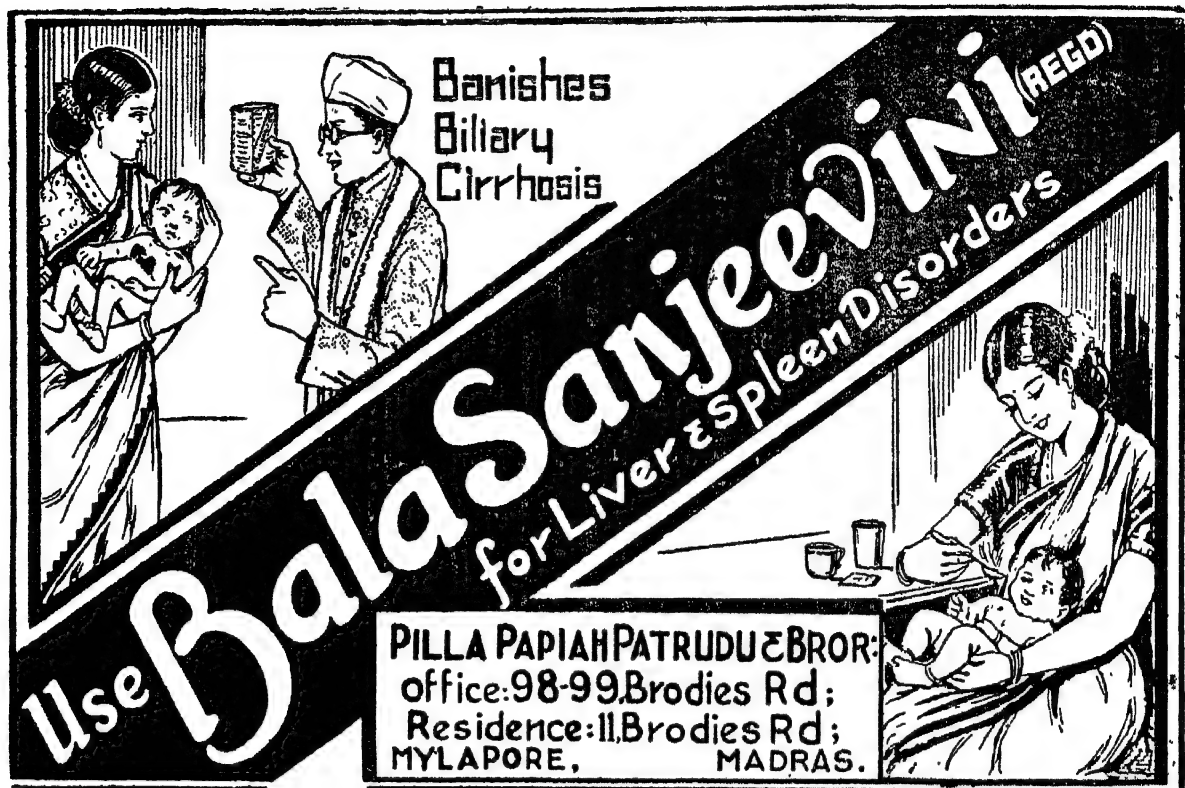
యావజ్జీవిత పాలిసీలకు సాలుకు	...	రూ. 1000 కు 15/-
యెండో మెంటు పాలిసీలు	...	రూ. ,, 10/- లు.

చట్టము ప్రకారము చెల్లింపవలసిన గరిష్ట మొత్తము రెండు
లక్షలరూపాయలు ఇండియా గవర్న మెంటువారివద్ద డిపా
జిటు చేయబడినది.

క్లెయిముల శీఘ్రవరిష్కారము

ప్రతి సంవత్సరము గర్వింప	మంచి ఆకర్షణీయములైన
దగిన వ్యాపారాభివృద్ధి.	యేజన్సీ షరతులు

వివరములకు: వి. వెంకటాచలం, యం. ఏ. బి. యల్,
శైక్రటన్.

Banishes Biliary Cirrhosis

Use Balas Sanjeevini (REGD)
for Liver & Spleen Disorders

PILLA PAPIAH PATRUDU & BROR.
office: 98-99, Brodies Rd;
Residence: 11, Brodies Rd;
MYLAPORE, MADRAS.

సంధ్యంపుడు
BHARATH CAFE మకాంటు రోడ్, మదరాసు.

భారత్ కేఫ్ (బస్టో వద్ద)

ప్రారంభము : దేశోద్ధారక శ్రీ. నాగేశ్వరరావు సంతతులుగారు, యం. యల్. ఏ.

మిక్సి-లి శ్రేష్ఠమైన భోజన హోటల్ (మరియు) రెస్టారెంటు

నాణ్యదనమునకు, పరిశుభ్రతకు సేవాసౌకర్యములకు పేరుగాంచినది.

తీ పి వస్తువులకు
&
ఇతర పానీయములకు
“లంచ్ హోం”

&

ఆరోగ్య ప్రద మై
పుష్టి సౌకర్యము
భోజనమునకు
చక్కని హోటలు

ఒకసారి వచ్చిచూచిన తెలియగలదు.

“క్యాటర్లింగు” మా విశేష లక్షణము

ప్రాప్తయింతురు:— వి. యన్. కృష్ణ అయ్యర్.

ఆంధ్రోద్యమము - ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము

మల్లెల శ్రీరామమూర్తి

భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన సిద్ధాంతమునకు భారతజాతీయమహాభివృద్ధి అంగీకరించినది. కాంగ్రెసురాజ్యమున రాష్ట్రములను విడగొట్టినది. విశ్వవిద్యాలయములలో రాష్ట్రభాషలలోనే విద్యగలవలెనని రచించి ప్రకటించునట్టి భాషాకోవిదులు గగ్గోలు పెట్టుచున్నారు. భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజననూత్రిమును మొదలు ప్రేరేపించువారు ఆంధ్రులు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునూ భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన కంగీకరించినది.

౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు నూతన ఇండియా చట్టమున సింధు, బెరిస్సాలను ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా ఏర్పాటుచేసిరి. ఇంకను విభజించుటకు చట్టమునుబట్టి అవకాశము గలదు.

ఆంధ్రోద్యమము

ఆంధ్రప్రజల ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘికాభివృద్ధికోరికను, ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రకళలు, ఆంధ్రవిజ్ఞానము, ఆంధ్రసారస్వతములను పెంపొందించుటకును కొందరు ఆంధ్రప్రముఖుల ఊహలతో ౧౯౧౧-వ సంవత్సరమున ఆంధ్రోద్యమమారంభమైనది. ౧౯౧౩-వ సంవత్సరమున ఆంధ్రోద్యమస్వరూపము బాపట్లలో జరిగిన ప్రధమాంధ్రమహాజనసభాపూర్వముగ ప్రత్యక్షమైనది.

ఆంధ్రదేశ విస్తీర్ణము

ఆంధ్రకల్లాలను ప్రత్యేకరాష్ట్రముగా నేర్పరచవలెననుభావము ఆంధ్రోద్యమ మారంభమైన నాటినుండి బయలుదేరినది. ౮౫ వేల చతురపుమైళ్ల విస్తీర్ణము, దాదాపు రెండుకోట్లజనాభా, నాలుగు ఇంచుమించు ఎనిమిదికోట్ల రూపాయల ఆదాయము గలిగి ఏకఖండముగ ౧౨ జిల్లాలుగలిగిన ఆంధ్రదేశమునకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము కోరుటనాగ్నియమని, యివ్వవలయునని సర్వసర్వతా ఎన్నడో అంగీకరింపబడినది. ౩౨వేల చతురపుమైళ్ల విస్తీర్ణమునూత్రిము గలిగిన ఓడ్రులు, రజతేల చతురపుమైళ్ల విస్తీర్ణము గలిగిన సింధుదేశము

ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా విభజించింపుడు, యీరెంటికి మించిన వైశాల్యము, ఆదాయము గలిగిన ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించునూడదని ఎవరు చెప్పగలరు?

ఆంధ్రరాష్ట్రాందోళన

౧౯౧౩-వ సంవత్సరమున బాపట్లలో జరిగిన ప్రధమాంధ్రమహాసభనాటించునీ నేటివరకు ఆంధ్రులు ప్రత్యేకరాష్ట్రమును కోరుమా అనేకమహాసభలలో తీర్మానములు చేయుచూ ప్రభుత్వమునకుపంపుచున్నారు. ౧౯౧౬-వ సంవత్సరమున కలకత్తాలో జరిగిన అఖిలభారతదేశీయ మహాజనసభలో

ప్రభుత్వమునకుపంపుచున్నారు. ౧౯౧౬-వ సంవత్సరమున

కలకత్తాలో జరిగిన అఖిలభారతదేశీయ మహాజనసభలో

ఆంధ్రులకు కాంగ్రెసులో ప్రత్యేకరాష్ట్రమొసంగి అరవలనుండి విడగొట్టిరి. ఇంతవరకు ఆంధ్రులను మద్రాసీయులని పిలుచుచుండిరి. ప్రత్యేకరాష్ట్రము కావలెనని ఆందోళన నారంభించిన ఆంధ్రులు తొలుత ౧౯౧౭-వ సంవత్సరమున మాంట్రేగు ప్రభుత్వము భారతదేశమునకు విచ్చేసిన సందర్భమున ప్రత్యేకరాష్ట్రము కావలెనని విజ్ఞప్తి నొసంగిరి. ౧౯౧౮-వ సంవత్సరమున ప్రధమాంధ్రమహాసభాధ్యక్షులగు స్వర్ణీయ బయ్యార

సింహేశ్వరశర్మగారు ఇంగ్లీషులో కాన్సిలులో ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనను తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టిరి. జూయింటు పార్లమెంటు కమిటీవారికి కీ|| శ్రీ|| మోచర్ల రామచంద్రావుగారు ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనని నివేదించిరి. మాంట్రేగు నివేదికలో భారతవర్షమున భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన ఆవశ్యకమని నిరూపించుచూ మాతనరాష్ట్రములను నిర్మించుటకు వసతులు కల్పించిరి. ౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున ఢిల్లీలొంగ్లీలో జయంతి రామయ్యపంతులుగారు ఆంధ్రరాష్ట్రతీర్మానమును ప్రవేశపెట్టిరి. మిమ్మట ౧౯౨౭-వ సంవత్సరమున మద్రాసు శాసనసభలో పిల్లలమర్రి ఆంజనేయులుగారును, భారత శాసనసభలో వరహగిరి వెంకట జోగయ్యగారును, ప్లేటుకొన్నిలులో వేమవరపు రామదాసుగారును ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానముల నుపపాదించిరి. మద్రాసు శాసనసభలో ఆంజనేయులుగారి తీర్మానము అత్యధిక సంఖ్యకులచే అంగీకరింపబడినది. మరల ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున ఆంజనేయులుగారు బడ్జెటు చర్చలో తెచ్చిన ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చిన కోతతీర్మానమునూడ అంగీకరింపబడినది; అనగా, మద్రాసు (పూర్వపు) శాసనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనను తీర్మానము రెండుపర్యాయము లామోదించబడినది. ౧౯౨౯ లో వెలువడిన నైహూని నివేదిక లోను, ౧౯౨౯ లో కలకత్తాలో జరిగిన భారతజాతీయసభలోను ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనని తీర్మానించబడినది. నైహూని నివేదికలోని అఖిలమహాసభవారి ౫-వ తీర్మానము ఇట్లున్నది—

“అ) కర్నాటకమును, ఆంధ్రదేశమును ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా విభజించుటకు అవసరమగు చర్యకై కొనుట—”

“అ) కర్నాటకమును, ఆంధ్రదేశమును ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా విభజించుటకు అవసరమగు చర్యకై కొనుట—”

౧౯౨౯ లో వెలువడిన నైమనుసక్తమువారి నివేదికలోనూడ ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్య తీవ్రముగ నాలోచింపవలయునని వ్రాయబడినది. ౧౯౩౧లో లండనులో జరిగిన రెండవ

సంక్షబ్ద సమావేశమున నేటి మద్రాసు కౌన్సిలమున గాంధీ వి. వి. గిరి, బాబ్బిలిరాజు గారు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకతను నిరూపించు విశిష్టంగా పెద్ద మెహరాండుములను సమర్పించిరి. మరల ౧౯౩౨ లో స్టేటు కౌన్సిలులో డి|| బి|| జి. నారాయణ స్వామిశెట్టిగారు ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చిన తీర్మానము పంపిరి.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము

చిరకాలముగ ఆంధ్రులకోరుచున్న కోర్సులఫలితముగ ౨౬-౪-౨౬ న స్వగ్రీయ పానుగల్లు రాజావారి కృషివలన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము విజయవాడలో స్థాపితమైనది. విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడినందులకై ఆంధ్రులలో మేరలేని సంతోషము కల్గినది గాని చివర కది విషమ పరిస్థితులలోనికి వచ్చినది. విశ్వవిద్యాలయ కార్యస్థాన, స్థలనిర్ణయ విషయమున ఆంధ్రులలో తీవ్రాందోళన కేసినది. స్వస్థలాభిమానులై ఆంధ్రులు పిచ్చిభ్రమలకు లోనై తగవులాడిరి, విశాఖపట్నం మొదలు అనంతపురంవరకు గల పట్టణములవారు విశ్వవిద్యాలయ కేంద్రములకొఱకు, కార్యస్థానము కొఱకు అట్టులు చూచిరి. ఆవేశ మధికమైనది. అసలు విషయము మరచి స్థలాభిమానమునకు ప్రాకులాడి బెజవాడలోని కార్యస్థానము నూడబెరికిరి. బెజవాడలోనే విశ్వవిద్యాలయమున్నచో తగవు లప్పుడే అంతరించెడివి, తుదకు విశ్వవిద్యాలయముకార్యస్థానము వాల్తేరుకొండలో చేరినది. ఆంధ్రులలో చీలికలకు కారణభూతమైన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయపు చట్టమును సవరించి, రాయలసీమ కళాశాలలను ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున చేర్చినగాని ఆంధ్రైక్యత సిద్ధించదని నాయకులు నేటికి గుర్తించగలిగిరి.

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మేల కాలేదు?

మైన వివరించిన విషయములను బట్టి ౨౫ సంవత్సరములనుండి చరిత్రాత్మకముగ పోరాడుచున్న ఆంధ్రులకు సర్వాధికార లుండియు, విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడియు ప్రత్యేకరాష్ట్ర సెండు కేర్పడిలేదనుచున్నదియే ఇప్పటి ప్రధానసమస్య. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయముపట్ల పెద్దదెబ్బ తినన కడపకర్నూలు, బళ్లారి, చిత్తూరు, అనంతపురం (రాయలసీమ) జిల్లాలవారు ఆంధ్రరాష్ట్రమే అక్కరలేద

నియూ, ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమున చేరమ నియు ప్రచార మారంభించిరి. మద్రాసు మాకు చేరువగనుక మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముననే యుండెద మనిరి. విశాఖపట్నమున ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమును పెట్టి అనంతపురం వారిని చేరుచునుటకూడ న్యాయముకాదు. రాయలసీమ అయిదు జిల్లాలలోని కళాశాలలు మద్రాసువిశ్వవిద్యాలయమున నుండుట, ఆ జిల్లాలనుంచి ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయము నెనే టుకు ప్రతినిధులు వచ్చుట తటస్థించినది. రాయలసీమవారికి ఆంధ్రరాష్ట్రముపట్ల తీరని అసంతృప్తి ప్రబలి, కొంతమంది ఆంధ్రరాష్ట్రము వద్దనుటవరకు వచ్చినది. రాష్ట్రము సిద్ధింపక పోవుట కిది యొక కారణము. ఇంతియగాక ౧౯౧౯ నుంచి ౧౯౩౭ మార్చివరకు (మధ్య కొంత కాలము తప్ప) మద్రాసు ప్రభుత్వము నకు ప్రధానమంత్రియైన జస్టిస్ పక్ష ఆంధ్ర నాయకులు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణముపట్ల మహావచారము గావించిరి. పానుగల్లు రాజు గారు మాత్రము విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడిన కొంతకాలమునకు స్వగ్రస్తులై, రాష్ట్రము కొఱకు వారును చేయవలసినంతపని చేయలేదు. జస్టిస్ పక్షమువారు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము పట్ల ఎట్టి శ్రద్ధయు చూపలేదు. సైమన్ కమిషనువారికి జస్టిస్ పక్షమువారు స్వాగతము లిచ్చియు ఆంధ్రరాష్ట్రము మాటయైనను చెప్పలేకపోయిరి. లండను రాండుటేబిలు సభలో అనుమతిగ మాట్లాడిన బాబ్బిలిరాజు గారికి ప్రధానమంత్రిత్వము లభింపగనే బుద్ధి మారి వ్యతిరేకమైరి. ఆంధ్రుల పక్షమున లండనుగాయభారమేగిన కూర్మా పెంకట రెడ్డిగారికి లామెంబరుపదవి, తర్వాత గవర్నరు పదవి రాగానే ఆంధ్రరాష్ట్రమే అనవసరమని తోచినది. దాదాపు ౧౬ సంవత్సరములు మద్రాసు ప్రభుత్వాధికారమును చలాయించిన జస్టిస్ పక్ష ఆంధ్రనాయకులు ఆంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణముపట్ల చూపిన ఉదాసీనతను, ద్రోహమునుభావిచరిత్రకారుడు వ్రాయగలడు. ౧౯౨౧-౨౨ సంవత్సరము నుండి జాతీయోద్యమమున మునిగిపోయిన ఆంధ్ర కాంగ్రెసునాయకులకు రాష్ట్రసమస్య పట్లేదు. శాసనసభల బహిష్కారము, సైమన్ కమిషను బహిష్కారము, శాసనోల్లంఘనము, ఉప్పు సత్యాగ్రహము మున్నగువానిలో జాతీయనాయకులు లుండుటచే రాష్ట్రసంపాదన అడుగునబడినది. అటు ప్రభుత్వమును నడిపిన జస్టిస్ పక్షము

వారియొక్కయు, ఇటు జాతీయనాయకుల యొక్కయు ఉదాసీనతవలన ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్య అడుగునబడినదిగాని ప్రజలలో ఉత్సాహము లేక కాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించుటకు నేనని ముంగకు వచ్చిన నాయకుడు లేకపోవుటే ఇప్పటికి రాష్ట్రము సిద్ధింపకపోవుటకు కారణమని తేలినది.

రాయలసీమవారిశ్రద్ధ ఎంత?

విశ్వవిద్యాలయము తగాదాలలో వ్యతిరేకమైన రాయలసీమవారిది తప్పియని చిర్చించవలసియున్నది. నిరంతర ఘోషనీతిశీలన రాయలసీమ ప్రజలలో దారిద్ర్యము నృత్యము చేయుచున్నది. విద్యాగంధము శూన్యముగ నున్నది. వారిమొలలు వినువారు లేరు. ఎంత కాలమునుంచియో రాయలసీమవారు కోరుచున్న తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు కాగితములవిడచి మద్రాసు, మైసూరు, నైజాం ప్రభుత్వ బల్లలలో తిరుగుచున్నది. ఎప్పటి కది బహులపడునో తెలియదు ఉత్తరాంధ్రలా రాయలసీమవారిని త్రోసిరా జనుచున్నారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమును బెజవాడనుండి వాల్తేరు కొండలకు సాగనంపిన ఉత్తరాంధ్రులను రాయలసీమవాసులు నమ్ముటెట్లు? ఒలహీ నని బలవంతుడు అణగద్రొక్కట సహజముగదా! ఇట్టి స్థితిలోనున్న రాయలసీమవాసులు ఆంధ్రరాష్ట్రమున, విశ్వవిద్యాలయమున చేర మని చెప్పటలో చాల అర్థమున్నదని సర్కారు ఆంధ్రులు గ్రహించుటావశ్యకము. ఈ నాడు రాయలసీమ - సర్కారు ఆంధ్ర నాయకు నీ విషయమున సోదరభావమున చర్చించుకొనుచున్నందున త్వరలో భేదము లంతరింపగలవు.

అరవల ప్రతికూలన

ఆంధ్రులలో సోదరభావముగ భాగముల వద్ద గల్గిన తగాదాను ఘోషనీతి అరవనోదరులు రాయలసీమాంధ్రుల నంటకొని ఆంధ్రులలో చీలికలకు పెంచుటకు తోడ్పడిరి. ఉత్తరాంధ్రులపై రాయలసీమవారికి వ్యతిరేక భావమును కలుగజేసిరి. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున చేరవ ద్వసిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రము రాయలసీమకు లాభదాయకము గా దనిరి. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముననే యుండుననిరి. అరవలలోనుండిన అందల మెక్కింకు మనిరి. ఆంధ్ర రాష్ట్రము వచ్చిన అరవలకు సప్తమని వారికి

బాగుగ తెలుసును. ఆంధ్రులు కలసియున్నచో వారి (ఆంధ్రుల) ధనముతో పెట్టూరు ప్రాజెక్టువంటివి ఇంకను కొన్ని కట్టుకొన వచ్చును; పెద్ద ఉద్యోగము లన్నియు అరవవారికి అప్పగించవచ్చును. ఇంకను ఇట్టిచెన్నయినను చేయవచ్చును. ఇది అరవల అంతరంగికము. పత్రికలలో ఆంధ్రులలో భిన్నాభిప్రాయము లున్నవని గోరంతలు కొంపంతలుగ ప్రకటించుటకు అరవలు జంక లేదు. ఇట్టి కపటోపాయము లెన్నాళ్లు కొన సాగును?

ఆంధ్రనాయకుల తలలు తిరిగినవి

ఆంధ్రులతర్వాత ఆంధ్రోద్యమ నారంభించినప్పటికి ఆంధ్రదేశములో సగభాగములేని ఓడ్రులకు, సింధునాగులకును ప్రత్యేకరాష్ట్రములు వచ్చినవి. విశాలమైన ఆంధ్ర భూభాగము (జరంపురం ప్రాంతములు) ఓడ్రున కలసిపోయినది. మద్రాసునుంచి తమిళనాడు రులు ఆంధ్రులను తిరుమ ప్రశుత్తుములు చేయుచుండిరి. చెన్ననగరము తమదేనని చెప్పటకు అరవలు సాహసంపగలిగిరి. మద్రాసు ప్రాచీనమునుండి ఆంధ్రులదని చరిత్రలు చెప్పుచున్న అరవలు లెక్కలు గుణించుచున్నారు. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు ఆంధ్రులకు ఎండమావుల చందముగ నున్నది. అయినాశిల్లాలు గల రాయలసీమ ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయమునకు దూరముగ నున్నది. రాం మంది ఆంధ్ర అసెంబ్లీసభ్యులు మద్రాసు సభలో నున్నను నాయకత్వము అరవలపాలై నది. పది మంత్రిపదవులు, పది పార్లమెంటు కార్యదర్శి పదవులు, నాలుగు అధ్యక్షోపాధ్యక్ష స్థానములు ఉన్నను అయినాశిల్లాల ప్రతినిధులుగల రాయలసీమ వాసుల కొకటికూడ లభించలేదు. కాన్సిలులో సభ్యుడుగ గవర్నరుచే నామినేటు చేయబడిన రాజన్ గారికి మంత్రిపదవి లభించినదిగాని, ఎన్నుకొనిన అయినాశిల్లాల ప్రతినిధులుగల రాయలసీమాంధ్రులకు మంత్రిపదవి కొడుగదా కుదకు పార్లమెంటు కేక్రబరీ పదవికి గతిలేక పోయినది. ఆంధ్రరాష్ట్రమే ఏర్పడియున్నచో రాయలసీమవారి కిట్లు జరుగునా? జరిగిన వారూరకుండురా? రాయలసీమాంధ్రనాయకులు కూడ యీరహస్యమును గమనించి ఆంధ్ర రాష్ట్ర సంపాదనకు, రాయలసీమ ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమున చేరుటకు మార్గముల నన్వే

షించుచున్నారు. ఇట్టి శుభసమయమున ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయకార్యస్థానము, విశ్వవిద్యాలయము విశాఖపట్నం చేరుటకు నేనే చాల వరకు బాధ్యుడనని, బాధ్యులగలిగిన శ్రీకట్ట మంచి రామలింగారెడ్డిగారు బహిరంగముగ ప్రకటించి పశ్చాత్తాపమును ప్రకటించిరి. కొలదికాలముక్రితము శ్రీకట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు బెజవాడ బహిరంగ సభలో నువన్వసించుచూ బెజవాడకు నేను లోగడ విశ్వవిద్యాలయ సందర్శమున మహాద్రోహము, మహాపాప మొనర్చితి ననియు, ఆ పాపపరిహారార్థము బెజవాడలో శ్రీరంగయ్యప్పారావు గారి కాలేజీ ప్రారంభించుమంటి ననియు వెల్లడించిరి. రామలింగారెడ్డిగారి యీ హృదయపరివర్తనము ఆంధ్రైక్యతకు ప్రబల సహకారి యని వేరుగ చెప్పవలెనా? మైసూరు కారణములతో ఆంధ్రనాయకుల కందరికి (రాయలసీమ - సర్కారు ఆంధ్రులు) తలలు తిరిగినవి రాయలసీమకళాశాలలను ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమున చేర్చవలెనను చిహ్నములు దేరినవి. ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపన ప్రధానముగాని కార్యస్థాన మెక్కడను ప్రశ్న ప్రధానము గాదని నాయకులు గ్రహించి ప్రకటించుచున్నారు. ఆంధ్రైక్యత ప్రధానము. ఆంధ్రులలో రాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల భిన్నాభిప్రాయము లేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మావశ్యకమును నివాదము ఆంధ్రదేశమంతటను మోగుచున్నది. రాయలసీమ - ఉత్తరాంధ్రనాయకులు పరస్పర సహకారములతో సంభాషించుకొనుచున్నారు. ఈ ప్రయత్నములు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు రహదారి మార్గములు గావా?

ఆంధ్ర మహాసభలు

ప్రథమ ఆంధ్రమహాసభ బాపట్లలో జరిగిన ౧౯౧౩-వసంవత్సరము నాటినుండి నేటివరకు (౧౯౩౭ అక్టోబరు బెజవాడసభతో) ఆంధ్రదేశమున ౨౩ మహాసభలు (ప్రత్యేకసభలతో, జరిగినవి. తొలి ౫ మహాసభలు మహావైభవముగ జరిగినవి. రాజకీయకారణములచేత తదుపరి సభలలో మొదటియుత్సాహము లేదు. ఆంధ్ర మహాసభాస్థాయిసంఘము నిడదవోలుపూ పని చేయుచున్నది. రాజకీయములతో ఎట్టిప్రసక్తి లేని ఆంధ్రమహాసభ వైభవముగ నుండుటకు బదులు వైభవ్యదశకు తిరిగినది. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు రాయలసీమవాసులు విముఖ

తతో నున్నారనుట యథార్థముకాదు. విశ్వ విద్యాలయకార్యస్థానముతగాదాలో వచ్చిన భేదాభిప్రాయమే వారి విముఖతకు ప్రధాన నూత్రమైనది. ఆంధ్ర మహాసభలకు అధ్యక్షత వహించిన స్వర్గీయులు పానుగల్ రాజా, నెమలి పట్టాభిరామరావు, వేదము వేంకట్రాయ శాస్త్రిగార్లు, శ్రీయుతులు గాడిచెర్ల హరిశ్చంద్రమరావు, ఎ.రంగనాధ

అమరావతి స్తూపములోని

శిల్పసంపత్తి

మొదలియారు, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, టి. లక్ష్మణస్వామి, సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్య, కె. కోటిరెడ్డి, దేశపాండ్య సుబ్బారావుగారు రాయలసీమ వాసులై యున్నారు. రాయలసీమ జిల్లాలలో ఆంధ్రమహాసభలు చాల జరిగినవి. ఆంధ్రకులై నవారందరును ఆంధ్రప్రజల మన్ననల నందినవారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మేర్పడిన నాటినుండి నేటివరకు ఉపాధ్యక్షస్థానము రాయలసీమ నాయకుల కై వసమున నున్నది. ఆంధ్రమహాసభాధ్యక్షులైన రాయలసీమ నాయకులందరును ప్రత్యేకరాష్ట్రమునకై కృషిచేసిన ధీరులై యున్నారు. అట్టితరీ రాయలసీమవారు రాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల భిన్నాభిప్రాయ లనుట తక్కువ కాదు.

చరిత్రాత్మకమైన బెజవాడసభ

కైతన్యరహితముగ నున్న ఆంధ్రమహాసభను జీవము కలిగించి ఆంధ్రైక్యతకు పునాది వేయు సంకల్పముతో ఆంధ్రమహాసభ బెజవాడలో జరుపవలె నను భావము బెజవాడ యువకులలో ప్రబలినది. మద్రాసు మంత్రులగు గౌ. రాజగోపాలాచారి, రాజన్ ప్రభృతులు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల పలికిన నిరసన వాక్కులు ఆంధ్రప్రజలను ఆగ్రహపరచినవి. ముఖ్యముగ యువకుల నుద్దేశపూరితులను గావించినవి. దేశమంతటను ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానములు చేయబడి ప్రచారము సాగుచున్నది. ప్రజలలో ఉద్దేశము మోచినది. తగిన ఆదనుగదా యని బెజవాడలో ౨౫-వ ఆంధ్రమహాసభ (౧౯౩౭ అక్టోబరు ౨౫, ౨౬ తేదీలను) జరుపుటకు మహారాష్ట్రము నిశ్చయింపబడినది. సక్షుధేదములు పాటింపని నిఖిలాంధ్రదేశ ప్రతినిధులు ప్రత్యక్షముకావలె నను కాతూహలముతో మహాసభవిర్వాహము చేయబడినది. ఆంధ్రమహాసభతోపాటు ఆంధ్రమహాసభారజతోత్సవముకూడ ఏర్పాటు చేయబడినది. ఈసభల ఆధ్వర్యము వహించుటకును, ఉపక్రమించుటకును రాయలసీమాంధ్రనాయకులగు శ్రీ కె. కోటిరెడ్డి, హాలాహల్లీ సీతారామరెడ్డి, టి. యక. రామకృష్ణారెడ్డి, కల్లూరు సుబ్బారావుగారు ఆహ్వానింపబడిరి. నిఖిలాంధ్ర దేశములోని సకలపక్షానుభూతులకును ఆహ్వానము లింపబడినవి. రాజ్యరసీమ నాయకులు భక్తి పురస్కరముగ గౌరవించబడిరి. అన్నిజిల్లాల నుంచియు ప్రతినిధులు, నాయకులు వచ్చిరి.

మహాసభలనాటి కోలాహలము, ఉత్సాహము వర్ణింపనలవికాదు. ఏనుగులబారీలపొడ విజయవాడ నగరవిధులలో మేతాశ భజనలతో రాయలసీమ నాయకు లూరేగించబడిరి. విజయవాడమహాసభ ఆంధ్రైక్యతకు విజయచిహ్నముయినది. సభల కార్యక్రమములయందు సినిమా తీయబడెను. ౧౯౩౭ లో బెజవాడలో జరిగిన ఆంధ్రమహాసభల వైభవము కని విని ఎరుంగని దని ఆంధ్రవృద్ధనాయకులు ఆశ్చర్యపడిరి. వేలప్రజలు, నాయకులును సమావేశమైన నిండుమహాసభ నేత్రోత్సవముగ నుండెను. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులగు శ్రీ చల్లపల్లి రాజాగారు మహాసభల కార్యక్రమమున వీరయవకునివలె ఉత్సాహమును ప్రకటించిరి. అట్టి బెజవాడ ఆంధ్రమహాసభ అహ్వానసంఘ కార్యదర్శిగానుండు భాగ్యగు లభించినంగల కుప్పాంగు నున్నాడను.

డా. పట్టాభిగారి నాయకత్వము

ఆంధ్రనాయకప్రముఖులను, ఆర్థికశాస్త్ర విశారదులను, మహావక్తరును, ఆంధ్రరాష్ట్ర కౌన్సిల్ సంఘాధ్యక్షులను అగు శ్రీ డా. భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు ఆంధ్రమహాసభలో ప్రధానభారమువహించి రాయలసీమవారికిని, ఉత్తరాంధ్రులకునుగల అపాహాలు తొలగించుటకై ఆంధ్రైక్యమునుగూర్చి మహాసభాస మొంగిరి. శ్రీ కె. కోటిరెడ్డి, సీతారామరెడ్డి, రామకృష్ణారెడ్డి, కల్లూరు సుబ్బారావుగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ మత్యవసరముని ప్రకటించిరి. ఆంధ్రోద్యమమునకు మూలపురుషుగు న్యాయతి సుబ్బారావు పంతులు, దేశభక్త కొండా వెంకటప్పయ్యగారు 'వృద్ధులను మేము ఆంధ్రరాష్ట్రమును చూచుటకే జీవించియుంటి' మని చెప్పినపుడు సభలో హృద్యానములు మిన్ను ముట్టినవి. నే డాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణోద్యమమునకు డాక్టరు పట్టాభిగారు నాయకత్వము వహించి ప్రచండాందోళనము చేయుచున్నారు. డా. పట్టాభిగారి రాయలసీమ సంచారమువల్లనే రాయలసీమవారి కోర్కెలు బాహుళ్యముగ నెల్లడియినవి. విశాలమైన అయిదుజిల్లాలగుల రాయలసీమసోదరులకు వలయు సర్వ సౌకర్యముల నొసంగవలయుననియే డా. పట్టాభిగారు ప్రకటించుచున్నారు. డా. పట్టాభిగారి ప్రకటనలను ఉత్తరాంధ్రులు బలపరచుచున్నారు. ఆంధ్రమహాసభారజతోత్సవ

సభాధ్యక్షులగు టి. యన్. రామకృష్ణారెడ్డి గారు కొన్ని హామీలను కోరిరి. ఆంధ్రాధ్యక్షదయమును, ఆంధ్రరాష్ట్రమును కాంక్షించు ప్రతివారును అందుల కంగీకరించెదరు.

ఆంధ్రైక్యత

ఆంధ్రులలో రాయలసీమవారికి సర్కారువారికి అభిప్రాయభేదము లున్నవను అరవలవాదనకు స్పష్టచెప్పవలసిన సమయము వచ్చినది. బెజవాడ మహాసభలో జరిగిన చర్చలలో యీవిషయము స్పష్టమైనది. ఉత్తరాంధ్రుల పక్షమున డా. పట్టాభిగారు 'ఇదివరకుచేసిన పారపాట్లున్నచో తమించి'మని రాయలసీమ వారినికోరిరి. ఆంధ్రనాయకు లందరు ఐక్యము కొఱకు కృషిచేయుచున్నారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయోపాధ్యక్షులగు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారును, రాయలసీమనాయకులును రాయలసీమ కళాశాలలను ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున చేర్చుటకు మంచిప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. వారి ప్రయత్నములు సఫలములుకాగలవని ఆంధ్రదేశ ముర్విష్టాగుచున్నది. బెజవాడలో జరిగిన మహాసభలో నియమింపబడిన ఉపసంఘమునాగు ఆంధ్రదేశైక్యవిధానమును నిర్ణయించిరి. అందు రాయలసీమవారితోపాటు డా. పట్టాభి, దేశభక్త వెంకటప్పయ్యగారు సంతకములు చేసిరి. ఆంధ్రైక్యమే ప్రధానసమస్యగ నెంచవలెనుగాని చిల్లరసమస్యలకు ప్రాధాన్యమియితగను. రాయలసీమనాడుల కోర్కెల నంగీకరించుటకు ఉత్తరాంధ్రులు సిద్ధముగనున్నారు. రాయలసీమ నాయకులు, ప్రజాసేవయుమును గుర్తించి రాష్ట్రసంపాదనకు తీవ్రకృషి చేయువలసి యున్నది.

గతమును ముఱచిపోవలెను

రాయలసీమవారును, సర్కారువారును గతమును మరచిపోయి ముందు కార్యక్రమ మాలోచించవలెను. సమకాలీ సంజీవాములను విడనాడి ౧౨ జిల్లాలవారును ఐకకంఠ్యముగ రాష్ట్రమును కోరవలెను. పూర్వచరిత్రను స్మరించుటవలన ఫలితములేదు సరిగదా ముందు జరుగవలసినకార్యక్రమమునకు ధంగమువాటిల్లవచ్చును. ఆంధ్రరాష్ట్రమున చేరమని రాయలసీమవారు ఢిల్లీనుచో ఫలితము రాయలసీమవారే అనుభవించగలరు.

అనుమానములకు తావులేదు

ఉత్తరాంధ్రులు బలవంతులని, పశ్చిమాంధ్రులు బలహీనులని రాయలసీమవారు భీతిల్లరాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రములో సగభాగముగ నున్న రాయలసీమ పోదరులను సర్కారాంధ్రులు త్రోసివేయుదురని తలచుట యొక్కముకాదు. రాయలసీమ - సర్కారుసీమ అను భేదమును అంతరింపజేసి అందరము ఆంగ్రమాత పుత్రుల మనుభావముతో నిఖిలాంధ్రదేశాభివృద్ధికి అందర నడుములు బిగించవలెను. రాయలసీమ గిరిజిల్లాలను త్రోసివేసుకొని సర్కారాంధ్రులు రాష్ట్రమును సాధించుకొనగలరా? అనునొ యంత కాలపాఠముల జరిగినది? 'హిందూ', 'ఇండియన్ ఎస్సెప్సెస్' పత్రికలు మీలో మీకుగల తగవులను సద్దానించుచని ఆంగ్రులకు ఏల సలహాయిత్తురు? పశ్చిమోత్తరాంధ్రులందరు ఏకమైనగాని ఆంధ్రరాష్ట్రము లభింపదని వేరుగ చెప్పవలెనా?

రాయలసీమవారి బాధ్యత

నే డాండ్లమహాసభాకార్యసానము అనంత పురముననున్నది. రాయలసీమవారే ఆంగ్రమహాసభను నడపు అధినేతలుగ నున్నారు. సర్కారాంధ్రులపక్షమున డా. పట్టాభిగారు నాయకుడై మహాసభయందే సారగ్యమును చేయుచున్నారు. రాయలసీమవారి కోరికలను సర్కారాంధ్రులు గమనించుచున్నారు. న్యాయముగ వారికోరికలను అంగీకరింపట సమంజసమని డా. పట్టాభిగారు ప్రకటించుచున్నారు. అందులకు సందేహములేదు. ఇదివరకే రాయలసీమవారు చాల కాలపాఠము చేసిరి. ఇప్పుడైనను రాయలసీమాంధ్ర నాయకులు, ప్రజలు ముందుకు వచ్చి వారికష్టములను, వారికోరికలను వెల్లిబుచ్చి రాష్ట్రసాధనకు పూనుకొనుటను మాచి ఏకాంధ్రుడుప్రాంగ కుండును?

ఇది మంచి తరుణము

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమున కిది మంచి తరుణము. ఫెడరేషనురాక ఎప్పుడో, వచ్చునో రాదో జేవునికెరుక. అఖిలభారత కాంగ్రెస్ సంఘమువారు ఆంధ్రరాష్ట్రమును విడగొట్టవలెనని మద్రాసు కాంగ్రెస్ మంత్రులగ్రహమునకు ఘర్షణ పంపిరి. అటుపిమ్మటనే ఆంధ్రీతర మంత్రులు కొందరు ఆంధ్రరాష్ట్రము

మాకిష్టమేనని చెప్పసాగిరి. కాంగ్రెస్ సభ్యులు ఆత్యధికముగనున్న మద్రాసు అసెంబ్లీశాసనసభలలో ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానము ఏకగ్రీవముగ అంగీకరింపబడగలదు. మద్రాసులోని 'హిందూ', 'ఇండియన్ ఎస్సెప్సెస్', 'మద్రాసు మెయిల్' పత్రికలు ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజనను బలపరచినవి. తెలుగుపత్రికలు రాష్ట్రమునకై గాఢకృషి సలుపుచున్నవి.

ప్రజల ఉత్సాహము

ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకై ఆంధ్రదేశ ప్రజ లాబాలగోపాల మువ్విట్లారుచున్నారు. అనేక జిల్లాబోర్డులు, పురపాలకసంఘములు, పంచాయతీ సంఘములు 'ఆంధ్రరాష్ట్ర' నిర్మాణ మత్యవసరమని తీర్మానించినవి. అనేక సభలలో ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మాన మామోదించబడుచున్నది. ముఖ్యముగ ఆంగ్రయువకులు, విద్యార్థులు, స్త్రీలు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకై తీవ్రకృషి సలుపుచున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘమువారు యీ విషయమై ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించుచున్నారు.

ఆంధ్ర అసెంబ్లీ సభ్యుల బాధ్యత

అఖిల భారత కాంగ్రెస్ సంఘము ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించమని తీర్మానించినది. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘము తీవ్రకృషి సలుపుచున్నది. వెంటనే ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానమును అసెంబ్లీ శాసన సభలలో ప్రవేశపెట్టి అంగీకరింపజేయవలసిన బాధ్యత ఆంధ్ర శాసనసభ్యులమీద నున్నది. ఆంగ్రమంత్రిలు గా || ప్రకాశం, గిరి, గోపాల రెడ్డి గార్లు తమ అంగీకారమును ప్రకటించిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించి ఆంధ్ర కాంగ్రెస్ నాయకులు శాశ్వతకీర్తిని బడయుదురుగాక!

ఆంధ్రప్రజల కర్తవ్యము

ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ మగువరకును ఆంధ్రప్రజలు ఏమరక యుండవలెను. నాయకులను, శాసనసభ్యులను, ప్రభుత్వమును వత్తిడి చేయుచుండవలెను. ఇప్పటి ఉత్సాహమును వేడిని చల్లారనీయక రాష్ట్రము సిద్ధించువరకును దీక్షవహించవలెను. ప్రజలు మందగించిరా, ఉద్యమము అట్లే యుండును.

రాష్ట్రీతరాంధ్రులు

పన్నెండుజిల్లాలలోని ఆంధ్రప్రజలేగాక రాష్ట్రీతరముగా బొంబాయి, కలకత్తా,

మధ్యరాష్ట్రములలోను, దక్షిణదేశమున మైనూరు, నైజాంసంస్థానములలోను, బర్మాలోను కోటికిపైగా ఆంగ్రులు నివసించుచున్నారు. వారందరి కష్టసుఖములను ఆంగ్రమహాసభాస్థాయిసంఘమువారు విచారించవలసియున్నది. ప్రత్యేకరాష్ట్ర మేర్పడినగాని వారి కష్టములు తొలగించుటకు సాధ్యము కాదు. అయిననూ ఆయా రాష్ట్రప్రభుత్వములతో ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరిపి రాష్ట్రీతరాంధ్రుల కష్టనివారణకై యత్నింపట ఆంధ్రమహాసభవారివిధియని మనవిచేయుచున్నాను. రాష్ట్రీతరాంధ్రులు సంఘములను స్థాపించుకొని, పత్రికలలో ఆందోళన చేయుచూ వారివారి విషయములను ఆంగ్రమహాసభాకార్యసానము (ఇప్పడు అనంతపురము) నకు పంపుచుండవలెను. ఆంగ్రమహాసభాస్థాయి సంఘమున రాష్ట్రీతరాంధ్రులకు తన ప్రాతినిధ్య మొసంగలేదు. అది అన్యాయము గాన తగిన ప్రాతినిధ్య మొసగి లక్షలుగ నున్న రాష్ట్రీతరాంధ్రుల పూర్వభవృద్ధికి పాటుపడవలెనని ఆంగ్రమహాసభాధికారులకు విన్నవించుచున్నాను.

ముగింపు

'ఆంధ్రోద్యమము—ఆంధ్రరాష్ట్ర' నిర్మాణము'ను గూర్చి విపులముగ చర్చించితిని. ఆంధ్రులందరు స్వల్పవిషయములపట్ల భిన్నాభిప్రాయములను విడిచిపెట్టి ఏకమనస్కులై, రాష్ట్రసంపాదనకు దీక్ష వహించి సత్సరముగ ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించెద రనియూ, ఆంధ్రభాషామతేల్లిన, ఆంగ్రమాతను ఆంగ్రులందరు ముక్తకంఠమున పూజించి, వారు భారతవర్షమున తొల్లింటివలె ప్రతాపశౌర్యములకల్గి మహాన్నతస్థాన మాక్రమించవలెననియు, ఆక్రమింతురనియూ ఆశించుచున్నాను. ఆంధ్రోద్యమస్థాపనాచార్యులగు శ్రీ దేశభక్త కొండవెంకటపయ్య, ఆంధ్రభిక్ష్వు న్యాయతి నుబ్బారావు, దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగార్లు వంటి వృద్ధుల జీవితకాలముననే ఆంధ్రరాష్ట్ర స్థాపన వారిమనంబుల సంతోషతరంగముల నూగించవలెను, ఊగించగలము అను నుత్సాహ ధైర్యములతో ఈ వ్యాసమును ముగించుచున్నాము.

"ఆంధ్రమాతకు జై"

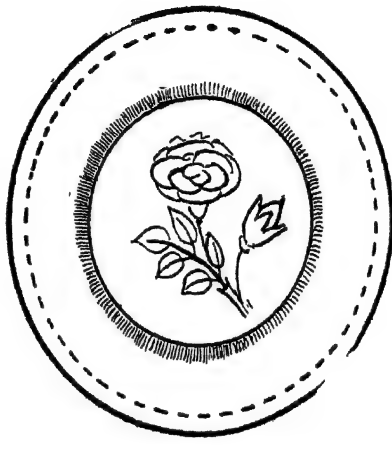

ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము: ఆంధ్రోత్కళ సమస్య

గండికోట సత్యనారాయణమూర్తి

ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రాభివృద్ధికి ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మావశ్యకమని ౧౯౧౩ లో బాపట్లనగరమందు కీర్తిశేషులైన సర్ బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మగారి అధ్యక్షతన జరిగిన ప్రథమాంధ్రమహాసభనాటి నుండి గుర్తింబడి, నేటివరకూ ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమమునుగురించి తీవ్రమైన ప్రచార ప్రబోధములు జరుగుచున్నను, భాషాప్రయుక్త హైందవ రాష్ట్ర పునర్విభజన సిద్ధాంతము అఖిలభారతీయ కాంగ్రెసు మహాసంఘము, మాంటేగ్యూ ఛెల్మిస్ ఫర్డ్ రిపోర్టు, నైహాకమిటీ రిపోర్టు, పైమెంట్ కమిషన్ రిపోర్టు మొదలగు నవి ఆమోదించు చున్నను, ఆ సూక్రము ననుసరించియే మొన్న మొన్ననే ప్రత్యేకోత్కళ రాష్ట్రమునకై ఆందోళనమును లేవదీసిన ఉత్కళసోదరులకు ప్రత్యేక మగు ఒరిస్సారాష్ట్రము ౧-౪-౧౯౩౬ తేదీ నుండి లభించుటయే కాక ఆంధ్ర ప్రాబల్యముగల బరంపురము, పల్లాకిమిడి మొదలగు తెలుగుసీమ లనేకము ఆంధ్రుల కష్టనష్టములను పాటించకయే ఒరిస్సాలో అన్యాయముగా చేర్చబడిననూ, ఆంధ్రులే తద్విషయమై తగినంత శ్రద్ధవహించక ఊరకుండుట మిగుల శోచనీయము.

దేశోద్ధరణకై బద్ధకంకణులైన కాంగ్రెసువా రిష్టడు మదరాసు ప్రభుత్వములో పలుకుబడి గల అధికార పదవులను స్వీకరించి యున్నారు. ౩౧-౧౦-౩౭ తేదీన కలక

త్తాలో సమావేశమైన అఖిలభారతీయ కాంగ్రెసుసంఘమువారు సత్యర ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్రోద్యమమును గురించి ఆంధ్రరాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షుడు శ్రీ డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య పంతులుగారు పాదించిన తీర్మానము నంగీకరించిరి. ఆంధ్రావనియం దంతటను ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర సిద్ధికై తీవ్రతమగు ఆందోళనము నేడు ద్విగుణీకృత ప్రజామతతో ప్రజ్వలిల్లుచున్నది. రాయలసీమ ఆంధ్ర సోదరులకున్న తతిమ్మా ఆంధ్రులకున్న కల భేదభావములు తొలగి పోవుటకు ఇటీవల బెజవాడలో జరిగిన ప్రత్యేకాంధ్ర మహాసభవారు నియమించిన స్థాయి సంఘమువారు జయప్రద మయిన కృషి నలుపుచున్నారు. మద్రాసు శాసనసభలోని ఆంధ్ర ప్రతినిధులు ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్ర సిద్ధికై పాటపడుటకు సంసిద్ధులైయున్నారు. భావి ఆంధ్రరాష్ట్రపు వైశాల్యము, జనసంఖ్య,

ఆర్థికసంపత్తి ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమమునకు సుముఖముగా నున్నందుననూ, ౧౯౩౬-వ సంవత్సరపు గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా ఆర్టువలన ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు క్లిష్టపరిస్థితు లేర్పడజాల వని రాజనీతిజ్ఞులు స్థిరీకరించినందుననూ, ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక రాష్ట్ర సిద్ధికరతలామలకమైయున్నది.

ఈతరుణముననే అన్యాయముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన ఖేనుగుప్రాంతములను భావి ఆంధ్రరాష్ట్రములోనికి తీసుకువచ్చుటకై ఆంధ్రోత్కళ సమస్యను పునర్యధిగమించి, నూతనోత్కళ రాష్ట్ర నిర్మాణకాలమున గంజాం-విశాఖపట్టణముజిల్లాల ఆంధ్రులకు జరిగియుండిన అన్యాయమును తొలగించుటకుగాను సకారణమగు వాదనలను ఆంధ్రులు అధికార్లకు నివేదించవలసియున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రము నుత్తరపుసరిహద్దును నిర్ణయించునపుడును, ఒరిస్సారాష్ట్రము దక్షిణపు సరిహద్దు సేర్పరచినపుడును, ఆంధ్రులకు జరిగిన అన్యాయమును కార్యకీక్ష వహించి ఆంధ్రమహా జనులు పారిదోలవలెను. నాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక విషయములలో ఒరిస్సాలో నుండిపోయిన ఆంధ్రసోదరులకు మహత్తరమైన కష్టనష్టములు వాటిల్లుచున్నవి. ఓడ్రుల ప్రత్యేక సౌకర్యమునకై ఏర్పడిన ఒరిస్సారాష్ట్రమా ధనాభాషముచే క్రుంగి పోవుచూ పరిపాలనాచక్రమును నడిపించుటకే కేంద్రప్రభుత్వమువారి

ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము: ఆంధ్రోత్కళసమస్య

సాంవత్సరిక విరాళమున కాశించు చున్నపు డది ఆంధ్రుల సౌకర్యములను గమనింపడు. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకప్రాతినిధ్య ముండదు. అల్ప సంఖ్యాకసమస్యను లేవదీయు శక్తి మన ఒరిస్సాలోని ఆంధ్రసోదరులకు లేదు. మొన్న మొన్నటివరకు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారి యాజమాన్యముననున్న దక్షిణ ఒరిస్సాలోని కాలేజీలను కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమువారి అధీనమం దంచుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఆంధ్ర భాష లో విద్యావిధానము జరుగుభాగ్యము మన ఒరిస్సా ఆంధ్ర సోదరుల కుండదు. ఒరిస్సా కనుగొన మగు ప్రత్యేకచట్టములు నిర్మించబడి నపు డచ్చటి ఆంధ్రుల సౌకర్యము గమనింపబడదు. ఉద్యోగము లాంధ్రుల కికమీడట ఒరిస్సాలో దొరకుటయే దుర్లభమగును. ఉత్కళపక్ష పాతముకల ఓడ్రజమీందారుల సంకుచితాదర్యములకు ఆంధ్రు లాహుతి కావలసి యుండును. మొన్న మొన్నటివరకు తతిమ్మా ఆంధ్రుల తోపాటు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమును వాంఛించుచుండిన మన ఒరిస్సా ఆంధ్ర సోదరులు ప్రత్యేకరాష్ట్రము ఆంధ్రులకు సిద్ధించజోవు చున్నపుడు రాష్ట్రేతరాంధ్రులుగానా పరిగణింపబడవలెను? అక్రమముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన ఆంధ్రప్రదేశములను మన ఆంధ్రావనిలో కలిపించుట కవసరమగు ముఖ్యమైన వాడనలను ఈ దిగువ క్షణికరించుచున్నాడను:—

ఇప్పటికి సుమారు ౧౩౦౦ సంవత్సరముల క్రిందట జైమినిసూత్రములకు భాష్యము రచించి ఆంధ్రదేశ

మందు కర్మమార్గ ప్రధానమైన వైదిక ధర్మమును వ్యాపింపజేసిన ఆంధ్రోత్తముడు కుమారిలభట్టు కాలము నాటికికూడ జయమంగళపురము తెలుగు దేశమున్ను ఓడ్రదేశమున్ను కలియు సరిహద్దున కలదని “జనవిజయ”మందలి ఈ దిగువ శ్లోకమువలన స్పష్టమగుచున్నది:—

శ్లో॥ ఆంధ్రోక్తిలావాం సంయోగే పరిశ్రే
జయమంగళే । గ్రామే తస్మిన్మహా
నద్యాం భట్టాచార్యః కుమారకః॥

ఈ జయమంగళమను గ్రామము సుప్రసిద్ధమైన ఛత్రపురమునకు ఉత్తరముగా శాపురము మొదలగు గ్రామములతో ఋషికుల్యానదీతీరమందు ఉన్నది.

హంటుగారి ఒరిస్సాచరిత్ర (౨-వ సంపుటము, ౧౬-వ పేజీ)లో నిట్లున్నది:—“గంజాంజిల్లా ఎంతమాత్రమున్ను ఒరిస్సాలోని భాగముకాదు. కృష్ణ, గోదావరి, విశాఖపట్నం, గంజాంజిల్లాలు ఉత్తరసర్కార్ల నిపించుకొనుచున్నవి. గంజాం సదరు ఉత్తరసర్కార్లలోని భాగమై యున్నది. క్రీస్తువెనుక ౨౪-వ సంవత్సరమునుండి ౧౧౩౨వరకు ఒరిస్సా దేశమును పాలించిన కేసరివంశపు రాజుల రాజ్యమునకు ఋషికుల్యానది దక్షిణపు సరిహద్దై యున్నది.”

బాబూ ప్యారీమోహన్ ఆచార్యగారి ఒరిస్సా చరిత్ర (౨౦-వ పేజీ)లోనూ, హంటుగారి ఒరిస్సాచరిత్ర (౧-వ సంపుటము, ౧౭౦-౧౭౧ పేజీ)లోనూ, అరమ్మ హిందూస్థాన్ (౧-వ సంపుటము, ౩౩౫-వ పేజీ)లోను వ్రాయబడిన

వ్రాతలనుబట్టి గంజాంజిల్లా అధమము రంంసంవత్సరముల కాలము ఉత్తర సర్కార్లతో కలిసియుండి, దక్షిణోత్తరరాజ్యములకు త్రోవయై యున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. మహమ్మదీయుల కాలమందుగాని, ఖైంజీ వారి కాలమందు గాని, ఇంగ్లీషు ఈస్టిండియా కంపెనీవారి హయాములో గాని గంజాంజిల్లా ఒరిస్సాలోని అంతర్భాగముగా నుండలేదు.

శాసనములను బట్టి విమర్శించినచో, ప్రస్తుతము ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన గంజాంజిల్లా భాగమందు ఓడ్రులకంటె తెనుగువారే ప్రాచీనులని తెలియవచ్చుచున్నది.

గంజాంజిల్లాను విడదీసి ఒరిస్సాలో కలుపుట ఆంధ్రప్రాబల్యముగల ఉత్తరసర్కారులకు శిరస్సుకొట్టినట్లుండును.

ఇండియా గవర్నమెంటువారి తరపున హెర్బర్టు రిస్లేగారు ౩-౧౨-౧౯౦౩ తేదీని శ్రీకాకుళము తాలుకాతప్ప కేపించిన గంజాంజిల్లా యావత్తున్నా గంజాం-విశాఖపట్నముజిల్లాల మన్య ప్రాంతముల నన్నింటిని బంగళా ప్రభుత్వము లోనికి తీసుకువచ్చిన బాగుండునేమో, మీ యుద్దేశమేమని చెన్నపురి ప్రభుత్వము వారికి ఉత్తరము వ్రాయగా, అప్పటి మద్రాసు గవర్నమెంటు ఛీఫ్ శైక్రటరీ యం. హామిక్ దొరగారు ౨౦-౬-౧౯౦౪ తేదీని వ్రాసియుండిన విపులమగు జవాబులో ఈయుద్దేశింపబడిన మద్రాసు రాష్ట్ర భాగములను అన్యరాష్ట్రముతో కలిపినచో కలుగ నున్న భాషావిషయకపు టిబ్బందు

లను, మన్యప్రాంతములకు అన్యదేశ మిశ్రమమువలన రానున్న ఓరిపాలనా విషయకముగు ప్రతికూలాంశములను, వర్తకపు బాటల విషయములో ప్రతిబంధకములు మొదలగువాటిని తెలిపియుండిరి. జయపురము సంస్థానమును ఒరిస్సాలో చేర్చుటకు గల ఆక్షేపణలను సి. ఏ. హెండర్సన్, ఐ. సీ. యస్. గారు ౧౯౩౦లో ఒరిస్సాకమిటీవారికి తమ ప్రత్యేక సాక్ష్యములో విరివిగా చెలిపియుండిరి (చూడుడు: ఒరిస్సాకమిటీ నివేదిక, ౨-వ సంపుటము, ౮౪-౧౮౮ పేజీలు). ౩౦-౯-౩౨ తేదీన గంజాం జిల్లాకలక్టరు గెల్లెటిదొరగారు గంజాం మన్యనివాసుల మహాసభ జరిపి వారిని ప్రక్షింఛగా వారందరున్న ఒరిస్సాలో చేరుటకు తమ కిష్టము లేదనియే చెప్పియుండిరి. ఈ మన్య ప్రాంతములందలి ప్రజలు తరతరములనుండి ఆంధ్రుల సంఘర్షణము కలిగియున్నారు. ఈ ప్రదేశములలో కూడా తెనుగువారనేకులున్నారు. జయపురము జమిందారీ వ్యవహారము లన్నియు చిరకాలమునుండి తెనుగులోనే జరుగుచున్నవి. అచ్చటి ముఖ్యవర్తక మంతయు తెనుగువారిదే. ౨౫-౫-౧౯౩౫ తేదీని దేశోద్ధారక శ్రీ కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి అధ్యక్షతన పార్వతీపురములో జరిగిన ఏజెన్సీ మహాసభలో సీక్రింది తీర్మానము సభాసమ్యక్తమై అధికార్లకు పంపబడెను: — సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ విషయములలో వెనుకబడియున్న ఆటవికజాతులు గల గంజాం విశాఖపట్నముజిల్లాల ఏజెన్సీ

భాగములు వరదలకున్న, కాటకములకున్న ఆటపట్టయినట్టిన్ని, ఆర్థికముగా ఘరఁగి లేనటువంటిన్ని ఒరిస్సా రాష్ట్రములో చేర్చుట ఆటవికజాతుల పురోభివృద్ధికి విరోధము” (యువ|| శ్రావణ శుక్ల ౫, యువ|| శ్రా|| శు. ౯౨, యువ|| భా|| శు. ౧౦ తేదీలు గల “సత్యవాణి” లో నేను విశాఖపట్నం మన్యప్రాంతముల నేల ఒరిస్సాలో చేర్చకూడదో విపులముగను, సకారణముగను వ్రాసియుంటిని).

౧౯౩౧ జనాభా లెక్కల ప్రకారము బరంపురము బీ. భాగమునందు మొత్తము ౯౬,౫౬౫ జనసంఖ్యలో ౨౩,౧౦౪ గురు జాతినిబట్టి ఓడ్రులున్న ౨౫,౯౨౪ గురు భాషనుబట్టి ఓడ్రులున్న కలరు; తెనుగువారు జాతినిబట్టి ౬౭,౦౯౭ గురు, భాషనుబట్టి ౬౯,౫౭౫ మంది గలరు. బరంపురము పట్టణమందు తెనుగువారు నూటికి ౪౮ చొప్పున, ఓడ్రులు ౪౭ చొప్పునగలరు. ఇండియామంత్రిగారు ఈవిషయ మంగీకరించుచూ “ఆర్థిక విషయములనుబట్టి చూచినను బరంపురమునందు ఓడ్రులకన్న తెనుగువారికి యెక్కువ హక్కులు కలవనుటకు సందియము లే”దని వ్రాసియుండియు, ఒరిస్సాకు దక్షిణభాగమున ఓడ్రులకు ముఖ్యపట్టణము లేదనెడు అసందర్భపు కారణమును చూపుచూ ముఖ్యముగా తెలుగువారి కృషివలన పెంపొందిన బరంపురము పట్టణమును ఒరిస్సాలో చేర్చుట అన్యాయము; ఆంధ్రుల దౌర్భాగ్యము.

జాతినిబట్టి చూచినా, భాషనుబట్టి చూచినా పల్లాకిమిడి జమిందారీలో నేభాగముకూడ ఒరిస్సాలో చేర్చరాదు; కేవలము పల్లాకిమిడి మహారాజావారి కోరిక ననుసరించియే అన్యాయముగాను, అక్రమముగాను జమిందారీలోని రైతులు, ఈనాందార్లు, తదితర ప్రజలును కూడ దని మొరపెట్టినచూ వినక, ఆ జమిందారీలో సుమారు మూడవ వంతు, ముఖ్యపట్టణమగు పల్లాకిమిడితోనహా, ఒరిస్సాలో కలిపివేసిరి. జమిందారీ లోని రెండువంతుల భాగము మద్రాసులో వదలివేయబడెను. ఈ తాలూకాలో ఉత్కళి ప్రాబల్యముగల ప్రదేశము కనీసము ౧౦ చదరపుమైళ్లమేర వ్యాపించినదైనా ఎక్కడను కనబడదు. ఈ తాలూకా ప్రతిభాగమందున్న ఆంధ్రుల ప్రాబల్యమే గోచరించుచున్నది. ప్రస్తుతము ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన పల్లాకిమిడి తాలూకాలో భాషనుబట్టి చూచినచో తెనుగువారు ౬౪,౯౬౫ గురున్న, ఓడ్రులు ౫౨,౪౮౧ మందిన్ని కలరు. ఈ పల్లాకిమిడి జమిందారీ యెట్టేటును చీలికచేసి కొంత భాగమును ఒరిస్సాలో కలిపినందున ప్రజలకే కాదు; పల్లాకిమిడిమహారాజునకును కూడ అనేకకష్టనష్టములు వాటిల్లుచున్నవి. ౧-౪-౩౬ తేదీని పల్లాకిమిడి ‘యాంటీ ఎమాంగ్లమేషన్ సొసైటీ’ ప్రధానకార్యదర్శిగా నుండిన నేనున్న, నాసహాయ కార్యదర్శియు, పల్లాకిమిడి ఆంధ్రుల తరపున లండన్ నగరమునకు రాయబారిగా వెళ్లియుండినట్టియు శ్రీ

ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము: ఆంధ్రోత్కళసమస్య

గిడుగు వెంకటసీతాశతి పంతులు గారున్న పల్లాకిమిడి-ఒరిస్సా సమ్మేళనమును విఫలముగా నిరసించుచూ నివేదికలను ప్రచురించి అధికార్లకున్న, వార్తాపత్రికలకున్న పంపియుంటిమి.

౧౯౦౮-వ సంవత్సరమునుండియు చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు గంజాం-విశాఖపట్నము జిల్లాలనుండి ఏభాగమునుగాని విడదీయుటకు తమ అనమ్మతినే తెలుపుచుండిరి. ౧౯౨౧, ౧౯౨౨, ౧౯౨౩, ౧౯౨౪, ౧౯౨౫, ౧౯౨౬, ౧౯౨౭ సంవత్సరములలో మరల మరల ఈ యుత్కళరాష్ట్రీయ సమస్య ఉదయించినపుడు చెన్నపురిరాష్ట్రము నుండి ఏభాగములను వేరుపరచి ఇతరరాష్ట్రమునకు చేర్చుటకై చేయబడిన ప్రయత్నములనైనను సకారణముగనే మద్రాసు ప్రభుత్వము వారు నిరోధించుచుండిరి. ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున భారతప్రభుత్వము వారు నియమించిన 'ఫిలిఫ్-డఫ్ విచారణసంఘము' పిలువని పేరంటముగా తమ మృదుగని విషయములను గురించి నివేదించియుండి రని మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు సాంఘపు నివేదికను బహుభంగుల తీవ్రవిమర్శలకు

గురిచేసిరి. సైమన్ కమిషన్ వారిచే నియమింపబడిన 'అట్లీ ఉపసంఘమువారు' పల్లాకిమిడి తాలూకానుగాని, జయపురము మన్యప్రాంతములనుగాని ఒరిస్సాలో చేర్చకూడదనిరి. ఒరిస్సా సరిహద్దుసంఘము (ఓడోనె ల్యూమిటీవారు) జాతి, మాతృభాష, రెండవ ముఖ్యభాష, ఆ ప్రాంతీయుల అభిప్రాయము - ఈవిషయముల ననుసరించియే ఉత్కళరాష్ట్ర సరిహద్దుసమస్య పరిష్కరింపబడవలె నని అభిప్రాయపడుచూ, మొదటి మూడుపరతుల ననుసరించి పల్లాకిమిడి జమిందారీని చెన్నపురి రాష్ట్రమం దుంచుటయే ఆవశ్యకమనిరి; న్యాయవిషయమందు మాత్రము పల్లాకిమిడిమహారాజావారి అనుచరుల సాక్ష్యమును, అందలి తప్పనూచనలను ఆ మోదించి ఫూకన్ మెహతాలనే ఇరువురు సభ్యులు అన్యాయముగా పల్లాకిమిడి తెనుగువారే ఒరిస్సాసమ్మేళనము నపేక్షించుచుండి రని వ్రాసిరి; సాక్ష్యసారమును సూక్ష్మబుద్ధితో పరిశీలించి ఓడోనెల్లారుమాత్రము పల్లాకిమిడి తాలూకాను ఒరిస్సాలో కలుపగూడదని తన ప్రత్యేక నివేదికలో వ్రాసిరి. ఈ పల్లాకిమిడి -

ఒరిస్సాసమ్మేళనమే జరిగినయెడల పల్లాకిమిడి తాలూకా తెనుగువారే కాదు, చుట్టుపట్లనుండు తెలుగువారందరుకూడ ఒరిస్సాసమ్మేళన మనర్థదాయకమని అచిరకాలములో తీవ్ర తరమగు ఆందోళనము నలుపుదురని కూడ వ్రాసిరి. ఈ ఒరిస్సాసమ్మేళనము ఎంతమాత్రము తమక్షిప్తములేదని సకారణముగ నిరూపించుచూ పల్లాకిమిడితాలూకా ఆంధ్రులు ౧౯౨౨ మహాజన్లు ఇండియా కార్యదర్శిగారికి పంపించియుండిరి. మొదట శ్వేత పత్ర నిర్ణయము ప్రకారము పల్లాకిమిడి ఒరిస్సాలో చేర్చబడకపోయిననూ, పల్లాకిమిడి మహారాజావారు తమ పలుకుబడి ప్రభావముననో, పట్టుదల కారణముననో తమకు నష్టదాయకమైనను జమిందారీలోని మూడవ భాగమును ఒరిస్సాలో కలిపించిరి.

భావి ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణకాలమందు ఆంధ్రులు కార్యశూరులై ఈ అన్యాయముల నన్నింటిని నిర్మూలనమొనర్చి అక్రమముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన భాగముల నన్నింటిని ఆంధ్రరాష్ట్రములో చేర్పించి తమ ఆత్మగౌరవమును కాపాడుకొనెదరుగాక!

ఉత్కళ - ఆంధ్ర సమస్య

గంజాము, విశాఖపట్టణము ఏజెన్సీ భాగముల స్థితి

దూర్వాసుల వరాహనరసింహము

ఉత్కళుల నిరంతరందోళన సామర్థ్యమున, అందు ముఖ్యముగ పర్లాకిమిడి రాజుగారి ప్రయత్నప్రాబల్యమున, ముప్పాతిక మాడుపిసములు మన యాంధ్రుల సమయోపేక్షాభావమువలన అధికాంశసంఖ్యాకములైన గంజాం మండలమందలి పర్లాకిమిడి బరంపురప్రాంతములను, విశాఖపట్టణమండలమందలి జయపుర, గుణపుర ప్రాంతములను అసందర్భముగ అన్యాయముగ, ఆంధ్రుల కనంగీకారముగ, ఆర్థికాధారకూన్యమైన యుత్కళరాష్ట్రమున త్రోయబడినది మొదలు ఉత్కళాంధ్రసమస్య ప్రారంభమై, ఓడ్డూల కేవల స్వార్థపరత్వమువలనను, సహన రాహిత్యమువలనను తీవ్రమై, తక్కువసంఖ్యగల జాతుల జన్మహక్కుల కాపాడుచు పక్షపాతము లేక న్యాయవంతులుగను ఉండవలసిన ముఖ్యాధికారుల యుత్కళపక్షపాతమున నిబిడమై, తుద కది ప్రస్తుత మిచ్చటి యాంధ్రులకు హృదయశల్యమై యున్నది. ఈ సమస్యకు గురియై బాధితులగుచున్న ఆంధ్రుల యవస్థ యాంధ్రమహాజనులయొక్కయు, ఆంధ్రనాయకులయొక్కయు దృష్టిపథమును ఇంతవరకు నాకర్షించలేకపోయినను ఇటుపైసైన నాకర్షించినచేతాని వీలులేని పరిస్థితులు కలుగు సమయము వచ్చుటచే దరిద్రరాష్ట్రమున పడి యిక్కట్టులపాలై యున్న యాంధ్రులయెడ గల సోదరభావముననో, ఒరిస్సారాష్ట్ర నిర్మాణకాలమున ఆంధ్రదేశము కొలుపొయిన ప్రదేశముల పునస్సంగ్రహణ దీక్షాపేక్షనో, గట్టి పట్టుదల కలిగి, కార్యసాధనకుతూహలులై విశేషప్రయత్నముతో నాంధ్రులను, నాయకులను, ముఖ్యముగ చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభాంధ్రసభ్యులను తగినంత యాందోళన కావించి జయమును పొందినచేతాని కాగల యాంధ్రరాష్ట్రము సంపూర్ణరాష్ట్రము కావేరదు.

చెన్నపురినుంచి ఒరిస్సాలో మొన్న చేర్చబడినది కాక మరికొంతభాగమునూడ నొకవృద్ధుత్కళమున కలసియుండి తర్వాత చెన్నపురిలో సంక్రమించినట్లు సూచించుచు తమ

జాతీయ సంఘసౌకర్యమునకై తిరిగి దాని నొరిస్సాలో చేర్చవలసియున్నదని ఉత్కళుల వాదన సారాంశము. విగిలియున్న దనుకొన్నదానివిషయమై యింకను అప్పడప్పకు అనానుకంఘములపేర తీర్మానము లుపపాదించబడుచున్నట్లు, ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన ప్రయత్నమున వృధాప్రాత్యర్థికభావము వహించి యాంధ్రులంపెడి సమాచారముల తమ ప్రచురణాశక్తత చూపు ప్రత్యుత్తరములతో తిప్పివేయు “హిందూ” పత్రికాముఖమున మృషాసమాచార ప్రచారణమాలముగా నాందోళన జరుగుచునేయున్నది. ఈ ప్రాంతము లెప్పుడైన ఒరిస్సాలో నంతర్భూతములై యుండె ననుకొనుట వట్టి దుర్భాసము.

ఆంధ్రదేశమందలి, తద్వారా చెన్నపురి రాజధానియందలి యుత్తరమండలమైన గంజాముత్కళదేశముయొక్క దక్షిణ సరిహద్దును తగిలియుండుటచే ఉత్కళులు కొందరు — చిరకాలమై యుండవచ్చును — తమ సుఖజీవనార్థము దక్షిణముగా వచ్చి యా మండలమున నాంధ్రులతో కలసి నివసించి నానాటికి సంఖ్యాభివృద్ధిపొందినను విద్యయందును, నాగరికతయందును చెనుకబడి యుండినందున చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు వారికి చదువు కొనుటకు సగముజీతములు చేసియు, ఉద్యోగము లిచ్చునపుడు ప్రాధాన్యమొసంగియు అనేక సౌకర్యములు కలుగజేయుచు వచ్చిరి. తత్ఫలితముగా ఇప్పటికింతవారై వారిలో కొందరు మహాశయులు కళ్ళుతెరిచి స్వస్థమిచ్చిన తల్లిచంటినే కరచినచందాన ఇప్పుడు ఆ ప్రభుత్వమువారు తమకు “సవతితల్లి సహాయము” చేసిరిని చెప్పి సాహసించుచున్నారు.

అది యట్లుండ ఉత్తరసర్కారులు బ్రిటిషువారి స్వాధీనమునకు వచ్చిన క్రి. వె. 1766 సంవత్సరమునుంచియే కాక అంతకు ముందు శ్రౌంచివారికిందను, తత్పూర్వము మహమ్మదీయుల దొరతనముకిందను నుండునపుడు — మొత్తము సుమారు 400 సంవత్సరములనుంచియు, అంతకుమున్ను హిందూ

రాజుల రాజ్యమందునునూడ — గంజాము ఆంధ్రదేశభాగముగానే యుండెను గాని యుత్కళమున నున్నటుల ఎవ్వరిమైన నిదర్శనలేకములును లేవు. అది అశోకునికాలమందును, మహాభారతకాలమందు సహితము ఆంధ్రదేశముననే యున్నదనుటకు ప్రబల నిదర్శనములు కలవు. ఇంతియకాక హంపిగు దొరగారు వ్రాసిన ఒరిస్సాచరిత్రమున చిలక సరస్వ దక్షిణమున నున్న కొండలవరుసయొక్క యుత్కళరాజ్యమునకు దక్షిణ సరిహద్దుని వక్కాణింపబడియున్నది. కావున నుత్కళుల ఈ వాదము మిథ్యావాదమై యున్నది. ఉత్కళముతో నొకదిక్కున కలసియున్న గంజాంమండలమే యిట్లు చారిత్రకాంశములచే ఆంధ్రదేశమని దృఢపడుచుండుగా ఇక మరియు దక్షిణముననుండి యుత్కళమునో ఏ దిక్కునను ఏ సంబంధమును లేని విశాఖపట్టణ యేజెన్సీప్రాంతము లాంధ్రదేశములోనివే యని వేరుగ చెప్ప నవసరము లేదు. ప్రస్తుత జయపురరాజవంశపు మూలపురుషుడైన వినాయకదేవు సూర్యవంశస్థుడును, జమ్మారాజవంశజుడును అయిన కనక సేనునిగి ముప్పదిమాడవతరమునా డనియు, దక్షిణదేశమునకు వచ్చి శిలావంశముడైన నందాపుర రాజు కుమార్తెను వివాహమై తద్రాజ్యమునకు రాజయ్యెననియు జయపుర రాజవంశానుచరితము (Family chronicles) వలన తెలియవచ్చుచున్నది. వినాయక దేవునకు రాజ్యమును, కన్యను ఇచ్చిన శిలావంశపు రాజైన ప్రతాపగంగరాజు ఆంధ్రుడు. దీనివలన జయపురజమిందాగ్రదేశము ఆంధ్రదేశమే యని మరియు దృఢముగా స్థిరపడుచున్నది. వినాయకదేవుడరిమిగా క్రి. సం. ౧౫౮౭ మొదలు ౧౬౩౭ వరకునందాపుర రాజ్యమేలిన వీరవిక్రమదేవు శాసనములవలన “నందాపురంపట్టి” యని వాడబడుచున్న ఆర అగ్రహారములు తెలుగుబ్రాహ్మణుల కిచ్చినట్లును, వీర విక్రమ దేవు పిమ్మట ౧౬౩౭ మొదలు ౧౬౬౯ వరకు

రాజ్యము పాలించిన కృష్ణదేవరాయరాజువద్ద పెరుచూళ్ల బసవయ్యామాత్యుడను తెలుగు బ్రాహ్మణుడు మంత్రిగా నున్నటులను నీమంతినికల్యాణమును తెలుగుగ్రంథములను, నరసింహవాజుపేయి యను ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడు ఆస్థానతర్కపండితుడుగా నున్నట్లు గంగవంశానుచరితమువల్లను తెలియవచ్చుచున్నది. తెలుగులిపిలో నున్న పీఠవిక్రమ దేవు శాసనములవల్లను, క్రీ. వె. ౧౦౫౦ మొదలు ౧౩౨౪ వరకు చాలమట్టుకు తెలుగు లిపిలోనే యున్న బస్తూరాజ్యమందలి శాసనములవల్లను, తెలుగువారును, తెలుగుభాషయు పై రెండురాజ్యములలో ౮, ౯ వందల సంవత్సరములక్రిందటనుంచి యున్నటుల స్పష్టమగుచున్నది. మొదటి విశ్వంశరచేపుపీఠుగడగడ మొదలు ౧౬౮౧ వరకు జయపురమేలిన కృష్ణదేవరాయరాజు ఉత్కళబ్రాహ్మణుల రప్పించి విశేషధూపసతు లిచ్చియాదరించెను. నిజమిట్లుంటే “ఇట్లు చొరబెట్టిన వాసాలు లెక్కపెట్టినట్లు” ఆంధ్రదేశమునకు వచ్చిన యుత్కళులు ఆంధ్రులను, ఆదిమనివాసులైన యడవిజానులవారలను అటుంచి మధ్య తామే స్వదేశస్థులము (Sons of the soil) అని ఎట్లు చెప్ప సాహసించుచున్నారో దురూహ్యముగ నున్నది. ఇంతియకాక విశాఖపట్టణము డిస్ట్రిక్టు గెజిటీరులో ఉత్కళులు విదేశస్థులని (Foreigners) స్పష్టపరచబడియున్నది. జయపుర యేజిస్సీప్రాంత పర్యంత పంక్తులయందలి కనుమలజాడలు, నదుల పారుదల చొప్పు, వాని ప్రవాహోపయోగములు, విశాఖపట్టణ సమప్రదేశములతో వాణిజ్య సౌకర్యమునకు గల బాటలు, ప్రస్తుతపు రోడ్డుకాక జనుల కాలినడక రాకపోకల కనుకూలము

లగు కనుమల నడిమార్గములు కల ప్రదేశ స్వభావము—వీటినిన్నిటినిబట్టియు, ఉత్కళముతో నట్టి యెట్టి సౌకర్యములకు పీలు లేకపోవుటనుబట్టియు చూడ జయపుర సంస్థానము విశాఖపట్టణమండలముతోనే ప్రకృతిసిద్ధమైన సంబంధము గలదిగా నున్నది.

పై సుదాహరించిన చారిత్రక, శాసనిక, భౌగోళిక, గ్రాంథికాంశములవలన గంజాము మండలమందలి యే ప్రాంతముగాని, విశాఖపట్టణ మండలమందలి యేజిస్సీప్రదేశముగాని యెన్నడును ఉత్కళదేశములో నంత ర్భాగమై యుండులేదనియు, ఉత్కళరాష్ట్రమున క్రొత్తగా చేర్చిన యావత్తు చెన్నపురి భాగమును ఆంధ్రదేశమందలిదే యనియు నిశ్చయ మగుచున్నది.

ఉత్కళులు తామున్న ప్రదేశ మంతను ఉత్కళరాష్ట్రములో చేర్చవలసియున్నదని చెప్పటకు ఆధారముగా చూపిన యింకొక కారణము తమ జనసంఖ్య ఆంధ్రుల సంఖ్య

కంటె నధికమని. ఇరుగుపొరుగుల నున్న రెండుదేశములయొక్క సరిహద్దు ప్రాంతములలో ఈదేశమువా రాదేశమున, ఆదేశమువారిదేశమున సరిహద్దునకు కొంతమారమువరకు వ్యాపించుటయు, లేదా రెండుదేశములలోను ఎక్కువ నివాసయోగ్యమయిన ప్రదేశములో ఇతరదేశమువారు క్రమక్రమముగ ప్రవేశించి యుండుటయు సహజముగ ప్రపంచమంతటను కానబడుచున్నది. అంతమాత్రమున, వచ్చిన వారి సంఖ్య హెచ్చుగ నున్నను ఆ ప్రాంతమును వారి మొదటిదేశములో చేర్చునుట స్వాభావికము? అందుకు ప్రభుత్వమువారుగాని దేశస్థులుగాని యొప్పుకొందురా? బలవంతముగ చేర్చినచో అచ్చటి నివాసులకు అవ్యాయముచేయుట కాదా? ఉత్కళములో నిష్పడు చేర్చివేసినదానికి ప్రభుత్వమువారుగాని, ఆంధ్రులుగాని అభ్యంతరములు చెప్పిరి కాని అంగీకరించుట లేదు. కావున యథా ప్రకారస్థితికి తెచ్చుటయే విధి. వార్తాసంఖ్య

చంద్రగిరిలోని రామమహాలయొక్క శిథిలపురోభాగము

యెనును తదితరుల సంఖ్యకంటె అధికమాయిన అదియును లేదు.

ఉత్కళరాష్ట్ర విషయమైన యాందోళన ప్రారంభమై సుమారు ౪౦ సంవత్సరములకు అధికముగా కావచ్చినది. ౧౯౦౧-వ సంవత్సరమునకు పూర్వపు జనాభా లెక్కలలో గంజాముండలమున ఉత్కళులు నూటికి యేబదిమంది యుండెడివారు. ఆందోళన ఆరంభమైన పిమ్మట ఎత్తిన ౧౯౦౧-వ జనాభాలో ఓడ్రము వచ్చిన కొన్ని యాంధ్రజాతులను, కొన్ని యడవిజాతులను ఓడ్రులనుగా వ్రాయుట మొదలగు మాయాపాయములచే ఓడ్రుల సంఖ్య ౧౦౦ కి ౭౫ వరకు పెంచబడినది. జనుల న్యూనాధికత్వములు చెప్పవలసిన అన్ని సమయములందును వారు ౧౯౦౧ సంవత్సర జనాభా లెక్కలనే నొక్కి వక్కాణించుచుండిరి. తుద కా లెక్కలు తప్పని తెలిసినపిమ్మట ప్రభుత్వము వారుహడ తప్పని యొప్పకొనిరి. దరిమిలా జనాభాలలో యథాప్రకారముగ ౧౦౦ కి ౫౦ మందే వచ్చిరి. దీనివలన అధికమునకు కారణము స్పష్టమగుచున్నది. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమునకు రాష్ట్రనిర్మాణాంశము తీవ్రమైన యాలోచనలలో నుండుటచే ఆ సంవత్సరజనాభాలో గంజాముండలమునకు ఒక ప్రశ్న కో ద్యోగిని ఏర్పాటుచేసి పై పరామర్శ చేయించుటయేకాక జనాభా పై యధికారి తాను స్వయముగా తనిఖీచేసి పట్లాకిమిడి ఒరిహా నూపర్వెజర్లు పై చెప్పిన ద్రోహమునకు ఒకజట్టెరినియు, అది తనకు విచారకరముగ నున్నదనియు సెన్సెస్ రిపోర్టు ౧౪-వ చాల్యామ్, ౩౦౩-వ పుటలో వ్రాసియున్నారు. ఇందువలన రాష్ట్రసంపాదనకై ఉత్కళు లెట్టిపని చేయుటకును జంకలేదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఆ యిద్దరు ఉద్యోగులును కనిపెట్టినది ఎన్ని యన్నవో తెలియదు. అంత జాగ్రత్తో పనిచేయించిన గంజాంజిల్లాలోనే అట్టి సాహసకృత్యము జరిగియుండ, ఎట్టి పరామర్శలేక, ప్రాముఖ్యమున్న కొందరి యుత్కళుల పలకుబడికిలోనైన విశాఖపట్టణ ఏజన్సీలో అట్టి ద్రోహ కృత్యములు చాల జరిగియుండుననుటకు ఏమి సందియము? ఏజన్సీలో ౧౮౯౧, ౧౯౦౧, ౧౯౧౧ సంవత్సరముల జనాభాలలో ఉత్కళులలో చేర్చరాని కొన్ని జాతులను పొరపాటున చేర్చి లెక్కించుటచేతను, ౧౯౨౧, ౧౯౩౧ సంవ

త్సరములలో దురుద్దేశభావ్యముగ చేర్చి లెక్కించుటచేతను ఉత్కళుల జనసంఖ్య హెచ్చుగ కనబడుచున్న పక్షపాతములేక ఇప్పుడు లెక్కించినవో అదిమనివాసుల సంఖ్య అధికముగను, ఉత్కళులయొక్కయు ఆంధ్రులయొక్కయు సంఖ్య రమరమి సమానముగను ఉండక తీరదు. ఉత్కళాంధ్రుల జనసంఖ్య కొంచెము హెచ్చుతక్కువగా సమానమని గెజెట్లహడ దృఢపర్చుచున్నది. ౧౯౦౧సంవత్సరము దరిమిలాను ఆంధ్రులనేకు లీప్రాంతమునకు వచ్చి కాపుర ముండుటచే వారి సంఖ్య హెచ్చునటుకు మారుగ తగ్గి యుండుటకు కారణము వేరుగ వెదకనక్కర లేదు. ఇంత యేల? ఈ జయపురసంస్థాన మేరాష్ట్రములో నుండవలయునను అంశము నిష్పాక్షికముగను, సహేతుకముగను, పూర్తి గను ఆలోచింపవలసినవో ఆంధ్రులసంఖ్య అధికమా, ఉత్కళులసంఖ్య అధికమా అను ప్రశ్నతో నిజముగ సంబంధము లేదు. అధిక సంఖ్యాకులును, అదిమనివాసులును, అనాగ రికులును, ప్రభుత్వమువారిచే రక్షితవృత్తులును, ఆర్థికాధారహీనులును అయిన నోరులేని యడవిజాతులవారిని ఏరాష్ట్రము తగినంత ధనము వెచ్చించి, దేశము వెల్లడిచేసి, అన్ని విధముల వృద్ధిచేసెడు శక్తి గలిగియున్నదో అట్టి రాష్ట్రమున జయపుర ముండవలయును. దినవెచ్చునకే ఇండియా ప్రభుత్వమువారి సహాయము నర్థించుచు ఏపని చేయుటకును డబ్బులేక, చేతులు పిసికికొను రిక్త యుత్కళ రాష్ట్రమునకు వారి నుద్దరించు సామర్థ్య మెట్లు గలుగును? పర్యతారణ్యప్రదేశ వస్తు సామగ్రుల విశాఖపట్టణము లేవున కెనుమతి చేసి ఈ యడవిప్రజల ఆర్థికాభివృద్ధి చేసెడు సదుద్దేశముతో చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు అధిక ధనవ్యయమున నారంభించి, కొంత పని చేయించిన “అనంతగిరి - జయపూరురోడ్డు” దిక్కెన చూడక ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారు ఉపేక్షించి యూరకుండుట డబ్బులేకయే కదా! కల్లుసారాల త్రాగుడుచే డబ్బు కర్చు పెట్టుకొని ప్రజలు చెడిపోవుచుండుట చూచి కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమువారు మద్రాసు మొదలగు రాష్ట్రములలో త్రాగుడు బహిష్కారము చేయ ప్రయత్నించుచుండగా రాత్రిం బగళ్లు తిప్పత్రాగి, డబ్బు పోగొట్టుకొని, శరీరములు పాడుచేసికొని, తిండికిలేక, అధిక దుఃఖములపా లగుచున్న ఈ యేజన్సీప్రజల

త్రాగుడు కట్టిపెట్టు ప్రయత్నము ఆకాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమువారే ఒరిస్సాలో ఏమైన చేయ గలుగునున్నారా? మరి యేబదివత్సరముల కైన ఈ ప్రజల కట్టియదృష్టము పట్టనేర్చునా? అట్టి స్థితిలో ప్రభుత్వమువారికి రాబడి తక్కువ, చేయవలసిన వెచ్చ మెక్కువ గల జయపురసంస్థానమును ఒరిస్సాలో చేర్చినందు వలన ఒరిస్సావాసులకు వ్యర్థమనోవిలాసము కలుగుట తప్ప ఎవరికి లాభమైనది? ప్రభుత్వమువారికా, ఆర్థిక దారిద్ర్యమునకు తోడు వ్యయమధికముగను; ప్రజలకా, పోకర్మకూన్య తయేకాక అధోగతి కవశాశముగలుగుట తటస్థమను.

పై కారణములచేతను, ఓడ్రము మరచి పోయి ఆంధ్రమునే వాడుచున్న శిష్టుకరణములు ఓడ్రులేకొని యాంధ్రులు కానేరనట్లు తమ భావను మరచిపోయి ఓడ్రమునే వాడుచున్నట్టియు, తమభావను ఓడ్రమును హడ వాడుచున్నట్టియు అదిమజాతులవారు కొందరు ఓడ్రుల జనసంఖ్య హెచ్చించుటకు జనాభాలో ఓడ్రులుగా వ్రాయబడినంత మాత్రమున ఓడ్రులు కానేరని కారణము చేతను జనసంఖ్య సమసరించి రాష్ట్రయోచన చేయుటకుగాని, అగవా న్యాయముగా యోచించినను ఈ ప్రాంతముల నొరిస్సాలో చేర్చుటకుగాని ఎంతమాత్రమును పిలువేదు. ఆర్థికముగా చూచినచో రాష్ట్రమునకే అనిష్టకరము.

పూర్వమున నున్నవారుకాక సుమారు ౭౦, ౮౦ సంవత్సరములు మొదలు ౧౦ సంవత్సరముల క్రిందటివరకు గల కాలమున అనేకులైన యాంధ్రులు వివిధజాతులవారు తమ జన్మస్థలములతో గల సంబంధములనెల్ల వదలుకొని, కుటుంబములతో నీ యేజన్సీకి వచ్చి నివాసముల నిరసరుమకొని తమ కను కూలములైన వృత్తులలో ప్రవేశించి సుఖశీవ నము చేయుచున్నారు. కొందరు వివిధశాఖల యువోగములలోను, కొందరు వర్తకము లోను, కొందరు వ్యవసాయములోను, కొందరు వివిధములైన చేతిపనులలోను, మరి కొందరు బళ్ల పెరకువయందును ప్రవేశించి యున్నారు. ఇచ్చటి వర్తకులందరును, మిగిలిన బహు లాశీ సాంతదారులందరును ఆంధ్రులే. బళ్లవాండ్రు, తాపిపనివాండ్రు, కట్టుపని వాండ్రు, బంగారము, వెండి, యినుము,

కరపరివాండును, ఔరమను, కంట్లాట్ట దారులును ఆంగ్లలే. ఎక్కువగాని, తక్కువగాని మూలముపైటి చేయవలసిన అన్ని పనులలోను ఆంగ్లలు లేనిది లేదు. చదువు కొన్నవారిలో ఆంగ్లసంఖ్యయే హెచ్చు. అధికముగా పన్నులు కట్టువారును ఆంగ్లలే. ఇచ్చటి నాగరికతకు కారణమైనవారును, సంవత్సరమునకు ౫ లేక ౬ రూపాయల చొప్పున కొన్ని సంవత్సరములకు ముందుగా సామిన్లు, నెలకు పిచ్చకుంచుముతో పుట్టెడు చొప్పున భత్యమిచ్చుట, గైరు హాజరైన దినములకు రోజుకు రెండవలచొప్పున ముజరా పుచ్చుకొనుట వగైరా వ్యవహారముతో యిచ్చిన సామిన్ తీరువరకు పత్రము వ్రాయించుకొని బానిసలచేతనువలె పనులు చేయించుకొను ఉత్కలకులవలెగాక వయసునుబట్టి ౪౫ లేక ౬ రూపాయల చొప్పున నెలకితము లిచ్చి పనులు చేయించుకొనును అడవిజాతులవారికి సదుపాయము చేయువారును ఆంగ్లలే. ఇన్ని విషయాల ప్రాముఖ్యము కలిగియున్నను ఇందువారిచు ఉత్కలశసాదరుల వర్తనమువలన అధికారుల యనాదరణవలన ఉత్కలశరాష్ట్రమున నాంగ్లభవిష్యత్తు అంశకారబంధురముగా తోచుచున్నది; ఏలయన, ఈ ప్రాంతములు ఉత్కలశరాష్ట్రమున చేరినపిమ్మట ఉత్కలశసాదరు లాంగ్లలను తమతోడిపాటు సహనహక్కులు గల యేకరాష్ట్రీయులనుగా సుహృద్భావమున చూడక ఎక్కడనుండియో కొట్టుకొనివచ్చినవారినివలెను, ఉత్కలశమున నెట్టి హక్కులకును అనర్హులైనవారినివలెను ఊహించుచు విద్వేషభావమున నున్నారు. ఉత్కలశరాష్ట్రముత్కలకులకే యనియు, తదితరుల కెట్టిహక్కులను అం దుండజాల వనియు చాటుచున్నారు. దానికనుగుణముగా రాష్ట్రారంభముమొదలు ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారేర్పరచిన అన్నికాఖల యుద్వ్యోగములలో పాట్లు హైకోర్టువారిచే నిష్పాక్షికముగా నియమింపబడిన యిద్దగును, వైద్యకాఖలలో నొకరును, ముప్పదిమంది ఎకవైజా సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లలో నొకరును, అచ్చటచట చిన్న గుమాస్తాపనులలో నున్నవారిలో కొంతమందియు తప్ప తక్కిన అనేక యుద్వ్యోగములలోను ఉత్కలకులేకాని తగిన యభ్యర్థులున్నను ఆంగ్లలు నియమింపబడలేదు. సబ్ డిప్యూటీ కలెక్టర్లలోగాని, పోలీస్ సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్లలోగాని తెలుగువారిని వేయలేదు.

ఉద్వ్యోగమునం దధికకాలము గడిపినట్టియు, అధికార్హత కలిగినట్టియు ఆంగ్లోపాధ్యాయుల హక్కుల త్రొక్కిపెట్టి వారి దివసమున్న యుక్తికుల వైకి త్రోయుచున్నాడు. నలుపురము హైస్కూలు ప్రధానోధ్యాయుని యుద్వ్యోగానంతరమున ఆ పనిలో నియమింపబడిన తగిన యెక్కువ సర్వీసు మొదలగు అర్హతలు హక్కులును గల ప్రామాణికపాధ్యాయుడైన యొకగూంగ్రుని, అతనితర్వాత యెక్కువ సర్వీసు అర్హతకల జయపురము హైస్కూలు ప్రామాణికపాధ్యాయుడైన మరియొక ఆంగ్లను తప్పించి సర్వీసులోను, శ్రేణిలోను వారిరువుర దినమును ఉన్న ఒరిస్సా ప్రధానమంత్రిగారైన గౌరవనీయులగు విశ్వనాథదాసుగారి సమీప బంధువును ప్రధానోపాధ్యాయపదవిలో నియమించిరి. కొన్ని పాఠశాలలలో ఆంగ్లపండితులను తీసివేయవలసినదిగా కోరాపుట్టిమండల సంఘములో డైరెక్టోరిక తీర్మానము లుపహా దింపబడియున్నవి. రాజకీయోద్వ్యోగములలో జాతి మతభేదములు చూడక కేవలము అగ్రతనముసరించే వ్యక్తుల నియమించవలయునని ప్రభుత్వనివేదికలో ప్రచురింపబడియున్నను ఫలితమునకు హైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయ పదవియే తార్కాణం. కొన్ని మాసముల క్రిందట పోలీస్ సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ యెంపుడు సమయమున కొంద రాంగ్లలు వెళ్ళగా జిల్లా కలెక్టరు ఆర్. సి. యస్. బెల్ దొరగారు వారిని మొదటే హమ్మని నూవరింపెండెంటు గారు చెప్పినపైని మరల రప్పించిరట; కాని ఉత్కలకులకన్న గూంగ్రు లుత్తముగాను తీర్ణులైనను ఫలితముమాత్రము సున్న. నిష్పాక్షికముగా అన్నిజాతుల శ్రేయస్సును చూడవలసిన ఆంగ్లేయధికారులే యిట్లాక్క పతమువారై యుండ ఆంగ్లలకు న్యాయమెట్లు దొరగకలదు? ప్రస్తుత కోరాపుట్టి మండలము ప్రజాప్రతినిధిపాలనకు కొరవడిన ప్రదేశమగుటచే స్థానికపాలనాసంఘసభ్యత్వమున కివ్వడు నిరూపకమే కాని యెన్నికలు లేనందున డైరెక్టోరికాధ్యక్షుడగు కలెక్టరు సభ్యుల నియమించును. ప్రస్తుత మండలసంఘ సభ్యులలో అనాధ్యోగికాంగ్ల డొక్కడును లేడు. తాలూకాసంఘములో నొక్కగు మాత్రము కలడు. జయపురములో ఆంగ్లలు చెల్లించువన్ను లుత్కలకులు చెల్లించువాని కంటే నధికమైనను గ్రామపాలనాసంఘ

ములో నితరనియుక్తులు పోగా మిగిలిన యెనమండలలో యిద్దరే యాంగ్లలు కలరు. ఒరిస్సారాష్ట్ర శాసనసభ్యులలో కోరాపుట్టి మండలమునుండి ఎన్నికలచే ముగ్గురును, హీనస్థితి గల జాతులతరపున నియుక్తులైదుగు మొత్త మైదుగు రుండవలయును. కొన్ని స్థానికపరిస్థితులచే ఎన్నికలలో నాంగ్లలు నిలువకుటకు వీలులేక గవర్నరుగారి వద్దకు రాయబారము వెళ్లిన నియుక్తులలో నొక్క గూంగ్రునైన చేర్చవలయునని మనవి చేసికొనినను ఆంగ్లప్రాధాన్య మంగీకరించరైరి. ఒరిస్సా గవర్నరుగారు గత నవంబరులో కోరాపుట్టి దయచేసినప్పుడు ఆంగ్లలు రాయబార మంపి తమ ప్రతిబంధకుల నన్నిటిని వ్రాతమాలమున విశదపరచుకోగా ప్రశ్నోక్త ప్రశ్నోక్తముగా అంశములు చర్చించునపుడు ఒకవిధముగా నొప్పుకొనుచు, వారు ఆంగ్లపండితులగురించి జవాబు యిచ్చుటలో “పండితులను తీసివేసినచో ఆంగ్లోత్కలకులకు సమాన ప్రతిబంధకమే కదా” యని నెల విచ్చిరి. ఒక్క ఆంగ్లపండితులనే తీసివేయుటకు ఏర్పాటని రాయబారులు మనవిచేయగా జవాబు చెప్పక యూరకొని మొత్తమున మీ యసంతృప్తికి కారణము లే దని పంపివేసిరి. దరిమిలాను అదివరకు అనుమతించి పొందని యుత్కలకుల రాయబార మంగీకరించి, వారి యంశములనుగురించి మాటలాడుచు గవర్నరుగారు చెన్నపురిలో ఉండిపోయిన యుత్కలకుల ప్రతిబంధకుల విషయమై వ్రాయలేదేమని అడిగినట్టు తెలియవచ్చునది. అది సత్యమే అయినయెడల వారికి ఉత్కలకుల యెడ గల సముఖత్వమును, ఆంగ్లలయెడ గల పరాజ్యుభిత్వమును స్పష్ట మగుచున్నది. అట్టిజాడల కనిపెట్టియేకాబోలు తెలుగు కోర్టు భాషగా నుంచక ఒక్క ఒరిగూనే యుంచవలయునని, అధికారయుక్తోద్వ్యోగముల నుంచి యాంగ్లలను తొలగించి యుత్కలకుల నియమించవలయునని, తాము కొండజాతులు కలిసి జనసంఖ్యలో ౧౦౦ కి ౯౬ మంది యున్నామని యసత్యప్రచారముకొనించుచు, తమసంఖ్య ఆతరమునకు వచ్చువరకు ఆంగ్లలకు మాని తమకే యుద్వ్యోగము లిచ్చుచుండవలయునని, వర్తకమంతయు ఆంగ్లలే చేయుచున్నందున వారి కనుకూలముగా ఎగుమతి దిగుమతులకు రాకపోకలకు ఉపయోగించవలసిన నుద్దేశముతో సాలూరు ఘాట్కోడ్డు

బహిష్కరించవలయునని, పాతకాలలలో కేవలము ఒరిగూభావనే నేర్పవలయునని ఇచ్చటి యంత్రోప్రముఖులు కొందరు ఆందోళన కావించుచున్నారు. విద్యావ్యవస్థను మాతృభాషామూలమున జరుపు ప్రయత్నముతో ఒరిస్సా ప్రభుత్వమువారి కౌశలమితి నేర్పాటు చేసికొట్టు తెలియవచ్చుచున్నది. దాని ఫలిత మాంధ్రభాషయెడల ఎట్లు పరిణమించునో తెలియదు.

ధాన్యము, బియ్యము, చింతపండు, కనగలు, గోధుమలు, తోళ్లు, ఆపాలు, వలిశలు, పిప్పలిమోడి, రెల్ల చెక్క, కరక్కాయలు, కలప మున్నగునవి జయపురమునుండి సాలూరు విజయనగరములకు ముఖ్యముగా ఎగుమతియగును. ఆ స్థలములనుండి జయపుర ప్రాంతమునకు ఉప్పు, కిరసనాయిలు, బట్టలు, నూలు, కాగితములు వగైరా వాతసామగ్రిలు, కిరాణాసామానులు, తమలపాకులు, ఇసుపసామానులు, నూనె, నెయ్యి, సున్నము మొదలగునవి దిగుమతియగును. జయపుర ధాన్యము సాలూరు, బొబ్బిలి, గజపతినగరం తాలూకాలలోను, బియ్యము వగైరాలు విజయనగరము, విశాఖపట్టణపు మార్కెట్టులలోను కర్చుగును. వలిశలు వగైరాలు పైకి ఎగుమతియగును. నవరంగపురమునుండి జయపురముమీదుగా రెండు బస్సులును, సాలూరు నుండి నవరంగపురమువరకు రెండు బస్సులును జనుల రాకపోకల నిమిత్తమును, ఎగుమతి దిగుమతుల నిమిత్తమును — రాను ముప్పది, పోను ముప్పది — లారీలును, వందలకొలది బండ్లను ప్రతిదినము తిరుగుచుండును. సాలూరు మామిడి రైల్వేచివనవో ప్రతిదినము వచ్చేడి పోయేడి బండ్లు గుమారు ౧౦౦౦ కు తక్కువ యుండవు. సాలూరు గొప్ప వర్తక స్థలమగుటచే సాధారణవర్తకమే కాక యావ

త్తు కొండవర్తకమును సాలూరుతో జరుగుచున్నది. ఉత్కలకుల యాందోళన సాలూరు ఘాట్ రోడ్డు విడిచిపెట్టి కోరాపుట్టి నుంచి రాయగడకు పక్కారోడ్డు వేయవలయునని — ఉద్దేశము? ఆంధ్రదేశముతో సంపర్కము లేకుండ చేయుటకు. ఈ రోడ్డు వేయుట సర్వజనసమ్మతమే. ఇదివరకే చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు లక్ష్మీపురమువరకు కొంత వేయించియు యున్నారు. కోరాపుట్టి ప్రాంతమునుండి రాయగడ ప్రాంతమునకు అటునుంచి యిటు పోవలసిన యుద్యోగులకు ప్రజలకుమాత్రమే ఉపయోగించును గాని వర్తకమునకుగాని, దిగువదేశముతో రాకపోకలు జరుపుటకుగాని, విస్తారము చుట్టు దారి యగుటచే అధికవ్యయమే కాక మిక్కిలి యసదుపాయముకూడ కలుగును. పొట్టింగి తాలూకానుంచి సాలూరుతో జరుగు కొండవ్యాపారమునకు అవసరముగాని, పీలుగాని బొత్తిగా లేదు సరేదా సాధారణవర్తకమునకును మిగుల ప్రతిబంధకమై యుండును. ఒకబియ్యముదాహరణగ తీసికొని చూచిన తక్కినవానినిగురించియు తెలియగలదు. ధాన్యపుపంట రాయగడ, గుణపురప్రాంతములందు అధికము. కావున క్రొత్తమార్గము ద్వారా జయపురబియ్యము ఎగుమతిచేసినచో సముద్రున కుప్పదర్శనమువలె నుండును. రాయపురప్రాంతములందును వరిపంట విస్తారముగా నుండుటచే జయపురబియ్యమువసరము లేదు. కాగా, తిరిగి విజయనగరమునకే రైలు మార్గమున పంపవలయును. చుట్టుదారివలన కలిగెడు అధికకర్చులకుతోడు రాయగడనుంచి రైలుపై నెగుమతిచేయుటకు నిలువవలన కలుగు కర్చులు కలిపి బియ్యము సమృద్ధివలసి వచ్చును. అందుచే దూసినుంచియు, గుణపురమునుంచియు, రాయపురమునుంచియు

వచ్చు బియ్యముతో. సమముగా నమ్ముటకు పిలులేక జయపురములో ధర తగ్గించవలెను. తగ్గించినయెడల వ్యవసాయదారులకు కొండ జాతీయారి కొంప మునుగక తీరదు. సాలూరు రోడ్డుకారణమున కలిగిన వర్తకముచే ఇచ్చటి పంటలకు ధరలు కలిగి వ్యవసాయదారులకు ఒక పూటకైన ఇప్పుడన్నము దొరకుచున్నది. మరియు ఈ యేజన్సీలో అవసరమై, దిగువనుంచి వచ్చు ఉప్పు వగైరాలకు మాడ క్రొత్తమార్గమున వచ్చుచో ధర లధికమగును. అందుచే ఇచ్చటి వ్యవసాయదారులు “గోడ పెట్టు చెంపపెట్టు” అన్నట్లు రెండువిధములను నష్టముపొంది తిండికిలేక గుంుందురు. ఇంతయిగాక వర్తకులు, బస్సు, లారీ, మిల్లుల సాంతగాండ్రు, బండ్లవాండ్రు అయిన ఆంగ్ల లకే కాక ఆ దెబ్బ చేశనుంతకు తలలును. కావున ఒరిస్సా ప్రభుత్వమువారు మారదృష్టి లేని కొందరి యుత్కలకుల ఆందోళనను సరకు గొనక నూతనమార్గము పూర్తియైన పిమ్మట సాలూరురోడ్డును విడిచిపెట్టికే తగిన మరమ్మత్తులు చేయించుచు యథాస్థితిలో నుండెదరు గాక!

ఈ ప్రదేశమందలి ప్రజలందరియొక్క నానావిధ సౌకర్యములకై చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు సంవత్సరమునకు మొత్తమున 30 లక్షల రూపాయల చొప్పున నెచ్చము చేయుచు వచ్చిరి. ఆవిధముగా కర్చుపెట్టుటకు ఒరిస్సా ప్రభుత్వమువారికి డబ్బెక్కడిది? ఈ యన్ని కారణములచే కోరాపుట్టి మండలమందున్న గూంగ్రు లారిస్సాలోనే యుండవలసినచో పెక్కు ఇక్కట్లకు పాలుకావలసివచ్చును. దీనికి కర్తవ్యము ఆంగ్లనాయకులు ప్రబలప్రయత్నముల చేసి ఒరిస్సాలో కలుపబడిన గూంగ్రు భాగముల మరల ఆంగ్లరాష్ట్రమున చేర్పించుటయే.

ఆంధ్రవాణి

కేసరి ఆదినారాయణ శర్మ

ముగురుమూర్తులు సీకు ముత్యాలహారమ్ముఁ జేసి వైచిత్రిముర్దుఁ జలుకరించి
నిలువేద యొక్కండు నిర్మలభక్తి యన్ కమ్మకస్తురి తిలకమ్ము దీర్చె
కుమ్మరకొలముది కొమ్మ యొకర్తుక మగతాల హవణిల్లు మకుట ముంచె
శృంగారరసపిపాసి యొకం డవృతబిందువులఁ జిందు నొక కొన్ని ఫలము లిచ్చె
ముద్దపల్కుల దిట్ట మూచూపఁగాఁ గల్గెఁ బరిజాతమ్ముల సౌరభమును
వెలవెలందుక యొద్దు వెలలేని బంగారుచీరఁ గట్టఁగఁబెట్టి సారు గూర్చె

గడన కెక్కఁగఁజేసె నీ నుడులకడిమి

‘నల్లికల బిగువు’ను జూపి యయ్య యొకఁడు

‘మృదుల వాగ్గుంభనము’ నొక్క మేటి చాటె

నఖిలహితవాణి ! కల్యాణి ! ఆంధ్రవాణి !

కల్పనాచాకచక్యములోనఁ జేమించి పింగళివారింటఁ బెరిగినావు
ఒకమాట పై కని యొండు రెండధాల భూషణాదులచేతఁ బొలిచినావు
భావరంజక పద లావణ్యమును గూర్చి చేమకూరకుఁ బస చేర్చినావు
అచ్చంపుబాస మాటాడఁగా నేర్పి తిమ్మన్నలతో నాట లాడినావు

భౌర ! నీపెంపు నీసొంపు నీరనజ్జ

తా విశేషపాకంబును నీ విలాస

చేష్టలును జూడఁజూడ నచ్చెరువు సూపె

అఖిల హితవాణి ! కల్యాణి ! ఆంధ్రవాణి ! *

‘విజ్ఞానచంద్రికా’ విహరణమ్ముల నల్పి ‘సాహితీసభల’ విశ్రాంతి గాంచి
ధృతి ‘నాంద్రపత్రికా’ తేజమ్ము నెలరించి ‘భారతీ’ కీర్తి నింపార నెఱపి
‘గ్రంథమాలా’వనుల్ గలయంగఁ ద్రిమ్మరి ‘అవతారతత్త్వా’ల నవధరించి
‘నవ్యులతోట’లోఁ బువ్వుల నూరిచి ‘నర్వనస్వఖను’లను సరగ నెమకి

‘కృష్ణవేణియు’ నీకళాతృష్ణఁ దీర్చ

లలితసీరాజనము ‘గృహలక్ష్మి’యిడఁగ

‘విశ్వవిద్యాలయా’ంగన విందు వెట్ట

హాయిఁ గనినట్టి రాణి వీ వాంధ్రవాణి!

* నూచన:—గీతములోఁ బైపాదములకు వరుస కలదు. మొదటిపాదములోఁ గళాపూర్ణోదయము, రెండవపాదములో రెండధాల యలంకారము లని, రెండధాలచే రామరాయ భూషణాదుల నని, మూడవపాదములో లావణ్యము లవణ సంబంధ మని రెండవ యర్థము, నాలవపాదములో తిమ్మన్నలతో ననుట కూచి ముంద్రి, పువ్వుగిరివారలతో ననియు గమనింపఁగలరు.

కే. ఆ.

శ్రీరంగవతి భక్తి నేమిచి మధురమీనాక్షీశు పదపూజన మ్మొనర్చి
వేంకటాద్భుతకు వినతుల నర్పించి కాళహస్తీశు నగ్గలిక మ్రొక్కి-
రంగనాయకుని నారాధించి సింహపురీశ్వరు నర్చులఁ బ్రీతుఁ జేసి
కిష్కింధ వీక్షించి కృష్ణరాయని సభాస్థానాంగణమున స్వేచ్ఛగఁ జరించి
శ్రీమల్లికార్జును సిరిగిరిలోఁ జూచి యతని వాఙ్మంటికి నతు లొనర్చి
కంబానఁ బాడమిన ఘను నహోబిల నృసింహుని ముక్తిధనదునిఁ గని యెఱంగి

కొండవీడును నద్దంకి గోలకొండ
రాణ్యహేంద్రమ్ము పలనాడు రాచకొండ
తెలమిఁ బర్యటనమ్ములఁ జేలఁగి తోర !
అఖిల హితవాణి !, కల్యాణి ! ఆంధ్రవాణి ! *

కృత్తికన్యకల కర్వపతుల నన్వేషించు కవిశేఖరులఁ గాంచఁ గలుగునపుడు
భువనవ్రశస్త్ర మై పొలుచు భాషాసేవ నిఖిలాభినంద్యమై నెగడునపుడు
శిల్పకల్పనయం గనల్పచాతురిఁ జూపు కవిలోకనుతు లందఁ గలుగునపుడు
అభినవమార్గవిహారులై యెసఁగు భావకవుల ధృతి నెన్నవలసినపుడు

ప్రాజ్య సామ్రాజ్య వైభవోపమ సుఖమ్ము
నంది యానందమును గాంచునట్టి ధన్య
వీవేకద నిస్తులామోద భావవిలస
దర్థభూషారుచిరవాణి ! ఆంధ్రవాణి !

కాశినాథునివంశకలశాభిచంద్రుండు నిన్ను గోముగఁ బెంచుచున్నతవాఁడు
శ్రీపాదవంశప్రసిద్ధహాక్తికము నిన్ గై సేయఁగల దిట్ట గలఁడు చెంత
చెల్ల పిల్లకులాధిక్షేతాంశుఁడు గలండు సీకీర్తి దిక్కులు నిండఁజేయఁ
బీతికాపురనేత పేరోగమున ని స్సరుదార నెలకొల్పి యరయుచుండు
పండితసత్కార భవ్యకీర్తి సమగ్రశీలి యున్నాఁడు గద్వాంతేఁడు
జాషువకవి నూత్న భూషణములు మేల్మీసూడిద లయి సీకు సొగసు దెచ్చు

జయపురాధీశ్వరుండు నిన్ బ్రశస్త రత్న
ఘటితసింహాసనాసీనగా నొనర్చు
సీదు మురిపెంపు నుడిసాంపు నేర్పు గూర్పు
అఖిలకల్యాణములరాణి ! ఆంధ్రవాణి !

*నూచన :—పైఁ గనిన క్షేత్రాదుకల్లను నాంధ్రకావ్య పురాణాదిక ప్రసిద్ధంబు లగుట నాంధ్రవాణి
పర్యటనమ్మునఁ జేర్పఁగల్గితి నని మనవి. కే. ఆ.

THE MUTUAL ASSURANCE COMPANY, Ltd.,

మూచుయల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

హెడ్ ఆఫీసు : హూట్ రోడ్, మద్రాసు.

జీవించి ఉన్నప్పుడు నిర్వహించబడుచున్న కేవలము పరస్పరమైన భీమ సంతకము.

మీరు దీనిలో సాలిసీ తీసికొన్నయెడల చాల లాభము
ఎందుచేతననగా

1. లాభములన్నియు సాలిసీహోల్డర్లకే పంచుకొందురు.
  2. పరిపాలనకర్తలవారి నుంచి పలుకుబడి, పనుల కలిగిన డైరెక్టరులు యేర్పడి యున్నారు.
- గి కంపెనీయొక్క భద్రతకు నమ్మకమునకు అనుగుణముగా నుండునట్లు ప్రీమియం లేట్లు సామ్యమైనంత తక్కువలో నిర్ణయింపబడినవి.

పలుకుబడి, సామర్థ్యము కలిగి బాగుగా పనిచేయగలవారికి మంచి ఆకర్షణీయమైన ధారాళముగా కమిషను పరతులు యేర్పాటుచేయబడును.

వివరములకు వ్రాసి కనుగొనుడు.

విశాఖపట్టణము.

కృష్ణా.

డి. వి. జగన్నాథం. బి. ఏ. యల్. టి.

ఆర్గనైజరు,
విజయనగరము.

యల్. శ్యామసుందరరావు,
ఆర్గనైజరు, గొడుగుపేట,
మచిలీపట్టణము.

గుంటూరు.

ఆంధ్ర యేరియా.

వై. బుచ్చి రామయ్య, బి. ఏ. బి. యల్.
ఆర్గనైజరు, అరండల్ పేట
గుంటూరు.

వి. అశ్వారమూర్తి,
చీఫ్ ఆర్గనైజరు,
2, ప్లాట్, "యిజిత్ మహల్"
పూర్ణానందంపేట
బెజవాడ

ఈ

శ్రీ కృష్ణ

మూచుయల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.

197 హూట్ రోడ్, మద్రాసు.

ఐరిష్ హాస్పిటల్స్ స్వీట్స్

గ్రాండ్ సేవల్, డబ్లి, సెజర్ విచ్—

సంవత్సరములో మూడు సార్లు—

నూట్స్, షే, ఆర్ట్ బిగువందు ప్రతియేడు వరుసగా జరుగుచుండును.

హాస్పిటల్స్ షిర్సు రూ 6-12-0; 6 టక్కెట్లు రూ 33-12-0.

Apply to: **S. L. DHAKAPPA (India)**

Authorised Agent, Sirsi, Kanara.

శ్రీ భగవద్గీత

(ప్రతిభా-సంకల్ప - విజయము)

శ్రీ భగవద్గీత గ్రంథమును గామా-గామ్రాజు భీష్మ పౌర్ణమి ప్రకాశనాన్నియ్యవారు— నానాగిరి పాపుటములు. ౨ కొక్క-౨ కొక్క-౩ కొక్కములు

సం. సం. 1-8-0

ది ఇండియా లైఫ్ ఐనిఫిట్ అస్యూరన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్, కోయంబుత్తూర్

ప్రతి పాలిసీ భాగ్యవంతో కూడుకొని యున్నది. అందుచేత నిమగ్నముగా ప్రాశస్త్యమే ప్రాముఖ్యము నొందించును.

మా విలువనుబట్టి మమ్ములను తెలిసికొనుడు. 1937 డిసెంబరు 31 తేదీలో ౧ లక్ష మైన నిధిపాటు వ్యాపారము

రూ. 11,30,000

రిన్యూయల్ ప్రమియం కూపర్లను సరఫరా చేయుచు 20% ముగిసినట్లు తీసుకొనబడుచున్నది.

మా బిక్ పాలిసీగాని ప్రాతినిధ్యము గాని నిజముగా భాగకరమైనది.

సింక్లెక్స్

టాకీ పరికరములు

అనగా

మేలు రకము

సన్నాహము

మలభము

నెమి ప్రొఫెషనల్ మాడల్

సింక్లెక్స్

ప్రోఫెషనల్

అండ్

నెమి ప్రొఫెషనల్

టాకీ పరికరములు

జగత్ప్రఖ్యాతి గాంచినవి

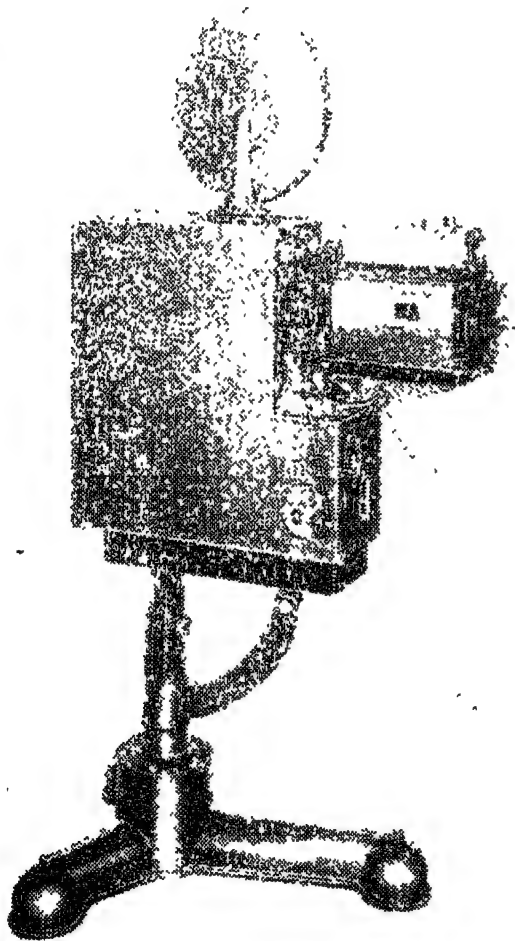
ట్రా వెలింగు

సినిమాలు

వర్తనలు

ఫోటోగ్రాఫ్

ఉపయోగపడును.

విస్తృత ప్రాకారమునున్నవి.

ఆర్. సి. ఎ.

సి. ఎ. ర్

అండ్

సింక్లెక్స్

ప్రాజెక్టర్ యొక్కయు

ఆంస్ట్రేలియన్

యొక్కయు

విడిభాగములు

కొలంబియా

కార్బన్

కన్వర్టర్

స్క్రీన్లు

ఫిలిం సిమెంట్ లెన్సు.

2000-మొదటి మాడల్ - మొదటి మాడల్ - మొదటి మాడల్ - మొదటి మాడల్ - మొదటి మాడల్

ఇంజనీరింగ్, మెకానిక్, ఎలక్ట్రీషియన్, ఇంజనీరింగ్, మెకానిక్, ఎలక్ట్రీషియన్

THE CENTRAL TALKIE EQUIPMENT Co.,

20, Vepery High Road, MADRAS.

HEAD OFFICE:—48, Central Avenue (South) Calcutta.

Telegrams: "CENTAUTO."

మోసపోకుడు! నకలురకముల గ్లిసరిన్ సబ్బులను చూచి మోసపోకుడు!

సౌందర్యసాధనము ఆరోగ్యము

ఆరోగ్యమునకు జీవము
పరిశుభ్రత

సౌందర్యసాధనము
హిమానీ
గ్లిసరిన్ సబ్బు

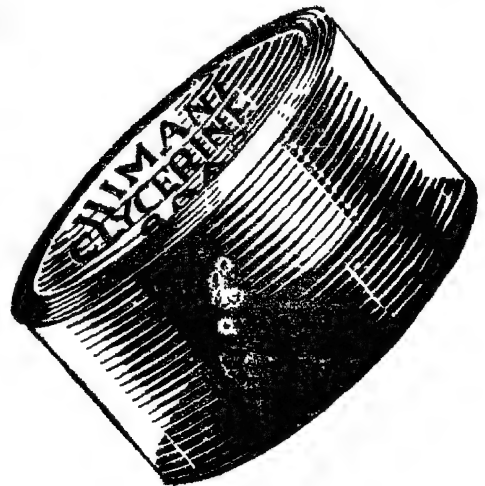
ఈసబ్బు, గ్లిసరిన్ సోను లవంగము మొదలగు అత్తలతోను సౌందర్య
వర్ధకులగు పద్మములతోను తయారుచేయబడినది, విశులక అర్థజా
గాని, అజాగాని తిక్కువధరకు గొరకవచ్చును. కాని అది ఉపయో
గించినంతయు విశులకమునకు అందముగాని, మంచి గువాపసగాని,
విశులకమునకు అందమునుగాని ఇవ్వవు. కాని మంచి గ్లిసరిన్
సోను చేయుటచేతకాక విశులకముల పబ్బులచేయువారి పబ్బు ముప
యోగించుటవల్ల విశులకము, అందమును పోగొట్టుకొనుటయే కాక
గరుకు పగులు. (Harsh and Coarse)

హిమానీసబ్బును చాల ప్రఖ్యాతిగాంచినది.

Presidency Agents:—

THE NEW STAR & Co.,

Rajahmundry & 45, Bunder St., Madras.

ಸಾಂ. ರಾ. ರಾ.

పరిశ్రమలు

రు. 4 మాత్రమే.

సగరితాపం

సా. ద్వైత శాస్త్రము

కామినియా ౧౯౫౫

(87, 10)

వెంకటేశులు ముగ్ధులను చూచి సంతోషించి, వారి కిష్టముగా వసతి కల్పించి, నూనె, దీపిని ప్రసాదించి పుష్పాలను పాదములకు సమర్పించి, పిల్లలను కలుపుచు గాఢముగా ప్రార్థించును.

० ५१ १/- ३. ३. २. १९८४

కామినియం పోస్ట్ (రీటైర్డ్). అప్పటి వైద్య పరిశోధనా సంస్థ : కామ గర్భిణియం పే, నిర్వహణ వ్యవస్థాపక వి. సుబ్బారావు కలెజ్ ఆఫ్ మెడిసిన్ చేరుకున్నా.

1946. 12/1. 1946. 12/1. 1946. 12/1.

కూమిని చూపే ప్రాంతంలో కో నాం (గిరికొండ), మూ చుట్టూ ఉన్న పరిసరాలలో పరిశుభ్రతను పంపి
సాగా. గిరికో నాం వివాదానికి దోహదపడే ప్రాంతాలలో పరిశుభ్రతను పంపి కలెక్టర్.

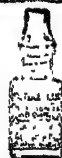
[illegible]

మీ అధికార పరిధిలోకి వచ్చిన సమస్యలను సరిగ్గా పరిష్కరించేందుకు ప్రయత్నించండి.

మొదట, భూలోక స్వర్గముగా చేయబడు కొన్ని ప్రాంతాలు ఉన్నాయి. అ. 12. క్షేత్రములు.

శ్రీ. వి. ఎ. శేష. రాధాకృష్ణ ఆర్ 2/- బి. పై బాండ్ నంబర్ 6 = 11 దిశ్చిక్కువను 0.0-9 బి

వంశశ్రేణి, అన్ని వానశ్రీలకు ఆ గ్రామ వంశశ్రేణి. స్వామి వారికి స్వామివారికి.

Ditirtil Baha R

ఈ కౌశను చించి పంపుడు.

ಆದ್ದರಿಂದ 1 ನೆನಸ.

అంగణ్ణ యిండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,
హైదరాబాద్, 2- (C)

కామి హాస్యం 1 వేసె.
యా హాస్యం రోజు హాస్యం.

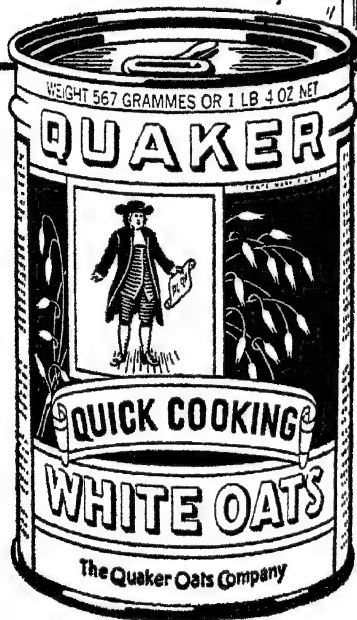
1 p3

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ - పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా

గెండు ఏమాదిరిలో నను

అనుబంధం 1 - కౌన్సిల్ యొక్క నిర్ణయం

$\sigma^T_{(E)}$

ఈ ఆహారము ఆమెకు లాభించును

జగన్మోహన్ మేన ముఖవికాసముతో గొప్ప భార్య సగృహస్థులలో గృహము కలిగియుండవలె నని మీరు నమ్ముచున్నారా? కోరుకొందురు. సోగిస్తేమరి భార్య మీరు భారముగా నుండును. మీరు పరిచయము చేసినవాడైన మొదలగువారికి దానికి కారణము. సోగిస్తేమరి తండ్రిసార్లు ఆమెకు క్యాకర్ ఓట్టు నొసంగును. ఆమె ఆరోగ్యము బాగుచేయును చూచి మీ గొప్పదనము మెరుగైనది.

క్యాకర్ ఓట్టు శ్రేష్ఠమైన ధాన్యహారము. ఎక్కువ నిచ్చు పదార్థములు వీటిలో పుష్కలముగా నున్నవి. 1. చిట్టమినులు కలిసియుండి అది నరములకు బలము నుండునట్లును. సహజమార్గమున ఆది శరీరమున పెంచును. 2. వివిధాభివృద్ధి హారముగా నున్నది. విలసిల్లును తనదంతకడకు, బలము గలిగి.

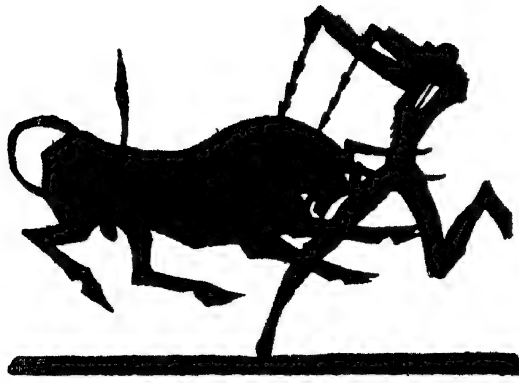
ఆరోగ్యమును పరిశుద్ధమైన ధాన్యహారము. దానిగా నుండి నుండిన ధాన్యముతో తయారు చేసినది. ప్రకృతినిచ్చిన ధాన్యములను పరిపూర్ణముగా నుండును. దానిని చేయునపుడు ఆది చేతితో తాకబడదు. దానినుండి పుడునది శరీరమున ప్రతిభాను తీసికొనవచ్చును.

ఆరోగ్యమును చేయుట గాని పుష్కలము. ముఖ్యము కలదు. 2 1/2 నిమిషములలో చేయవచ్చును. దీనిని ఒక పిచ్చి క్యాకర్ ఓట్టు కలపవచ్చు.

ఉచితము:— "Sport and the Youth of India". ఈ పుస్తకమును ఉచితముగా తెచ్చింపుకొని చూడవచ్చును. దానిలో వ్యాయామచారము విధిముల, హరి పనులు, యింకను యితర విషయములు కలవు.

ఆద్రా:— పో. బా. నెం. 773,
బొంబాయి.

Quaker Oats

వెడరేపను: రాష్ట్రములు - ధనసమస్య

తిమ్మరాజు సత్యనారాయణరావు

“ధనమాల మిదు జగత్” అనేలోకోక్తి ఆందరికీ తెలిసినదే. ఆది వ్యవస్థలవిషయంలో ఎంత నిజమో, ప్రభుత్వాలవిషయంలోనూ అంతే నిజము.

మన రాష్ట్రంలోనూ, ఇంకా ఆరురాష్ట్రాలలోనూ కాంగ్రెసుమంత్రివర్గా చేర్చబడినవి. పరిపాలన ప్రజాపతినిగల చేతులలోనికి వచ్చింది. ప్రజలందరూ గంపెడాసతో ప్రభుత్వం ఏమేమో చేసి తమకీ తిని ఒక్కచారిత్రాగా బాగుచేసేస్తుందని ఎదురుమాస్తున్నారు. విద్యా వ్యాప్తి కావాలి; త్రోటందుకు, వ్యవసాయానికి నీళ్లు కావాలి; రోడ్లు, వంతెనలు కావాలి; ఆస్పత్రులు, డాక్టర్లు, మందులు, ముండ్రసానులు కావాలి; వ్యవసాయాభివృద్ధికి పరిశోధన, ప్రచారము, ప్రదర్శనము కావాలి; రైతులు తియ్యరుచేసిన వస్తువులు అమ్ముడుపోయే ఏర్పాట్లు కావాలి; వారికి తగురీతిని అప్పులుకావాలి; కార్మికులకు, చేపలకు ఇండ్లు కావాలి; అనాథలకు అన్నం కావాలి; నిరుద్యోగులకు ఉద్యోగం కావాలి; పరిశ్రమలకు సహాయం కావాలి; పల్లెటూళ్లకి రేడియోలుకావాలి! అక్కరలేని దేమున్నది? అన్నీ కావాలి.

అంతేకాదు; పన్నులు — యింకా భూమిపన్ను తగ్గాలి!

ఇన్నిటికీ కావలసినట్లు యొక్కడనుండి వస్తుంది? ఖర్చులు ఎక్కువ కావాలి — పన్నులు తగ్గాలి!

రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వాల ధనసమస్య అన్ని సమస్యలకు కీలకంవంటిది.

ప్రభుత్వానికి ధన మంతా ప్రజల నుండియే రావాలి. ప్రజలచే పన్నులద్వారా వచ్చినట్లు ప్రభుత్వం ఖర్చుపెడుతుంది. అయితే, మనదేశంలో ఒక ప్రభుత్వ మేకాదు మాడుతరహాల ప్రభుత్వ లున్నాయి:—

(1) కేంద్ర, లేక ఫెడరల్ ప్రభుత్వము.

(2) రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు. — మన మదరాసురాజధానిలోని ప్రభుత్వంవంటిది.

(3) స్థానిక ప్రభుత్వాలు — అనగా మునిసిపాలిటీలు, డిస్ట్రిక్ట్ బోర్డులు, పంచాయితీలు మొదలయినవి.

ఈ మాడుతరహాల ప్రభుత్వాలకు డబ్బు ప్రజలదగ్గరనుండియే రావాలి; అంటే, ప్రజలు పన్నులద్వారానూ, ఇతరవిధాలనూ, చెల్లించే డబ్బు ఏదో ఒకవిధముగా ఈ ప్రభుత్వాలు పంచుకోవాలన్నమాట. ఈ పంపకము సరిగా కుదరకపోతే చాలా చిక్కులు వస్తాయి. ఒక ప్రభుత్వానికి డబ్బు చాలకపోవచ్చును; లేదా ఒక ప్రభుత్వం ఇంకో ప్రభుత్వంమీద డబ్బు కోసం ఆధారపడి స్వాతంత్ర్య మంతా కోల్పోవవచ్చును.

స్థానిక ప్రభుత్వాలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు లోబడినవి. అందుచేత వాటిసంగతి ప్రస్తుతం తలపెట్టక, ఫెడరల్ విధానం, రాష్ట్రాలకి ఆదాయ వ్యయపంపకం ఎలా జరగవలెనో, ఎలా జరగిందో కొంచెం అలోచిద్దాం.

ఫెడరల్ ప్రభుత్వము దేశ మంతటికి సంబంధించినది. దేశమందలి ప్రజలందరికీని కావలసిన వ్యవహారాలు మానేది. దేశాన్ని పర

దేశీయుల దాడినుండి రక్షించుట, ఇతర దేశాలతో రాజకీయ సంబంధాలు, దేశాని కంతటికీ సంబంధించిన వర్తకము, వాణిజ్యము, పరిశ్రమలు, రైల్వేలు మొదలయినవి ఫెడరల్ విధానం చెందినవి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఆయా ప్రాంతములకు ప్రత్యేకముగా అవసరమయిన పనులు చేసేవి. వ్యవసాయము, విద్య, ప్రజల ఆరోగ్యము, స్థానిక పరిశ్రమలు, న్యాయ నిర్వహణము, శాంతిభద్రతలు కాపాడుట, స్థానిక స్వపరిపాలన మొదలయినవి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు నిర్వహించాలి. కొన్ని పనులు రెండింటికీ సంబంధించినవే కాని, చాలా గాన రెండు తరహాల ప్రభుత్వాలూ వేర్వేరుపనులు మానుకుంటాయి.

తమతమ పనుల విషయములలో ఏ ప్రభుత్వానికి ఆ ప్రభుత్వము పూర్తిగా స్వతంత్రముగా ఉండాలి. ఇది ఫెడరల్ విధానము యొక్క ముఖ్యలక్షణము. ఫెడరల్ విధానము రాష్ట్రాలలో బడవు; ఫెడరల్ విధానము పనులలో రాష్ట్రాల సమృద్ధి అవసరంలేదు. ఇందులో ఏ ఒక ప్రభుత్వముయినా రెండవదాని అనుగ్రహించిన ఆధారపడి ఉంటే అది ఫెడరల్ విధానము కానేకాదు.

అందుచేత, ఈ ప్రభుత్వాలకి, తమతమ పనులు వెరవేర్చుకోడానికి కావలసిన సామర్థ్య ఇతర ప్రభుత్వాల నడగవలసిన అవసరం లేకుండా వేరే యేర్పాటుకావాలి. అలా యేర్పాటు చేయడంలో ఈక్రింది ముఖ్యమూత్రాలు గమనించాలి.

(1) ఏ ప్రభుత్వానికి ఏర్పాటుచేసిన సామర్థ్య ఆ ప్రభుత్వం పెట్టుకలసిన ఖర్చులకు

సరిపోవాల్సి (Adequacy). బోలెడంతభిక్షువు మీద పడేసి, కాస్తసాము చేతికిచ్చి, మీకు వేరే యేర్పాటు చేశామంటేమాత్రం లాభ మేమిటి ?

(౨) ఒక ప్రభుత్వంచేసే పనులకు, దానికి చూపించిన ఆదాయాధారములకు పొత్తు కుదరాల్సి (Suitability).

మాటవరుసకు మన చెన్నరాజధానికి మదరాసులోను విశాఖపట్నంలోను దిగుమతి అయ్యే సరుకులమీద పన్నులువేసుకొని ఆదాయం రాబట్టుకోమన్నా రనుకుందాము. మనం పన్నులు వేస్తాం; మనకంటే బొంబాయిలో తక్కువవేళా రనుకుందాం. అప్పుడు సరుకు లన్నీ బొంబాయిలోనే దిగుతాయి, ఇక్కడ రేవులకు రానేరవు. అక్కడమాదా మనం వేసేటంతపన్నులే వేసేలాగ చూసే అధికారం మనకు లేదు. కనుక, అన్ని రేవులలోనూ

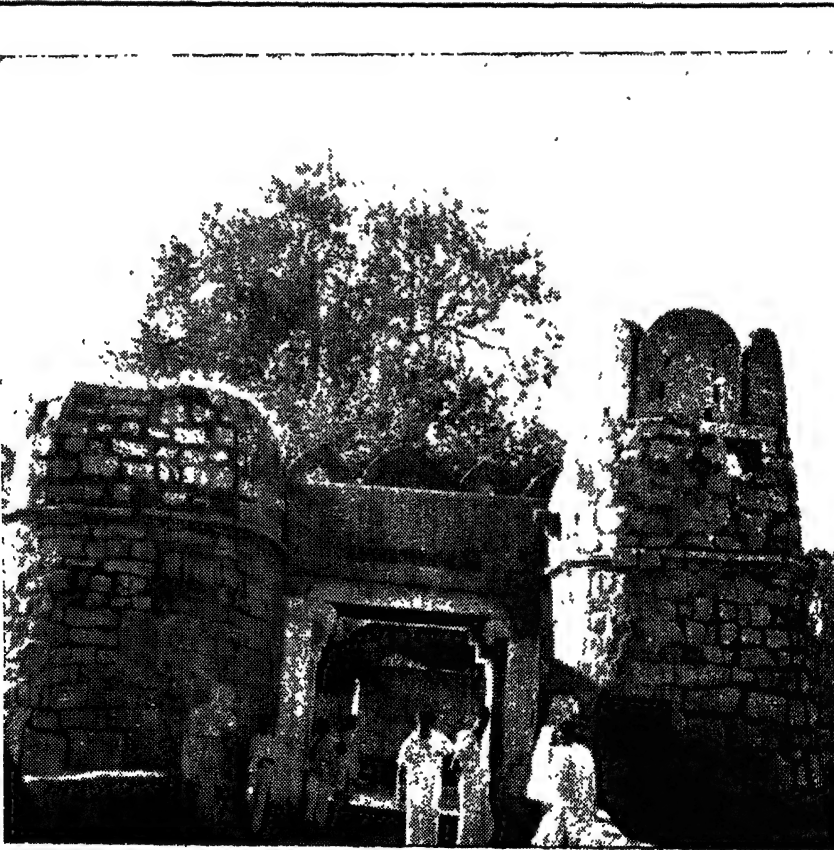
ఒకేసీతని పన్నులు విధించేలాగున చూడాలంటే అపని ఫెడరేషన్ చెయ్యాలిగాని రాష్ట్రాలు చెయ్యలేవు. అందుచేత ఎగుమతి దిగుమతిపన్నులు ఫెడరేషన్ కి కుదురుతాయి కాని, రాష్ట్రాలకు కుదరవు. ఆవిధంగా ప్రభుత్వం చేసే పనులకు, దానికిగల ఆదాయాధారాలకు పొత్తు కుదరాల్సి. లేకపోతే ఆదాయం సంపాదించడం కష్టమవుతుంది.

(౩) ప్రభుత్వాలకిచ్చిన ఆదాయము ప్రస్తుతం సరిపోవడమేకాక, అవసర మయితే పెరిగేదిగా ఉండాలి (Elasticity).

పరిస్థితు లెల్లప్పుడూ ఒకలాగే ఉండవు. హఠాత్తుగా పెద్దభిక్షవేదయినా రావచ్చును; కాలక్రమేణా ప్రభుత్వాలు చేయవలసిన కార్యాలతోపాటు నిర్మూలకూడా పెరగక మానవు. ఒకయుద్ధం వచ్చిందనుకుందాం. ఫెడరల్ ప్రభుత్వము ఇతరులను యాచించ

వలసిన అవసరం లేకుండా తగినసనము తెచ్చుకోగలిగిన స్థితిలో ఉండాలి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలుమాడా తాము ప్రజాశ్రేయస్సుకోసం కావలసినవాటికి యొక్కువగా నిర్మూలకల సినకొలది, తమ ఆధారములద్వారా ఎక్కువ ఆదాయం తెచ్చుకోగలగాలి.

(౪) ఫెడరేషన్ లో చేరిన రాష్ట్రాలు, సంస్థానాలు అన్నిటికీకూడా ఈ పంపకములో అన్యాయం లేకుండా సమానస్థితిలో ఉండేలాగ చూడాలి (Equity); అనగా, ఒకరాష్ట్రానికి ముఖ్యమైన అవసరాలకే డబ్బు లేకుండా ఉంటే, ఇంకో రాష్ట్రానికి ఇష్టంవచ్చినట్లు నిర్మూలకల గణమియ్యడంవంటి అన్యాయాలు జరగరాదు. అంతేకాదు; ఫెడరేషన్ కినివంతయులయిన రాష్ట్రాలనుండి రాబట్టిన ధనమునుపడి పేద రాష్ట్రాలకు కావలసిన సహాయం చేయాలి.

పెనుకొండకోట, ముఖద్వారము

ఈ సూత్రాన్నిటికి సరిపడేలాగ పంప కనుచేయడం చాలాకష్టము. రెండవసూత్రము ననుసరించి కార్యనిర్వహణమునుబట్టి ఆధారములు పంచిపెట్టితే, చాలా ఆధారాలు ఫెడరల్ ప్రభుత్వానికి పోతాయి — రాష్ట్రములకు డబ్బు చాలదు. అందువలన, కొన్ని ఆధారములు డబ్బు వసూలుచేయడానికి ఫెడరేషన్ చేతిలో పెట్టి, వానిలో భాగమే, పూర్తిగానో, నిర్ణయమైన ఒకపద్ధతి ప్రకారం రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టమనడం సామాన్యముగా జరుగుతూఉంటుంది.

ఈ సూత్రములు మనస్సులో నుంచుకొని, ప్రస్తుతం అమలులోఉన్న పంపకపుపద్ధతి సరియైనదా కాదా అని పరీక్షించాలి. మొదట ఇంతకు పూర్వమున్న పద్ధతినీ, ప్రస్తుతపద్ధతి యేర్పడినవిధమునూ కొంత పరీక్షిస్తే మంచిది.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరానికి పూర్వము కేంద్రప్రభుత్వానికి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఖర్చులు ఆదాయం పంచుకొనే యేర్పాట్లెవో ఉండేవికాని, రాష్ట్రాలకు ధనవిషయంలో నిజమైన స్వాతంత్ర్యమేమీ ఉండేదికాదు.

౧౯౨౭ లో మన రాజ్యాంగవిధానము మారింది. రాష్ట్రాలలో ద్వంద్వ ప్రభుత్వ విధానము ఏర్పడినది. కొన్ని పరిపాలనా శాఖలను విడదీసి ప్రజాప్రతినిధుల బలము మీద నియమింపబడిన మంత్రిమండలిలో పెట్టారు. రాష్ట్రములకు కొంచెం స్వాతంత్ర్యం కలిగించడానికి కొన్ని ఆదాయాధారములు ప్రత్యేకం రాష్ట్రాలకి, కొన్ని ప్రత్యేకం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి యిచ్చారు. ఆ విధానము ప్రకారము కేంద్రప్రభుత్వాని కిచ్చిన ఆదాయాధారాలివి:—

(౧) సుంకములు (కట్టమున్న) — ఎగుమతి దిగుమతి పన్నులు).

(౨) ఆదాయపుపన్ను (ఇంకా మేటాకున్న).

(౩) ఎక్సయిజు పన్నులు, మత్తుపదార్థములమీద కాక మిగిలినవి (ఎక్సయిజు పన్నులపగా నశించి తయారై జేశంలోనే ఉపయోగపడే వస్తువులమీద విధించే పన్నులు).

(౪) రైల్వేలపని ఆదాయము.

(౫) పోస్టాఫీసు, టెలిగ్రాఫు—వీనివలన ఆదాయము.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కిచ్చిన ఆధారములు:—

(౧) భూమిపన్ను.

(౨) నీటి సెషన్లు.

(౩) ఆబ్జూరీ (మత్తు పదార్థములమీద ఎక్సయిజు పన్నులు).

(౪) అడవులపల్ల ఆదాయము.

(౫) కోట్టఫీజు.

(౬) రిజిస్ట్రీమేజు ఫీజు.

(౭) స్టాంపులు.

(౮) ఆదాయపుపన్ను పెరుగుదలలో ఒక స్వల్పభాగము.

ఇవికాక మేమీయు పన్నులని — ప్రకటనలమీద, వారసత్వపు ఆస్తులమీద, గుడ్డుపండ్లములమీద, వీనిమాలు మొదలయిన వేమకలమీద పన్నులు విధించుకొనే అధికారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కిచ్చారు.

ఇదివరకు కేంద్రప్రభుత్వమునకు చెందుతూ ఉన్న భూమిపన్ను వంటి ముఖ్యమైన ఆధారాలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కిచ్చివేయడంవలన కేంద్ర ప్రభుత్వానికి వచ్చేలోటు భర్తీచేయడానికి, రాష్ట్రాలన్నీ కొంతకొంత మొత్తము ఏటేటా కేంద్రప్రభుత్వానికి చెల్లించుకోవలెనని యేర్పాటుచేశారు. ఆ మొత్తము లివి —

మదరాసు రాజధాని	రు.	3౮౪	లక్షలు.
యూనైటెడ్ ప్రావిన్సెస్	,,	౨౪౦	,,
పంజాబు	,,	౧౭౫	,,
బెంగాలు	,,	౬౩	,,
బొంబాయి	,,	౫౬	,,
సెంట్రల్ ప్రావిన్సెస్	,,	౨౨	,,
అస్సాం	,,	౧౫	,,
బీహారు, ఒరిస్సా	,,	౧	ఏమీ లేదు.

ఈ మొత్తములు కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు వీలు కాగానే తగ్గించి క్రమేణా రద్దుచేయాలని నిర్ణయించారు.

దీనివల్ల జరిగిన దేమిటంటే, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ప్రత్యేకముగా ఆదాయాధారాలేర్పడినవికాని, సైతమీద బోలెడంత ఖర్చు పడింది. బాగా ఖర్చుపెట్టవలసిన శాఖలు — విద్య, ఆరోగ్యము, పరిశ్రమభివృద్ధి, స్థానిక స్వపరిపాలనవంటివి మంత్రిమండలిచేతులలోనికి వచ్చాయి. ముఖ్యమైన రివిన్యూవంటి శాఖలు గవర్నరుచే నియమింపబడిన కాన్సిలర్ల చేతిలోనే ఉండిపోయాయి. గవర్నరు సర్వాధికారి; ఆయన దేనియినా త్రోసిరాజుని తన

యిష్టంవచ్చినట్లు చేయవచ్చును. పైగా ప్రతి చిన్నవిషయానికినూడా గవర్నరు జనరల్ గారి (వైస్రాయిగారి) అనుమతికొనాలి; అఖరుకి అప్పై తెచ్చుకోడానికినూడా ఇండియా గవర్నమెంటువారిని ఆశ్రయించ వలసినదే కాని ఏమీ స్వతంత్రం ఉండేదికాదు. అందరికిపైన ఇంగ్లండులోఉన్న ఇండియామంత్రి సమస్త విషయాలపైనా సర్వాధికారాలు చలాయిస్తూ ఉండేవాడు.

ఖర్చు మీదపడింది, స్వతంత్రంలేదు, డబ్బులేదు! ఒకచేతితో యిచ్చిన డబ్బు, ఇంకోచేతితో పైన చెప్పిన ముడుపులరూపంగా తీసిపెట్టుతారు. ఇంక, బొంబాయి, బెంగాలువంటి రాష్ట్రాలకు భూమిపన్ను ప్రత్యేకించి యిచ్చినంతమాత్రాన ఆట్టే డబ్బు చేరలేదు. అక్కడ వర్తకము, పరిశ్రమలు బాగా అభివృద్ధి చెందాయి. ఆదాయపుపన్ను బాగా వస్తుంది. అందుచేత ఈ ఆదాయపుపన్నులో మంచిభాగం తమ కియవలసినదని ఈ రాష్ట్రాల వారు అలజడిచేయడం ప్రారంభించారు.

ఈ విధానంకొంద రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు పని జరుపుకోడం కష్టమయిపోయింది. ప్రతి రాష్ట్రంలోనూ ఆదాయము ఖర్చుకి చాలక లోటుకనబడుతూ వచ్చింది. కేంద్రప్రభుత్వం పుచ్చుకుంటున్న మొత్తములు వదిలేయాలని రాష్ట్రాలు చాలా అలజడిచేశాయి. చివరకు, ౧౯౨౫ - ౨౬లో ఈ మొత్తములు తగ్గించడం ప్రారంభించి, ౧౯౨౮-౨౯ నాటికి పూర్తిగా రద్దుచేశారు.

నైమిషికమిషన్ విచారణ : — ద్వంద్వ ప్రభుత్వవిధానము విఫలం కావడాని కొక కారణము ధనవిషయమైన యేర్పాట్లు సరిగా ఉండకపోడమే. కోట్లకొలది ప్రజలుగల దేశంలో, ప్రజల అభివృద్ధికి కావలసిన కార్యాల సరవేర్పాటంటే బోలెడంతసామూ కావాలి. ఈ కార్యాలమీద ఖర్చు క్రమేణా పెరిగేది కాని తగ్గేదికాదు. ఈ కార్యాలన్నీ సరవేర్పవలసిన బాధ్యత రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలది. కాని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కిచ్చిన ఆదాయాధారములు పెరిగేవి కావు. భూమిపన్ను అప్పటికే తడిసి మోపెడైనది. ఇంక తగ్గవలసినదేకాని హెచ్చరాదు. మద్యపాననిషేధం అవలంబించినకొలది ఆబ్జూరీ ఆదాయం నశించిపోతుంది. పెర్మిట్ల సెంటు సెంటియెంటులో ఉన్న బెంగాలు వంటి రాష్ట్రాలలో భూస్వాములు ధనవంతు

లవుకూడాన్నా ధూమిపన్ను ఎప్పుటిలాగే ఉంటుందికాని పెరగదు. ఇంక ఆదాయం వచ్చేది ఎలాగ ?

కేంద్రప్రభుత్వంలో, పెట్టవలసిన ఖర్చులు న్యాయంగా మాస్తే తగ్గాలిగాని హెచ్చుపాడదు. అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది నైస్యం మీద ఖర్చు బాగా తగ్గించవచ్చును. అప్పటిలో సాలీనా దాదాపు ౬౦ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టేవారు. ఇప్పుడు రు. ౪౫ కోట్లకు తగ్గినది. ఇంక ఆదాయాధారాలన్నీ కాలక్రమేణా దేశస్థితి బాగుపడినకొలది హెచ్చేవేకాని తగ్గేవికావు. గుంకములు, ఆదాయపుపన్ను, రైల్వేఆదాయము, ఎస్సయిస్ పన్నులు - ఇవన్నీ అల్లాంటివే.

ఖర్చు పెరుగుతూ ఉండి బాగా సామ్యుకావలసిన రాష్ట్రాలకు పెరగని ఆదాయాధారాలు వచ్చాయి. ఖర్చు తగ్గుతూరావలసిన కేంద్రప్రభుత్వానికి పెరిగే ఆధారాలు వచ్చాయి.

ఈస్థితిలో, నైసుకోకమిక్షవారు రాజ్యాంగవిధానాన్ని గురించి విచారణ చేయడానికి వచ్చారు. ధనవిషయంలో ఆకమిషన్ కి సలహాదారుగా ఉన్న సర్ వాల్టర్ నెయిటిక్ అనే సుప్రసిద్ధ ఆర్థికవేత్త ఒకచక్కిని నివేదిక తయారుచేశాడు.

ఆనివేదికలో, కేంద్రప్రభుత్వంవారి ఖర్చు తగ్గించి కొంత ఆదాయం రాష్ట్రప్రభుత్వాలకివ్వడం ముఖ్యమైన నూచన. అదికాక, కొన్ని కొత్తపన్నులు కేంద్ర ప్రభుత్వమే విధించి, వసూలుచేసి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు పంచి పెట్టాలని నూచించాడు. నూడవది - రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు కొన్ని కొత్తపన్నులు విధించుకోవడానికి అధికారం యివ్వాలని నూచించాడు. ఈ మూడువిధాలా రాష్ట్రప్రభుత్వాల ఆదాయం వృద్ధిచేస్తేనేగాని ప్రజాపయోగకరమైన కార్యాల చేయడానికి వీలుండువది ఆయన స్పష్టంగా చెప్పేశాడు. ఆయన నివేదికలో నూచించిన పంపకపు పద్ధతి యిది:

(౧) కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెందిన ఆధారాలలో, ఆదాయపుపన్ను ఏరాష్ట్రంలోనూ సమానసరే వసూలయినదానిలో సగం ఆ రాష్ట్రానికి ఇయ్యవలెను. ఇది బొంబాయి,

బెంగాలువంటి పారిశ్రామిక రాష్ట్రాలకు సంతృప్తికరంగా ఉంటుంది.

ఉప్పుపన్ను వలని ఆదాయము క్రమేణా రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టవలెను.

వర్తక వాణిజ్యములపై స్టాంపుల రూపకముగా విధించేపన్ను కేంద్ర ప్రభుత్వానికే చెందవలెను.

(౨) రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కొత్తగా విధించదగిన పన్నులు :-

(i) వ్యవసాయదారుల ఆదాయములపై ఇదివరలో ఆదాయపు పన్ను లేదు. ఈపన్నును విధించవలెను. దీనివలన మదరాసు, యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్, పంజాబు మొదలయిన వ్యవసాయక రాష్ట్రాలకు, పెర్మనెంటు కెటిల్డ్రెంటు క్రిందనుండి ధూమిపన్ను హెచ్చించలేని బెంగాలు, బీహారుల వంటి రాష్ట్రాలకు లాభం కలుగుతుంది.

(ii) ఆదాయపు పన్నుపై, రాష్ట్రముల ఆవసరం నిమిత్తము, నూటికి ౨౫ వరకు రాష్ట్రాలు అదనపు పన్ను విధించుకోవచ్చును.

(iii) " టెరిటోరియల్ ట్యాక్స్ ", అనగా రాష్ట్రాల సరిహద్దులలో ఉండే రైల్వే స్టేషన్లు మొదలయినచోట్ల ఒక రాష్ట్రం నుంచి ఇంకో రాష్ట్రానికి పోయే గరుకులమీద, ప్రయాణికులమీద చిన్న పన్నులు విధించుకోవచ్చును.

(iv) ఇదివరకున్న 'షే మాన్యు' పన్నులు ఇదివరలోలాగే రాష్ట్రాలకు చెందవలెను.

(౪) కేంద్ర ప్రభుత్వమే విధించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు పంచిపెట్టే పన్నులు :- ప్రజలంతా ఉపయోగించే సిగరెట్లు, అగ్గిపెట్టెలు మొదలయిన వస్తువులమీద ఎస్సయిస్ పన్నులు విధించి, అవి రాష్ట్రాలకు జనాభా ననుసరించి పంచిపెట్టవలెను. కాలక్రమేణా వీనిలో ఉప్పుపన్ను కూడా చేర్పాలి. ఇలా చేస్తే, ప్రజాబాహుళ్యం కలిగి ఇతరవిధాల అభివృద్ధిచేసి బీహారు, ఒరిస్సా, అస్సాం మొదలయిన రాష్ట్రాలకు లాభం కలుగుతుంది. ఈ పన్నులు విధించడంలోను, హెచ్చుచేయడంలోను రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలతో సంప్రదించి

కేంద్రప్రభుత్వమే యేర్పాట్లు చేయవలసి ఉంటుంది. ఎస్సయిస్ నా కేంద్రప్రభుత్వానికి అవసరమయితే ఆదాయపు పన్నుమీదను, పైనచెప్పిన ఎస్సయిస్ పన్నులమీదను ఉదనపుపన్నులు (సర్ ఛార్జీలు) విధించుకోవచ్చును.

లెయిట్ గారు నూచించిన యీవిధానమంత చక్కనిపద్ధతి యివ్వరలో ఎవరూ నూచించియుండలేదు. కేంద్రప్రభుత్వానికి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకి, స్వాతంత్ర్యానికి బాటు రాకుండా, ఆదాయాధారాల నిర్వహణను నకు సరియైనరీతిని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకి ఆవసరమయిన డెబ్బు ఏర్పాటుచేస్తూ, పారిశ్రామిక రాష్ట్రాలకు, వ్యవసాయక రాష్ట్రాలకు, ప్రజాబాహుళ్యంగల సేదరాష్ట్రాలకు సహాయంపొందగలిగిన విధానము ఇవ్వకలే.

అయితే, ఈ విధానం అనుబంధానికి రాలేదు. ౧౯౩౧ వ సంవత్సరం నుంచి ఆర్థిక మాంద్యం దేశంమీదపడి కేంద్రప్రభుత్వానికి డెబ్బు చాలకపోయెను. ఇంగ్లం రాష్ట్రాలకిచ్చే డెబ్బు ఏ? అదికాక, కాసనోల్లంపునం ప్రారంభం కావడం, నైసుకోసనేదిక ముంబయిడం, రాండుటేబులు సమావేశాలు జరిగడం, ఫెడరేషన్ ఏర్పాటుచేస్తామనిపం, ఆ ఫెడరేషన్ లోకి స్వదేశసంస్థానాలునూడా వస్తుమనడం - ఇవన్నీ జరిగినవి. బ్రిటిషు ఇంకిశు రాష్ట్రాలను, స్వదేశసంస్థానాలను కలిపి ఫెడరేషన్ యేర్పాటుచేసే ఉద్దేశముతో ౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు గవర్న మెంటు ఆఫ్ ఇంకిశు ఆక్టు తయారుచేసింది. దీనిప్రకారము, రాష్ట్రాలలో గవర్నర్లకిచ్చిన ప్రత్యేకాధికారములకు బాబడి, పరిపాలనంతా ప్రజలచేతి ఎన్నుకోబడిన ప్రతినిధుల చేతులలోనికి వచ్చింది. పూర్వము వలె వైస్రాయిగారికి, ఇంకిశు మంత్రికి రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన ప్రతినిధుల విషయంలోనూ శోభానుములు చేయనక్కరలేదు. ధనవిషయంలోనూడా, అప్పులు తన్నుకోవడానికి, పన్నులువేసుకోవడానికి, ఇష్టంవచ్చినట్లు ఖర్చులలో మార్పులుచేసుకొనడానికి కొలదిమినహాయింపులుపోగా - స్వాతంత్ర్యమున్నది.

కాని, కేంద్రమున, పూర్వపు గవర్న మెంటు ఆఫ్ ఇంకిశు పోయి, కొత్త ఫెడరల్ గవర్న మెంటు వస్తుంది. బ్రిటిషు ఇంకిశు ప్రతినిధులు, స్వదేశసంస్థానాధీశులచే పంప

బడిన ప్రతినిధులు కలిసిన శాసనసభలు రెండు ఏర్పడతాయి. వైస్రాయిగారి కిచ్చిన ప్రశ్న కౌన్సిలరులలో ఉండగా, సైన్యము, రాజకీయ వ్యవహారాలు మొదలయినవి ప్రజాప్రతినిధులచేతుల్లోకి రానేరావు. ధనవ్యవహారాలు షేరునకుమాత్రం ఒకమంత్రిచేతిలో ఉన్నా, ఆయనకు సేనక వైస్రాయిగారిచేత నియమింపబడిన ఒక 'సలహాదారు' ఉంటాడు. ఆ 'సలహాదారు' సలహానుసరించి మంత్రి నడుచుకోవాలి; అనగా, అసలు ముఖ్యనియమా లేమీ ప్రజాప్రతినిధులచేతిలో ఉండవన్నమాట. ప్రజాప్రతినిధు లేమయినా చేయదలచుకున్నా నిరంకుశ ప్రభువులు, బ్రిటిషు వారికి విశ్వాసపాత్రులు అయిన సంస్థానాధీశుల ప్రతినిధులు ప్రతిదానికీ అడ్డం వస్తారనడానికేమీ సందేహంలేదు. ఫెడరేషన్ ఇటువంటిదైనప్పుడు, ఫెడరల్ ప్రభుత్వము వారినుండి ధనసహాయం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఆశించజాలవని వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

ఈ కొత్త ౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు చట్టము ప్రకారం యీ క్రిందికిని ఆదాయాధారాల పంపకం జరిగింది:—

1. ఫెడరేషనుకు (కేంద్ర ప్రభుత్వానికి) ప్రశ్నోకంగా యిచ్చిన ఆధారములు:

(౧) దిగుమతిపన్నులు (ఉప్పుమీద మినహాయింది); రైల్వేలపలనీ ఆదాయము, ఫెడరల్ ప్రభుత్వమువారుచేసే యితర వ్యాపారములపలనీ లాభము; రిజర్వు బ్యాంకులాభములలో భాగము; కంపెనీలపై ఆదాయపు పన్ను.

(౨) ఎగుమతి పన్నులు; ఉప్పుపన్ను; మత్తుపదార్థాలు కానివాటిమీద ఎక్స్ సైజుపన్నులు.

వీనివలన ఆదాయము ఫెడరేషన్ కోసం చెందుతుంది; కాని ఫెడరల్ గవర్నమెంటు వారు, వారి యిష్టానుసారము, ఈ ఆదాయములెగాని, లేక ఇందులో కొంతగాని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఇయ్యవచ్చును. లెయిట్ గారు నూచించినట్లు ఇదంతా రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టవలెననే మరతు లేదు.

కాని, జనపనారమీద యెగుమతి పన్ను వలన వచ్చిన ఆదాయంలో సగానికి తక్కువకాకుండా జనపనారపంపించే

బెంగాలు, అస్సాం మొదలయిన రాష్ట్రాలకు ఇచ్చితరాలి. ఇది ఆ రాష్ట్రాలకు ప్రశ్నోకసహాయంకోసం యేర్పడినది.

2. ఫెడరల్ ప్రభుత్వము, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు పంచుకొనేవి:

(౧). ఆదాయపుపన్ను (వ్యవసాయదారుల ఆదాయములమీద, కంపెనీలమీద మినహాయింది)

ఇది కేంద్ర ప్రభుత్వంవారే వసూలుచేసి, ఇందులో సగానికి తక్కువ కాకుండా, ముప్పాతికకు ఎక్కువ కాకుండా ఒక నిర్ణీతభాగం రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టాలి. ఫెడరేషన్ కిందనున్న ప్రాంతాలలో వసూలయిన ఆదాయపుపన్ను, ఫెడరల్ అఫీసర్లశీతాలమీద పన్ను, ఫెడరేషన్ కోసం చెందుతాయి.

అత్యంతవసరం వస్తే ఫెడరల్ గవర్నమెంటు ఆదాయపు పన్నుపై అదనపు పన్ను విధించవచ్చును.

3. రాష్ట్రాలకు చెందే ఆధారాలు:

(౧) వ్యవసాయంచేసే భూమికాక యితర విధముల ఉత్పత్తి వారసత్వపుపన్నులు; రైల్వేలమీద, విమానములమీద తీసికొనిపోబడే వస్తువులమీద, ప్రమాణికులమీద విధించే టెర్రిటరీ పన్నులు; హుండీలు, చెక్కులు, ప్రామిసరీనోట్లు, ఇన్సూరెన్సు పాలీసీలు, రసీదులు వగైరా పత్రములమీద అంటించవలసిన స్టాంపులపలనీ ఆదాయము.

ఇవన్నీ రాష్ట్రాలకు చెందేవేగాని, వీనికి సంబంధించిన శాసనాలువగైరా కేంద్ర ప్రభుత్వమే చేయాలి. ఫెడరేషన్ కోసం అవసరమయితే వీనిమీద అదనపు పన్నులు విధించవచ్చును.

(౨) భూమిపన్ను; ఆల్కహోలి; వ్యవసాయదారుల ఆదాయములమీద పన్ను; పైన చెప్పినవికాక యితరస్థాంతులు; అడవులు; రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు నడిపించే యితర పరిశ్రమలపలనీ లాభములు; ఇంకా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ప్రస్తుతంచెందే ఇతర ఆధారాలు.

వీనివలన వచ్చే ఆదాయం అంతా రాష్ట్రాలకే చెందుతుంది. వీటినిగరించిన శాసనాలు, వసూళ్లు వగైరాపని అంతా రాష్ట్ర ప్రభుత్వలే చేయాలి.

ఈ కొత్తవిధానము చాలావరకు లెయిట్ గారి సూచనలనే అనుసరించినది. కాని కొద్దిమార్పులవలన రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల స్థితి నీరసించినది. లెయిట్ గారు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకే పంచిపెట్టాలన్న ఎక్స్ సైజు పన్నుల ప్రస్తుతం ఫెడరేషన్ కోసం చెందుతాయి. ఎన్నడయినా ఫెడరలు గవర్నమెంటు వారికి వీలయి, కయపట్టికే, వైస్రాయిగారు అనుమతిస్తే, అప్పుడు ఆపట్టు రాష్ట్రాలకు, సంస్థానములకు పంచవచ్చును. అదయినా జనాభా ననుసరించి కాదు; వారి యిష్ట ప్రకారము. ఆదాయపుపన్నుమీద అదనపు పన్ను విధించుకొనే అధికారం రాష్ట్రాలకు లేదు.

పైన చెప్పినవి కాక కొత్తపన్నేదయినా విధించుకోవలెనంటే, రాష్ట్రాలయినాసరే, ఫెడరల్ గవర్నమెంటయినా సరే వైస్రాయిగారి అనుమతి పొందాలి.

ఈ విధాన మంతా నెంటునే అమలుబోనికి రాదు. రాష్ట్రాలకు ఆదాయపు పన్నులో రావలసిన భాగం కొంతకాలంవరకు ఫెడరేషన్ ఆట్టేపెట్టుకుంటుంది. క్రమేణా వీలు ననుసరించి ఇది రాష్ట్రాల కిచ్చివేస్తారు. కొత్తగా యేర్పడిన కొన్ని రాష్ట్రాలకు డబ్బుచాలదు గనుక, వాటికి కొన్ని గ్రాంటు లిస్తారు.

నీమయరు నిర్ధారణ:— ఆదాయపు పన్నులో ఎంతభాగం ఏరాష్ట్రానికి ఎప్పుడు వచ్చేది, ఏరాష్ట్రానికి ఎన్నిగ్రాంటు యిచ్చేది, ఈరాష్ట్రాలు ఇదివరలో కేంద్ర ప్రభుత్వం దగ్గర తీసుకొన్న అప్పు ఏఏఏగా సర్దుది. ఈ విషయాలు నిర్ణయించడానికి సర్ ఆల్ఫ్రీ నీమయర్ గారనే అధికారేత్తి విచారణచేసేరు.

నీమయరుగారు విచారణ చేసేటప్పటికి కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల పరిస్థితు లేమీ బాగులేవు. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరం నుండి విజృంభిస్తూన్న ఆర్థికమాంద్యంవలన ఆన్ని ప్రభుత్వాల ఆదాయాలూ కొరతవడి ప్రతి బడ్జెట్టులోనూ లోకేటే కనిపిస్తూవచ్చినది. కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఏటా రైల్వేల లాభాలలో

ఆంధ్ర పత్రిక బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

భాగం వచ్చేది. ఆభాగం ౧౯౨౯-౩౦ లో రు. ౬ కోట్ల ౨౪ లక్షలవరకు వచ్చింది. అటువంటిది ఆలాభముతా నశించి నష్టం కనపడడం ప్రారంభించింది. ఇందువలన కేంద్ర ప్రభుత్వ మేమీ పంచిపెట్టలేని స్థితిలోనికి వచ్చింది. రాష్ట్రాలలో ఖర్చులు తగ్గించుకొన్న మదరాసు మాటి రాష్ట్రంలో తప్ప మిగిలిన అన్నింటిలోనూ లోట్లై కనిపించినవి.

ఈ స్థితిని సరిపెట్టి కొత్త రాజ్యాంగవిధానం అమలులోనికి వచ్చేదీనిని నీమియరుగారు నిర్ధారణ చేయవలసి వచ్చింది. ఆయన నిర్ధారణ ఈ క్రిందివిధంగా చేశారు :—

(౧) ఆదాయపుపన్నులో సగం (౫౦%) రాష్ట్రాల కి హక్కులి.

(౨) కాని, మొదటి ౫ సంవత్సరాలలో, ఈ భాగంలోనుంచి, రైల్వేలవలన కేంద్ర ప్రభుత్వానికి వచ్చే సామగ్రి కలిపి రు. ౧౩ కోట్లు ఏటా రావడానికి ఎంతకాలాలో అంత సామగ్రి కేంద్రప్రభుత్వ మే మినహాయిం చుకుంటుంది.

(౩) తరువాత ౫ సంవత్సరాలలో, గత సంవత్సరంలో మినహాయిం చుకున్నదానిలో సంవత్సరాని కాగోవంతు చొప్పున హెచ్చిస్తూ వచ్చేభాగం రాష్ట్రాల కియ్యాలి. అంతే, ౧౦ సంవత్సరాల తరువాత కాని యీ భాగం పూర్తిగా రాష్ట్రాలకు రాదన్నమాట. ఈలోపుగా ఏకొంచెమయినా రావాలంటే అది రైల్వేలమీద, కేంద్రప్రభుత్వానికి వచ్చే లాభంమీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

(౪) ఆదాయపు పన్నులో భాగం రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టేటప్పుడు ఈ క్రిందిదీని పంచిపెట్టాలి:—

మదరాసు	నూటికి ౧౫ వంతులు
బొంబాయి	” ౨౦ ”
బెంగాలు	” ౨ ”
సంయుక్త రాష్ట్రాలు (యు.పి.)	౧౫ ”
పంజాబు	” ౮ ”
బీహారు	” ౧౦ ”
మధ్యపరగణాలు (సి.పి.)	” ౫ ”
అస్సాం	” ౨ ”
సరిహద్దురాష్ట్రం	” ౧ ”
ఒరిస్సా	” ౨ ”
సింధు	” ౨ ”

(౫) ఇదికాక, రాష్ట్రాలు కేంద్రప్రభుత్వాని కియ్యవలసిన అప్పు నంతటిని మునింపుకే, అంతా నూటికి ౪౨ వడ్డీ చొప్పున ౪౫ సంవత్సరాలలో తీర్చుకొనేలాను యేర్పాటు చేశారు. దీనివలన ప్రస్తుతం హిందూ రాష్ట్రాలకు యీ క్రిందిదీని ఖర్చులు తగ్గతాయి:

మదరాసు	౨౬.౨ లక్షల రూపాయలు
బొంబాయి	౪.౨ ”
సింధు	౦.౭ ”
సం.రా. (యు.పి.)	౧.౯ ”
పంజాబు	౧.౭ ”
మధ్య పరగణాలు (సి. పి.)	౨.౪ ”

కొన్ని రాష్ట్రాలు కేంద్రప్రభుత్వాని కియ్యవలసిన అప్పు పూర్తిగా రద్దు చేయబడినది. దానివలన వారికి యీ క్రిందిదీని లాభం కలిగింది.

బెంగాలు	రు. ౩౮ లక్షలు
బీహారు	౨.౨ లక్షలు
అస్సాం	౧౫౦ ”
సరిహద్దురాష్ట్రం	౧౨ ”
ఒరిస్సా	౯౦ ”
మధ్యపరగణాలు (సి.పి.)	౧౫ ”

(౬) జనపనాగ ఉత్పత్తి చేసే బెంగాలు, బీహారు, అస్సాం రాష్ట్రాలకు ఎగుమతి పన్నులో నూటికి ౬౨ వడ్డీ వంతులు ఇయ్యవలెను.

(౭) ఇన్ని చేసినా సరియైన ఆర్థికస్థితిలోనికి రాలేకపోయిన రాష్ట్రాలకు ఈ క్రింది గ్రాంటులు ఏటా యివ్వవలెను:

సంయుక్త రాష్ట్రాలు (యు.పి.) రు. ౨౫ లక్షలు (౫ సంవత్సరాలవరకే.)

అస్సాం రు. ౩౦ లక్షలు.

సరిహద్దు రాష్ట్రం రు. ౧౦౦ లక్షలు (౫ సంవత్సరములతరువాత యీ గ్రాంటును మరిచి తిరిగి విచారణ చేయాలి.) ఒరిస్సా—రు. ౪౦ లక్షలు (మొదటి సంవత్సరంలో ౪౭ లక్షలు; తరువాత ౪ ఏండ్లవరకు ౪౩ లక్షలు.)

సింధు—రు. ౧౦౫ లక్షలు. (క్రమేణా యీ గ్రాంటు తగ్గింపబడును.)

నీమియరుగారి నిర్ధారణ రాష్ట్రాలన్నిటికి న్యాయం చేసిందని చెప్పులేము. కాని, అన్ని

రాష్ట్రాలూ ఒకటేటేకుండా ఆదాయవ్యయాల సరిపెట్టుకొనేటందుకు కావలసిన యేర్పాటునూత్రం చేసింది. దీనివలన రాష్ట్రాలలో ప్రజాహింసలన ప్రారంభం కావడానికి కావలసిన పరిస్థితులుమాత్రం మేల్పడినవి.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ధనసమస్య

ఇంతవరకు ధనసమస్యయొక్క చిగిత్, ఇప్పటికి తేలిక పంపకపు స్వరూపమును తెలుసుకున్నాము. ఈ పరిస్థితులలో ప్రజా ప్రతినిధులయిన కాంగ్రెస్ నారి ప్రభుత్వాలు రాష్ట్రాలలో ప్రారంభించినవి. ఈ కొత్త రాజ్యాంగవిధానము ప్రకారం మేల్పడిన ధన విభజనను సరియైనదేనా? మనం మొదట్లో చూచిన నూత్రాలకు సరిపోతుందా?

ఆదానూధాగముల విభజన ప్రభుత్వాలు చేసే పనుల ననుసరించియే ఉన్నది. నేత మంత్రులు వనూలు చేయవలసినవి, రాష్ట్రాల సరిహద్దులలో ఇనువని అయిన సుంకములు, ఆదాయపుపన్ను, కొన్ని ఎక్సయిజులు మొదలయినవి ఫెడరేషన్ కే చెందుతాయి. రాష్ట్రాల కిచ్చిన ఆధారాలుమాత్రా రాష్ట్రాల కార్యముల ననుసరించినవే.

కాని, ఇట్లాగ యిచ్చిన ఆధారాలు రాష్ట్రాల ఖర్చులకు సరిపోవు. అందుకనే ఆదాయపుపన్నులో సగం రాష్ట్రాలకు చెందవలె నన్నాగు. కాని ఎప్పుడో గాని యీభాగం రాష్ట్రాలకు రాదు. ఎక్సయిజు పన్నులు ఇప్పుడో రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టెను. ఎప్పటికయినా అందుకోనుంచి ఏమయినా వచ్చినా అది ఫెడరల్ గవర్నమెంటువారి దగ్గరదాకా జ్యాల ననుసరించి వలసినదే కాని నిశ్చయంగా ఆదించడానికి వీలులేదు.

కొత్తగా విధించదగిన పన్నులు — వ్యవసాయదారుల ఆదాయంమీద పన్నులు, వారసత్వపు పన్నులు, టెర్రిటరీల్ పన్నులు ఉన్నాయి. కాని ఇవి విధించడం కష్టమయిన సంగతి. వీనివలన ఎంత పన్నునో యేమీ తెలియదు.

అవసరమయిన పరిస్థితులలోనయినా అదనపుపన్నులు విధించుకొనే హక్కు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు లేనేలేదు.

ఇదంతా చూస్తే ఈవిధానంవలన వచ్చే డబ్బు రాష్ట్రాలలో పెట్టవలసిన ఖర్చుకి ఎంత

మాత్రము సరిపోదని, అవసరాలు పెరిగిన కొలది పెరిగేటట్లు ఈ ఆదాయానికి బొత్తిగా లేదని స్పష్టమవుతుంది.

ఇంక - రాష్ట్రాల కన్నీటికి ఈ విభజనలో న్యాయం జరిగిందా? ఒకవిధముగా జరిగినదనే చెప్పవచ్చును. ప్రతిరాష్ట్రంవారికి ఇంకా లభించలేనట్లు ఉంటుంది కాని, ఇది ఒకరీతిగా అన్ని రాష్ట్రాల అవసరాలను గమనించియే చేయబడినది.

ఇట్టి పరిస్థితులలో బయలుదేరిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఈసన సమస్యను ఎట్లు పరిష్కరించగలవు? ప్రజలకు కావలసిన కార్యాలన్నీ ఎలా నెరవేర్చగలవు?

మనకు ముఖ్యమైనది మదరాసు రాజధాని గనుక, ఈ రాజధానియొక్క ధన సమస్యను కొంచెం పరిశీలించి చూద్దాం.

మదరాసు రాజధాని ఆదాయ, వ్యయములు (౧౯౩౫-౩౬).

ఆదాయము :	లక్షల రూపాయలు
(౧) భూమిపన్ను ...	౭ క౧.౨౦
(౨) అబ్కారీ ...	౪,౦౮.౨౬
(౩) స్టాంపులు ...	౨,౮౮.౧౮
(౪) అవేవులు ...	౪౪.౯౩
(౫) రిశిప్తీషిక్ ...	౩౧.౧౫
(౬) షేక్స్ పన్నులు ...	౮౩
(౭) నీటిఆదాయము ...	౨.౦౨
(౮) వడ్డీలు ...	౨౧.౪౪
(౯) పరిపాలనా శాఖలు	
వగైరా ...	౧,౪౭.౯౭
	౧౬,౦౬.౪౨

వ్యయము.	లక్షల రూపాయలు.
(౧) పన్నులు పనులు చేయుటకు ...	౧,౩౦.౩౧
(౨) కాలనలు, అవేవులు వగైరా ...	౯౦.౧౯
(౩) ఋణాలమీద వడ్డీ ...	౬౩.౫౦
(౪) పరిపాలనా ఖర్చులు ...	౨,౭౬.౨౨
(౫) కోర్టులు, జైళ్లు వగైరా ...	౧,౨౦.౮౩
(౬) పోలీసు ...	౧,౬౭.౬౯
(౭) విద్య ...	౨,౫౫.౮౭
(౮) వైద్యము ...	౯౨.౦౩
(౯) ప్రజాశాంతిగర్హము ...	౨౪.౨౬

(౧౦) వ్యవసాయము ...	౪౦.౭౪
(౧౧) పరిశ్రమలు ...	౨౨.౬౦
(౧౨) ఇతర శాఖలు ...	౫౬.౪౭
(౧౩) సివిల్ వర్కుస్ ...	౧,౨౩.౨౨
(౧౪) పంథులు, అల్పవెన్నులు ...	౯౦.౪౩
(౧౫) ఇతరములు ...	౩౪.౭౭
	౧౫,౯౦.౧౯

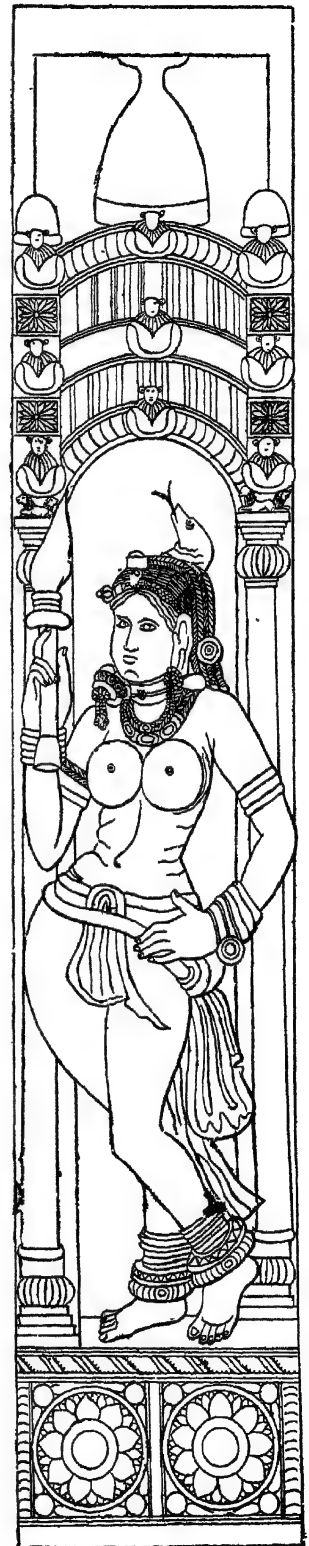
ఇప్పుడున్న ఆదాయాధారములలో అన్నింటికంటే ముఖ్యమైనది భూమిపన్ను. కాని యీ పన్ను తగ్గవలెనని ప్రజలందరూ కోరుతున్నారు. ఈసంవత్సరపు బడ్జెటులో ౭౫ లక్షల రూపాయలు రెమిక్ష ఇచ్చియే ఉన్నారు.

దీని తరువాత ముఖ్యమైనది అబ్కారీ. దీనివలన ౪ కోట్ల రూపాయలకు పైగా వస్తోంది. కాని కౌంగ్రెసువారు మద్యపాన నిషేధమును పూర్తిగా అమలులో ఉంచదలచుకున్నారు. ఇది నేలం జిల్లాలో అప్పడే ప్రారంభమైనది. ఒక్క నేలంలో నిషేధం వల్ల యేటా ౨౬ లక్షలు నష్టం వస్తుంది. ఈ కార్యక్రమం పూర్తిగా సఫలమయ్యేసరికి ౭ కోట్ల రూపాయల ఆదాయం నశించిపోతుంది.

ప్రభుత్వమువారు ఋణగ్రస్తులకు సహాయము చేయబునినారు. అందువలన కోర్టుల ఆదాయము తగ్గినా, స్టాంపులవలన ఆదాయము కూడా తగ్గిపోవును.

ఇంక ఖర్చు సంగతి: - ప్రస్తుతం చేసే ఖర్చులలో తగ్గించడానికి అవకాశాలు తక్కువ. మొత్తము వ్యయంలో నూటికి ౧౫ వంతులు తగ్గించుటకే వీలులేదు. గవర్నరు, సీనిల్ సర్కిస్ ఉద్యోగులు మొదలయిన వారి శీతాలు తగ్గించడానికి అధికారం లేదు. మిగిలిన ఉద్యోగుల శీతాలు తగ్గిస్తారు గాని అందువలన ఏ కొలది లక్షల మాత్రమే మిగులుతుంది. ఉన్నతవిద్య మొదలయిన వానిలో కొంత ఖర్చు తగ్గినా, ఇతర విధాల ఖర్చులలో హెచ్చే దాని కేమీ సరిపోదు.

ఇంతవరకు విద్యావ్యాప్తి, వైద్యసహాయము, ప్రజాశాంతిగర్హము, వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు మొదలయిన ప్రజోపయోగకరములకు కార్యాలపై చేసే ఖర్చు బహుస్వల్పము, అంతా కలిపి మొత్తము ఖర్చులు.

అమరావతిలోని స్తంభశిల్పము

౧౬ కోట్లలోను, దాదాపు ౧౫ కోట్లు అవు త్తోంది

మనరాజధానిలో ౪౬౭ లక్షల ప్రజలు న్నారు. ప్రజాసంఖ్యనుబట్టి చూస్తే—నిద్రా విషయంలో మనిషికి సాలనకుం -౮-౦ ఖర్చును చున్నది! ప్రజాకోగ్యానికి తల కొకపావలా అయినా ఖర్చు పెట్టడంలేదు; వ్యవసాయా భివృద్ధికి, పరిశ్రమలకు కలిపి గ్రామానికి దాదాపు రు. ౧౦౦ మాత్రమే ప్రభుత్వము ఖర్చు పెట్టగలుగుతున్నది; అనగా, తల కొక ౦-౨-౬ మాత్రమే నన్నమాట! ఇతర దేశాలలో ఈవిషయాలమీద పెట్టే ఖర్చుతో పోల్చితే ఇది బహు తక్కువ. వీటిమీద ఇంకా అనేక రెట్లు ఖర్చు పెట్టగలిగితేనే గాని దేశసౌభాగ్యం వృద్ధికాదు.

ఇంక ఈధనసమస్యను ఎదుర్కొనడానికి ఏమి ఉపాయములు కలవు?

(౧) ఇదివరలో అవునున్న అన్ని విధాల ఖర్చును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి ఎక్కడెక్కడ తగ్గించడానికి అవకాశ మున్నదో అన్ని విధములా తగ్గించాలి. ముఖ్యంగా, ప్రభుత్వం వారు కట్టించే నిర్మాణాలలోను, పరిపాలనా కాఖిలలోను అవసరమైన ఖర్చులు లేకుండా చూడాలి.

(౨) ధనము తప్పక కావలసినది కనుక, కొన్ని కొత్తపన్నులు విధించక తీరదు. ఆ పన్నులు విధించేటప్పుడు, వానిభారం మోయ గలిగిన జమీందార్లు, ధనవంతులు మొదలయినవారిమీదనే ఎక్కువగా పడేలానన

మాత్రం చూడాలి. అందుకు వీలయినంత త్వరలో ధనవంతులయిన భూస్వాముల ఆదాయములపై పన్నులు, వారసులకు సంక్రమించే ఆస్తులపైని పన్నులు విధించాలి. ప్రపంచం లోని ప్రతి నాగరిక దేశంలోను ఇవి అప్పుడే వృద్ధిచెందియున్నాయి.

(౩) వడ్డీవ్యాపారంవల్ల జీవించేవారు, వర్తకులు మొదలయినవారు, రైతులతో పోల్చి చూస్తే, రాష్ట్రప్రభుత్వాని కిచ్చేది బహుస్వల్పము. అందువలన లైసెన్సులద్వారా, వృత్తిపన్నులద్వారా, వ్యాపారంమీద పన్నులద్వారా వారినుండి మరింత ధనం రాబట్టవలెను. ఈ సంవత్సరం మిల్లుబట్టల వర్తకులపై లైసెన్సులు విధింపబడినవి. ఇట్టివి యింకా వ్యాప్తం చేయవలెను.

(౪) ప్రజలకు చాలామందికి అవసరం అయిన పరిశ్రమలు, వ్యాపారాలు ప్రభుత్వమే అవలంబించి, ప్రజలకు పయోగకరంగా నడుపుతూ, వానివలన లాభాలుమాడా సంపాదించవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తి తయారుచేయుటలో, ట్రాంజేలు మొదలయినవి నడుపుటలో అట్టిలాభములు రాబట్టవచ్చును. ఇంకా ఏదోపరిశ్రమలు - ఉదాహరణకు ఇనుమరెన్ను వంటివి - అవలంబించవచ్చునో విచారించవలెను. అదవులను బాగా పెంపొందించి వానివలన ఆదాయము వృద్ధిచేయుటకు ప్రయత్నించాలి.

(౫) కేంద్రప్రభుత్వంవారు అనవరతంగా పెరుగుతూన్న ఖర్చులను తగ్గించి రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు రావలసిన ఆదాయపు పన్నులో

భాగం, వా రీయదగిన ఎక్స్ మును పన్నులలో భాగం త్వరలో ఇచ్చేలానన చూడాలి. ఇది అన్నింటికంటే కష్టమయినది. ఎందుచేతనంటే ప్రజాప్రతినిధుల పలుకుబడిని అణచివేయడానికి వీలయిన నీతిని ఘోషించుకొని నిర్బంధపడినది.

(౬) రాష్ట్రాలలో ప్రజోపయోగం నిమిత్తము పెట్టవలసిన ఖర్చులలో చాలభాగం శాశ్వత నిర్మాణములపై ఖర్చు - గోడ్డు, వంతెనలు, కాలువలువగయిరాలు - వీనికి కావలసిన ధన మంతా ఋణాలరూపకంగా తీవచ్చు. ఇట్టిఋణాలు విరివిగా తెచ్చి వ్యవసాయమా, పరిశ్రమలూ బాగా వృద్ధి అయేలాగ చూస్తే ప్రజల ఆదాయాలు వృద్ధి అవుతాయి; ప్రజలు ఇంకా పన్నులు ఇచ్చుకోగలుగుతారు. అయితే, ఈ అప్పులమీద చెల్లించవలసిన వడ్డీకి, అసలులో కొంచెం భాగానికేమాత్రం ఏటా మామూలు ఆదాయంలోనే ఏర్పాటుచేయాలి.

(౭) స్థానిక ప్రభుత్వాల ఆదాయవ్యయములను బాగా పరిశీలించి కట్టుదిట్టము చేసి, సాగ్యమైనంతవరకు వారి ఆదాయము అక్కడి ప్రజలపై విధింపబడిన పన్నులద్వారా రాబట్టేలానన చూడవలెను.

ఈసద్దశు లన్నిటిని అవలంబించి రాష్ట్రముల ఆదాయము వృద్ధిచేయవచ్చును. ఏమయినా, రాష్ట్రప్రభుత్వాల ధనసమస్య చాలా క్లిష్టమయినది. దీనిని సంతృప్తికరంగా పరిష్కారము చేయగలిగితే కాంగ్రెసువారు దేశాభివృద్ధికి గట్టివునాది చేసినవా రవుతారు.

తిలాప్రతిమ

శివశంకరశాస్త్రి

* తిలాప్రతిమ *

బహుదినాలనుండి పరికించుచున్నాను
వింత గొలుపు నీడువిధము మిగుల!
పనలు రేలు నీవు ప్రాణప్రియా యంచు
పాడుచుందు వేమి పడతిగూర్చి?

ప్రళిదినమ్ముగూడ నుతియించుచున్నావు
కఠినశిలలు జాలి గరగునట్లు
నిజసుధార్ద్రదృష్టి నిలిపి నీపై నామె
ఎన్నడేని కనికరించెనొక్కొ?

* సాధకుడు *

స్నిగ్ధహృదయాజ్ఞ మైన నాజీవితేశ్వ
రీకృపాలోకనము ప్రసరించువరకు
భ్రమరరూపముతో నామె శ్రవణపాళి
పాటపాడుచు వేడుదు ప్రత్యహమ్ము.

* తిలాప్రతిమ *

కఠినహృదయురాలు కాదేని యాకన్నె
మాన మింతకాల మూను తెట్లు?
నిష్కలంక మైన నీ ప్రేమలహరిలో
కరగిపోవ దేమి కన్నెమనసు?

* సాధకుడు *

స్నిగ్ధహృదయాజ్ఞ మైన నా జీవితేశ్వ
రీకృపాలోకనము ప్రసరించువరకు
నిజసుధార్ద్రదృష్టి నిలిపి నీపై నామె
ఎన్నడేని కనికరించెనొక్కొ?

* తిలాప్రతిమ *

కుశలబుద్ధివయ్య కొంచెమేనియు తత్త్వ
మరయకున్నవాడ వక్కటకట!
ఇంత వెర్రి వయిన ఏవిధమ్ముగ నీవు
సంచరింపగలవు జగములోన!

* సాధకుడు *

ఈ విచిత్రజగత్తుతో ఏల నాకు
ఓ ప్రమాదేవి! క్రేయసి యొకతె చాలు
సకలలోకము లబ్ధపశూ సరణి దోచు
ప్రియ హృదయనదృమందు వ్యాపించియుండ

* తిలాప్రతిమ *

ప్రతిదినమ్ము నీవు ప్రమవిగ్రహంబును
కన్నులార జూచుచున్నవాడ
వయిన నిన్ను భ్రమయె అవరించిన దేల
సాంద్రమిహికవోలె సరళబుద్ధి!

* సాధకుడు *

గాఢవిశ్వాస మొక్కటే కలదు తల్లి!
నన్ను ప్రేయసి కరుణ నేనాటి కైన
స్వీకరింపకపో దని : చెప్పజాల
తక్కు గలవి నమీక్షించి తర్కదృష్టి.

* తిలాప్రతిమ *

వెర్రిమాట! గాఢవిశ్వాస మున్నంత
మాత్రముననే యేమి మంచి కలుగు?
వివిధవిషయములను విమృశించుకున్నచో
నిజము తెలియు తెట్లు నీకు తంద్రీ!

* సాధకుడు *

నిజము ప్రమాదము నామూలకము : శివశాస్త్రి
మెల్ల చిరియించుచున్న నా కేమి శివశాస్త్రి
పూర్వమెరుగుదు ననుభవపూర్వకముగ
తల్లి, నాప్రేయసీమనోధర్మ మెల్ల.

* తిలాప్రతిమ *

అయ్యో, యేమి వెర్రి! అన్యథా భావింప
కుందువేని యడుగు దొక్కమాట :

దేవివలన నీవు దేవతగా నెంచు
చుందు నామె నెప్పు డోకుమార?

* సాధకుడు *

ఆమె మానవయువతియే యగుట నిజము :
కాని ఆయమహల్లులు కర్ణగోచ
రమ్ము లైనంత నాకు నిర్బరమనోజ్ఞ
మధురసంగీతనాదముమాడ్కి దోచు.

ఆమె మానవయువతియే యగుట నిజము :
కాని ఆయమహల్లులు కానవచ్చి
నంతనే నాకు సర్వలోకైకనయన
హారిసౌందర్యదేవతయట్లు తోచు.

ఆమె మానవయువతియే యగుట నిజము :
కాని ఆయమ మెత్తని మేను సోకి
నంతనే నాకు పారవశ్యమ్ము కలిగి
అద్వితీయమహానందమట్లు తోచు !

* శిలాప్రతిమ *

చాలుజాలు నోయి ! సామాన్యరాలిపై
నిట్టి దృష్టి యుండు తేమి సాగను !
ఇంక నెపుడుగూడ నిట్లు మాటాడకు
ప్రాజ్ఞు లెల్ల నిన్ను పరిహసించు.

* సాధకుడు *

అఖిలము సహింపగలదు గాఢానురాగ
మట్టియెడ లజ్జయును దుస్సహమ్ము కాదు
ప్రాజ్ఞులకు నేను పరిహాసపాత్ర మెప్పు
డగుదు, నప్పుడే నాదోష మన్నమాట.

* శిలాప్రతిమ *

శుభము కల్గి నీకు నభిమతం బగునేని
సరళమానసుండ, సత్వరముగ
ఉజ్జగింపవలయు నూహములో గూడ
ఆమె కన్వయించునట్టి వెల్ల.

* సాధకుడు *

ఆర్ద్రహృదయముతో ప్రియురాలు నాకు
తొలుత నొసగిన ప్రణయవస్తువుల నెల్ల

మరణకాలమునందు సమ్మదముతోడ
ఎడదపై జేర్చి ప్రాణముల్ విడుతుగాక!
నిఖిలసౌందర్యసముదాయనిలయమైన
ప్రణయినీదివ్యముఖచిత్రపటమువంక
మరణకాలమునందు సమ్మదముతోడ
వీక్షణము నిల్చి ప్రాణముల్ విడుతుగాక.

అఖిల మధురాతిమధుర నామాతీశాయి
యైన ప్రియురాలి నామధేయమ్ము నేను
మరణకాలమునందు సమ్మదముతోడ
తడబడక చల్చి ప్రాణముల్ విడుతుగాక !

* శిలాప్రతిమ *

నాకు జాలి కల్గినది గాని సీమిద,
కరగ దేమి యూమె కరకు మనసు ?
కాని లెమ్ము ! బుద్ధి కర్మానుసారిణి,
కొంతవడికి నిజము గోచరించు.

[అంతిధానమగును]

* * *

* సాధకుడు *

అహరహోపాస్యదేవత యైన చంద్ర
శాంతపాషాణనిర్మిత కిమ్రమూర్తి
ఈప్రమాదేవియే ద్రవీయించి గాని
నీకుమాత్రము, ప్రియురాలు, నెనగు లేదు !

అన్యభావము లన్నిటి నవల ద్రోసి
చిత్తనన్దమునం బ్రతిష్ఠించి దేసి,
నిన్ను ధ్యానించుచున్నాను నిరత మేను,
నీకుమాత్రము నామీద నెనగు లేదు!

ప్రపంచమలప్రేమరస సుధాపాన మల్ల
వివశహృదయుండవై లజ్జ విడిచి, నిన్ను
స్తవము చేయుచునుండు న క్తందనమ్ము :
నీకుమాత్రము నామీద నెనగు లేదు !

వైవశమున సీనన్నిధాన లాభ
మొదవగా, దేవి, గర్వము నుజ్జగించి
పాదములమీద వాలితి ప్రణయవశత :
నీకుమాత్రము నామీద నెనగు లేదు !

[“సాధకుడు” అను కావ్యములోని ఘట్టము.]

సాందర్య
పరికరము.

మైసూరు చందనసబ్బు

ఆనేక సాందర్యచిత్ సహజ్యను సరిష్కరించినది. అహ్లాదకరమైన యీసబ్బు వాడినయెడల
యెంతో లావణ్యముగా నుడుట సులభము. ప్రసిద్ధిచెందిన మైసూరు చందన
మైసూరు యొక్క సువాసనతో ఘుమాయించుచుండును.

గవర్నమెంటు సోప్ ఫ్యాక్టరీ, బెంగళూరు.

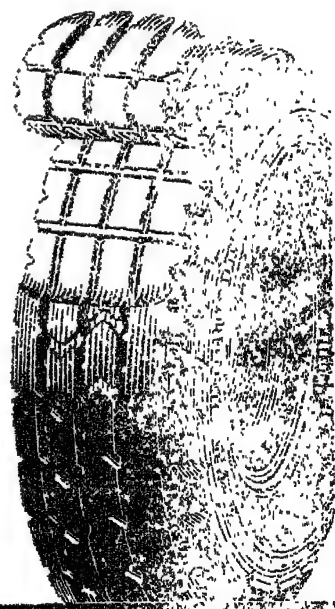
Modern Day Speed

DEMAND

TWO-TREAD

SEIBERLING

Modern automobiles put a terrific strain on tires. Be safe; get two-tread Seiberlings which are Air Cooled to prevent heat blowouts and which never wear smooth, thus giving anti-skid protection to the last mile. See us today — we make liberal trade-in allowances on your old tires.

These four photographs show why TWO-TREAD Seiberlings still have a safe, tractive tread at 40,000 miles.

SEIBERLING TWO-TREAD AIR COOLED TIRES

RANE (MADRAS) LTD. GENERAL PATTTER'S ROAD,
 TELLOGRAMS: "AUTOWORKS," MOUNT ROAD, MADRAS. TELEPHONE No. 3595.

మే మొనంగు నెక్కురిటి
మేము చేయు సేవాసహాయము
మేము చూపు గౌరవాదరిణము
సర్వత్రా

ఉత్సాహము ఆమోదము కలిగించియున్నవి
1936-37 లో న్రాయబడిన క్రొత్త న్యాయాచరము
ఒకకోటి 51 లక్షలు

లక్ష్మి

యిన్నూరెన్ను కంపెనీ లిమిటెడ్
లాహారు

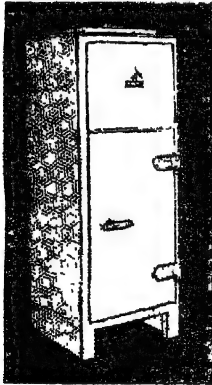
మద్రాసు బ్రాంచి:-

334 తంబుచెట్టివీధి, బి. టి. మనరాసు.

వ్యయముండదు.

అసౌకర్యముండదు.

FREE ZITE

ఈ కొత్త రిఫ్రిజరేటరు మరమ్మత్తుకు వచ్చుట, ఎలెక్ట్రిక్ కరెంటు తప్పి పోవుట; భాగములు విరుగుట మొదలగు బాధలు లేకుండ అమర్చబడి యున్నది. ఫ్రీజైట్ రిఫ్రిజరేటర్లు ఎలెక్ట్రిక్ కరెంటు గ్యాసు ఉన్నను లేకపోయినను సదుపాయముగ ఉపయోగింప వచ్చును. ఇది హిందూదేశపు వస్తువులతో హిందువులచే హిందూదేశములో తయారు చేయబడినది. ధర చాల స్వల్పము.

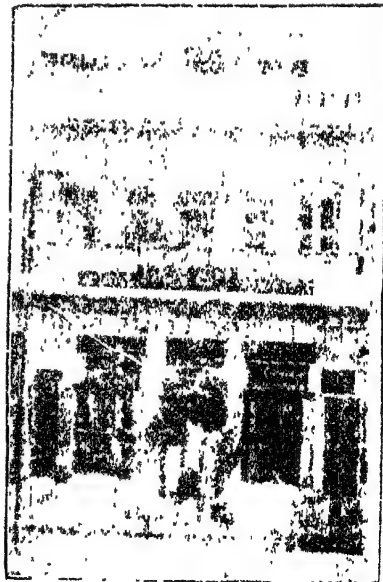
సోడా కంపెనీవారును, CO₂ గ్యాసు ఉపయోగించువారును, మా పరిసరమైన ఫ్రీజైట్ CO₂ గ్యాసునే ఉపయోగింపుడు. ధర మాడ తక్కువ.

M. T. K. VEL BROS.,
12-35, KHALEEL MANSIONS,
Mount Road, :: Madras.

ఏజెంట్లు:- (1) ఏ. వి. భానోజీరావు, (2) రామబ్రహ్మాంగారు,
చేర్మన్, వైజాగ్ మునిసిపాలిటీ కంట్రాక్టరు, వర్తకులు
విశాఖపట్టణము జిల్లా. కృష్ణాజిల్లా.

అంబీన్ కేఫ్

మద్రాసు & వెల్లూరు.

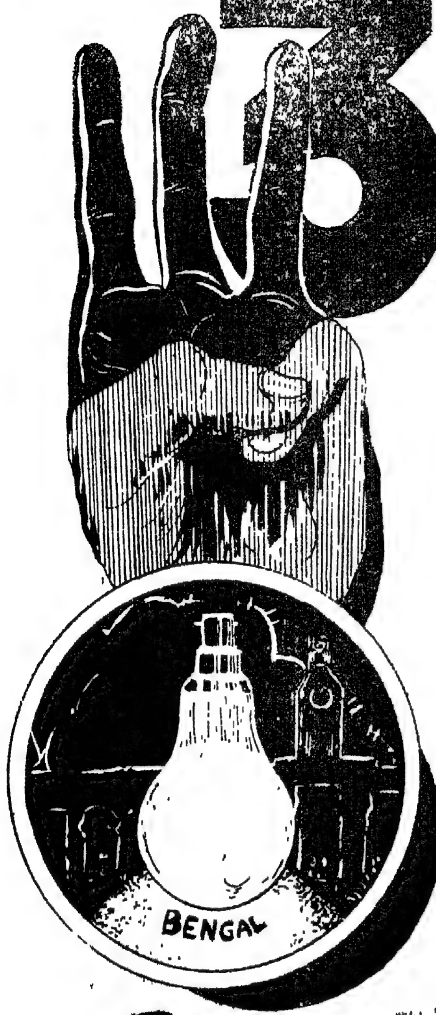

రేట్లు సరసము.

కాటరింగు విశ్రాంతి కట్టించుటకు విందులు, పుష్పిని కల్పించుటకు.

ఆంధ్ర పత్రిక బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

3 factors
DETERMINE
the
EFFICIENCY
OF THE
LAMP

1 The Initial Efficiency
2 Average Efficiency throughout life
3 Life Test

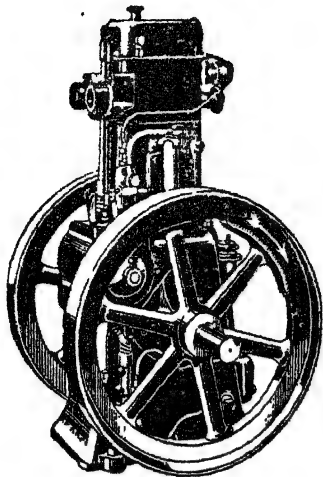
Bengal COMPLIES latest B.S.S
THE FIRST NATIONAL LAMP

40pi36

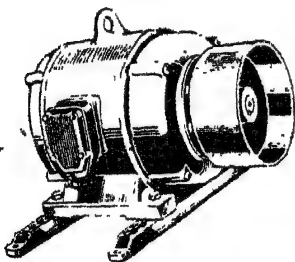
ఎల్లప్పుడు "బెంగాల్ బల్బులు" వాడుడు.
ఇండియాలో చేయబడినవి. ప్రతిపరీక్షకు అగ్రి శ్రేణ్మయైనవి. మిక్కిలి పోడిమిగలవి

మెసర్స్ వాల్కార్టు బ్రదర్స్, ఇంజనీర్స్ మదరాసు.

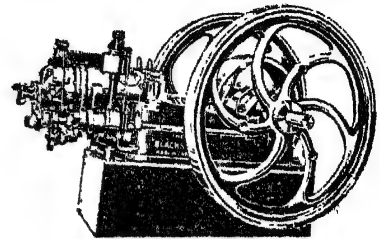
లిఫ్ట్ ముంజనులు

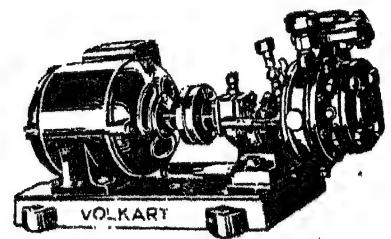
బ్లౌక్ బూవేరి
యెలక్ట్రిక్ మోటారులు

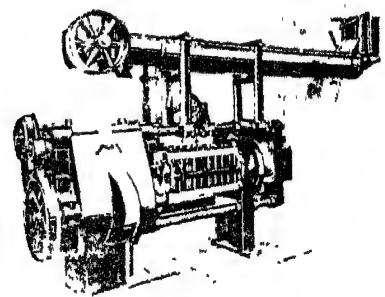
ఫ్లిచైల్డ్ ముంజనులు

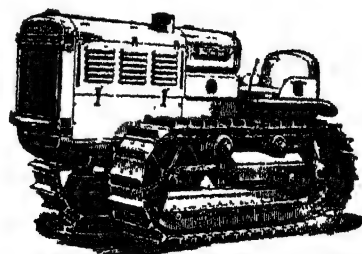
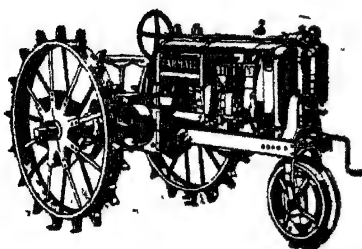
యెలక్ట్రిక్ పంపులు

ఆయిల్ యెక్స్ ప్లొరులు

ఇంజనీయర్ పారిశ్రామిక
ప్రయోగము

బ్లౌక్ బూవేరి ముంజనులు
క్లిష్టమైన పరిస్థితులలో
ఎయిల్ ఇంజనీరింగ్ కార్పొరేషన్

తయారైన తెలుగు టాకీలు

సతీ తులసి

శ్రీ మహావిష్ణువు

—(.)—

కృష్ణవరదసిన తులసి—హిందూ
గృహముల పాపనముచేయు తులసి
పవిత్ర చరిత్ర ఇది. బృంద తులసి
ఎట్లయ్యెనో వీనులవిందుగా విని
కన్నుల పండువుగా చూచుటకు
పుణ్యప్రద మైన అగ్రగణ్యమైన
తెలుగు టాకీ ఫిల్ము.

చిత్రనళీయుము

నలదమయంతి

—(.)—

నలభీమ పాకముగా తరుగా
రైన నాణ్యమైన తెలుగు టాకీ.
మోహగాథలలో మేల్కొలుపు.
సటీనటులు సవరత్నములు:

మాధవవెద్ది—అద్దంకి

మిస్ శ్రీరంజని

అద్భుతముగా రసవంతముగా పటించిరి.
నలదమయంతికిసాహితీ సలహాదత్తవ్యక్తియే

రాబోవుచున్న మహాతకృష్ట పుణ్యగాథ

వెంకటేశ్వర మాహాత్మ్యము

For Booking Apply to:—

SREE RAMA FILMS LTD., NELLORE.

పూర్తి కావచ్చినది

ఈయేటి అత్యుత్తమమగు తమిళటాకీ

వి మ్మ లీ ల

డైరెక్టును — పాత్రధారణము

రా జా శాం డో

యింకను

శ్రీమతి లీలాబాయి

మిస్ దేవసేన

„ ఖజానం

„ పార్వతీ, యం. ఏ.

యింకా యితరులు.

మాస్టర్ రాజేశ్వరరావు

„ మణి

„ రాజగోపాల్

„ నందారాం

మిస్టర్ యన్. రామనాథన్

„ సి. సుందరరావు

„ శాండో. నటేశవిల్ల

తొందరపడి రచించినది సి. ఏ. లక్ష్మణదాస్.

మ్యూజిక్ డైరెక్టర్: పి. కే. జయరామయ్య.

ఇది ఆర్పు గ్రామోఫోన్ అండ్ టాకీ వారి ఉత్తమ చిత్రము.

Apply:—

ORRS GRAMOPHONE & TALKIES LTD.
(Talkie Section)

Whites Road, Mount Road, Madras.

ఫెడరలు, యూనిటరీ ప్రభుత్వములు

భారతదేశమునకు తగినదేది?

అంబటి సుబ్బరాయశాస్త్రి

నూతన భారతరాజ్యాంగ చట్టము (The New Indian constitution act) రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యము (Provincial autonomy) తో ప్రారంభించి ప్రవేశపెట్టబడిన నాట నుండి “ఫెడరేషను”, “ఫెడరలు ప్రభుత్వము” అను రెండు శబ్దములు రాజకీయ రంగమున బ్రతిష్ఠనులీనుచున్నవి. ఆ చట్టము ననుసరించి ప్రభుత్వమువారు “ఫెడరలు విధానము”ను భారతదేశ కేంద్రప్రభుత్వముగ ద్వారలో ప్రవేశపెట్టినారు. కాంగ్రెసువారి యొద్ది బహులోప దోషభూయిష్టముని వాదించుచు, తత్ప్రవేశమునే ప్రతిఘటించుచున్నారు. “ఫెడరేషను” స్థాపించబడినగాని యాంగ్ల రాష్ట్ర నిర్మాణము కాజాలదని కొందఱు అనుచున్నారు. కనుక “ఫెడరలు ప్రభుత్వము” అనగా నేమో, దానికిని “యూనిటరీ ప్రభుత్వము”నకును గల భేదమేమో, వానిలో నేది మన భారతదేశమునకు సాంఘిక, కార్మిక, శాసిత పరిస్థితులబట్టి యొక్క సమంజసము, లాభ కరము నగునో తెలుసుకొనుట ప్రతిభారతీయుని కర్తవ్యము.

‘సంధి’ లేక ‘సమాధానము’ (Treaty or agreement) అను నర్థమున్న, ‘లాటిను’ (Latin) భాషయందలి ‘ఫోడసు’ (Foedus) అను శబ్దమునుండి యీ ‘ఫెడరలు’ శబ్దము గ్రహించబడినది. వర్తమానకాలమున ‘ఫెడరలు ప్రభుత్వ’ మనగా, రెండు మూడు స్వతంత్ర ప్రభుత్వముల కలయికవలన నేర్పడిన యొక నూతన సంయుక్త ప్రభుత్వమని పరిగణింపబడుచున్నది. ఇట్టి కలయికలే నేర్పడు సంయుక్త ప్రభుత్వములు పలు తెలుసుగా నున్నవి: (౧) అంతర్జాతీయ సంయుక్త పరిపాలనా సంస్థలు (International administrative unions); (౨) వ్యక్తి సంయుక్త సంస్థలు (Personal unions); (౩) సత్య సంయుక్త సంస్థలు (Real unions); (౪) కాన్ఫెడరేషనులు; (౫) ఫెడరేషనులు అని యవి యొందువిధములు.

“నూయజుకానల్” (Suez canal) ను పరిపాలించు బ్రిటిషు, ఫ్రెంచివారి సంయుక్త

పరిపాలనాసంస్థవంటి వంతర్జాతీయ సంయుక్త పరిపాలనాసంస్థలుగా దేర్చినవి. రెండు మూడు స్వతంత్రరాజ్యముల కొక్కడే రాజు ఏ కారణములచేనైన నేర్పడిన, వ్యక్తి సంయుక్త పరిపాలనా సంస్థ లేర్పడును. పదునేడవ శతాబ్దాదియందు ఇంగ్లండు, స్కాట్లండు లను ప్రత్యేక స్వతంత్ర రాజ్యములకు రెంటికి ‘మొదటి జేమ్సు’ అనువాదొకడే రాజుగా నేర్పడెను. మనదేశమందు గూడ పూర్వచాళుక్య, చోళరాజ్యములకు రెంటికి గులాత్తుంగచోళుడు రాజయ్యెను. ఇందు రెండు స్వతంత్రరాజ్యములకు ప్రభువాకడగుట తప్ప యితర సంబంధ మేమియు నుండదు.

ప్రభు వికృతయేకాక, ప్రత్యేకరాజ్యములకు వలయు నేకొన్ని ముఖ్యవిషయములందేని సంయుక్త పరిపాలనము నవలంబించిన, సత్యసంయుక్త సంస్థ సంభవించును. ౧౮౧౫-వ సంవత్సరమునుండి ౧౯౦౫-వ సంవత్సరము వఱకు విదేశ విషయములందు (Foreign affairs) ఏకీభావముగల్గి, తదితర విషయముల స్వాతంత్ర్యము పాటించుచుండిన “నార్వే, స్వీడనుల సంయుక్తత” యుట్టిదియే. సుమారు ౧౦, ౧౧-వ శతాబ్దములందు శాంధిదేశమున నేరుకెక్కిన పెనుగొండ మున్నగు నప్రాదేశ వర్తకనగరము లొక్కొక్కటియు ప్రత్యేక స్వతంత్ర నగరరాజ్యములు (city states) గా నుండినను, పరభూపాలురతోడి సంబంధములందు (Foreign relations) ఏకీభావము గలిగి, పెనుగొండనగరాధిపతియగు కుసుమశ్రీస్థికి లోబడియుండిరి. చాళుక్యరాజున విష్ణువర్ధనునితోటి వివాహసంబంధము తగునా, తగదా అను విషయముగూర్చి చర్చించుటకు పెనుగొండ నగరమున గూడిన నభ్యుదయ విమల నగరములనుండియు నభ్యుదయ (Delegates) విచ్చేసిరి. ఈ యాంగ్లనగర రాజ్య సంయుక్త సంస్థ పూర్వము గ్రీసుదేశమున వెలసిన ఏకీయనులీగ (Achean league) వంటిదని చెప్పవచ్చును.

ఇట్టి సత్యసంయుక్త ప్రభుత్వ సంస్థలకు, (Real unions) “కాన్ఫెడరేషను” అను నానికి భేద మెంతయో లేదు. ౧౭, ౧౮-వ శతాబ్దములందు మొగలుల పాగరడంచిన మహారాష్ట్ర రాజ్యసంస్థాపకుడగు శివాజీ యేర్పజచిన యష్టప్రధాన నామక పరిపాలనాసంస్థకు లోబడక, యాతనియనంతరము మహారాష్ట్ర రాజ్యము విస్తరించుకొలది బయలుదేరిన పలువురు మహారాష్ట్ర ప్రముఖులు ప్రత్యేకస్వతంత్రరాజ్యసంస్థ లేర్పఱుచుకొనిరి. అపుడు బాలాజీ విశ్వనాథుడను మహారాష్ట్రానియంత స్వతంత్ర మహారాష్ట్ర ప్రముఖు జొక్కొక్కడు తన రాష్ట్రముందు స్వతంత్రపరిపాలన చేసుకొన నొప్పుకొనెను. కాని, పరరాజులతోటి సంబంధములందెల్ల ప్రత్యేకరాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యము పనికిరాదని, తద్విషయచర్చకుగా నొక సర్వరాష్ట్ర సంయుక్త సంస్థను (సర్వస్వతంత్ర రాష్ట్రములపైన నా విషయమందు నధికారము చలాయించగల శక్తిగలది) ఏర్పాటుకావించెను. ఈ మహారాష్ట్ర సంయుక్త సంస్థ “రానడే” మున్నగు సుప్రసిద్ధ మహారాష్ట్ర చరిత్రకారులు “మహారాష్ట్ర కాన్ఫెడరేషన్” (Maharata confederacy) అని పేర్కొనిరి.

ఇట్టి కాన్ఫెడరేషనులకు, నిపుడు మన దేశమున స్థాపించబడవలెనను ‘ఫెడరేషను’కు నెంతయో భేదము గలదు. కాన్ఫెడరేషనులందు వివిధప్రత్యేక స్వతంత్రరాష్ట్రములతో కొన్ని సామాన్యవసర కార్యనిర్వహణార్థము సంయుక్తత పాటించి, యొక సంయుక్త సంస్థ నేర్పాటు జేసి, తదధికారము దలనిడుకొనును; కాని యెట్లు డిప్టుము లేకున్న నపు డారాష్ట్రములాసంయుక్త సంస్థతోటి సంబంధమును విశ్రాంతిగొనవచ్చును. ‘ఫెడరేషను’లో నట్లు విడిపోవుటకు సాధ్యపడదు. ‘కాన్ఫెడరేషను’లో సంయుక్త సంస్థకు రాష్ట్ర సంస్థలతో మిత్రమే సంబంధముండును. ‘ఫెడరేషను’లో రాష్ట్రములతోడను, తత్పరులతోడనుగూడ సంబంధముండును.

ఫెడరలు, యూనిటరీ ప్రభుత్వములకు
గల భేదములు

ఫెడరలు ప్రభుత్వమునందు రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము (Provincial autonomy) కలదు. అందలిపౌరులు తాము వసించు రాష్ట్రమునందలి ప్రభుత్వముతోడను, ఫెడరలు ప్రభుత్వముతోడనుగూడ, అనగా రెండు ప్రభుత్వములతోడను సంబంధము గల్గియుండును. ప్రతి రాష్ట్రమునకు శాసననిర్మాణాధికములగు ప్రభుత్వాధికారము లెన్నియో విషయములందొప్పియుండును. యూనిటరీ (Unitary) ప్రభుత్వముం దన్న నో అట్లు గాదు. అందు ప్రభుత్వాధికార మొక్కటే ఒకటేపౌరస్వత్వము (citizenship), అనగా రాష్ట్రములును, రాష్ట్రప్రజలు నొకే యధికారమునకు లోబడియుండవలెను. అందు కేంద్ర ప్రభుత్వమునకే (Central government) సర్వాధికారము లుండును. రాష్ట్రములన్నియు నన్ని విషయములందును కేంద్రప్రభుత్వపు టాజుల దలవిడుకొనవలెను. కేంద్రప్రభుత్వశాస

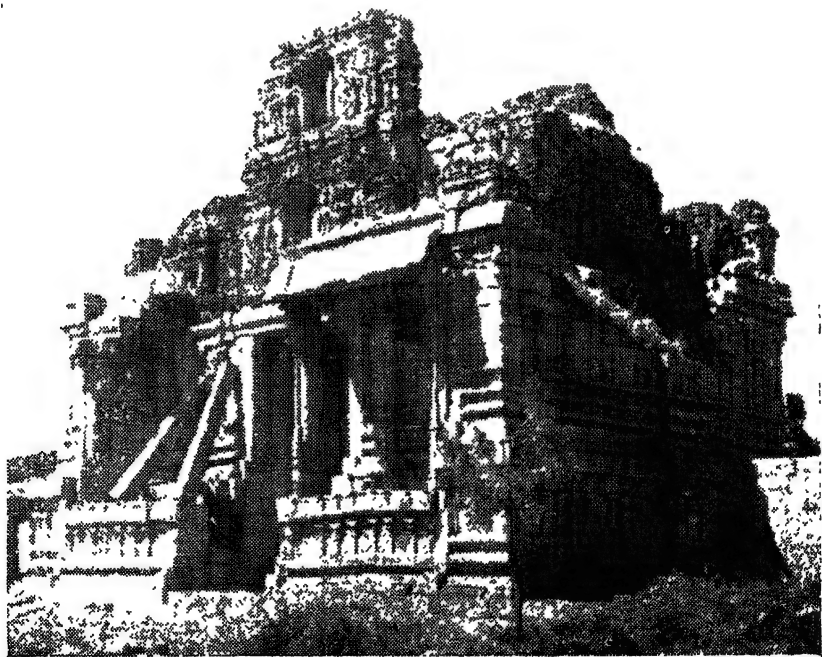
నములే అందు చలాయించబడి అనుసరింపబడవలెను. రాష్ట్రముల కేలాటిశాసననిర్మాణాధికారము నుండదు. ఫెడరలు ప్రభుత్వముగల రాజ్యమున కేంద్రప్రభుత్వము, రాష్ట్రములతో గలిసి ఏర్పాటుగావించుకొన్న ఏకాన్ని విషయములందో స్వతంత్రాధికారము గల్గి, తద్విషయములందుమాత్రమే రాష్ట్రముల నాజ్ఞాపించును. తదితరవిషయములందు రాష్ట్రములకు సర్వస్వతంత్రతాసన నిర్మాణాధికారము లన్నియు గలవు.

భారత దేశమునకు తగినదేది ?

ఇట్టి ఫెడరలు, యూనిటరీ ప్రభుత్వములందేది మన భారత దేశమునకు తగు ననునది ప్రస్తుతాంశము. యూనిటరీ ప్రభుత్వము, భాషా భావమతజాత్యాదిక సకలవిషయములందును సమైక్యతగల్గిన నాతివిస్తీర్ణమున దేశములందు మాత్రమే యెప్పటికి గొనసాగగలదు. అటుగానిచో ఫెడరలు ప్రభుత్వమే తగినది. భారతదేశమందు భాషైక్యత, మతైక్యత లోపించుటజేసియు, నది యూరపునందు

విఖ్యాతివడసిన 'యూనిటరీ ప్రభుత్వము' గల 'బ్రిటను, ఫ్రాన్సు' మున్నగు దేశములతో సమానముగు విస్తీర్ణముగల రాష్ట్రములెన్నియో వెలయు బహువిస్తృతదేశ మగుటంజేసియు నీ దేశమునకు యూనిటరీ ప్రభుత్వము పనికిరాదని యెల్లరకును చెలియువిషయమే. అశోకుడాది గాగల హైందవప్రభువులును, మహమ్మదు-బిక్రతుగ్లకు-వంటి మహమ్మదీయ ప్రభువులును అనాదిగా నీదేశమునందు తమతమ విస్తృత రాజ్యముల నిరంకుశముగ 'యూనిటరీ ప్రభుత్వము' సేర్పాటు గావించిరి కాని, యది మూన్నాళ్ల ముచ్చటై కొలదికాలమునకే రాష్ట్రములన్నియు స్వతంత్రములై, దేశమరాజకన్యతయందు బడి దేశీయులలో నైకమత్యము లేక అది పలుమాటు పరదేశీయులదాడి కేటయించు వచ్చినది.

ఇంతియేగాక, యూనిటరీ ప్రభుత్వమును స్థాపించిన, ప్రశ్నేకాంక్షరాష్ట్రనిర్మాణమునకు మన మొనరించునాందోళన యంతయు నిష్ఫలమయ్యును. ఎందుకన, యూనిటరీ ప్రభుత్వమునందు స్వతంత్రరాష్ట్రప్రభుత్వము

శ్రీకృష్ణ దేవాలయము - హంపి

సాగదు. అట్టి స్వతంత్రప్రభుత్వము లేని ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమువలన నేమి ఫలము భవించగలము? కనుక ప్రత్యేకభాషారాష్ట్ర నిర్మాణమునకును, తదవిచ్ఛిన్నాభివృద్ధికిని, మతభాషావికముల మించు జాత్యైక్యతను జూచి, దానిని వృద్ధిపొందించుటకు గూడ ననుకూలమైనది ఫెడరల్ ప్రభుత్వము; అనగా కేంద్రప్రభుత్వము 'ఫెడరల్' పద్ధతిని స్థాపింపబడినచో, ప్రత్యేక రాష్ట్రప్రభుత్వములు స్వతంత్రము లగుటచేసి తత్ప్రజాభివృద్ధి నిర్విఘ్నముగా గొనసాగి సమష్టిజాత్యభివృద్ధియు, సకల భారత జాత్యైక్యతయు తప్పక కలుగునని నాయాశయము.

మీదు మిగుల 'యూనిటరీ ప్రభుత్వము' స్థాపించి, సకలాధికారములను కేంద్రప్రభుత్వపుచేతిలో నిడి, తదాజ్ఞలను సకలరాష్ట్రములు సకలవిషయములందును పాలింపవలెనన్న, మతభాషావిక భేదములవలన భేదాభిప్రాయములు జనించి, కేంద్రప్రభుత్వపు నిరంకుశాధికారమునకే భంగము వాటిల్లును. ఏదీర్ఘి నుండియో సర్వకాలములయందు సంతృప్తికరముగా సకలవిషయములందు సర్వరాష్ట్రము మీదను ప్రత్యేకముగను, సమష్టిమీదను వలయురీతి సాధికారము చలాయించు సాధ్యముగాక, దేశ అంతరంగవిషయములను (Internal affairs) గూర్చియే యూనిటరీ ప్రభుత్వము కాలము గడుపును, దేశసమష్టికి వలయు రక్షణము (National Defence), సైన్యనిర్మాణము (Military Organization) మున్నగు విషయములనుగూర్చి సరియైన శ్రద్ధ తీసికొన జాలకపోవచ్చును. ప్రపంచమునం దెల్లెడల యుద్ధనినదములు విసబడు నిక్కాలమున కేంద్రప్రభుత్వము, దేశరక్షణ, సైన్యనిర్మాణాదివిషయములందు చక్కని దృష్టి నిడి, సంతృప్తికరముగా సకలరాష్ట్రసహాయమును బడసియుండుట దేశక్షేమమున కత్యంతావసరమగును. అందువలన ఫెడరేషను స్థాపించినచో అట్టి సమష్టి జాతీయాభ్యుదయ కార్యములు సాధ్యమగును.

దేశరక్షణ, విదేశ వ్యవహారాది విషయములందు కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడియుండి దేశాంతరంగ విషయములందు స్వాతంత్ర్యము గల్గిన రాష్ట్రప్రభుత్వములు వెలయుపద్ధతిని స్థాపింపబడు ప్రభుత్వమే, అనగా 'ఫెడరల్ ప్రభుత్వమే' మన భారతదేశమునకు తగినదని ముమ్మాటికి జెప్పవచ్చును. అందుకనియే

పాశ్చాత్య రాజనీతిశాస్త్రకారుడు డాన్ 'సిడ్ని విక్టర్'

"Where there are adjacent communities, anxious to preserve a real independence, but afraid of proving too weak in isolation to hold their own with powerful states in their neighbourhood, a federal union is an obvious resource."

అనగా, స్వాతంత్ర్యరక్షణాపేక్ష కలిగి, విడివిడిగ నుండుటవలన దుర్బలములై, పొంత నున్న బలవద్రాజ్యములధాటి కాగలేమను భీతి కలిగిన చిన్న సంఘము లిరుగుపొరుగుల నున్నప్పుడు దానికి 'ఫెడరల్ సమైక్యత'యే గతి - అని చెప్పియున్నాడు.

మత భాషావిక భేదములు స్వల్పములే యైనను, తత్తద్విభేదములచే నొప్పాటు వివిధ రాష్ట్రములకు వలయు వివిధశాసనముల జేయుటకు గాని, వానిని శ్రద్ధగాను, సకల సమృద్ధిగాను చలాయించుటకుగాని కేంద్రప్రభుత్వమునకు సాధ్యముకాదు. కనుక, దేశసమష్టిక్షేమమునకు వలయు కార్యములందు సర్వాధికారముగల కేంద్రప్రభుత్వమును, తదితర సర్వ కార్యములందును స్వతంత్రాధికారము గల రాష్ట్రప్రభుత్వమును వెలయునటుల మన దేశప్రభుత్వము నేర్పడుచుట, అసగా ఫెడరలు ప్రభుత్వము నేర్పాటుచేయుట మనదేశమున కెంతయో ఊహ్యము.

ఇంతియేకాక, వర్తమానకాలమున బ్రిటిషుపాలకులచే నాదరింపబడి, తమతమరాష్ట్రములందు నిరంకుశ ప్రభుత్వమును చలాయించుచుండు స్వదేశ సంస్థానాధీశు లెందఱో యున్నారు. వీ రందఱునుగూడ ఏనో యొక రీతిగ దేశసమష్టిలాభమున కేర్పడు కేంద్రప్రభుత్వమున కితర రాష్ట్రములతోపాటు సమరీతి లోబడియుండువలెనన్న ఫెడరలు ప్రభుత్వమే సరిపడునుగాని, యూనిటరీ ప్రభుత్వము పనికిరాదు. ఎందుకన, ఫెడరలు ప్రభుత్వమునందు, వారు తామిపుడు చలాయించు రాష్ట్ర స్వతంత్రాధికారమున కంతగా భంగము వాటిల్లుదు. యూనిటరీ ప్రభుత్వమందన్నచో తమ యధికారములకెల్ల కేంద్రప్రభుత్వమునకు ధారపోసి, కేంద్రప్రభుత్వపు టాజ్జలను బాలించునుద్యోగస్థులుగా మాత్రమే వలెను. బహు సంవత్సరములుగా సాధికార

రుని ముఖగిన యీ సంస్థానాధీశు లిట్లు చేతురనుట కలలోనిమాట.

బ్రిటిషు పరిపాలనకు లోబడియున్న మన కిట్టి ఫెడరలు ప్రభుత్వమును స్థాపించి, దానిని పెడదారిని బడకుండ సాగించుట సాధ్యమగునాయన్న - బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధిపత్యమునకే లోబడియున్న కేనడా, అస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికాలయందు 'ఫెడరలు ప్రభుత్వము' విజయవంతముగా సాగుటలేదా? కనుక విస్తీర్ణముందును, ప్రజాభావశక్యముందును, భాషావిక స్వల్పభేదములందును, భౌతికపరిమితులందును కేనడా మున్నగు వలస రాజ్యములను బోలిన భారతదేశమునందు ఆ రాజ్యములందువలె నిజమైన యధికారము గల ఫెడరలు ప్రభుత్వమును నిర్మించినయెడల వివిధరాష్ట్రములమధ్యగల భాషావిక స్వల్పాంతరంగభేదత్రవత త్వరలోనే యంతరించి, జాతివ్యక్తతకు తగిన గట్టిపునాదు లేర్పడును. స్వదేశసంస్థానాధీశులకు మొదటమొదట కొన్ని యధికారములను 'ఫెడరలు ప్రభుత్వము'న కిచ్చుటకు రుచింపకున్నను, వారందఱు కాలక్రమమున అట్టి యావశ్యకతను గుర్రెరిగి ఫెడరేషనులో చేరకపోరు. ఇపుడు వేణువేణు రకముల ప్రభుత్వములను గల్గి, వేణువేణు భావాభిప్రాయములతో పరిపాలింపబడుచున్న దేశము నందలి సంస్థానము లన్నియు బ్రిటిషుఇండియా రాష్ట్రములతోడ సమానప్రపత్తిగలిగి యొకటే కేంద్రప్రభుత్వపాలనమునకులోబడి పనిచేయు నాడెనునకు దక్షైక్యతయు, జాత్యైక్యతయు గల్గును; "చీలదీసి యేలుము" (Divide and rule) అను పాశ్చాత్యరాజనీతి నెదుర్కొని దాస్యవిముక్తిని బడయగలుగుదుము. అట్టి మోక్షము 'ఫెడరలు ప్రభుత్వము'వలననే కలుగవలెను.

ఫెడరలు ప్రభుత్వమునకు మొదటి మెట్టుగా 'ఫెడరలు కోర్టు' (న్యాయస్థానము) స్థాపింపబడినది. ఇది ఫెడరలురాష్ట్ర ప్రభుత్వములమధ్య సాధికార విభజననుగూర్చి కల్లుతగువులనుమాత్రమే కాక యిపుడు రాష్ట్రములయందలి హైకోర్టులనుండి ప్రీవికాన్సిలునకు బోవు 'అప్పీల్స్' నన్నిటిని ఇండియా యందే పరిష్కరించును. కనుక 'ఫెడరలు ప్రభుత్వ' స్థాపనవలన క్రమముగా పరదేశదాస్య విమోచన మగునని నా యభిప్రాయము.

బహుధాన్య వత్సరము

సేమాన సూర్యప్రకాశకవి

శ్రీ బహుధాన్యవత్సర మశేషజగజ్జన వర్ణనీయ నా
నా బహుధాన్యసంచయఘన స్తబకాన్విత సర్వసస్య రే
ఖా బహుధా పరిస్ఫురదఖండమహీవలయంబు దేశసే
వా బహుధాన్యమాన్య బుధవర్గము వచ్చె ననర్గళస్థితిన్.

శ్రీ గంధశైలాగ్ర సీమ వెల్వడి యల్లనల్లన వీతంచె జల్ల గాలి
బహుళానురాగసంపద మాధవుడురాంగ విలసిల్లె జెలువొంది విషిసలక్ష్మి
హుతవహస్త్రితి కున్న తనవనారంభదీక్ష వహించె సద్విజకులంబు
ధాత్రిజ సాధనంతతిఁ బల్లవప్రాప్తిఁ గరమొప్పె వరగణికాగణంబు
న్యస్తానములై కనత్పుష్పబృంద మరందంబుఁ గ్రోలె మిళిందపంక్తి
నాళీకవని వరాటాళీసమేతమై కేళిఁ గావించె మరాళిపాళి
మధురామ్రఫల మాని మదమూని పొలినోని పలుకుల లాలించెఁ గలికిఁజలుక
సంగతాస్త్రానంగ చాపభంగిఁజెలంగె సంఘల్లనుమలతా సంచయంబు

వరుసఁ బాడెఁ బికము, వర్తిల్లెఁ బరిణయో

త్సవము లఖిలనగర జనపదముల

రహి వహించె జగము, బహుధాన్యవత్సర

ముజ్జ్వలముగ వచ్చి యెప్పుడుండె.

EDITED PRINTED & PUBLISHED BY K. NAGESWARA RAO,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras.

G.E.C. RADIO

THESE ARE THE POINTS THAT
MAKE GEC ALL WAVE SUPERHET
RECEIVERS OUTSTANDING IN QUALITY AND
PERFORMANCE.

▶ PRESELECTION H. F. STAGE.

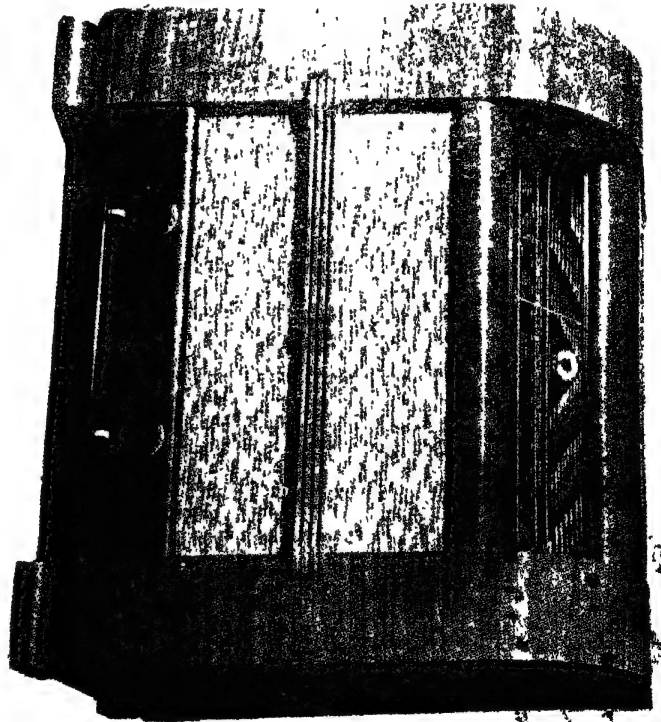
▶ WONDERFUL SHORT WAVE
PERFORMANCE.

▶ CHROMOSCOPIC DIAL WITH
"TUNERAY" INDICATOR.

▶ ROTAVERNIER MICROTUNING
AND AUTOMATIC TWO SPEED
TUNING.

▶ BALANCED QUALITY CONTROL.

▶ STATION NAMES (all ranges) AND
VISUAL SWITCHING.

BRITISH MADE

THE GENERAL ELECTRIC CO. (INDIA) LTD.,

MAGNET HOUSE, MOUNT ROAD, MADRAS.

REPRESENTING THE GENERAL ELECTRIC CO., LTD., OF ENGLAND.

SUB BRANCHES—

BANGALORE, COIMBATORE, HYDERABAD (Deccan), TRIVANDRUM.

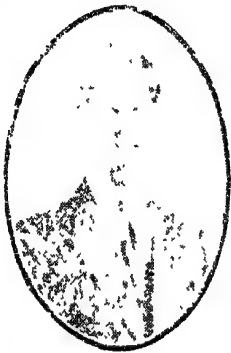
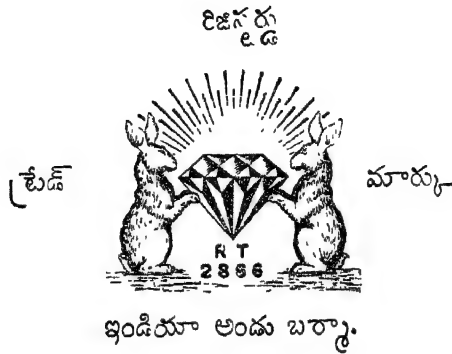
తంఱి చిరునామా:—“ఉత్తమి.”

తపాలపెట్టె నెం. 418.

స్థాపితము:

1924

రంగూన్ “కుందేలు మార్కు” కెమికల్స్

అ. ము. క.

అ. ము. మా.

అన్ని నగలకు శ్రేష్ఠమైనవి
నాణ్యము గల నరుకు!
ఖరీదు స్వల్పము!

మేము ఇండియా, సిలోను, మలయా దేశములలో గల అనేక వ్యాపారులకును, ఇతరులకును, వారివారి ఆర్థుల ప్రకారము, వలసినసైజులకు శ్రేష్ఠమైన మా కుందేలు మార్కు కమములను పంపి తృప్తిని కలిగింపజేయుటే మా కంపెనియొక్క ముఖ్యోద్దేశము. తమ కిదివరకే తెలిసియుండవచ్చును. అయినను ఒకసారి పరీక్షించి చూచిన మీకు స్పష్టపడగలదు. ఖరీదు వగైరాలకు వ్రాసిన కేటలాగు పంపబడును.

అ. ము. నటరాజ్ శెట్టి & బ్రదర్స్

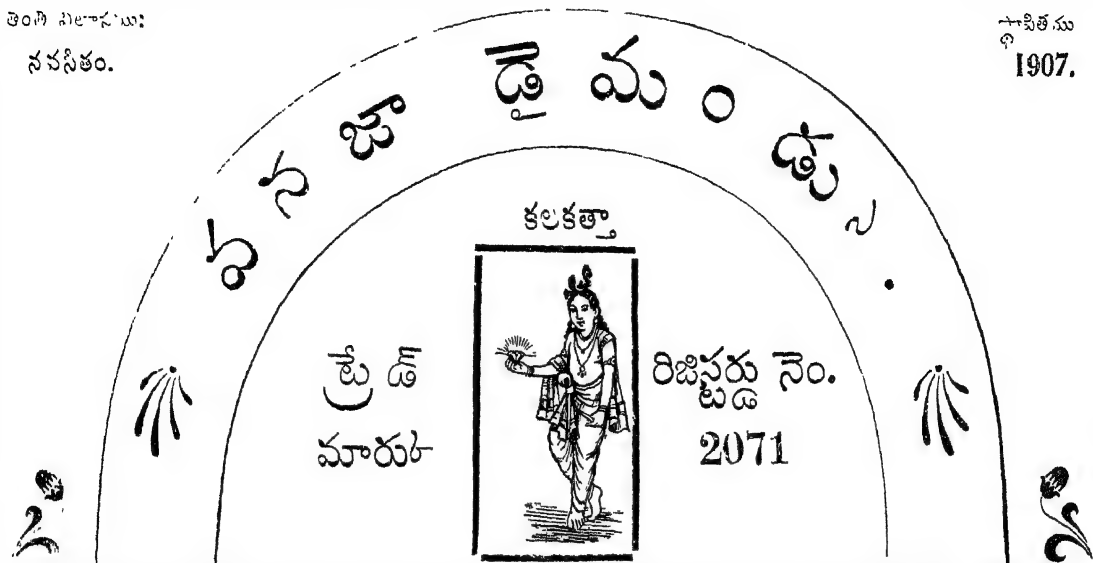
రంగూన్ “కుందేలుమార్కు” కెమికల్ డైమండ్స్ వ్యాపారులు,

Karaikal. — నెం. 86, మొగల్ రోడ్డు, రంగూన్.

N. B. మా కుందేలుమార్కు కమలములు అన్ని యూల్స్ లోని పరాము వర్తకులచే ఎడ్వ దొరకును.

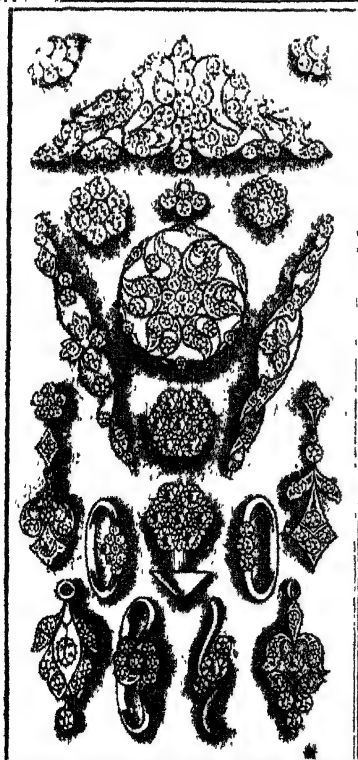
తెంగి పిల్లలు:
నచసితం.

సావితము
1907.

నెజా దైమంధ్యం—తోడ నెజా కమలం 1 క 0-4-0. బెసర్ నెజా కమలం 1 క 0-4-0

అసలు వెజమలవంటి ప్రకాశము గలవిగాను- అందరచేతను పొగడబడినవియును,
— అన్నియాభరణములకున్న తగినవి యెరున్న మామొక్క —
వనజా దైమంధ్యంను రంగోసు కమలములను తీసి తృప్తి పొందుడు.

M. M. Muthukrishna Chetty
& Son,
JEWELLERS.
BIG BAZAAR STREET,
TRICHINOPOLLY, S. I

వనజా కమలములతో ఉత్తరవాదముతో తయారు చేసిన
కమ్మలు, పోగులు, లోలాక్కులు, బేనరిలు,
ముక్కుగొట్టాలు, జడబిళ్లలు రకములున్న
మీ సొంతదృష్టిలోనే 31 సంవత్సరములుగా
ప్రసిద్ధమైన పనివాండ్రచే వేలకొలది నగలు తయారు
చేయించుట అందరికిన్ని తెలిసినవిషయమే. మీరున్న ఒక
సారి కావలసిన నగలకున్న, వనజా దైమంధ్యం
కున్న ఆర్డరు ఇచ్చి రప్పించి తృప్తి పొందుడు.

మే. ము. ముద్దుకృష్ణ శెట్టి అండు నగ్న,
పరాపుష్పాపరము, వెస్టి ఆంగడి వీధి, తిరుచినాపల్లి.

“సౌండ్స్ సంబంధించినదంతయు” ఒకే స్థలమున దొరకును.

కాలము - వ్రాయాసము - ధనము - మిగులుటకు

వివేకముగల థియేటర్ యజమానులు బాగుగా పనిచేయు గల నిపుడును పనివారిని సంపాదించుటలోగాని, సులభముగా లభించని భాగములను నేకరించుటలోగాని కాలము వృధాచేయలేమని వారికి తెలియును. అందువలననే, అనుభవజ్ఞులైన థియేటర్ యజమానులు, వక్షిణ యిండియాలో నంతటను, మద్రాసులోని సౌత్ యిండియా సౌండ్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్ కును, బెజవాడలోని ఆంధ్రసౌండ్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్ కును వెళ్లి తమ సౌండు పరికరములను కొనుచున్నారు. సౌత్ యిండియా సౌండ్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్. ఆంధ్రసౌండ్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్ వారు పూర్తి స్థాకు నొసంగెదరనియు, అతి శ్రీమ్రముగా కావలసిన పనులన్నియుచేసి యిచ్చెదరనియు, ప్రతి థియేటరు యజమానునకు తెలియును చాలధనము మిగులునట్లుగా ముచిరకము పరికరములను చౌకగా సరఫరా చేయగలమనియు ప్రతిటాకీ వ్యాపారస్థునకు తెలియును.

బ్లిక్ అ డ్రెసుల యేర్పాటులు, నె.సరిగా అవసరమైన
పనులనుచేసి యిచ్చుట ప్రత్యేక విశేషము.

వివరములకు:—

The South Indian Sound Corporation Ltd.,

(Pioneer Suppliers and Sound Engineers of all kinds of Studio and
Theatre Talkie Equipments and Radios)

27, Mount Road, MADRAS.

Tele | Gram "Sisound," MADRAS.
Phone 8062.

or

The Andhra Sound Corporation,

(Controlled by the South Indian Sound Corporation Ltd., MADRAS.)

Near Maruthi Cinema, BEZWADA.

Telegram: Sound BEZWADA.

The South Indian General Assurance Co., Ltd.

ది సౌత్ ఇండియన్ జనరల్

అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

(స్థాపితము : 1929.)

హెడ్ ఆఫీసు : యెన్.ఎస్.సేడ్, మదరాసు.

బొంబాయి బ్రాంచి :

381, ఇస్మాయిల్ బిల్డింగు,
హైదరాబాద్, ఖాట్వా.

కలకత్తా బ్రాంచి :

9, డల్ హౌసీ స్క్వేర్,
కూచ్ఛ.

తెలుగుజీల్లాలలో మా ప్రాతినిధ్యం వహించి
పనిచేయుటకు పలుకుబడి గౌరవముగల యేజంట్లు
కావలసియున్నారు. దరఖాస్తులు పంపుకొన
వచ్చును.

పేరములకు:—

హెడ్డాఫీసు
ఈ

జి. రాఘవరావుగారు, యం. ఏ.

6/166 నిజాంపేట, మచిలీపట్టణము.

సంఘసంస్కారమునకు పయోగించే
సాంఘిక చిత్రము

మద్యపాన నిరోధమునకు మార్గదర్శకము

రోహిణీ వారి మొదటి తెలుగు టాకీ

రోహిణీ

నుద్రాసుమంత్రాలు,
పారిముఖాలు,
వివిధభాషాత్రికలు,
ప్రజాసమూహము
స్లాఘించుచున్న
చిత్రము.

ఇట్టి చిత్రమీవరకు రాలేదు

కన్నాంబ — పాతివ్రత్యప్రభావప్రదర్శనము
కాంచనమాల — శృంగారవిలాసప్రభావములు

నాగయ్య — స్వాతంత్ర్యసంఘటికలు
రామానుజాచారి — సహజమనోహరభిన్నానంద

ఇతరనటుల వివిధ భావాభివ్యక్తిని సయితాశుభము అన్నిసమస్యలవారిని, అన్నిరకాలవారిని ఆకర్షింపగలవు.

మద్రాసు	గుంటూరు	కాకినాడ	విజయనగరం	బెంగళూరు
బెజవాడ	తెనాలి	రాజమండ్రి	విశాఖపట్టణము	నెల్లూరు

నగరముల ప్రదర్శింపబడుచున్నది..... నేడేచూడుడు.

Produced at **Karthikeya Films,**
43, Acharappan St., MADRAS.

For details **ROHINI PICTURES Ltd.**
MADRAS.

రాచావరము, శూన్యగోదావరవిల్లి.

గొప్ప బాదుడుగారి విస్తారవ్యాప్తితో కేట తెలుగుమాటలు.
సంపూర్ణము. ఆన్ని ప్రచురములలోకొన్ని. నూలుపుటలు : రు 0-6-0
భాండ్రీయ నుహావురుసు గంధమాల, బెజనాడ.

243/244, చైనా ఎజారు రోడ్ :: మద్రాసు.

విజయలక్ష్మీ జనరల్ అభ్యారెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్డాఫీసు : మదరాసు

(స్థాపితము : 1933)

అనుమతిపొందిన మూలధనము రు. 5,00,000 లు.

చెల్లింపబడిన మూలధనము రు. 1,06,000 లు.

పాలకవర్గములలో నున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ముఖులు

మ-ర-రా-శ్రీ పుష్పటూరు వెంకట పున్నయ్యగారు, ఎం. ఎల్. సి.,
బ్యాంకరు, మర్చంట్లు, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ
సెంటుసభ్యులు, గుంటూరుశిల్లా బోర్డుసభ్యులు,
గుంటూరు, మానేజింగు డైరెక్టరు.

,, కల్లూరి చంద్రమౌళిగారు, బి. ఎస్. సి., ఎం. ఎల్.
ఎ. తెనాలి.

,, డాక్టరు రాచపూడి, వెంకట సుబ్బారావుగారు,
మర్చంట్లు, గుంటూరు.

,, డాక్టరు వల్లూరుపల్లి లక్ష్మీదాసుగారు, బి. ఏ,
ఎం. బి., బి. యస్., పామర్రు.

,, పసుమర్తి వీరభద్రస్వామిగారు, బి. ఏ., ఎం. ఎల్. సి.,
విజయనగరం, పురపాలక సంఘాధ్యక్షులు.

,, పోలేపల్లి రామానుజం శెట్టిగారు, బి. ఏ., బి. యల్,
అడ్వకేటు, మద్రాసు.

,, గోల్కొండ భీమరామ శెట్టిగారు, బ్యాంకరు.
మర్చంట్లు - సేవాపేట, నేలగ.

1937-వ సంవత్సరాంతమున కంపెనీకి

వచ్చిన ప్రపోజలు రు. 50,39,000 లు,

జారీచేయబడిన పాలీసీలు రు. 39,10,000 లు.

ప్రీమియము రాబడి ఇంచుమించు (1937) రు. 90,000 లు.

ప్రభుత్వమువారివద్ద గరావతుచేసిన మొత్తము రు. 1,50,000 లు.

1933-వ సంవత్సరముననే స్థాపించబడినను, ఈ కంపెనీ అత్యంతాభి
వృద్ధిగాంచి నేడు మనరాజధానియందున్న మన
కంపెనీలలో నొకటయియున్నది. మిక్కిలి
మితవ్యముతోగూడిన మానేజరు.

కావలెను

ఆంధ్రదేశమునం దంతటను పలుకుబడియు సమర్థతయు కలిగిన

ఏజంట్లు కావలెను.

వివరములకు : మానేజరు.

పంచాంగం క్యాలెండరులు

ఇంగ్లీషుతారీఖులు, తిథులు, వర్షము, త్యాజ్యము, రాహుకాలము మున్నగు వివరములతో చక్కగా
ముద్రించిన పీట్ క్యాలెండరులు 2 అణాలు పోస్టుబిల్లులు పంపినచో చందాదారులకును, 4 అణాల పోస్టుబిల్లులు
పంపినచో ఇతరులకును ఉచితముగా పంపబడును. ఇదియున్నచో వేరేపంచాంగం అనసరములేదు. స్వరపడుడు!!

కాంగ్రెసుచరిత్ర

(శ్రీ పట్టాభినీతారామయ్యగారి ఇంగ్లీషుగ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము) ప్రతి 1-కి ధర రూ. 2-8-0.

కొద్దివ్రతులుమాత్రమే యున్నది. గాన ఆకాభంగము కలుగకుండుటకై తక్షణమే ఆర్డరులను పంపుకొనుడు.

వర్తకులకు, ఎక్కువప్రతులను తీసుకొనువారికి ప్రత్యేకసదుపాయము గలదు.

ఈప్రతులు ఆంధ్రప్రతిక ఏజెంట్లు అందరివద్దను దొరకును.

మేనేజరు,

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుశెట్టిపేడి, మదరాసు.

